

Islami dhe Civilizimi perëndimor

Sejjid Muxhteba Musavi Llari

Parathënie

Libri 'Islami dhe civilizimi perëndimor' i mendimtarit të shouar të provinencës islame Sejjid Muxhtebe Musavillari i përket atij lloji, mjerisht ende të rrallë, të literaturës e cila nga pikëpamja e kuptimeve intelektualohistorike dhe kulturorocivilizuese të islamit dhe arritjet e shkencës moderne, shqyrton në mënyrë kompetente lidhur me temat themelore të kohës sonë. Libri, ndonëse jo aq gjerë për nga vëllimi, bën një shtrirje të gjerë tematike dhe përfshinë një numër të madh çështjesh që kanë të bëjnë me krizën e rrezikshme morale dhe shpirtërore të botës bashkëkohore dhe depravacionit të tij kulturor.

Autori nuk shkon vetëm në domenin e konstatimit dhe diagnostifikimit të gjendjes në të cilën ndodhet njeriu i sotëm dhe bota e ekzistimit të tij. Ai, duke analizuar fenomenologjinë e sëmundjes së kohës sonë dhe duke komentuar gjendjen e botës, si pasojë e kësaj sëmundjeje me modelet universale të islamit, synon të arrijë deri te themelet e krizës dhe të ofrojë udhëzime për zgjidhje, të cilat sipas mendimit të tij, qëndrojnë në themelet e diturisë islame dhe traditën e tij autentike.

Sejjid Muxhtebe Musavillari, përndryshe njohës i mirë i islamit dhe civilizimit perëndimor, dëshiron ta orientojë vëmendjen e lexuesit kah rreziku i bazuar të njeriut bashkëkohor në botën e tij dhe të sygjerojë, nga pikëpamja e përvojës që në vete i ngarkon mendimi tradicional islam, zgjidhje të cilat do të mund të jenë ilaçe efektive për këtë sëmundje të rrezikshme të komunitetit të qenies njerëzore.

Në pjesën e parë të librit, pas disa reminishencave të shkurtëra për origjinën e njeriut, theksimi i karakterit të civilizimit evropëperëndimor dhe lindjes së institucioneve të tij kryesore, autori përmes përpunimit të disa temave karakteristike të jetës së deformuar të njeriut modern (jeta intime në Perëndim, Devijimet shoqërore, alkooli, kundërthëniet e jetës bashkëkohore etj.), ka prezentuar fenomenologjinë e krizës së botës në cilën po jetojmë dhe absurdet e saja ekzistenciale. Pos tjerash ai e shtronë çështjen e kuptimit të botës në cilën njeriu, në formë të projekcionit më të rrezikshëm shkencoroteknik të mendjes, ka prodhuar mjetet me aqJuqi shkatërruese sa mund të shkatërrojë disa herë jo vetëm jetën e tij, të cilën ia ka dhuruar Krijuesi, por edhe tërë qeniet e gjalla në tokë.

Autori, thuaja në çdo pjesë e konfirmon njohjen e tij me problematikën të cilën e përpunon. Ai me argumente faktike dhe shumë të dhëna precize e denuncon botën moderne dhe, në realitet, zbulon atë që ai me të vërtetë është, e që fshehet pas shminkës tejet të fortë dhe mashtruese civilizuese. Kjo është qenie djallëzish mashtruese, e shëmtuar dhe pa ndjenja e kësaj bote. Megjithatë duhet thënë se autori nuk e mendon Evropën dhe nuk gjykon për arritjet e saj sipas diktatit të emocioneve të papërmbajtura. Ai pa dyshim posedon atë ndjenjën e objektivitetit, i cili i nevojitet çdo dijetari. Prandaj diskursi i tij implikon edhe vlerësime reale edhe vlerësime afirmative të vlerave të civilizimit evropian.

Në pjesën e dytë të librit, që në titull, autori i paralajmëron qëllimin e tij për ta përcaktuar qëndrimin e islamit ndaj problemeve themelore të botës moderne, si dhe të

gjejë zgjidhjet të cilat ai i ofron për njerëzimin bashkëkohor. Pasi që jep përcaktime paksa të rënduara me formulacione apodiktike dhe të përgjithsuara, ai i qaset shqyrtimit të disa fenomeneve dominante në cilët shprehet bota bashkëkohore (politika, ideologjia, nacionalizmi, ekonomia etj), duke i analizuar nga pikëpamja e sistemit islam të vlerave dhe në këtë kontekst ofron zgjidhje alternative.

Në pikëpamje informative janë posaçërisht interesante kaptinat në të cilat Sejjid Muxhteba Musavillari e paracet superioritetin kulturocivilizues të islamit në zhvillimin medieval të historisë botërore. Në disa faqe të librit paraqet disa realizime themelore në rrafshin e shkencave natyrore, shpikjeve teknike, artit dhe shëndetësisë, me ç'rast potencon posaçërisht kontributin e madh të islamit në zhvillimin e civilizimit perëndimor.

Pjesa e parafundit, të librit përpunon një sërë çështjesh nga domeni i problematikës eminente shoqërore (alkooli si e keqe shoqërore, familja, pozita e femrës, martesat, barazia, liria etj.) dhe përgjigjet në to nga pikëvështrimi i përvojave fetare dhe kulturocivilizuese të islamit.

Autori është i vetëdijshëm se gjendja e çdo komuniteti shoqëror varet pikërisht nga ajo si i ka zgjidhur këto çështje. Për shkak të harresës së vërtetësive hyjnore dhe nënshtrimit të madh shkatërrimit të materializmit bota e sotme ka ardhur në gjendje të sëmundjes së rëndë shpirtërore. Njeriu është reduktuar në nivel të gjësendit. E ka humbur çdo vlerë njerëzore dhe dinjitetin, të cilat i përkasin në mënyrë primordiale dhe me faktin që ai është oenie me origjinë hyjnore. Natyrisht, Sejjid Muxhteba Musavillari konsideron që njeriu modern ende mund të shpëtojë dhe ta mposhtë këtë krizë në të cilën ka rënë një kohë të gjatë nëse do t'i qaset zgjidhjeve shpëtimtare të islamit, e të cilat shumë herë në histori kanë treguar aftësinë e tyre shëruese dhe fuqinë transformuese.

Në fund duhet të themi se libri 'Islami dhe civilizimi perëndimor' nuk është menduar si literaturë e prerë shkencore, andaj nuk është shkruajtur sipas modeleve dhe kërkesave të kriterologjisë bashkëkohore shkencore evropërisht. Ajo synon të jetë e kuptueshme për një masë të gjerë lexuesish, në mënyrë që, nga pikëvështrimi islam, të udhëzojë në njohjen dhe identifikimin e drejtë të problemeve themelore të botës vetanake. Në këtë aspekt e plotëson tërësisht detyrën e parashtuar. Nevoja për libra të tilla është shtuar edhe me faktin se në rrafshin tonë gjuhësor një literaturë e tillë ende është raritet. Publikimi i tij, pa dyshim, do të jetë begati edhe në këtë aspekt. Prandaj e preferojmë me gjithë zemër.

Nusret Isanoviq.

Kapitina I

Manifestimet e jashtme të civilizimit perëndimor

Jeta dhe zhvillimi i bashkësisë njerëzore

Çdo hap i ri në hulumtimin shkencor të zhvillimit jetësor në këtë planet në aspektin kohor lëvizin më thellë në lashtësi, duke shtuar fshehtësitë të cilat duhet zbuluar.

Ndonëse distanca kohore midis krijimit të tokës dhe paraajtjes së njeriut në të është relativisht i shkurtër, megjithatë nuk na janë ofruar shumë të dhëna lidhur me zhvillimin e jetës njerëzore dhe etapat kohore nëpër cilat ka kaluar shoqëria e parë njerëzore, e kohës parahistorike.

Përmes studimeve shkencore, e në veçanti përmes zbulimeve arkeologjike janë arritur të dhëna të çmuara lidhur me zhvillimin e jetës së njeriut gjatë periodave të ndryshme. Në bazë të këtyre studimeve periodat parahistorike ndahen në disa perioda.

Në kohën e gurit, njeriu përdor armët primitive për gjueti (guri, druri) për t'u ushqyer dhe për të mbijetuar, ndërsa shpellat i përdor për t'u mbrojtur nga shtazët. Fatkeoësitë kohor edhe errësira e kanë frikuar shumë. Atëbotë njeriu ishte gjuetar të cilit i nevojitej forca për ta mposhtur gjahun. Ai përdor të gjitha mundësitë për ta mundur armikun. Sajoi për vete sëpatën primitive, shatin dhe heshtën. Gjatë kësaj kohe, njeriu ndezi zjarrin, të cilën do ta shfrytëzojë për zierje, por kështu e mundi edhe errësirën. Kështu kaluan shekuj të periodës së hershme të gurit.

Me hyrjen në periodën e vonshme të gurit, njeriu futë ndryshime të reja në sfera të ndryshme të jetës. Mjeti kryesor në jetën e tij ende është guri, mirëpo tani i formësuar më mirë. Duke bashkuar gurin dhe drurin ndërtoi kasollat dhe pajisjet ndihmëse, ndërsa me anë të argjilës, diellit dhe zjarrin ndërtoi mjetet e vorbëtarisë. Fillon të zbusë shtazët dhe të punojë tokën. Ai tani e ka të oartë cilat fara duhet mbjellur dhe cilat bimë duhet kultivuar. Shtazën e gjuan me hark dhe shigjetë, ndërsa peshkun me heshtë. Kështu njeriu ngadale lë pas vete kohën e gurit dhe kthehet kah ardhmëria.

Me këtë hyn në një kohë të re, atë të xeheve dhe metaleve. Atëbotë edhe fillon zhvillimi i nocionit civilizim, formësim i ri i jetës njerëzore dhe hyrjes në një kohë të re.

Njeriu nuk është më shtazë e uritur qëllim parësor i cilit është ushohmi. Ngjarjet e ndryshme e riorientojnë vëmendjen e tij prej stomakut në ambientin që e rrethon. Sa më shumë që e pushtonte jetën, aq më tepër rriteshin nevojat e tij. Me një fjalë, kjo krijesë që kishte arritur të mbijetojë para sulmit të shtazëve zgjodhi rrugën e cila do ta shpiejë deri në format e sotme të civilizimit. Ndonëse ishte i kufizuar me muret e paditurisë, ai kishte arritur të gjejë rrugën e botës së diturisë dhe njohjes. Ajo që e dallonte njeriun dhe çka e karakterizon edhe sot, për dallim nga shtazët, është intelektin, apo mendja dhe njohja si fenomen më interesant jetësor. Pos syve, njeriu posedon edhe mendjen: ai thellë në vete e ndjen një fuoj për të hapur rrugët e reja. Ndjenja e pakënaqësisë për shkak të papërsosmërisë e nxitë në përsosje. Krejt çka ka sjellur të re historia dhe ndryshimet që i ka nxitur në mënyrën e jetës njerëzore, krejt kjo është vepër i këtij entiteti të papërsosmërisë dhe të padukshëm, të cilin e quajmë 'mendje'. Me të njeriu

shikon në mënyrë më precize shikon objektet konkrete i ruan ata në memorie dhe i shfrytëzon në situata të reja.

Katër mijë vjet para Isait, a.s., njeriu përparon në sfera të ndryshme të jetës. Zbulohet shkrimi, zhvillohet prodhimtaria dhe tregtia. Me këtë modelohen elementet kryesorë të kësaj shoërie. Fillon ndërtimi i planifikuar me gurë të mëdhenj dhe të përpunuar. Në prodhimitarinë e mjeteve të punës dhe mjeteve tjera për jetë, njeriu përdor bronxin dhe remin, ndërsa pastaj edhe hekurin. Në skenën jetësore vie feja e madhe hyjnore. Arrin Ibrahim, a.s., në viset e Babilonisë me urdhërin nga Allahu i Madhëruar që ta nxjerrë popullin e hutuar të Babilonisë në rrugën e së Vërtetës. Në këtë detyrë e kundërshtuan politeistët, ndërsa armiku më i fuqishëm ishte Nemrudi i cili në thirrjen e Ibrahimit, a.s., kishte parë pengesën për mirëoenien e vet. Prandaj Nemrudi përdori tërë fuqinë duke e kundërshtuar. Mrëpo, Ibrahim, a.s., me thirrjen për besim në Allahun Një, si dhe me luftë të vazhdueshme në këtë plan arriti të shkatërrojë fuqinë e shejtanit. Pas rrugëtimit të gjatë Ibrahim, a.s., u vendos në Hixhaz, ku me ndihmën e të birit Ismailit, a.s., ndërtoi qaben.

Pas kohës së hekurit vijmë në periodën e parë historike. që nga viti 750, para Isait, a.s., historia fillon të shënojë ngjarje.

Dy shekuj pas vendosjes së pushtetit romak në Iran u lajmërua Zaradusht (Zaratustra) me idetë e reja; në Japoni dhe Kinë paraojten Leo Ce dhe Konfuci; në Indi Buda, kurse në Greoi Aristoteli dhe Platoni. Mecjë frymë e materializmit kishte dominuar tek njerëzit, Isai, a.s., morri detyrë të ndërtojë përtëritjen e shoërisë, për ta shpëtuar njerëzimin nga kthetrat e materializmit hebrej. Për të eliminuar prapësinë dhe mashtrimin, ai tek njerëzit zhvillonte virtytet morale dhe pastronte shpirtat e tyre.

Në këtë periodë vendosen lidhjet e ndërsjella shoërore, ndërsa shënohet edhe zhvillimi i industries, ndërtimtarisë dhe medicines.

Era e mesjetës fillon në vitin 476 e cila është përplot me shumë ngjarje të rëndësishme. Krahas pushtetit fetar, kisha inpononte edhe mënyrën e jetës. Evropën e kësaj periode e karakterizon injoranca, pabarazia, barbarizmi dhe gjakderdhja. Kjo periodë në Lindjen e Afërt karakterizohet me paraojtjen e civilizimit islam, për cilin do të bëhet fjalë në pjesën e dytë të këtij libri.

Me hyrjen e sulltan Mehmed Fatihut në Stamboll dhe me rënien e Perandorisë lindore romake, fillon perioda e përtëritjes (perioda e Renesansës). Njëkohësisht formohen fuqi të mëdha si Britania, Franca, Gjermania dhe Austria. Me zbulimin e busollës u tejkalua Atlantiku dhe u zbulua Amerika. Pas revolucionit francez të vitit 1789 bota hyn në etapën e industrializimit. Zbulimet dhe shpikjet progresojnë shumë shpejt dhe gjithçka përtëritet. Evropa hyn në një stadium të ri të historisë.

Karakteristikat e civilizimit perëndimor

Kjo botë në të cilën jemi rritur dhe në cilën jetojmë e ka shpjerë njerëzimin në një periudhë hutuese në zhvillimin e saj shooëror. Bota sot jeton një periudhë të zhvillimit të shpejtuar dhe të revolucionit intelektual. Njeriu është tejet i arsimuar dhe në kufijtë e aftësive të veta mendore hulumton mënyrat e kënaojes së nevojave të tij jetësore. Si pasojë e progresit industrial dhe shkencor shtohet mjaft paaftësia dhe pafuoja e njeriut para problemeve me të cilët ndeshet. Një pjesë të madhe të obligimeve të tij i tejkalon te makinat dhe aparatet industriale, ashtu që sot jeta e tij është shumë më e lehtë. Mjetet dhe metodat shkencore i mundësojnë hulumtimin e fshhetësive të botës dhe shtojnë mundësitë dhe aktivitetet e tij.

Është fare normale që aktiviteti i përhershëm jetësor të rrjedhë me shpejtësi të hatashme, si rezultat i konditave të reja për veprim. Dikur koha llogaritej me ditë dhe natë, ndërsa sot llogaritet me minuta dhe sekonda. Në intervale fare të vogla kohore lindin vepra të mëdha shkencore. Para zbulimit të avullit dhe energjisë elektrike, anijet lundronin me anë të erës, ndërsa sot me anë të instrumenteve dhe makinave të përsosura elektrike dhe me avull, kalohen distanca të mëdha për një kohë relativisht të shkurtër.

Për transportin e mallit njeriu përdor automobilin dhe aeroplanin në vend të shtazëve. Shikimi i njeriut tanimë nuk është orientuar vetëm në Tokë, por i hulumton edhe planetet tjera me qëllim të pushtimit të tyre; ngritet në lartësitë qiellore dhe zhytet në thellësitë detare. Dikur njeriu nuk ka pasur asnjë njohuri lidhur me këtë botë, ndërsa sot ka zbuluar të vërtetat mahnitëse për të. Përmes shkencës dhe hulumtimeve laboratorike ka mënjanuar perden nga fenomenet e jashtëzakonshme dhe oenieve të padukshme në botë. Laboratorët janë pajisur me mjete, instrumente dhe mikroskopë elektronikë më të përsosura, përmes cilëve oeniet e padukshme rriten për mija herë. Shkurt, nuk mund të mbyllen sytë para arritjeve, të cilat bota e sotme perëndimore ia ofron popujve tjerë. Askush nuk mund të mohojë të gjitha mjetet e prodhimit dhe shtimit të burimeve të pasurisë, si dhe të gjitha lehtësimet që janë evidente në shooërinë moderne perëndimore. Duhet theksuar posaçërisht përparimin në shëndetësi dhe mjekësi. Kjo shkencë i ka hedhur në harresë dobësitë tjera të njerëzimit, kohën kur njeriu nuk ka njohur ilaçe për shumë sëmundje, kur fëmijët i nështroheshin sëmundjeve të ndryshme vdekjeprurëse, duke vdekur madje edhe para se të arrinin në këtë botë, kurse të tjerët përjetonin pasojat të rënda. Ne sot nuk mund të harrojmë pasojat e dhembshme nga e kaluara.

Ndonëse jeta e njeriut në këtë planetë ka ndryshuar, ne këto ndryshime nuk mund t'i vendosim në një kohë të caktuar, ngase shpejtësia e zbulimeve dhe arritjeve e shënon kohën moderne, për ç'arsye edhe është ouajtur kohë e triumfit të shkencës dhe arritjeve shkencore. Këtu duhet theksuar faktin që edhe përkundër progresit të madh, zhvillimit mahnitës shkencor dhe mundit të madh të studjuesëve të shkencave natyrore, janë lexuar vetëm shkronjat e para nga bota e fshehtësive.

Me keoardhje duhet të pranojmë se të gjitha të metat dhe shumë dobësi të shoqërisë bashkëkohore perëndimore, sipas madhësisë dhe rëndësisë, nuk mbetin aspak prapa anëve pozitive të saj. Siç do të duhej të vlerësojmë arritjet në shkencë dhe kulturë, të

cilat shoqërisë i kanë mundësuar jetë më të lehtë dhe kanë hapur para tyre një erë të re, gjithashtu, nuk do të duhej mbylur sytë para mungesës së mirësisë me cilën është e lidhur lumturia e njeriut, as me stagnimin që i ka goditur shoqërinë bashkëkohore si produkte po kësaj shoqërie.

Industria dhe teknologjia perëndimore vërtet e kanë arritur kulminacionin, ndërkaq. që vlerat morale dhe shpirtërore kanë rënë në nivelin më të ulët, ndërkohë janë zgjerruar dallimet dhe konfliktet. Perëndimi ka braktisur vlerat shpirtërore dhe e ka pranuar robërimin ndaj makinës, ndërsa robi i makinës, pa dyshim, nuk mund të arrijë lumturi të vërtetë dhe rahat. Dituria teknologjike e organizon jetën: ky organizim nënkupton komoditet, por nuk sjell lumturi.

Lumturia nuk është prodhim i shkencës, por diç krejt tjetër. Dituria teknologjike nuk njeh të dobishmen dhe të dëmshmen, të mirën dhe të keqen. Ajo mundet vetëm të përcaktojë ç'është e saktë dhe ç'nuk është e saktë. Sikur mënyra e jetës njerëzore do të ishte bazuar në shkencë, jeta do të ishte e padureshme.

Madje edhe B. Russel ka thënë:

'Duhet t'i kundërvlhem kësaj mënyre të jetës.'

Progresi teknologjik njerëzimit i ka sjellur shumë dobi, mirëpo ka ngërthyer në vete edhe destruksione e dhunë, ndërsa zjarri i pasioneve të papërmbajtura ka sulmuar ashpër shpirtin. Me këtë njeriu është privuar nga qetësia shpirtërore dhe siguria. Dituria teknologjike jo vetëm që nuk e ndriçon rrugën e njeriut, por e shtyn atë në errësirë më të thellë.

Arritjet shkencore dhe ftoret, siç janë ato në luftë, lënë pas vete shkatërrime dhe rrënoja, pikëllim të pashuar dhe vuajtje. Pranë çdo lule të çelur në kopshtin e shoqërisë së civilizuar rritet edhe një therë që e lëndon shpirtin e tij. Shoqëria bashkëkohore karakterizohet me të mirat siç janë; automobilat, aeroplani, fabrikat, kirurgjia dhe begatia, ndërsa njëkohësisht, krahas të gjitha krimeve dhe kundërvajtjeve morale, ka prodhuar edhe bombat shkatërruese, gazrat helmuesë dhe vdekjeprurës, aeroplanët luftarakë, raketat shkatërruese dhe rrezatimin vdekjeprurës.

Në botën moderne mendja është në shërbim të interesit, andaj nuk njeh asgjë tjetër pos materialitetit. Prandaj virtyti e ka humbur vendin e vet, ndërsa njerëzit kanë harrur shumë parime morale. Kjo plagë morale e njerëzimit nuk po shërohet. Mjedisi ynë islam, ndonëse nuk është në qendër të luhatjeve shkencore dhe të industrializimit, nuk ka mundur të shpëtojë nga ndikimet perëndimore, në veçanti në fushën e kulturës ku këto ndikime shprehen fuqishëm dhe shpejt. Kufijtë ndërkombëtarë janë krejtësisht të hapur para depërtimit të moralit të huaj dhe ideve të huaja, opfshin ato të mira apo të këqja. Zakonet dhe tradita kalojnë prej një vendi në tjetrin. E keqja dhe prishja përhapen më shpejt dhe depërtojnë më thellë ngase i përgjigjen synimeve negative të vetë njeriut. Ndonëse shoqëria jonë nuk mund të matet me arritjet teknologjike dhe shkencore të shoqërisë perëndimore, megjithatë e ka pranuar tërësisht atë mënyrë të destruktivitetit perëndimor dhe devalvimit të vlerave themelore. Dështimi më i madh për një shoqëri

është humbja e aftësisë për të dalluar të mirën dhe të keqen, të bukurës dhe të shëmtuarës. Një shooëri e tillë kurrë nuk mund të arrijë lumturi dhe mirëoënie.

Mjerisht, disa janë të kënaour me pamjen e jashtme të civilizimit perëndimor, duke mos ia vënë veshin rënies morale të tij.

Bota bashkëkohore perëndimore demonsttron manifestime të jashtme të civilizimit të vet, ashtu që shumëkush është impresionuar me to, kur hasen në nje mjedis të tillë, humbin aftësinë e dallimit në mes problemit dhe rrethit të vet. Të gjitha anët negative të asaj shooërie, ata apriori i arsyetojnë. duke u hutuar nga pamja e jashtme joshëse e perëndimit, ndërsa dallimin që e vërejnë në mes traditës dhe etikës perëndimore dhe ahlakut e traditave të tyre, prodhon tek ata ndjenjën e inferioritetit. Në vend se të gjejnë shkaoet e progresit perëndimor, ata i kthehen mjedisit të tyre me të gjitha veset dhe poshtërsitë perëndimore. Ky vetëmashtrim, është turp i madh, dhe argument më i mirë i humbjes së personalitetit dhe mendimit të pavarur dhe është pasojë e domosdoshme e mosnjohjes së kulturës vetanake, fesë dhe vlerave të tyre, ndërsa krejt kjo lë ndikim negative në vetë besimin e njeriut. Meoë nuk janë në gjendje të analizojnë në mënyrë detaje dhe thelbësore problemet, të dallojnë të mirën nga e keqja, të bukurën nga e shëmtuara, ata që në start mohojnë shumë të vërteta.

Popujt evropianë arritën të ndërtojnë një shooëri progresive. duke mos ia vënë veshin vlerave fetare dhe traditës. Japonia, për shembull, ka arritur një zhvillim të madh dhe të shpejtë, duke u inkuadruar në radhën e vendeve të zhvilluara dhe progresive, por nuk ka heour dorë nga veçoritë, besimi dhe tradita. Ajo ka arritur, vetëm për gjashtëdhjetë vjet, të dalë nga rendi i vendeve të prapambetura dhe të zë vendin në mesin e kombeve prijëse të botës moderne. Ata nuk ishin të vërbuar as të mahnitur me Perëndimin, por punuan me zell, duke ruajtur me xhelozni fenë, kombin dhe trashëgiminë e pararendësve. Si në të kaluarën, Japonia edhe sot e nderon dhe ruan besimin e vjetër (budizmin, shintoizmin), absurditeti i cilit është i njohur për çdo njeri me mend.

Mirëpo, intelektualët tanë islamë, të cilët nuk kanë ndjenjë për realitet dhe nuk posedojnë mbështetje të fortë ideore, nuk janë në gjendje të analizojnë qartë çështjet shoqërore as të kuptojnë ligjet më të thjeshtë fetarë. Çdo kritikë të bindjes së tyre fetare ata e pranojnë me kënaoësi dhe plogështi, për të vërtetuar se janë intelektualë. KaoJë pavetëdijshtëm, ata nuk janë në gjendje të mendojnë lirshëm për esencën e gjërave dhe realitetin jetësor. Ata e njohin të vërtetën duke bredhur me mend, në hulumtime dhe gërmadha. Aktiviteti shkencor i njerëzimit, në domene të ndryshme materiale të jetës, si dhe suksesi i madh i arritur është rezultat i punës së palodhshme dhe mundit të shkenctarëve në laboratore të mbyllur. Me këtë punë të tyre shkencore, ata i kanë nënshtuar fuoitë e natyrës dhe ky triumf është rezultat i punës së palodhshme dhe nuk është rezultat i arritjeve civilizuese. A mundet ky progres teknologjik të jetë rezultat i degradimit dhe pasioneve të ulta të njeriut? Pos kësaj, progresi në shkencat materiale dhe intelektuale, nuk rrjedh në drejtime të njejta, por në drejtime fare të kundërta, kështu që zhvillimi në një anë mund ta përcjellë stagnimi i dhembshëm në anë tjetër.

Profesori i një universiteti evropian në tubimin shkencor në Teheran kishte deklaruar:

"Perëndimi ka nevojë për vierat shpirtërore të Lindjes, ngase Lindja në këtë plan është shumë më i pasur se Perëndimi. Andaj, nëse lindorët i shfytëzojnë prodhimet perëndimore, atëherë edhe perëndimorët do të duhej të shfytëzonin vlerat shpirtërore të Lindjes."

Për të mbijetuar, shoqëria njerëzore ka nevojë për elemente të tjera pos kulturës teknologjike dhe industriale. Sikur një sistem politik dhe shoqëror do ta ndante komunitetin njerëzor nga modeli burimor i jetës dhe sikur jeta të shndërrohej në luftë të paoëllimtë për mbijetesë, atëherë Jeta e njeriut do të ishte përplot dhunë.

Fatkeoësisht, njerëzimi sot është në periodën e fëmijërisë dhe për shkak të kësaj papjekurie nuk është në gjendje të shfytëzojë të gjitha pasuritë e natyrës as mundësitë e veta materiale. Pikërisht për këtë arsye, njerëzimi edhe i gjason fëmijës, i cili bie nën ndikim të ndjenjave siç sillet sipas të vërtetave logjike të jetës në këtë botë. Ndjenjat lënë pas shpine mendjen dhe logjikën, ndërsa mendja e njeriut është vazhdimisht e ngatërruar me paragjykime dhe mitomani të ndryshme. Tek disa popuj kjo pasqyrohet me mënyra të ndryshme të idolatrisë, ndërsa tek disa më të zhvilluar, në nënshtrim ndaj shkencave materiale dhe eksperimentale. Njerëzimi sot, pas shumë viteve të përvojave të hidhura në mashtrime të reja, përfundimisht e ka kuptuar se vetëm zgjedhja e vetme është: ose rruga e drejtë ose shkatërrimi total.

Sociologu Peter A.Sorokini kështu deklaroi:

"Nuk është reale të pasohen në mënyrë të verbër të gjitha zakonet dhe traditat e të tjerëve. Nje raport i tilie imituesln e ve në pozitë te varshmërisë. Nëse pasim! do të ishte i menduar ashtu që diç të zgjedhë, pastaj pas përunitit dhe përmitësimit t'ia oforojë botës së shkencës dhe prodhimitarisë, kjo do të ishte pasim i mirëseardhur dhe pozitiv. Çdo ngatërrim, shoetësim dhe pakënaogsi në mendjen tonë dhe moralin tonë është pasojë e përzierjes së ideve të trashëguara dhe atyre të vdekura. Rreziku është edhe më i madh nëse jemi larg nga e vërteta jonë historike dhe morale."

Një mendimtar i njohur islam, në librin e tij "Islami dhe të tjerët" (f. 42) thotë:

"Ne nuk e perfaesojmë qndrimin mbi izolimin shoqëror dhe intelektual, as largohemi nga rruga e cila civilizimin njëmend e shpie në progres. Ne jemi pjestarë dhe bashkudhëtar të këtij karvani. Muslimanët, me arritjet e mëdha dhe pozitivet i kanë dhënë kontribut të madh komunitetit njerëzor në tërësi. Mjerisht, ne sot lëshojmë rastin që kësaj gjenerate avangarde t'i japim mirënjohjet e merituarat dhe ta ruajmë respektin e duhur për ta dhe dinjitetin e tyre."

Krejt këtë do të dijmë ta çojmë vetëm atëherë kur t'i lejojmë zemrat tona dhe mendjet tona nga ndjenja e inferioritetit ndaj vlerave të Perëndimit dhe kur këtë ndjenjë e zëvendsojmë me ndjenjën se jemi njerëz të lirë. Problemjmi është që kokëulur dhe me duar në gji qndrojmë para botës perëndimore dhe nuk jemi në gjendje t'ua kthejmë prap të gjitha anët negative të tyre. Sa mirë do të ishte që vetë të bëjmë atë në çka ata na pasojnë!

Civilizimi në këtë kontekst paraqitet në kuptim të dyfishmtë. E para është që të mos e humbim pjesën e madhe në themelimin dhe ndërtimin e Civilizimit dhe të rujamë përvojën vetanake që del nga mënyra jonë e jetës, krahas të gjitha përvojave pozitive të tjerëve. Kuptimi i dytë është të zgjedhim manifestimet e jashtme joshëse me të gjitha veçoritë e tyre, të cilët të tjerët i kanë përgatitur për vete, e të mos mendojmë për to dhe të mos i studjojmë ato, ose të paktën të mos i fisnikërojmë me diç tonën;

me diç që është karakteristikë e civilizimit tonë. Kuptimi I parë i civilizimit është në pajtim me mendjen njerëzore, por Civilizimi në kuptimin e dytë

i pershtatet majmunëve të cilët dijnë vetëm të imitojnë."

Fryma materialiste ka pushtuar popujt modernë në atë masë sa sot është vështirë të gjeni një evropian i cili do kishte ndonjë qëllim më të lartë se të sigurojë për jetën e përditshme. Pos kësaj, shumë i janë dhënë botëkuptimeve të tyre fetare, këtu mendoj për krishterimin e shtrembëruar të mbushur me hutime, andaj për këtë nuk është në gjendje t'i përgjigjet nevojave shpirtërore dhe morale të njerëzimit. Është e çuditshme që një formë e tillë e fesë dominon në këtë botë të degraduar, e cila ende e formon modelin shpirtëror dhe moral të shoërisë perëndimore.

Të dielave të gjitha shitoret dhe institucionet janë të mbyllura. Këmbanat e kishave dëgjohen nga të gjitha anët dhe zë karakteristik. Njerëzit nga të gjitha shtresat shoërore tubohen në kishë dhe dëgjojnë me vëmendje ligjëratat. Televizionet emitojnë programe speciale fetare për shikuesit e tyre. Besimtarët i dërgojnë të posalindurit në kishë, në mënyrë që ta kryejnë ceremoninë e pagëzimit. Njerëzit i respektojnë liderët fetarë, andaj i quajnë 'ati i shenjtë'.

Për të siguruar një buxhet të fortë për institucionet fetare shteti vjel tatime. Secili është i obligueshëm, deshi apo s'deshi, që të ndajë një pjesë nga të ardhurat materiale. Krejt që grumbullohet shteti ia dorëzon kishës. Me apraturën complete, të mbështetur me buxhet gjegjës, udhëhicjet tërë aparati fetar i krishterimit.

Komiteti për publikime i kontrollon të gjitha botimet. **Këtu kisha e ka vendin qëndror.** Nën syrin e zgjuar të dinjitarëve fetarë përgatiten programet e arsimit fillor dhe të mesëm. Deri në vitin e nëntë të shkollimit nxënësit janë të obliguar që një herë në javë të vizitojnë kishat dhe të prezantojnë në programet e përgatitura special për ta. Kjo konsiderohet si pjesë e arsimit fetar. Më interesante nga të gjitha është se fëmijët duhet të shkojnë të rrëfehen dhe të pranojnë mëkatet e tyre para priftit.

As filmat nuk mund të shfaqen pa censurën nga ana e këshillit të cilin e përbëjnë liderët kishtarë, mjekët, psikologët, sociologët dhe ekonomistët.

Shkrimtari i këtij libri ishte i detyruar të kërkojë ndihmë mjekësore në Gjermani. U vendos në një spital katolik. Si dijetar islam atij i ofruan tretman gjegjës mjekësor. Në çdo dhomë, andaj edhe në të tijën, ndodhej ikona e hazreti Isait, a.s., dhe fotografia e hazreti Merjemes, a.s., me fëmijë. Çdo pasdite mbaheshin lutje për shërimin e të sëmurëve. Disa ditë i shihje duke ndezur qirinjë para ikonës së hazreti Isait, a.s. merreni

me mend këtë! Ndezim qjrinjë para ikonës edhe atë në pikë të ditës edhe atë në një rën nga qendrat e shkencës dhe diturisë. Kurrë nuk do ta harroj rastin kur kisha nevojë për një transfusion. Drejtori i spitalit më pyeti: 'Cilin lloj të gjakut ua lejon islami? A mundet muslimani të marrë gjakun e jomuslimanit? Sidoopftë ne do ta përgatisim gjakun në pajtim me dispozitat islame.'

Në komunitetet përparimtare njerëzit i respektojnë kufijtë e lirisë dhe nuk keokuptojnë shfrytëzimin e rrjedhave të civilizimit. Për shembull, televizioni transmeton programe arsimore, gara sportive, fenomene të natyrës, mënyrën e jetës së popujve të vendeve të largëta. Shkurt, në pjesën më të madhe të programit ofron të dhëna të dobishme. Tek ata nuk ekziston liria me të cilin dikush mund ta shtojë zërin e radios dhe me këtë të shoetësojë fojnjët ose kalimtarët, apo të organizojë ahengje që do të zgjasin deri natën vonë dhe cilat do të jenë në dëm të qetësisë së fojnjëve. Në realitet, në rrugë as që do të dëgjoni zërin e radios. Më kujtohte mirë një ditë, kur në afërsi të hotelit dëgjova një radio. Sapo po dilja nga hoteli dhe u befasova, ngase ishte hera e parë të dëgjoi diç të tillë në Evropë. Ishte kjo muzikë nga melosi i nënqiellit tonë. U interesova të konflrmoj çka ishte fjala. Ditën tjetër më vizitoi një bashkëvendas i cili banonte pikërisht në atë pjesë të qytetit.

Unë e shfrytëzoja rastin dhe e pyeta lidhur me këtë. Për një moment ai heshti, ndërsa pastaj, duke oeshur, pranoi se ai ishte që e kishte shkaktuar zhurmën e djeshme.

Është e vërtetë që ne në botën Islame ende nuk e kemi përvetsuar rregullin e përdorimit të drejtë të trashëgimisë së shoqërisë moderne, por kemi dalur nga rrjedha normale dhe e natyrshme duke rënë kështu në probleme. Të gjithë i njohin efektet negative të paraajtjeve televizive. Pjesën më të madhe të fajit për rënien morale të shooërisë fshehet pikërisht këtu. Gjithë që shikuesit i ofrohet nga këto programe negative është një synim i shtuar ndaj devijimeve morale dhe deivacioneve. Nëpër tërë botën islame jehojnë zërat e zhurmshëm të radiove duke shoetësuar njerëzit dhe shpirtin e tyre. Shpikësit dhe zbuluesit e aparateve kurrë nuk kanë menduar në mënyrë precize të caktojnë shfrytëzimin e shpikjeve të tyre. Kjo ka qenë edhe e pamundur. Ata nuk do të besonin që shpikjet e tyre, të dedikuara për përdorimin e drejtë dhe të dobishme, një ditë do të shfrytëzohen për shoetësimin dhe shkaktimin e dhembjes ndaj njerëzve të tjerë (siç është rasti te ne).

Me të gjitha trashëgimitë tjera industriale dhe inovacionet shkencore mund të ndodhë po kështu. Prandaj është e nevojshme t'i kushtohet vëmendje e posaçme mënyrës së përdorimit të këtyre trashëgimive, e kjo sërish është e lidhur me edukatën e shfrytëzuesit. Shumë njerëz mendojnë gabimisht, disa nuk mendojnë fare, ndërsa disa, thjeshtë, janë tiranë. Mjerisht, kjo sjellje përhapet shpejt në mesin e komunitetit, andaj hasim garën e ndërjellë në planin e shfrytëzimit negative të këtyre trashëgimive të shkencës, sikur secili prej tyre dëshiron të shkaktojë sa më shumë të jetë e mundur në dëm të tjerëve. Ja si e përdorim ne progresin material të jetës. Duhet të hulumtohen shkaqet e kësaj gjendje dhe mungesës së shkencës. A mund të thuhet se mosditura e njerëzve nuk ka kurrfarë hise në këtë? Vallë nuk është turp për muslimanët, që në këtë masë të largohen nga parimet morale të jstës islame, të mos njohin kufijtë e lirisë së vet? **Ky është shembull tiplk i egoizmit shfrenimit ekstrem qÇ këtu quhet liri.** Nuk dua

të them që jeta evropiane është e pastërt nga të gjitha anët negative, të cilat do t'i analizojmë detajisht në këtë libër, por ata të paktën kanë kujdes për këtë.

Shkaloet e perhapjes së krishterimit

Besimet e ndryshme dhe drejtimit e ndryshme fetare në botë (opfshin qjellore apo jo) sot nuk mund të shënojnë kurrfarë përparimi për shkak të dobësive dhe shtrembërimeve të mëdha. Madje çdo ditë thellohet rënia e tyre.

Pos islamit, ende vetëm krishterimi në botë bën mund në planin e progresit, kështu që sot në të gjitha anët e bolës hasim njërin përkundër tjetrit.

Është një vistër rrethanash që ndihmon përhapjen dhe zgjerimin e krishterimit. Klima botërore për këtë është tejet e përshtatshme. Fuoja dhe gjerësia e aktivitetit propagandues është faktor shumë i rëndësishëm në çdo fëmë, ngase kjo propaganda ndikon në opinionin publik dhe e orienton atë në drejtim të dëshiruar. Ndërsa njeriu, natyrisht, lehtë bie nën ndikimin e propagandës së tillë, e që lë gjurmë të thellë në jetën e tij shpirtërore dhe materiale.

Pas rilindjes shkencore dhe shoqërore, njerëzit kishtarë këtë e kanë pranuar si interes të tyre strategjik. Prandaj ndërmarrin fushatë gjithpërfshirëse me përmasa të gjëra, duke bërë përpjekje maksimale që krishterimin t'ia bëjnë të afërt për çdonjërin dhe në çdo vend. Gjersa valët e propagandës fetare përfshijnë të gjithë popujt modernë dhe përparimtarë, makutëria ndaj shkëlqimit të materializmit kufizon mendjen e njeriut dhe ia merr aftësinë që në mënyrë serioze të merret me çështjet morale dhe intelektuale. Njerëzit janë aqtë kënaqur me manifestimet e jashtme të zhvillimit materialist dhe përparimit sa e kthejnë kokën nga kërkimi i së vërtetës dhe vlerave shpirtërore. Në anën tjetër, aktiviteti ynë në planin e prezentimit të islamit është shumë i kuflzuar. Pos kësaj nuk posedojmë instrumentet kryesorë dhe të domosdoshëm për promovimin e islamit. Në çdo situatë ne sot nuk jemi në gjendje që botës t'ia prezentojmë në mënyrë të drejtë islamit dhe doktrinën e tij, as mund t'ia shpjegojmë të gjitha përparësitë dhe veçoritë. Me shekuj muslimanët nuk kanë bërë asnjë hap serioz në fushën e prezentimit të islamit. Pas një përparimi shumë të madh i realizuar në shekujt e parë të islamit, fillon stagnimi i tij, si rezultat i paaftësisë së prijësve dhe dinjitarëve muslimanë. Në ndërkohë ndodhë edhe konflikti në mesin e komunitetit musliman. Si pasojë e kësaj, vendet muslimane humbin vendin prijës politik në rrjedhat botërore, ndërsa pjestë e saja të ndara, një nga një, bëhen viktima të imperializmit perëndimor.

Themelet e kishës dhe organizimi i saj

Duke pasur parasysh që krishterimi nuk kishte ligje dhe rregulla të posaçme rreth organizimit të raporteve shoqërore, sistemi i brendshëm i kësaj feje nuk ngatërrohej në çështjet shoqërore, politike dhe qeverisëse. Pozicioni i tillë ka zgjatur deri në shekullin gjashtë pas Isait, a.s. Mirëpo në vitin 756 mbreti i Francës është kurorëzuar dhe disa teritore i la nën pushtetin suprem të papës.

Me këtë fillon perioda e famës krishtere. Kisha progresoi në aspektin e pushtetit dhe pasurisë. Filluan të paraojten konfliktet rreth kontrollit të pushtetit dhe fuqisë në mesin

liderëve politikë dhe fetarë. Evropa u bë viktimë e luftimeve të mundimshme të klerit dhe bujarisë.

Njerëzit të cilët kishën e kanë konsideruar si institucion shpirtëror, ishin ithtarë të vendosur të klerit. Me ndihmën e tyre, fuqja dhe ndikimi i kishës rritej vazhdimisht derisa në fund nuk vendosi hegjemoninë e plotë mbi popujt evropianë. Para se përçarjet e thella ta ndajnë krishterimin, çdo qytet i tyre kishte **peshkopin** e vet, ndërsa për një grup qytetesh fojnë caktohej **aropeshkvi** ose **patriku**. Peshkopi romak gradualisht fitoi autoritet qëndror si papë (oë do të thotë babë i të gjithë krishterëve). Ai kishte mbikëqyrje dhe pushtet në të gjitha ngjarjet fetare, përfshirë këtu edhe caktimin dhe shkarkimin e peshkopëve dhe aropeshkëve. Më në fund, patrikët mitropolitë të Konstantinopolit (Stambollit) nuk kanë mundur të durojnë, andaj vendosën të tërhoen jashtë përkatësisë papnore dhe të krijojnë fushë të pavarur të punës, me kusht që cindra e tyre drejtuse të transferohet nga Roma në Konstantinopol. Pas një vargu konfliktesh të ashpra në mes papës dhe patrikëve, ndarja përfundimtare ndodhi në vitin 1052 pas Isait, a.s., më çka krishterimi u nda në dy tabore, Evropa Lindore ra nën juridikcionin e Konstantinopolit, ndërsa Evropa Perëndimore i mbeti besnike papës së 'katolikë'. Këto dy grupe fetare dalloheshin me ceremoni të ndryshme fetare dhe akuza të ndërsjella për mosbesim.

Në shekullin e 16 në Evropë formohet edhe grupacioni i tretë, të cilin e udhëhoqi Martin Luter. Këta u quajtën 'protestanë'. Luteri dhe ithtarët e tij i kundërvunë shitjes papnore të shitjes së 'vendit në parajsë' dhe 'faljes së mëkateve'. Ata synuan ta pastrojnë kishën nga të këojat të ngjashme dhe shtrembërime tjera. Kjo lëvizje fitoi shumë ithtarë, e që kishte për pasojë përçarjen e re në mesin e ithtarëve të isait, a.s. kështu u themelua një grupacion i tretë, krejtësisht i ndryshëm.

Pushteti absolut i papës në Evropën katolike të shek. 12 e 13 shkaktoi reagime të pashmangshme. Lajmërohen lëvizje të shumta që i nënshtroheshin kritikës nga ana e kishës zyrtare. Sa ishte brengosja e papës dhe kishës katolike për shkak të këtyre fenomeneve, mund të shihet nga fakti që papa në vitin 1215 vendosi '**gjyoin për konfirmimin e besimit**' i njohur më emrin '**inkuizidoni**', cili shpesh do të jetë kundër çdo lloji të risive në krishterimin perëndimor dhe do të synojë eliminimin e tyre. Ky gjyoi kishte degët e veta në çdo qytet të Francës, Italisë, Gjermanisë, Polonisë, Spanjës dhe vendeve të tjera në të cilat dominonte krishterimi perëndimor. Të akuzuarit për vepra të tilla paraqiteshin para gjykatësve (inkuizitorëve) ku fajsoheshin dhe dënoheshin ashpër.

Me pushtetin e madh, gjyoi në çdo mënyrë ngulfaste iirinë e mendimit. Secili që ishte i dyshuar për ide dhe mendime që konsideroheshin në kundërshtim me ata që i kishte shpallur kisha, i nënshtroheshin mundimeve të tmerrshme. Këto gjyoe shpesh shpallnin gjykime për shkak të mosbesimit edhe të vdekurve, duke urdhëruar zhvarrosjen e kufomave të tyre nga varret...

Këtë proces e ka përshkruajtur will Durant në veprën e tij 'Historia e civilizimit' (t. XVIII, f. 35), me ç'rast thotë:

'Gjyoi per hulumtimin e besimit (inkuizldoni) klshte procedurën e vet të posaçme. Para se të mbaheshin shqyrtimet lokale gjyoesore, 'dispozita e besimit' (Auto da F6) lexohej nga të gjitha foltoret ldshtare. Nga njerëzit kërkoheshin oë të lajmërojnë çdo të dyshimtë për mosbesim apo risi. Keshtu foinjtë, miqtë dhe familjarët nxiteshin dhe trimeroheshin të bëhen spiunë. Atyre u premtuhej konfidenca dhe mbrojtja e plotë. Kush i ofronte strehë 'jobesimtarit' ose qÇ nuk e lajmeronte, arrestohej vetë dhe kanosej me largim nga kisha, mallkim dhe anatemizim. Ndohte oë edhe të vdekurit të akuzohen për mosbesim dhe lyerje të zotit. Andaj organzoheshin ceremoniale të posaçmë për gjyklmin e tyre. Pasuria e tyre merrej me dhunë, ndërsa pasardhësit e tyre privoheshin nga trashëgimia. Prej 30% deri 50% të pasurisë së të vdekurit të akuzuar, i dhurohe) gjykatësit të suksesshëm. Mënyrat e mundimeve për të akuzuarit ishin të ndryshme, në pershtatje me kohën dhe vendin. Nganjëherë duart e të akuzuarit lidheshin pas shpine, në mënyrë qÇ pastaj të varej për to. Nganjëherë lidhej ao.fort sa nuk mund të bënte asnjë lëvizje, pastaj i derdhej ujë në gojë derlsa nuk vdiste nga ngulfatja. Nganjëherë iitarët lidheshin aqfort rreth duarve të tyre sa e prenin mishin deri në eshtra.'

Kierarkia kishtare u bë aq e fuqishme në Evropë sa të paktën dhjetë mbretër dhe liderë politikë të Gjermanisë e Francës papa i kishte përjashtuar nga kisha. Disa pronarë të mëdhenjë kishin humbur gjithçka, ndërsa të tjerët ishin të detyruar në nënshtrim të plotë. Kështu në vitin 1075 papa Gërguri VII e kishte përjashtuar nga kisha mbretin Henriku IV për shkak të mospranimit të urdhërit papnor dhe i është thënë se duhet të heoë dorë nga kurora. Henriku IV menjëherë mori veshjen e pendestarit dhe nxitoi në pallatin papnor ku papa e la të presin tri ditë para se ta pranonte, para se ta pranonte pendimin e tij dhe t'i shpallte 'faljen e pendimit'.

Në vitin 1141, papa Inooenti II e kishte larguar nga kisha Lujin VII, ndërsa në vitin 1205 papa Inooenti III e kishte përjashtuar nga kisha mbretin anglez Xhonin për shkak të sulmit ndaj disa peshkopëve.

Në fund, mbreti Xhon ishte i detyruar t'i dërgonte porosi papës në të cilën thuhej:

'Një zë i fshehtë më ka urdhëruar që në emër të Anglise dhe Irlandës ti lutem me perulje Jezuit, ndihmësit e tij, bëmirësin tonë, papën Inooentin dhe pasardhësit e tij katolikë. Prej tani e tutje I Hogarisim këto mbretëri mbretëri të papës dhe kieraridsë fetare të tij, andaj urdhërojmë oë çdo vjet në arkën e kishës të paguhet shuma prej 1.000 funtash argjend, edhe atë në dy pjesë vjetore prej nga 500 funta. Nëse ndonjëri prej pasardhsëve të mi në fronin anglez e thyen permbajtjen e këtij dekreti, ne do të privohemi nga e drejta për supremacionin e Anglisë.'

Marcel Cache, 'Historia e civilizimit', t. II. Në faoen 123 të t. II, autori shënon:

'Gjatë kësaj periode, pesë milionë njerëz janë akuzuar me vdekje për shkak të thyerjes së dekretit papnor, ose janë hedhur në burgje të errta dhe me lageshti. Gjatë 18 vjeteve, prej vitit 1481 deri 1499 Janë djegur, sipas urdhërit të gjoit 1020, janë çarë përgjysmë 6860 dhe janë torturuar deri në vdekje 97.023 njerëz.' Në mesjetë, me urdhërlin e Gjyosit kishtar, janë djegur gjithsejt 350.000 njerëz të ditur dhe të arsimuar.' (Endklopedia e shek. XX. T.6.f.558).

Viktor Ygo kishte shënuar:

"Jeta e kishës nuk gjykohet sipas nivelit të progresit njerëzor, por në bazë të feove të historisë së saj. Kisha e kamxhikosi Parnillin deri në vdekje, për shkak të deklarimit që^et nuk dalin nga trajektoret e tyre të caktuara. Kisha e hodhi në burg Complandin 27 herë për shkak të pohimit të tij se ekzistojnë shumë botra të tjera pos Tokës. Kisha e torturoi Harveyin për shkak se kishte argumentuar që gjaku oarkullon nëpër arterie dhe vena. Kisha e kishte futur në burg Ghalileun për shkak të pohimit që Toka rrotullohet rreth Diellit, e qÇ ishte në kundërshtim me teorite të ish-in paraorit në Besëlidhjen e Vjetër dhe të Re. Kisha e kishte mbyllur Christofer Columbon ngase Idshte zbuluar vende që nuk përmenden në Tëvrat dhe Inxhil. Pohonin se është blasfemi të zbulohet ligjësia e trupave qiellore dhe rrugëtimin e Tokës, ose një kontinent të panjohura më parë, e që nuk përmendet në librat e tyre të shenjtë. Kisha e kishte shkllshëruar Pascalin dhe Monteyin për shkak të amoralitetit, ndërsa Millerin për shkak të blasfemisë dhe amoralitetit." (Historia e mendimit të lirë, f. 147).

Fuqinë e vet kisha, gjithashtu, e shfrytëzonte kundër Islamit dhe muslimanëve, andaj ka kryer gjakderdhje dhe masakra të mëdha kundër muslimanëve në fushatat e gjëra për hir të, siç thuhet, 'çlirimit të Kudsit (Jerusalem)'.
Këto ekspedita i quajten "Luftat e kryoëzatave", që filluan në vitin 1095 dhe, pas tetë ekspeditave të mëdha, përfunduan në vitin 1270.

Motivi kryesor i këtyre luftave ishte urrejtja ndaj islamit, të cilën e ushoente papa dhe klerarkia kishtare, dhe të cilën arritën ta mbjellin tek popujt evropianë me premtime të rreme dhe shpifje të turpshme kundër muslimanëve, me qëllim që t'i bashkohen luftave të kryoëzatave. Papa Urbani II kishte thirrur kongresin e klerikëve dhe liderëve fetarë për të deklaruar luftën e shenjtë kundër muslimanëve, ndërsa veta ai e udhëhiqte fushatën e rekrutimit në Francë. Kështu u tubua një ushtri shumë e madhe e cila u nis në drejtim të Kudsit (Jerusalem). Dukej që mbarë Evropa ishte ngritur në këmbë dhe ishte nisur kundër Azisë. Disa pohojnë se ishin rreth një milion njerëz në këtë fushatë. Në rrugën e tyre ata plaçkitnin, ndëznin, masakronin dhe dëbonin popujt vendorë. Njësoj vritnin ushtarët dhe civilët, përfshirë këtu edhe gratë e fëmijët. Kur, pas sulmeve trevjeçare e pushtuan Kudsit në vitin 1099, vetëm 20.000 njerëz kishin mbetur gjallë, prej një milioni sa ishin në fillim. Më se gjysma e tyre kishin vdekur në luftimet brendapërbrenda radhëve, si dhe në grindjet gjatë rrugës me popujt muslimanë dhe jomuslimanë.

Historiani i njohur francez Gustav Le Bon (Historia e civilizimit islamoarab, t.3. f. 407) thotë:

"Të gjitha tmerret që i kanë bërë kryoëzatat kundër miqve dhe armioeve, kundër fshatarëve dhe ushtarëve, i vëjnë në vend të parë sa i përket egërsisë. Të gjithë së pari i kanë plaçkitur, pastaj kanë vrarë."

Kleriku i kryoëzatave Roberti, përndryshe pjesëmarrës në të gjitha këto ekspedita, shkruan:

"Ushtria jonë egërsohej nëpër aleja dhe sheshe, nëpër kulmet e rrafshita të shtëpive të mbështetura në njëra tjetrën si buklat oe i vjedhin zogjtë. Ushtria kënaogj me masakrat e bërë. Edhe të rinjtë edhe të vjetrit i shponin me shpatë. Ushtarët prenin të gjithë që U vinte në dorë, madje çanin edhe stomakun e kufomave duke kërkuar stoli dhe para. Gjithë që e gjenin e mernim për vete. Së fundit Bohemondi (një nga prijësit e kampit) tuboi të gjithë meshkujt e femrat, të plagosur e të pafiuqishëm, që kishin mbetur gjallë dhe të gjithë i preu, i kurseu vetëm të rinjtë të dlit do t'i shiste në tregun e robërve në Antaki."

Godfrey Hardounviil, një prijësi i ushtrisë gjakpirëse, e kishte lajmëruar papën me këto fjalë:

Të gjithë muslimanët, të cilët në Kuds (Jerusalem) ranë në duart tona, njerëzit tanë i kanë vrarë në tempullin e Solomonit (Sulejmanit, a.s.), kështu oë brendia e tempullit ishte në gjak deri në gju."

Këto janë vetëm disa nga shembujt e shumtë të torturës dhe armiqësisë kundër muslimanëve dhe njerëzve të ditur në Perëndim gjatë mesjetës dhe lufrave të kryoëzatave. Dijetarët mendjelirë përparonin edhe më në punimet e tyre përkundër cenzurës, derisa hipokrizia e klerarkisë kishtarë nuk u detyrua të tërhiqet dhe të lerë rrugë për studimet dhe hulumtimet e lira. Mirëpo deri atëbotë dijetarët tanimë konsideronin se të gjitha fetë janë kundërshtarë të diturisë dhe shkencave, andaj kufizoheshin prej të gjitha besimeve. Gjakpirësia dhe brutaliteti i ekspeditave të kryqëzatave, si dhe barbarizmi i inkuizicionit zgjuan Indinjatë dhe dyshim ndaj çdo forme fetare në vetëdijen e popullit.

Në Rusi, gjithashtu, kisha injoronte të varfërit dhe të persekutuariat, ndërsa anonte kah të pasurit, që zgjonte reaksion i cili ndihmoi ngritjen e lëvizjes komuniste, për ç'arsye liderët e tij i shpallën luftë fesë, duke konsideruar si paravan për kapitalistët, të cilët e shfrytëzojnë klasën punëtore. Ata deklarorin se vetëm "më ndihmën e shlyerjes së mitit mbi Zotin nga vetëdija e njerëzve" mund të realizohet revolucion i lirisë, barazisë dhe vëllazërisë. Në librin tij "Feja në BRSS" Ferdof shkruan:

"Në Rusinë cariste kisha posedonte pronë të madhe të tundshme dhe të patundshme. Prona prtvate e saj arrinte në miliona hektarë tokë dhe qindra milionë rubla ari. Kisha fitonte të hyra shumë të madha përmes shfrytëzimit të pyjeve, kullosave, hurdhave të peshikimit, por edhe nga marrja me tregti, industril dhe shumë punë të tjera. Në të vërtetë, kisha ishte kapitalisti më i madh, pronari më i madh i tokës dhe bankieri më i madh në Rusi. Ajo! shfrytëzonte pamëshirshëm edhe tregtarët e mëdhenj edhe ata të vegjël, por as që tentonte të përmirësojë kushtet e punës industriale. Një sjellje e tillë shkaktoi urrejtje të madhe në mesin e punëtorëve dhe klasën tregtare të cilët klerin e shpallën 'ujog në veshje të priftit'."

Religjioni krishter, e cila madje konsiderohej roje edhe mbrojtëse e zakoneve të tejkaluara dhe ishte pasoyrim i konzervatizmit, sot shfrytëzon të gjitha arritjet shkencore dhe civilizuese, në mënyrë që të forcojë themelet e veta. Ne nuk dijmë ose shtiremi që nuk dijmë që kisha katolike sot drejton 4.000 organizata propaganduese të shtrira në

mbarë planetin. Buxheti i tyre u mundëson të zhvillojnë aktivitetet në planin e krishterimit në Kongon e panjohur, viset më të thella të Tibetit dhe në skajet më të humbura të Afrikës. Buxheti vjetor i kishës angleze arrin deri 900.000.000 tumana. Numrat e tillë, nëse krahasohen me shumën e vogël e cila është në disponim të muslimanëve, është mahnitëse. Inxhili (Ungjilli) është përkthyer në më shumë se njëmijë gjuhë të botës. "Shoëria për botimin dhe përhapjen e Ungjillit" nga Amerika në vitin 1973 ka publikuar 24.000.00 ekzemplarë vetëm për Amerikë.

Vatikani publikon gazetën e veta ditore "L'Osservatore Romano" në tirazh prej 300.000 ekzemplarë. Ata publikojnë edhe rreth 50 revista mujore, në tirazh të përgjithshëm prej disa milionë ekzemplarë. Ata drejtojnë 32.000 shkolla filllore, universitete dhe spitale. (Kjo ka oënë para rreth 30 vjetëve vër. e përkth.) Në mbarë botën ata posedojnë 4 agjenci radiodifuzive (dhe disa kanale televizive vër. e përkth.) qëllimi i vetëm i cilëve është misionarizmi, që nga Vatikani deri në Adis Abebë.

Krishterimi institucional shfrytëzon tri metoda kryesore të misionarizmi: përkthimin e Inxhilit (Ungjilit); ngritjen e kishave dhe objekteve të tjera fetare; dhe dërgimi i misionarëve në të gjitha anët e botës.

E përditshmja "The Reader's Digest" shkruan:

"Përteritja e aktivitetit kur është fjala për vjeljen e "të dhjetave", e oe ishte ligj! vjetër kishtar, ka shkaktuar progres në planin e ringjalljes shpirtërore dhe materiale të kishës protestane amerikane. Megjithatë, prej vitit 1550 e tutje, është sërish në rritje pranimi i 'mbikëqyrjes', kështu që shumë organizata misionare në shtëpi realizonin të hyra trefish më të mëdha dhe në këtë mënyrë mundësohej ndërtimi i qindra godinave të reja kishtare dhe forcimin e organizatave misionare në vend dhe jashtë. Mirëpo, më e rëndësishmja ishte se anëtarët e këtyre organizatave e kishin kuptuar se ringjallja e këtij ligji të ri sjell dobi të madhe në këtë dhe botën tjetër."

Aparati institucional i kishës nuk ka frikë nga judaizmi, hinduizmi ose budizmi, duke pasur parasysh se ato janë besime të disa grupacioneve të caktuar, që nuk kanë ndikim të madh jashtë grupacionit të vet. Rreziku i vetëm për ta është Islami, ngase miqtë dhe armioët e dijnë mirë se metodologjia e tij e mendimit dhe ideologjia e tij jetojnë në përshtatje me kohën dhe hapësirën.

Madje edhe vetë papa, në fjalimin e tij hyrës në hapjen e koncilit vaticanas ka deklaruar:

"Rreziku i dli i kanoset krishterimit dhe vlerave perëndimore në Aftikë nga ana e Islamit është më e madhe se rreziku nga komunizmi, i cili I kanoset Perëndimit."

Ndonëse përpjekjet e muslimanëve në planin e promovimit të Islamit jashtë janë tejet të kufizuara, veçantia e Islamit dhe fryma e tij nxitëse janë përparësitë e tij. Për këtë arsye Islami po përhapet në disa pjesë të vendit, posaçërisht në Afrikë. Islami është strehimi më i mirë për zezakët e shtypur, ndërsa kisha e ka të oartë çfarë rreziku është për të. Dy institute belge kanë raportuar që në fillim të shekullit XX, në një provincë të Kongos,

kanë oenë 4.000 muslimanë, ndërsa në vitin 1960 në Maniyema, Stanleyville dhe Kivu ky numër është rritur në mbi 236.000 muslimanë.

Revista periodike parisienne "Peru" e citon Arsel Corderin, ekspertin evropian për Islam në Afrikë, i cili thotë:

"Islami, i cili dikur ka oenë besim i princërve dhe bijve të mbretërve, kohëve të fundit është shndërruar në besim të shtresave të gjëra shoerore, të cilët janë në lëvizje të perhershme drejt një jete më të qete.

S'ka dyshim se Islami është përhapur shumë shpejt nga veriu në jug të Afrikës, gjë qe e konfirmojnë studimet në këtë fushë, si dhe shumë argumente tjerë të pamohueshëm."

Duke vlerësuar të dhënat mbi muslimanët, paganët dhe krishterët në Afrikë dhe duke theksuar se numri i muslimanëve është më i madhi, revista "The Revue De Paris" thotë:

"Duhet llogaritur në atë oë gjysma e popullates së zezë në Afrikë Janë muslimanë. Islami po perparon me shpejtësi të madhe duke përfshirë mesatarisht rreth gjysëm milioni ithtarë në vjet, edhe atë jo në bazë të ndikimit të tij të dikurshmë, por në baze të kushteve te reja të jetës qg lindin qe në fillim të këtij shekulli."

Katër absolventë të Universitetit Az'har në vitin 1950 kishin hapur një shkollë islame në Mabaku dhe kishin arritur përparim të jashtëzakonshëm. qeveria franceze së shpejti e mbylli këtë shkollë.

Dr. L.V Vaglieri, profesor i Universitetit në Napoli, shkruan:

Cili është shkaku i progresit evldent të Islamit ne Azi dhe Afrikë viteve të fiindit? Përkundër Iirisë së dukshme qg e gëzojnë jomuslimanët në vendet islame sot, mosekzistimit të asnjë punë të organizuar misionare, si dhe perkundër dobësisë së pergjithshme qÇ e ka kapluar fenë, ne sot nuk mund të themi se shpatat e pushtuesëve po hapin rrugë para përhapjes dhe progresit të Islamit. Përkundrazi, shumë vende në të dlat dikur kanë udhëheour muslimanët tani janë nën udhëheo}en e jomuslimanëve, nën pushtetin i dli ia imponon besimin e vet popullit musliman, ata nuk kanë arritur ta eliminojnë Islamin nga jeta e njerëzve. Çfarë është vallë ajo fuol mbinatyrore qf fshehet në këtë ffi? Cila është ajo fuql e brendshme e dla përshtatet aqmire në këtë fë? Cilat janë thellësitë dhe vendet më sekrete në shpirtin njerëzor, <je t'i pergjigjet thirrjes me kënaoesi dhe gëzim, me fjalët: 'Besoj!'

Krishterët kanë bërë gjithçka për t'i rikthyer muslimanët. Profesori Muhammed Kutbi (qoutb) shkruan:

"Një kompani detare britanike kishte përfaqësinë në Afrikën e |ugut. Në anijet e kësaj kompanie punonin edhe një numër muslimanësh jugafrikanë, mirëpo meqë kompania ishte jomuslimane, ajo në rrethin e saj nuk ! duronte muslimanët. Për t'i larguar nga besimi, kompania një pjesë të fitimit filloi t'ua paguajë me pije

alkoolike. Pasi që për muslimanët alkooli është! ndaluar (ndalohet edhe shitja e tij), ata humbnin këtë pjesë të flimit. Pasi kishte mesuar për gjendjen e tyre të veshirë, një jurist musliman i kishte këshilluar të refuzojnë pranimin e kësaj forme të pagesës për punë, të panjohur askund në botë, dhe t'! drejtohen gjyot dhe ta aicuzojnë kompaninë nëse e kundërshton protestën e tyre. Kompania, natyrisht, këtë ankesë e shfrytëzoi si pretekst për largimin e tyre nga puna."

Po, kështu ata e kuptojnë humanitetin dhe filantropinë. Sot misionarëve muslimanë në Afrikë u janë të hapura të gjitha dyert, qasja e tyre e shpejtë, e paramenduar dhe serioze ka tërhequr masat e gjëra në Islam.

Ngase Afrika është në kërkim të fesë e cila do të harmonizojë shpirtëroren me materialen, fë e cila do të aplikojë barazinë dhe drejtësinë shoërore, si dhe të ftojë tërë njerëzimin në paoë dhe vërtetësi.

Është fakt që krishterimi bashkëkohor nuk mund t'u përgjigjet këtyre kërkesave për shkak të varfërisë së vet, ngase vetë kisha është faktor ndarës i cili e mbështetë diskriminimin dhe nuk lejon oë të zinjte dhe të bardhët t'i shërbejnë një Zoti në një tempull të njëjtë dhe njëkohësisht. Në realitet, raporti i krishterëve ndaj zezakëve është raport johuman dhe jociwilizues.

Patris Lomamba, ish lider kongoan, me një rast, në gazetën parisienne, kishte deklaruar:

"Kurrë nuk kamë mund ta kuptoj përse në shkollë na kanë mësuar se parimet e krishterimit meritojnë respektin tonë, gjersa jashtë shkollave tona evropianët silieshin në mënyrë që është krejtësisht e kundërt me këto parime, duke shkelur të gjitha normat humane dhe cMlizuëse. Mënyra me të cilën evropianët janë sjellur ndaj zezakëve ka oënë tërësisht i kundërt me atë oë ua Idshin mësuar shkollat e tyre."

Nuk është vetëm në Afrikë krishterimi i shoëtësuar nga progresi i Islamit. Misionarët në Amerikë kanë qenë tejet të shqetësuar me pranimin e Islamit nga ana e zezakëve. Ata shfrytëzojnë çdo mjet në dispozicion për ta ndaluar këtë fenomen. Të gjitha gazetët përhapnin propagandë kundër zezakëve. Senati kishte kërkuar nga presidenti të ndalonte të gjitha organizatat e muslimanëve të zinj dhe që aktivitetin e tyre ta shpallte ilegal. Mirëpo, këto masa vetëm e kanë rritur numrin e muslimanëve në Amerikë dhe e kanë shtuar aktivitetin e tyre. Ata sot i kanë shtatdhjetë degë në njëzet e shtatë shtete. qendrat kulturore islame ekzistojnë në Çikago dhe Detroit, ndërkaqë qndra tjera dhe xhami janë ngritur në shumë qytete tjera të Amerikës. Muslimanët botojnë revistën me titull "Muhammedi a.s. thotë". Ata organizojnë demonstrata protestuese dhe me këtë rast mbajnë mbishkrime në të cilët është shënuar: "Nuk ka zot pos Allahut, ndërsa Muhammedi është Pejgamber i Tij."

Muslimanët e zinj i përmbushin obligimet e veta fetare me përkushtim të plotë. Gratë e tyre vishen sipas dispozitave islame. Ata përploen të blejnë vetëm mishin e shtazëve të therrura sipas dispozitave kur'anore, e që është i shënuar me shenjën e "gjysëmhenës dhejve". Janë tejet të interesuar për mësimin e gjuhës arabe dhe fëmijve të tyre u preferojnë mësimin e gjuhës së Kur'anit në shkolla dhe fakultete. Në mesin e tyre nuk

ka hajni, vrasje dhe degjenerim. Armiqtë e tyre e pranojnë që jeta e muslimanëve të rinj, në kuadër të Islamit, dallon tërësisht në raport me jetën e më parshme, ata braktisin zakonet e shëmtuara dhe devijimet e mëparshme.

Misionarët krishterë në Afrikë, madje as që mundohen t'u ndihmojnë afrikanëve të zhvillohen njësoj si edhe të bardhët. Ata dëshirojnë që afrikanët të mbesin vartës të shtetit dhe kishës, siç shkruan profesori VVesterman në veprën "Imperializmi dhe Ungjilli":

"Me pranimin e Islamit, zezaku behet i pjestar i barabartë i botës islame. Ky akt i shton respektin vetanak dhe afërmon nevojat e tij për të qënë qytetar i barabartë i botës. Zezaku i dli më herët kishte jetuar në shkurraja dhe kasolla dheu në Islam e fiton statusin i dli nxlte respekt madje edhe tek evropianët. Zezaku qg konvertohet nga paganizmi në krishterizëm zbulon qg pozita e tij dallon nga pozita e muslimanëve të zinj, ngase themelet e shoqërisë ?onë krishtere dallojnë prej atyre në të cilat është rritur zezaku. Ata vetëm sipërfaqesisht e kanë njohur civilizimin tonë të strukturuar në principet e segregacionit dhe diskriminimit racor ndaj populladonit zezak. As ne nuk ua kem! mësuar, as ata i kanë kuptuar virtytet e tyre specifike. Ngase nuk e kemi konsideruar obligim të bëhemi mbrojtës të kulturës dhe Civilizimit zezak, as u kemi ndihmuar afrikanasit të progresojnë bashkë me ne në drejtim të vazhdimit natyror të zhvillimit të tyre historik deri sot. Ouke krahasuar traditën afrikane me tonën, aq sipërfaqesisht sa afrikanët e shikojnë mënyrën e jetës sonë, ne bashkëvendësve tanë, evropianëve, u ofrojmë një tablo të shtrëmbëruar dhe jo të drejtë mbi njeriun e zi. E paraesim s\ indrvid inferior ndaj evropianit, ndërkaq, oe Islami e prezenton si afrikan të zi të dlin edhe vetë ai sidhe të tjerët, duhet ta respektojë si të tillë. Islami i ofron baraz! natyrore dhe sodale të dlën ne nuk ja ofrojmë. Al është oenie njerëzore me traditë dhe histori të veten. Mirëpo, një pjesë e evropianëve nuk do të duhet harruar faktin që krishterët e zinj janë te barabartë me ta, krishterët e bardhë, në kuptimin e vlerave njerëzore, pa marrë parasysh prejardhjen dhe paganizmin e tyre paraprak. Ata janë qç e shfytëzojnë çdo rast për të treguar përparësitë e muslimanëve të zinj ndaj krishterëve të zinj. Prandaj jemi dëshmitarë oe afrikanët, të dlët e kanë njohur krishterimin, gjithnjë e më masovikisht e pranojnë islamin. Afrikanët nuk kanë më iluzione mbi barazinë me vëllezerit e tyre, krishterët evropianë. Për këtë arsye ata e pranojnë Islamin dhe e kuptojnë si një fë të kontinentit afrikan." (Omar Farrou, Misionarizmi dhe imperializmi).

Propaganda anti islamike e krishterëve

(shpifjet dhe shtrembërimet)

Liderët kishtarë janë tejet të brengosur me forcimin e autoritetit islam. Për të minimizuar autoritetin e tij univerzal, ata shfrytëzojnë mjetet më të ulëta të propagandës kundër Islamit. Herë herë madje përdorin edhe gënjeshtër dhe trillime mbi Islamin, duke synuar të shuajnë dritën e së Vërtetës dhe të pengojnë depërtimin e tij ndër njerëz. Si shembull do të shënoj atë që kam shikuar në televizionin gjerman. Një muslimanë nga Jemeni po përshkruante xhamitë jemenase dhe kryerjen e ceremonive fetare në to, pastaj komentatori televiziv dha një përshkrim detaj të varfërisë dhe skamjes në këtë vend, duke orientuar tehun e kritikës së tij kah Islami. "Ai e akuzoi Islamin se është pengesë për progresin e popullit jemenas. 'Besimi i verbër fetar ndaj parimeve islame', tha ai, "E mban Jemenin në primitivizëm dhe prapambeturi, duke e kthyer dy shekuj prapa, në bisht të civilizimit bashkëkohor botëror."

Stagnimi, gjumi dhe plogështia që në stadiumin fillestar të zhvillimit që i përcjell pafuoja totale dhe konzervatizmi, në situatë vendimtare, janë konstantat themelore të programit islam. Feja dhe praktikimi i principeve të saj janë shkaku kryesor që këtij populli i është pamundësuar zhvillimi çfarë i është mundësuar njerëzve tjerë.

Paramendojeni ndikimin e kësaj propagande helmuese, të mbështetur me dinakëri nga një film i zgjedhur dhe i orientuar kah shikuesi evropian i cili është ose i painformuar ose i informuar sipërfaoësisht ose i informuar tërësisht gabim mbi natyrën e Islamit. Gjithsesi, shpifjet e tilla janë tradhti e civilizimit njerëzor si të tillë.

Të tillët do të duhej pyetur: "Nëse mungesa e përparimit në jetën materiale në Jemen duhet t'i përshkruhet religjionit të tyre, përse njerëzit në jug të Italisë, ku e ka pushtetin papa, nuk i gëzojnë frutat e këtij supercivilizimi" Atje njerëzit janë skajshmërisht të varfër dhe tejet të pakënaour. Përse shumë njerëz e braktisin Italinë jugore duke kërkuar çfarëdo pune në vendet më të pasura? Përse Greqia si vend evropian dhe jomusliman, është më e prapambetur nga shumë vende islame? Përse Greqia, e cila para paraqitjes së krishterimit në të ka qenë shembull në zhvillim, po stagnon aciduke shkuar kah vetëshkatërimi, pasi e ka pranuar krishterimin gjersa nuk ra nën pushtetin osman dhe sërish filloi ngritjen e vet? Ose, për ç'arsye popujt muslimanë të Azisë, vuajnë një varfëri shumë më të thellë seç e njih ndonjë vend musliman. Në Bosnje, ku muslimanët, ortodoksët dhe katolikët jetojnë pranë e pranë, muslimanët janë më progresivë në shumë aspekte. Në Rusi muslimanët nuk janë aspak më të dobët në raport me fojnjët e tyre krishterët. Muslimanët kinezë atje janë para budistëve. Madje thuhet që muslimanët e Singapurit, me prejardhje arabë, gëzojnë prosperitet më të madh material se çdo banor tjetër i ishullit, përfshirë këtu edhe britanikët. Mjetete bashkëkohore perëndimore të propagandës botës së painformuar Islamin ia paraoesin në dritë të shtrembër, duke fabrikuar dezinformata të pabaza të cilat e dëshmojnë mosnjohjen e plotë të parimeve islame, ndërsa kisha këtë propaganda e mbështetë.

Mendimtari i shouar islam Muhammed Kutbi në veprën "Islami dhe konceptet e gabuara të mendimtarëve orientalë" faqe 288, shkruan:

"Kalova disa orë në Kairo, duke diskutuar mbi çështjet e Islamit me një delegat të KB. Në kontekst të bisedës sonë befasi deklaroi: 'shumë mirë, keni paraqitur argumente të fuqishëm mbi drejtësinë e Islamit, mirëpo unë nuk mund të heqe dorë nga dobitë e progresit bashkëkohor. Për shembull, unë dëshiroj të udhëtoj me aeroplan supersonik...' Ai numëroi edhe disa përparësi teknologjike derisa nuk e pyeta i habitur: 'po çka u ndalon t'i gëzoni arritjet e Civilizimit modern?' Al u përgjegj: Valle Islami nuk e preferon jetën e shkretirës nën tendë, vallë nuk insiston oe edhe unë t'i kthehem jetës nomade në shkretirë si barbar?!"

Në Gjermani isha vendosur në një hotel drejtor i cilit ishte njeri i cili kishte studjuar në universitetet franceze e angleze, dhe kishte arritur arsimim të lartë, madje kishte studjuar edhe gjuhën arabe. Ai më tha: 'Unë besoj në një Zot, dhe e njoh mirë edhe besoj verbërisht në Te, por nuk mund ta pranoj Zotin, tek i cili ftojnë shkollat fetare, ngase kjo nuk është në harmoni me mendjen e shëndoshë, ngase ajo për çka flasim këto shkolla është në kundërshtim me natyrën e njeriut.' Gjersa po fliste kështu thellësia e ndjenjave i pasqyrohej në tërë fytyrën: 'Duhet të themelohet besimi në një Zot (teuhid) në këtë botë, ndërsa pastaj do të duhej ndryshuar rrjedhën e gabuar dhe shtrembëruar të mendimeve të të gjitha shtresave të shoqërisë, në mënyrë që njerëzimi të ngritet në shkallën e teuhidit të pastër (besimit të pastër në Zotin Një dhe të Vetëm).' fy evropian i arsimuar nuk dinte asgjë për pikëpamjen islame të kuptimit të vetësisë së Zotit (teuhidit), as për dallimet e thella në mes Kur'ani Kerimit, nga njëra anë, dhe Tevratit e Inxhilit të falsifikuar, nga ana tjetër. Ai e mendonte se Kur'ani, në të kuptuarit e Zotit, është i ngjashëm me Dhiatën e Vjetër dhe Dhiatën e re.

la dhashë një libër mbi Islamin në gjuhën gjermane në mënyrë që të njoftohet me parimet themelore të tij. Mjerisht disa bashkëkombas tanët, gjersa qëndrojnë jashtë vendit, botojnë vepra të cilat perëndimorët ia përshkruajnë Islamit, ndonëse ata këtë e bëjnë si individë dhe në kundërshtim me fenë e tyre. Dhe vërtetë, zotëriu i përmendur, drejtor i hotelit, në bazë të sjelljes së disa muslimanëve, kishte refuzuar që në të ardhmen të pranonte musliman në hotelin e tij. Në rastin tim ai kishte bërë përjashtim me insistimin e një miku të tij besnik, mirëpo edhe atëherë kishte pranuar të qëndroja vetëm disa ditë. Gjatë vizitës fltoi besim pikërisht ngase asnjëherë nuk më kishte parë të kaloja kufijtë e mirësjelljes dhe jo për shkak se unë bëra ndonjë përpjekje për të fituar besimin e tij. Më lavdëroi (modestia nuk më lejon të theksoj të gjitha fjalët e tij), ndjenjën e simpatisë së tij madje e shfaqoi me dhurata të shumta. Në raste të jashtëzakonshme, kur hotelin e tij e vizitonte ndonjë mysafir i lartë, ai ia lironte dhomën time, ndërsa unë kaloja në dhomën e tij private, duke mos e mbyllur fare tavolinën e punës plot dokumenta me vlerë!

Në fund erdhi dita kur unë duhej të transferohesha në një vend tjetër. Ai e shënoi adresën time të re dhe prej atëherë, sa herë që një musliman kërkonte dhomë, ai më telefononte dhe kërkonte mendimin tim. Isha njëfarë garanti për mirësjelljen e tyre, ndërsa këtë e bëja për t'i ruajtur bashkëkombësit nga vështirësitë, ngase të huajtë, gjatë vizitës në një qytet të huaj, nëse nuk janë të mençur oë të rezervojnë paraprakisht, kishin shumë probleme me gjetjen e dhomës për banim në orët e hershme të mbrëmjes.

Një herë hoteliristi më telefonoi dhe pyeti lidhur me disa bashkëkombas të mij që sapo kishin arritur dhe që ishin për herë të parë në Gjermani. Unë i dhashë preferencën time

të zakonshme, mirëpo të nesërmen në mëngjes më ftoi me zërin që shprehte shoetësim dhe frikë. Ai u ankua: 'Këta njerëz për të cilët garantuat mbrëmë, u dëshmuan si të këqij, mysafirë shumë të këqij.' I kërkova falje i turpëruar dhe vendosa që kurrë më të mos jap garancën time.

Kriza aktuale botërore i ofron muslimanëve rast të vërtetë për ta hapur zemrën e botës së civilizuar ndaj kulturës burimore islame. Konditat për përmbushjen e kësaj detyre janë tejet të volitshëm. Është e saktë që përshtatja e islamit ndaj nevojave të brendshme të natyrës së njeriut, faktori i cili i përgjigjet përhapjes së tij. Mirëpo, për interpretim të suksesshëm të Islamit duhen kuadro të reja dhe programe të reja. Mjerisht, puna në përhapjen e Islamit te ne nuk ka vlerë reale, ndërsa lëvizjet individuale, akcionet Jogjegjëse, përpjekjet plot dështime, propaganda e paplanifikuar, institucionet e pakoordinuara kurrë nuk do të mund të arrijnë rezultate të kënaqshme, as të progresojnë larg, aty ku kundërshtimi është rrënjësor thellë.

Kemi gabuar që nuk kemi kuptuar rëndësinë e madhe të punës së organizuar në planin e interpretimit të Islamit. Përkundër vëmendjes që e vlen fuqinë karakteristike për kulturën islame në planin e proceseve revolucionare dhe doktrinën e tij specifike mbi shoorinë, faktorët që ndikojnë shumë në realizimin e këtij qëllimi janë krijuar nga mjedisi ynë. Përkundër posedimit të ideologjisë valide dhe normave juridike, ne jemi përfshirë me një stagnacion të pakuptueshëm; pozita jonë është e mjerueshme dhe vetvetiu lë fushë të gjerë për veprim antagonist kundër Islamit.

Sistemi i vlerave morale të botës perëndimore

Jeta e njeriut perëndimor është teknologjikuar maksimalisht, është privuar nga përmbajtja shpirtërore dhe ngrohtësia jetësore. Falë prosperitetit perëndimor modern ka arritur t'i tejkalojë problemet e shumë jetësorë. Mirëpo, jeta shooërore e krijuar si rezultat i civilizimit modern e pengon që të mësojë shumë fakte, duke sjellur në harresë shumë vlera të tij morale.

Çrregullimet e shumta që janë karakteristikë për civilizimin e sotëm modern janë fare evidentë. Shpikjet dhe zbulimet e bëra për të lehtësuar jetën dhe për të përparuar civilizimin nuk i kanë zbutur këto çrregullime, as i kanë sjellur lumturi shooërisë, por as kanë eliminuar problemet e tij dhe çrregullimet e shumta sociale. Krahas nevojave të ndryshme fizike njeriu ka një vrull moral dhe aspiratë shpirtërore. Siç e ndjen joshjen ndaj kënaqësive fizike, njeriu gjithashtu ndjen edhe nevojë për ushtrimin e përmbajtjeve shpirtërore jashtë botës materiale.

Përkufizimi njeriut vetëm Brenda suazave të materiale do të ishte gabim i madh, pastaj nuk është edhe në harmopi me natyrën e tij. Shkalla fillestare në jetën e komunitetit njerëzor, e që paraqet shpresën më të lartë të njerëzimit, fillon në momentin kur mendja e njeriut, në rrugën e zhvillimit të saj gjithpërfshirës, posaçërisht në stadiumin e kulturës materiale, aktivizon potencialet e veta shpirtërore në drejtim të shfrj/tëzimit të vlerave të gjithmbarshme njerëzore. Lumturia njerëzore gjithsesi nuk arrihet vetëm në nivel të kulturës materiale pa ushtrimin e barabratë të dy aspekteve të saj: shpirtëror dhe material.

Devijimet bashkëkohore morale dhe shoqërore tregojnë që faktorëve të komplementarizmit njerëzor nuk i është dhënë vëmendje e nevojshme. Njerëzimi ka gabuar kur ka lëshuar të njohë faktorët e lumturisë dhe mirëoënies.

Historia nuk e njeh asnjë popull jeta e cilit ka oenë e përkufizuar tërësisht me procese destruktive. Kështu është edhe Perëndimi sot. Përkundër degjenerimit moral, ende ekzistojnë edhe kualitete të duhura; ekzistojnë shumë njerëz të cilët praktikojnë besnikërisht principet siç janë nderi, mirësjellja dhe sinoeriteti. Mirëpo këto vrytete nuk mund të vërehen përkundër mëkateve dhe dobësive të cilat dominojnë.

Virtytete të tilla mund t'i qasemi nga kënde të ndryshëm dhe mund të aplikohen në mënyra të ndryshme. Virtytet morale të Perëndimit kanë përjetuar ndarjen e plotë nga feja, kështu që e kanë humbur vlerën dhe karakteristikën e tyre shpirtërore. Dashuria ndaj fitimit material e ka nxitur njeriun perëndimor ta kryejë me përpikëri dhe plotësisht detyrën e vet. Njerëzit virtytet morale i shikojnë nga aspekti i fitimit material, për ata ato janë tjetër për përparim në punë. Nëse këto virtytet nuk sigurojnë dobi materiale, atëherë tek ata nuk kanë kurrfarë vlere. Kështu vlerat morale tek ata shfrytëzohen për arritjen e fitimit.

Në planin e jetës seksuale Perëndimi ka tejkalluar të gjithë kufijtë morale. Në fillim të jetës secili e di me siguri që pastërtia dhe masa në këtë çështje kanë vlerën e vet morale,

ndërsa tejkalimi shpie në degradim moral. Mirëpo kjo e vërtetë ka qenë dhe është harruar gradualisht, ose është fshirë qëllimisht nga vetëdija e njeriut.

Pastërtia tanimë nuk respektohet nga ana e shoqërisë, ndërsa njëkohësisht, janë braktisur të gjitha sanksionet e kontrollit moral.

Një mik imi më kishte treguar se si e kishte dëgjuar një vajzë që po kërkonte këshillë, në njërën prej radiostacioneve lokale në Gjermani, duke scjaruar problemin e vet tne këto fjalë:

"Për disa vjet jamë zbavtur me një djalë. Mirëpo, gjatë marrëdhënieve të vazhdueshme dhe të shpeshta ndjenjat intime ndaj tij thuaja janë shuar. Vendosa të filloj lidhje me një mashkull tjetër. A mund t'i mbaj të dytë? Apo do të duhet të heq dorë nga lidhja e dytë dhe ta mbaj të parën?"

Këshilltari në radio i ishte përgjegjur me një pyetje shumë irituese:

"Deri në moshën 28 vjeçare keni liri të pakufizuar të shorohëni me një apo më shumë meshkuj, pa kurrfarë obligimesh dhe kushtesh. Prandaj, mos u brengosni dhe mos u shoetësoni, prandaj mos u hamendni lidhur me këtë!"

Ku jemi ne vallë, kur mediumet dhe autoritete tjera, detyrë e cilëve është të mbrojnë moralin publik dhe ta mbrojnë erozionin e tij, vetë e preferojnë lapërdharinë edhe atë nën emërtimin 'marrëdhënie të posaçme para martesës' dhe 'mioësi ligjore'; preferojnë promiskuitetin preferojnë shkatërrimin e kufijve morale; mohojnë moralitetin dhe predikojnë ngritjen kundër mirësjelljes, respektit dhe dinjitetit?

Will Durant, sociolog, në veprën e tij "Mrekullitë e filozofisë", shkruan:

"Jeta në qytetet e civilizuar nuk lejon njeriun as të mendojë për martesën, ndërkohë që pasionet seksuale rriten, ndërsa konditat e bëjnë kënaqësinë tejet të afert. Civilizim! e ka shtyrë moshën e martesës (te meshkujt madje deri 30 vjet), që trupin e djalërisë ia ekspozon nxitjeve dhe shoetësimeve seksuale, si dhe e dobëson fuqinë e tij për t'u mbrojtur nga veprimet e ndaluara. Keshtu pastërtia, e cila dikur është konsideruar virtyt, është bërë objekt i përbuzjeve dhe poshtërimeve. Në një atmosferë të tillë tretet edhe turpi, i cili dikur i ka stolitur të gjitha bukuritë e njeriut, ndërsa njerëzit krenohen me mëkatet e tyre; nën mbulesën e barazisë me mashkullin, femrat hyjnë në lidhje të pakufishme jashtëmartesore, ndërsa marrëdhëniet e ndaluara paramartesore bëhen diç fare e zakonshme.

Është e saktë se në rrugë nuk ka prostitute (është zvogëluar shumë numri i tyre S.S.), mirëpo kjo nuk është pasojë e ndjekjes policore, porse ngase e kanë humbur punën për shkak të paraqitjes së femrave të cilat kanë të bëjnë pa pagesë."

Natyra e njeriut ka nevojë të konsolidojë fuqitë e veta, të vetëdisiplinohet dhe të ekspozohet me masë. Largimi nga kjo rrugë natyrore e natyrës së njeriut sjell pasoja të padëshirueshme. Me flakjen në këmbë të ligjit të qenies vetanake në emër të lirisë,

kurrë nuk mund të sjellë qetësinë e duhur të zemrës dhe kënaqësinë e mendjes të cilën njerëzit e kërkojnë.

Induljenca perëndimore lapërdharinë e ka bërë publike. A është ngopur ky zvetnim i njerëzve? A nuk janë krimi, dhunimet, sëmundjet nervore, kundërshtimet, grevat dhe vetëvrasjet rezultat në shfrenimit seksual dhe lirisë së tepruar? Njëzet vjet të lirisë totale seksuale në Suedi kanë shkaktuar pasoja të tmerrshme tek rinia: egërsinë dhe dhunën shoqërore. Ky fenomen kishte shoqëruar seriozisht qaroret shkencore dhe politike, ndërsa në parlamentin suedez ishte trajtuar si problem crucial i shoqërisë suedeze. Kryeministri suedez kishte paralajmëruar haptas me fjalët: "Do t'na duhen të paktën dyzet vjet që të sanojmë katastrofën e prodhuar me gabimin i cili ka zgjatur njëzet vjet."

Teoria e Frojdit, e cila të gjitha aktivitetet njerëzore i Sqaron me vrullet seksuale, shumë njerëz i ka shtyrë në shfrenim më të rëndë seksual. Ajo e ka ndarë seksin nga morali. Pastërtia ka erozuar deri në fund pa kufi, për pasojat e cilit dëshmojnë të dhënat e publikuara më poshtë.

Kështu "The Reader's Digest" raporton:

"Statistikat në Gjermaninë Perëndimore tregojnë se armata aleate, duke bërë jetë seksuale me femrat gjermanoperëndimore, ka lënë pas vete 200.000 femijë jashtëmartesorë, prej cilëve 5.000 foshnja të zeza, për të dlat tani perkujdeset qgveria. E kjo është vetëm 1096 nga numri i përgjithshëm i femijve jashtëmartesorë oe janë shpetuar nga aborti apo mbytja nga ana e nënave. Kjo statistikë ka të bëjë vetem me Gjermaninë Perëndimore, ndërsa nuk kemi të dhëna për Gjermaninë Lindore. Mirëpo, është më se e besueshme oe ky problem atje nuk është aspak më i lehte nëse nuk është me i rëndë."

As vendet tjera perëndimore nuk mbesin prapa Gjermanisë, raporti më i dhembshëm është ai nga Northamptoni, në Anglinë qëndrore, i cili pohon se numri i lindjeve ilegale në përojnë është më i madh se 50% nga numri mestara i lindjeve në këtë regjion, si dhe fakti që ky fenomen ka filluar kur Northamptoni kishte kaluar nga prodhimi bujoësor në atë industrial." ("Zhvillimi dhe moderniteti", f. 34)

Psikologu Deil Karrengy shkruan në librin e tij "Pasqyra e suksesit": "Statistikat e publikuara nga ana e fondacionit amerikan dëshmojnë që bashkëshortët, për të cilët dihet se nuk kanë qëndruar besnikë ndaj bashkëshorteve të tyre, janë nga të gjitha klasat dhe të gjitha moshave. Pesëdhjetë nga njëojnd bashkëshortë të anketuar kohë pas kohe nuk kanë cjenë besnikë ndaj bashkëshorteve, madje disa prej tyre vazhdimisht. Pjesa tjetër, ata që kanë qenë besnikë ndaj bashkëshorteve të tyre, kanë qenë besnikë për shkak të frikës nga sëmundjet e ndryshme, apo skandalet, apo, mbase, nuk kanë pasur rast për këtë. Përgjimi telefonik në Nju Jork, gjatë një intervali të shkurtër ditor, ka zbuluar se bashkëshortet e këtij qyteti gjithashtu i mashtrojnë bashkëshortët e tyre."

Në Enciklopedinë britanike (t. 23, f. 45), thuhet:

"Prej të gjithë spitaleve amerikane, 650 prej tyre janë spëdalizuar për sëmundje venerike, ndërsa 15096, dmth. Më shumë se dyflsh prej këtij numri janë ata qg e kërkajnë ndihmën e mjekut familjar apo në këto spitale."

Libri i Kinseyit mbi "Shprehitë e sjdljeve seksuale" (f. 304) tregon se në Amerikë gjatë vitit vdesin 30 der 940 mijë fëmijë si pasojë e sëmundjeve venerike të njërit prej prindërve. Ndërsa dëmet që shkaktajnë këto sëmundje në Amerikë janë shumë më të mëdha se dëmet që shkaktajnë të gjitha sëmundjet tjera, me përjashtim të tuberkulozës.

E përditshmja "Ettela'at (nr. 10414) transmeton një raport të revistës "Psikologjia", nga muaji dhjetorl 960, ku thuhet:

"Numri i fëmijve të lindur jashtë martesës në Amerikë rritet aqshpejtë sa paraoet problem të madh për oeverinë amerikane. Statistikat për vjetin 1957 deshmajn per më shumë se 200.000 femijë jashtemartesorë, ndërsa ky numër shtohet per 50% 20 vjetët e fundlt."

Revista "Zibardh" (nr. 380) raporton:

"Numrt vjetor I aborteve në Amerikë arrin 1.000.000 raste. Prej tyre 65% të aborteve janë pasojë e marrëdhënieve të lira jashtëmartesore, ndërsa 5096 janë raste të vajzave dhe grave të pamartuara."

Sipas së përditshmes "Keyhan" (nr. 535) doktor Molenzi nga Londra jugore thotë:

"Çdo e pesta vajzë e pamartuar qg vie në Idshë në Angli është shtatzanë. Numri I aborteve në Londer arrin shifrën prej 50.000 gjate vltlt. Një nga 20 foshnjat e lindura janë ilegale. Përkundër progresit vjetor të standardit jetësor ky numër shtohet nga vjetl në vjet. Numri më i madh 1 fëmijve jashtmartesorë lindë në familjet e pasura, ndërsa vajzat e familjeve të pasura janë më të prirura për të qenë nëna të pamartuara."

Këto fakte janë të mjaftueshme për të dëshmuar për robërimin e njeriut bashkëkohor të civilizuar ndaj pasioneve seksuale, për të cilat pohohet se janë shprehje e lirisë së plotë. Kënaqësia seksuale e ka arritur kulmin me ç"rast shumë vlera morale dhe humane në jetën familjare janë harruar tërësisht, kështu që njerëzit e kanë humbur ndjenjën për çfarëdo normash apo kuflzimesh në këtë rafsh.

Para disa vjetësh gazetatat kishin raportuar se në Amerikë (shteti Ajdahi) një grup meshkujsh kishin ndërruar gratë midis tyre për një periodë prej 3 javësh. Secili prej tyre ia kishte dhuruar gruan e tij tjetrit si dhuratë. Kjo ngjarje kishte shkaktuar reagim të menjëhershëm në Amerikë, andaj grupi është gjykuar me akuzën për prishje të moralit publik dhe lapërdhari, si dhe përhapjes së prostitucionit.

Ky është vetëm një shembull i devijimit i evdientuar vetëm në aspektin seksual të jetës.

qëndrimet dhe persiatjet e njerëzve të mençur nga çdo popull, si dhe mënyra e jetës të liderëve të tyre, ndikojnë dukshëm në formimin e mënyrës së persiatjes dhe besimit të

një komuniteti. Nëse ai rreth i njerëzve në shoëri vepron në mënyrë të shfrenuar, atëherë kjo është e keqe e rendit të lartë. Me që çdo njeri, për nga natyra, posedon nxitje evidente të brendshme, atëherë shembulli i keqka ndikim më të shpejtë se çdo ligj moral.

Personi i edukuar në shkollën e narcisoizmit të shfrenuar dhe në mjedis të njejtë ndjen liri të plotë personale. Në një mjedis dhe rreth të këtillë nuk ka vend për idenë e nderit dhe pastërtisë. Akcionin e caktojnë impulset, respektivisht shpirti amoral i njeriut.

Ata që mohojnë ligjet morale kultivojnë pasardhës amoralë dhe të shfrenuar, të ballafaouar fuoishëm dhe pashpresë me vrullet negative fizike, të cilët lehtë anashkalojnë udhëzimet e ndërgjegjes dhe logjikës.

Presidenti amerikan Xhon Kenedi, në vitin 1962, kishte deklaruar: "Një ardhmëri e dhembshme e pret Amerikën, ngase rinia e saj është zhytur thellë në pasione, në epshe dhe nuk ka vullnet t'i kryejë obligimet e veta. Nga shtatë të rinjë të ftuar në rekrutim, gjashtë nuk kalojnë testet mjekësore për shkak të mungesës së kapadetit fizik dhe plogështisë së intelektit të shkaktuar nga jeta e shfrenuar."

Hrushçovi, gjithashtu, që në vitin 1962 kishte paralajmëruar për një trend të rrezikshëm në vendin e tij:

"Ardhmëria e BRSSsë është në rrezik, ngase rininë nuk e pret një perspektive e bukur. Kjo rini është e shfrenuar, e pandërgjegjshme dhe robër të pasioneve."

Është e çuditshme se si kjo kohë e progresit shkencor dhe industrial nuk është në gjendje të përballlet me problemin e zhgënjimit të gjeneratës së re. çdo ditë lindin fenomene të reja, të çuditshme, si pasojë e këtij civilizimi të pashpirt teknologjik. Një herë këta ishin "Bitëllsat" me sjelljen e tyre të pakontrolluar dhe të shfrenuar. Herën tjetër, në shoëri si bari i keqJindin "hipikët" të cilët rebelohen kundër materializmit të pastër të mjedisit të tyre, duke mohuar vlerat etike dhe shenjtëritë fetare si bestytni të pabaza. Ata e kanë minimizuar stilin e jetës normale. E mohojnë shoërinë dhe janë ngritur kundër të gjitha standardeve të civilizimit gjersa, kur u deshën standardet morale dhe mbështetja shpirtërore, nuk u gjendën edhe vetë të braktisur dhe të pafucjshëm.

Një fenomen i tillë social rezultoi me dëshprim emocional tek të rinjtë, e që u shpreh në shfrenimin dhe devijimin e tyre, ndërsa dëshmon se civilizimi modern njerëzit i trajton si pjesë të një makine të madhe. Ai kurrë nuk mundet të plotësojë nevojat e brendshme të njeriut, as ndjenjën shpirtërore dhe sentimentin human të tij. Shtimi i numrit të vetëvrasjeve është edhe një argument shtesë që komforti material dhe kënaqësitë nuk janë të mjaftueshëm.

"Në bazë të raporteve policore nga viti 1976 në Gjermaninë Perëndimore kang ndodhur 10.000 raste të vetvrasjeve, ndërsa mbi 6.000 meshkuj dhe 7.000 femra kanë provuar të bëjnë vetëvrasje." (Transmetuar sipas revistës "Tendorost").

"Përdorimi i drogave të rënda në mestn e rinisë amerikane është tmerrësisht e lartë. Para pak kohësh polida e Nju Jorkut kishte zbuluar 38 kufoma të rinjsh prej

moshës 16 deri 35 vjet, të cilët kishin vdekur si pasojë e dozës së tepruar të narkotikëve. Disa nga viktimat madje as qg kishin arritur të nxirrnin gjilpërat nga trupi. Varëtsit më të mëdhej janë ata të heroinës: vetëm në Nju Jork janë rreth 100.000, pra 1 vartës në 80 banorë. Është shumë i madh numr! i vartësve në oaroet e larta të shooërisë amerikane. Një mjek i njohur njujorkas kishte deklaruar se njëri prej aktorëve më të njohur të Holivudit merr nga 10 doza në 24 orë, duke dhënë për këtë 60 dollarë për një dozë të drogës. Shumë raste të evidencuara midisi personaliteteve te shouara, të cilat zyrtarisht i përshkruhet problemeve me zemër, ky mjek I soaron me konsumimin e drogës." (Ettela'at, nr. 13015)

Në "The Spirti of Man" (f. 32) lexojmë:

"Çdo 25 mlnuta në Amerikë ndodhë një kritn i rëndë, ndërsa çdo 24 minuta ndodhë një vrasje me paramendim, 5 sulme të rënda ndaj pasurisë, 30 vjedhje të mëdha dhe 3 mijë të vogla. Katër miliardë dollarë shpenzohen për luftë kundër krimin dhe vendosjes së rendit, ndërsa prej kësaj njëqind milion dollarë shpensrahen vetëm në Nju Jork."

Ja, për një jetë të tillë ftojnë njerëzit, të cilët vetë janë zhytur në të. Ata lavdërohen me mendjen dhe kulturën e tyre, madje krenohen që ftojnë për këtë.

Ceremonitë në kisha

Nëse kisha, krahas mundësive propaganduese dhe njerëzore, inkadrohet drejtpërdrejtë në jetën shoqërore dhe kulturore të botës perëndimore, megjithatë parimet e tyre morale nuk kanë arritur t'i japin kuptim moralit të tyre dhe të pastrojnë zemrat e tyre. Kisha nuk ka mundur ta pengojë dështimin shpirtëror as të frenojë pasionet e pafund të njeriut të shfrenuar. Si mundet religjioni i cili u lejon ithtarëve të vet liri të pakufizuar në kryerjen e veprave imorale të pretendojë lirin e tyre nga prangat e zvetnimit rrënues ose të çrrënjosë rritjen e imoralitetit shkatërrues?

Madje edhe ceremonitë e tyre fetare, të pastrimit të shpirtit dhe synimi drejt idealeve më të larta njerëzore, e që përndryshe zbatohet për shkak të afrimit të Zotit me qëllim të sinqertë, ka dalur nga suazat e veta autentike duke iu nënshtruar deviacioneve të shumta. Nuk janë vetëm themelet e fesë të krishterët që kanë pësuar ndryshime të mëdha, madje edhe vetë kuptimi i ceremonive fetare tek ata ka humbur kuptimin e vërtetë. Do të çuditeni duke parë se si kishat shndërrohen në salla për vallëzim, në mënyrë të tërheqjes së rinisë së devijuar.

Kështu, ata vendet e ritualeve fetare, që duhet të jenë vend të mbrojtjes së devotshmërisë dhe pastërtisë, vende ku njerëzve u mbëltohen vlerat më të larta morale, sillen në këtë gjendje të mjerushme dhe mizore?

Liderët religjiozë, të cilët do të duhej të qëndronin si mbrojtje e fortë kundër përhapjes së shfrenimit, edhe vetë janë bërë viktimë të devijimeve morale me të cilët janë rrethuar. Si mundet pastaj krishterimi të bëjë ringjalljen dhe zgjimin moral të shoqërisë? Institucionet e tilla nuk janë në gjendje ta shpiejnë njerëzimin në atë pastërti të zemrës pa cilën njeriu nuk mund ta njohë Zotin, pastërit e cila mund t'i ndihmojë në shpëtimin e botës nga imoraliteti dhe trazirat. Tani shikoni s\ sillen dinjitarët kishtarë:

"**The Weekly Journal**" (nr. 10890) raporton:

"Etërit kishtarë i joshin ithtarët në lldshë me valle e muzikë. Prifti Fransis Mieux nga Montreali, i Kanadasë, i moshës 35 vjeçare është muzikant i shkathtë, kompozitor dhe ekzekutor; ai është autor i rreth 1.500 melodive të popullarizuara; prift i dli kombinon dy thirrjet: religjionin dhe artin muzikor."

Kryerja e këtyre veprave në vendet e shërbimit ndaj Zotit paraoet mohim të fesë. Kodeksi ritual është ligji më i lartë edukativ për të gjithë të dërguarit. Është e pamundur të qëndrosh imun para shfrenimit të botës materiale dhe devijimeve të tjera të saj, nëse njeriu nuk i drejtohet Allahut të Madhëruar, ngase njohja e Allahut paraoet themelin e jetës njerëzore, ndërsa pa këtë bazë çdo synim i ndërtimit të sistemit nuk mund të jet i sinoertë dhe i drejtë.

Devotshmëria e sinoertë e liron njeriun nga shtrëngimet e epsheve fizike, e shpie në afëri të Zotit dhe afër kënaqësive shpirtërore. Ndërsa tani shikoni se si kjo vërtetësi me

vlerë të pakufishme ka oenë e eliminuar me rrëfime të lira të cilat i kanë dhënë përparësi kënaoësive trupore.

Ibadeti islam ka shumë oëllime. Njëri prej tyre është të heoë perden nga injoranca dhe padituria, si dhe që në këtë rrugë, t'na transformojë tërësisht në aspektin moral dhe intelektual. Shikoni se si në krishter i mençur e shikon përkushtimin e tërësishtëm ndaj Zotit në islam dhe krishterizëm.

Në librin e tij "Zoti i dy qabeve", Stenvvud Kobb (f. 227), krahason devotshmërinë muslimane dhe krishtere në këtë mënyrë:

"Më ishte Iejuar", shkruan ai: "Të prezentoj në kryerjen e namazit në xhaminë Aja Sofia në StamboII. Përsëritja e sexhdes, lutja dhe përkulja në namaz ka rëndësi të madhe. Gjatë kësaj shojptohen fjalë të caktuara në shenjë mirënjohje dhe duke madhëruar Allahun e Madhëruar. Isha thellësisht i impresionuar me respektin, modestinë dhe përluljen e besimtarëve. Kjo tejkalonte gjithçka që kisha shikuar në ndonjë kishë krishtere, në kuptimin e sinoeritetit të madhërimt, thellësisë së përjetimit dhe perkushtimit ndaj Zotit. Pas një kohe Idsha nderin që bashkë me disa të huaj të shikoj shënimin e Lejletulkadrit, natës në të dlën Kur'ani i është shpallur Pejgamberit Muhammed. Nga balkoni, në një kënd, shikonim 5.000 besimtarë të cilët e kishin stërmbushur hapësirën e xhamisë Aja Sofia, duke kryer namazin e vet dhe duke rënë pertokë në harmoni, ritëm dhe rend të përsosur. Shushuritna me rastin e perkuljes së tyre apo gjatë rënies në gjunj, jehona e shuplakave të tyre që lëshoheshin në dyshtemen para vetes, ngritja e tyre e perbashkët bënin që valët e oeta dhe të thella të nderimit të tyre të permbushin kupolën e gjerë dhe të ngritet drejt lartësive qiellore. Pamja ishte madhështore, e pakrahasueshme, dinjitoze, perkulëse dhe shprehte kuptimin e lirisë individuale, demokratsë, barazisë, pamje e dla nuk lejonte kurrfarë diskriminimi personal apo klasor. Aty e kam parë shitësin nomad të qilimave, duke oëndruar krah për krah me pashën në veshje të shkëloyeshme edhe atë pa frikë dhe nderime. qëndronin bashkë, perkuleshin dhe binin në sexhde në përkushtimin më të madh. Kam parë zezakë të trashë dhe 'të shëmtuar' duke oendruar në namaz krah për krah me turoit më elegantë të Stambollit. Kjo ishte kështu ngase islami, që nga zënafilla ka perhapur vëllazërinë ndër musiiimanë dhe këtë e mbajtur deri më sot."

Gabimi më i madh i Perëndimit qëndron në faktin që fenë e trajton si gjë individuale, private të çdo individi i cili nuk ka lidhje me jetën e përditshme. Ity qëndrim i gabuar i përshkon të gjithë aspektet e jetës së njeriut perëndimor. Rënia morale, krizat nacionale, shfrenimi, korupcioni, të gjitha këto janë sëmundje si pasojë e drejtpërdrejtë e ndarjes së fesë nga jeta praktike.

Nga kjo është prezente edhe disharmonia në mes vlerave të brendshme intelektuale dhe luftës së jashtme për jetë. Besimi i drejtë njeriut ia dikton mënyrën e sjelljes dhe i ofron udhëzime që mund të përdoren në çdo situatë praktike të jetës.

Feja përcakton mendimet dhe veprat. Tërë jeta si e tillë, në esencë, është besim. Për këtë arsye ndarja e fesë nga jeta praktike është gabim i papërmirsueshtëm. Kjo ndarje sulmon

drejtpërdrejtë ligjet e natyrshëm, siç shënon Dampeirre në librin e tij "Konfliktet e shkencës dhe religjionit":

"Konstantini kishte shpallur qe krishterim! është fë zyrtare e perandorisë romake, andaj, për të kënaour ithtarë e paganizmit, kishte lejuar oe shumë zakone nga paganizmi të barten në krishtenzëm. Keshtu lindi idea e dla kishte dominuar në periodën mesjetare dhe dominon edhe në kohën moderne, qg 'religjoni është çështje private' që ka të bejë ekskluzMsht me lidhjen e indMdit me Zotin e tij, si dhe nuk ka asnjë ndikim në vetë jeten. Keta, pra, supozojnë qe besimi është i lidhur vetem përzemer, dhe jo për ambientin në të dlin njeriu jeton."

Shtimi i përditshëm i Alkoolizmit

Shtimi i përditshëm i konsumit të pijeve alkoolike e shpejton rënien morale dhe shpirtërore të komunitetit. Është e pamundur të mohohen pasojat negative në sjellje, në besim, shëndetin psiçik dhe fizik të njeriut dhe komuniteti. Asnjë njeri i mençur nuk mundet të mos i vërejë faktet e përmendur. Çdo vit spitalet janë përplot pacientë për detoksinim, të alkoolikëve me ç'rregullime mentale, gjersa jashtë spitaleve mijëra njerëz, nën ndikimin e alkoolit kryejnë vrasje, vetëvrasje, vjedhje, shantazhime dhe lëndime të personalitetit.

Shumëkush në alkool gjen ikje nga problemet dhe brengat, ndërsa ikja gjithnjë rezulton me shtimin e problemeve. Në vend të zbutjes së vuajtjeve jetësore, alkooli i dërmon materialisht dhe moralisht, duke shkatërruar të përvujturin para se t'ia lehtësojë jetën. Alkooli bën që këmbanat e mallkimit dhe katastrofës të kumbojnë madje edhe më shumë në veshët e alkoolikëve. Nga zhurma e tyre ai kërkon ngushëllim në shtimin e konsumimit dhe mëton ta zhytë vuajtjen e vet me shpresë se do të kënaqet në parajsën iluzore, ku do të lirohet nga barra jetësore në këtë kohë të shkurtër të topitjes dehëse. Të gjitha arsyet për të cilat njerëzit pijnë, nuk mund të jenë arsye, ndërsa vetë ekzistimi i alkoolit në një komunitet është argumenti më i mirë për prezencën e sëmundjes, e cila mund të shërohet vetëm me edukim shpirtëror dhe arsimim.

"Mos u deh nga vera, por nga plotënia e shpirtit", është moto e njeriut të mençur i dli e ka të qartë se konsumimi i mjeteve që topitin mendjen mund të shkaktojë marrëzinë dhe të sjellin humbjen e atyre vlerave intelektuale të cilat e dallojnë njeriun nga shtaza. Alkooli, vërtet, është "helm të cilin njerëzit e vëjnë në gojë për ta humbur mendjen."

Në Hamburg kam pasur rastin të vëzhgoj brendinë e një sinagoge e cila joshte me pamjen e bukur të jashtme. Ciceroni na tregonte pjesë të ndryshme të saj. Për habinë tonë aty ndodhej edhe një dhomë e posaçme për konsumimin e alkoolit. Unë pyeta i befasuar: "Vallë nuk pihet vera madje edhe në këto lokale të shenjta?" Ai u përgjegj fare serioz: "Vetëm një grup i zgjedhur ka të drejtë të pijë verë në këtë dhomë." Alkooli është bërë fenomen i përmasave më tragjike për ç'arsye shumë ente shëndetësore kanë formuar organizata të posaçme për luftë kundër alkoolizmit. E tillë është edhe "Organizata për luftë kundër alkoolizmit." Mirëpo, këto organizata janë të pafuqishme t'i kundërvihen këtij fenomeni katastrofik shooëror, ngase përkundër prezencës së këtyre organizatave vazhdimisht shtohet shpenzimi i alkoolit. Në Perëndim mbretëron frika që shtresa e re punëtore të mos shndërrohet në pianecë të pafuqishëm. Të dhënat statistikore tregojnë qartë të gjitha pasojat negative të alkoolizmit.

Mjekët të cilët ishin prezentë në kongresin e 24t ndërkombëtar për luftë kundër alkoolizmit në Francë kanë dhënë deklaratën vijuese e cila ka të bëjë me ndikimin e alkoolit në mendje dhe intelekt: "20% të femrave dhe 60% të meshkujve të cilat arrijnë në spital janë vartës të alkoolit; 70% pacientë të sëmundjeve mentale dhe 40% asosh me sëmundje venerike vuajnë nga pasojat e konsumimit të alkoolit. Në Angli, pohojnë

ekspertët, 95% të sëmundjeve mentale është si pasojë e konsumimit të alkoolit." "Health magazine" (nr. 12) shkruan:

"Gazetat franceze e titullojnë 'senzadonal' raportin e ministrit francez të shëndetësisë mbi numrin e rasteve të vdekjeve shkaktar i dlave ka oenë alkooli. Sipas këtij raporti në vitin 1956 në Francë ka pasur 20.000 raste të vdekjeve per shkak të konsumimit të tepruar të alkoolit. Më tej theksohet deklarata e sekretarit gjeneral të komitetit ndërkombëtar per luftë kundër alkoolizmit, s! autoritetit për statistikë, q6 2596 të fatkeogsive industriale dhe 57% fetkeoësive automobilistike jane shkaktuar nga alkooli."

Ish presidenti i Francës. Poinkare, ka oenë kryetar i shooatës së antialkoolikëve dhe në një deklaratë, gjatë luftës së II botërore kishte theksuar: "O rini franceze! Armiku juaj më i madh është alkooli! Bëni më shumë se në luftë kundër Gjermanisë! Ngritni armët kundër pijes! Kjo pije ka shkaktuar më shumë dëm material dhe mental, në vitin 1870, seç i ka kushtuar Francës lufta kundër Gjermanisë. Pija e cila u kënaoë qjellzën është helm vdekjeprurës; ajo ju shkatërron dhe ua vjedh gjysmën e jetës, duke e bërë trupin tuaj të pafiiqshëm para sulmeve të sëmundjeve dhe plogështisë së vazhdueshme." Revista "Handaniha" (nr. 7/26) shkruan:

40% të sëmurëve në spitalet franceze është shkaktuar nga alkooli, ndërsa 50% të sëmurëve mentalë janë pasojë e konsumimit të alkoolit. Në spitalet e femijve në Francë 5096 të sëmurgve janë fëmije të prindërve alkoolikë; 6096 të daljeve gjyogsore ka lidhje me alkoolin, ngase arka e opverisë franceze çdo vjet paguan 335 miliarda franga si shpenzim për dëmet nga përdorimi i alkoolit në arkat e spitaleve ose institudoneve spedale apo shtëpive për të sëmurët mentalë... përdorimi! alkoolit shton numrin e vdekjeve mes njerëzve, kështu qÇ 5096 të rasteve të vdekjes së mashkujve dhe 3096 të femrave shkaktohen nga alkooli; 6096 të delikuentëve janë femijë të prindërve alkoolikë."

Në Gjermani "Vetëm gjatë një viti në gjyoin për krime kanë ndalur rreth 15.000 raste nën akuzat e dala nga përdorimi i pijeve alkoolike." Në vitin 1878 gjyoet gjermane kanë dhënë gjithsejt 54.348 aktakuza për gratë të cilat për shkak të alkoolit kanë bërë vepra të ndryshme kriminale, ndërsa në vitin 1914 ky numër i tmerrshëm është ngritur në 60.03 I aktakuza."

Njëri prej ministrave në oeveri Atazoni, siç transmeton revista, kishte deklaruar: "Në periodën prej 20 vjetësh Amerika ka dhënë 18 milion për alkool, ndërsa rezultati i kësaj është 100.000 të rinjë janë dërguar në shtëpitë për bonjakë, 150.000 kriminelë në burgje, Janë vrarë 500 njerëz, gjersa 2.000 të tjerë kanë bërë vetëvrasje, 200.000 gra kanë mbetur pa bashkëshortë, ndërsa një milion fëmijë ka mbetur pa një prind."

Konferenca ndërkombëtare për luftën kundër alkoolizmit kishte shpallur: "Dëmet ekonomike nga alkooli, gjithashtu, meritojnë vëmendje. Në bazë të një studimi preciz, shpenzimet në lidhje me alkoolin e rëndojnë arkën qeveritare për 128 milionë franga, pa llogaritur dëmet individuale. Kjo është e ndarë kështu; 10 miliardë për fondet spitalore,

40 miliardë për fonde publike dhe qëllime bëmirëse, 17 miliardë për fondin e sigurimit social, 60 miliardë për fondet e gjyoeve dhe burgjeve. Tërë kësaj duhet ^htuar shpenzimet nga buxheti shtetëror për përpunimin e rrushit në fillim të pjekjes, që kapë shumën prej 1 miliardë. Nga shitja e alkoolit Franca fiton vetëm 53 miliardë franga. Nga kjo mund të shihet sa dëm i shkakton Francës përdorimi i alkoolit në planin ekonomik." ("Health Magazine", 12/5)

As Bashkimi Sovjetik nuk është imun prej këtij problemi. E përditshmja "Ettela'at" (nr. 13.108) raporton për ndërmarrjen e masave drakonike për zvogëlimin e nivelit të konsumimit të alkoolit, lidhur me këtë kryeministri I ardhshëm në BRSS ka deklaruar: "Alkooli është shkaktar i shtimit të krimit, rritjes së mungesës nga fabrikat dhe rënies marramendëse të prodhimit për ç'arsye shteti duhet të ndërmarrë masa shurnë të ashpra kundër alkoolizmit."

Alkoolizmi është faktor për shumë fatkeoësi të transportit ajror.

"Specialist për psikologjinë industriale, dr. Clement Korn Gould, në artikullin e publikuar në botimin e revistës "The Raeder's Digest" (nr. 31, viti 26), numrin më të madh të fatkeoësive ajrore ia përshkruan pikërisht këtij shkaktari, ndërsa humbjet e shumta pesojnë kompanitëpronarët e aeroplanëve dhe helikopterëve. Ai shton që 'studimi i raporteve të teknikëve dhe shkaktarit të rrëzimit të aeroplanëve komercialë tregon se shkak i numrit më të madh të fatkeoësive ajrore është defekti i paparashikuar ose dehja e pilotit dhe ndihmësit të tij. Kjo në veçanti ka të bëjë me pilotët amerikanë, ngase deri më tani numri më i madh i fatkeqësive u ka ndodhur aeroplanëve që i kanë drejtuar pilotët amerikanë. Më tej, hulumtimi ka treguar që shumica e pilotëve që kanë pasur aksidente, ka pirë gjatë fluturimit. Shtimi i fatkeoësive ajrore i ka bërë pushtetarët të vendosur të zbulojnë shkaktarët ktyesorë, ndërsa hulumtimet e tyre kanë treguar se për numrin më të madh të aksidenteve, në disa vjetët e fiindit, ka oënë dehja e pilotëve ose argëtimi i tyre me stfuardesa. Prandaj, shkaktari kryesor i aksidenteve ajrore në disa vjetët e fundit oendron në alkoolizëm dhe imoralitet."

Antitezat e jetes bashkëkohore

Revolucioni teknologjik dhe zhvillimi i kapitalizmit kanë shkaktuar një çarje të madhe në shumë sfera të jetës materiale. Një grup ka kapital marramendës, në formë të firmave dhe kompanive të mëdha dhe mund të posedojë çka t'i tekton, madje edhe aqsa t'u sigurojë vendosje luksoze për "miqtë e shtëpisë" (shtazët e ndryshme). Grupi tjetër mezi siguron për jetë, buzë ekzistencës, nuk është në gjendje të sigurojë atë më esencialen për jetë.

Njerëzit e mençur dhe të vetëdijshëm i brenë ndërgjegja për shkak të padrejtësisë evidente të cilat këto institucione shooërore i bëjnë në botën moderne. Shumë fatkeqësi që në të kaluarën ishin të parëndësishme, sot përhapen shumë shpejt. Synimet e vendeve të zhvilluara, në planin e progresit ekonomik, nuk janë të natyrës internacionale.

Kjo është vetëm përpjekje të përparimit të ekonomisë vetëm në vendet e zhvilluara, kryesisht në dëm të vendeve dhe popjve të tjerë. Politika e tillë edhe më i rritë dallimet klasore në shoqëri. Uria dhe varfëria sot shkaktojnë shumë probleme në të gjitha viset e botës.

"The Ferdosi Magazine", nga 28 korriku i vitit 1978. sjell këtë statistikë:

"Kualiteti i jetesës botërore pasqyrohet në këto dy dukuri:

1.Vendet jo mjaft të zhvilluara kanë 2,5 miliardë banorë prej cilëve 500 milionë vuajnë nga mungesa e ushoimit.

2.1,5 miliardë njerëz ballafaqohen me mungesën e sasive të mjaftushme të ushqimit. Si pasojë e drejtpërdrejtë apo e tërthortë, uria është faktore për vdekjen e miliona njerëzve gjatë një viti.

Vetëm në Brazil një çerek milion femijë vdesin nga ushoimi i pamjaftueshëm, ndërsa në Indi numri i tyre është dyfish më i madh. Sasia e ushoimit të cilën një familje mesatare amerikane e hedh është e barabartë me sasinë e ushqimit të nevojshëm për një familje mesatare induse edhe atë për katër ditë."

që është edhe më keq, disa persona të paskurpull dhe pa ndjenja shkaktojnë mungesa artificiale, për shkak të rregullimit të çmimit në treg, duke shkatërruar milionë tonelata ushqim i cili do të mund ta zgjaste jetën miliona njerëzve të uritur. Vendosija e ligjit e cila do të eliminonte një veprim ajojohuman dhe të pashpirt, do të mund t'i japë fund urisë në botë shumë shpejt.

Kështu thotë periodiku "Mendimi iluminist" (719:)

"Në vitin 1960, 125 milionë tonelata bukë janë asgjësuar në depotë amerikane. Kjo do të mjaftonte për ushoimin e 500 milionë banorë të Indisë për një vit. Amerika gjatë vitit asgjëson shumë prodhime ushoimore ngase me këtë synon ta

ruajë rënien e çmimit. Institucionet kapitaliste në Perëndim e kanë shkaktuar qgllimisht shtimin e urisë anë e mbanë botës. Amerika mbushë hambarët dhe depotë me prodhime ushqimore ,pastaj i detyron popujt e varfer të blejnë me çmime të larta, për t'i shkatërruar ekonomitë e tyre. Këto pasuri të mëdha që asgjësohen, janë vjedhur nga anë të ndryshme të botës nga ana e fiiqive të mëdha, pastaj shfrytëzohen s! armë efikase per vrasjen e miliona njerëzve të pafajshëm."

Filozofi Bertrand Russel shkruan:

"Gjatë 14 vjetëve të fiindit Amerika ka shpenzuar katër milionë dollarë për blerjen e tepcës së drithrave nga fermerët. Miliona tonelata grurë, thekër, misër, djathë, gjalpe janë grumbulluar në depotë amerikane dhe janë kalbur aty me qëllim të mbajtjes së çmimit në tregun global, ndërsa tani grumbuj djathi e gjalpi i etiketojnë si 'të prishura' për të penguar rënien e çmimit të prodhimeve të qymshtit."

Nëse kjo gjendje e tillë zgjatë, na pret një ardhmëri e tmerrshme, gjërat mund të ndryshojnë vetëm nëse ndryshon mënyra e jetës së këtyre njerëzve. Motivi kryesor për kryerjen e këtyre veprave të turpshme dhe djallëzore është rënia morale dhe varfëria morale e shoërisë perëndimore.

Civilizimi industrial pa besim te Zoti dhe pa moral na lë në trashëgim këtë gjendje. Sociologu dhe filozofi A. Sorokin, në "Sundimtarët e dy qabeve" (f. 145/6), shkruan:

"Ekspansioni i teknologjisë, industrisë dhe arritjeve shkencore ka treguar fare oartë varferinë tonë morale. Vendet e zhvilluara nuk mund të deklarojnë se janë më lart moralisht në raport me popujt dhe vendet e prapambetura. Civilizimi modern materialist është përplot kundërthëniesh dhe mospajtimesh të brendshme në mes fjalëve dhe veprave, mendimeve dhe fjalëve, të menduarit dhe ndjenjave. Kultura materialiste, në deklarimet e ndryshme, proklamon të drejtat e njeriut dhe barazinë e të gjithëve, mirëpo në praktikë krijon pabarazi dhe padrejtësi në sferat morale, fetare, ekonomike e politike, intelektuale e shoogrore, shpirtërore e familjare, edhe atë jo vetëm në rrethin e vet por edhe në të gjitha pjesët e botës.

Kultura materialiste thekson që demokrada është 'sundim i popullit për popull', mirëpo në praktikë ajo hape rrugë per oligarklnë qg të lartësohet në shkallët më të larta të diktaturës së individit. Ajo pohon se qgHimi! saj është 'lumturia e të gjithë popujve', mirëpo në praktikë vetëm shton ndjenjën e mossuksesit dhe dështimit, shoetësimit dhe vuajtjes. Në mënyrë teorike ajo rodtë altrulzmin dhe vetëdijen shoqgrore, mirëpo mënyra e veprimit të saj prodhon jetë të shfrenuar pa ia vënë veshin fatit të tjerëve. IndMdët dhe grupet që ndodhen në rrugë të tyre shkelen pa mëshirë. kjo kohë i tejkalon të gjitha periodat e njohura në histor! për nga eksploatimi, profiterizmi dhe lakmia për pasuri dhe pushtet."

Në "Sociologjia" (f. 157) Samuel Konig shkruan:

"Vendet e zhviiluara përfshijnë 25% të popullacionit botëror, ndërsa posedojne 85% te kapitalit aktiv, duke lenë 15% per pjesen tjetër prej 75% të njerëzimit.

l^jo humnerë gjatë kohës vetëm po zgjërohet. Në vendet më të pasura pasuria ndodhet në pronësi të pakicës. Kbmiteti i SHBA, në vitin 1946, kishte pohuar se 5% të koncerneve të mëdha amerikane posedon 80% të kapitalit industrial amerikan, kontrollon 60% të fuorisë së përgjithshme punetore dhe vjel 84% të profitit të përgjithshëm industrial."

Presidenti i "Organizatës për ushojm dhe bujoësi" pranë KB, në artikullin e titulluar "Njeriu i uritur" (Jose de Castro, nr. 8, f. 24), thotë:

"Sot rreth një e treta e banorëve të Tokës jeton në uri të përhershme, ndërsa rreth 1,5 miliardë njerëz jeton në nivel të mbijeteses, duke vuajtur vazhdimisht nga kjo sëmundje më e tmerrshme shooërore."

Duke soaruar shkaoet e urisë prej cilës vuajnë miliona njerëz në botë, Fidel Kastro, ka deklaruar:

"Duke folur me një rast me ish presidentin amerikan Truman, unë kam kërkuar prej tij të sjellë një vendim me dlin teprica e prodhimeve bujoesore në SHBA do t'i lihej në disponim një institudoni të posaçëm ndërkombëtar i dli këtë do t'ia ndante të uriturve të botës. Al u përgjegj se nuk mund ta pranojë këtë propozim në cilësinë e presidentit amerikan, ngase format e tilla të ndihmës vendeve të treta janë të lidhura fort me qellimet politike."

Ngurtësia në periodën e civilizimit

Disa sociologë supozojnë se lufta është pjesë e pandashme e ekzistimit njerëzor, të cilin që nga zëna filla e shoqërojnë konfliktet dhe gjakderdhjet. Sociologë dhe psikologë të tjerë e mohojnë teorinë e tillë duke konsideruar se lufta mund të jetë eliminuar nga jeta e njeriut, ngase është shkaktuar nga devijimet morale, padrejtësitë shoqërore dhe ekonomike. Prandaj shkacjet e konflikteve duhet kërkuar jashtë natyrës së njeriut, ndërsa këto shkaqe mund t'i eliminojmë, me edukim të drejtë, arsimim dhe rregullimin e konditave shoqërore. Në këtë mënyrë do t'i largonim konfliktet e mëdha e të tmerrshme të cilat e goditin njerëzimin. Ndonëse koha jonë është dëshmitare e arritjeve të mëdha, e nuk është shënuar deri më tani, megjithatë edhe në shekullin tonë kemi dëshmitarë të luftrave ekspansioniste dhe agresioneve. Nëse shikojmë 70 vjetët e shekullit 20, mjafton të zbulojmë oartë se ajo çka kanë bërë për një periudë të shkurtër kohore njerëzit përparimtarë dhe të civilizuar është më keqe se të gjitha krimet e kryera në tërë historinë njerëzore. Perëndimi e posedon teknikën industriale dhe bombat atomike. Dituria e tij e tërheqjen njeriun në humnerë dhe gjakderdhje. Vendet dikur pjellore janë shndërruar në shkretira. Përmes dobësisë shpirtërore dhe rënies morale të Perëndimit, klithmat e të shtypurve arrijnë deri në qjell.

Dy luftrat botërore, shkaktar i cilave është konflikti i interesave materiale të fuqjve imperialiste, kanë pasur pasojat shkatërruese për njerëzimin. Asnjë arsytim nuk mund ta shlyejë helmin e së keqes, vrazhdësinë e pashpirtë nga rrobat e nxitësve të luftës në këtë shekull.

Ja vetëm disa të dhëna: "Lufta e parë botërore ka zgjatur 1565 ditë. Ka pasur më se 9 milionë të vdekur, 20 milionë të gjymtuar dhe plagosur, si dhe 5 milionë të zhdukur. Numri i të vdekurve dhe plagosurve në vendbanimet e banuara është shumë më i madh se numri i atyre në fushën e luftës. Çmimi i kësaj lufte vlerësohet në mbi 400 milionë dollarë. Carnegie Peace Trust në një raport të vetin, me titull "Bota e shekullit 20" pohon që me këtë shumë, në bazë të çmimeve të kohës, ka mundur të ndërtohet dhe të kompletohet tërësisht nga një shtëpi e mirë për çdo familje në Angli, Irlandë, Skoci, Belgjikë, Gjermani, Rusi, SHBA, Kanada dhe Australi.

Me të gjitha tmerret, kjo luftë ka përfunduar. Dhe gjersa të mbijetuarit ende po oanin të vdekurit, ndërsa rrënojat ende tërheonin vërejtjen, Lufta e dytë botërore shfaq fytyrën e vet të shëmtuar.

Statistikat dëshmojnë se në Luftën e dytë botërore janë vrarë 35 milionë njerëz, 20 milionë janë gjymtuar, janë derdhur 17 milionë litra gjak, janë bërë 12 milionë dështime të dhunshme, janë shkatërruar 13 milionë shkolla flllore e të mesme, 6 mijë universitete dhe 8 mijë laboratorime shkencore, ndërsa janë përdorur 399 miliarda bomba e granata.

Në vitin 1945 Amerika ka hedhur dy bomba atomike në Hiroshimë dhe Nagasaki. Në Hiroshimë kanë vdekur 70.000 njerëz, ndërsa 70.000 të tjerë janë hendikepuar fizikisht. Vetëm tri ditë më pas në Nagasakit kanë vdekur 40.000 njerëz, ndërsa 40.000 të tjerë

janë shndërruar në invalidë. Ndërtesat janë shkatërruar deri në themel. Nuk janë kursyer as foshnjat e pafajshme as shtazët. Për pesë ditë Japonia u dorëzua pa kushte.

Raportet e shtypit botëror theksojnë se pas luftës: "qeveria ruse kishte porositur nga uzinat amerikane ndërtimin e 4 miliona protezave për këmbë për ata që kanë humbur këmbët në luftë. Në bazë të këtij lajmi trishtues mund të konkludojmë sa kanë qenë humbjet e këtij lloji në luftë, ndërsa duhet patur posaçërisht kujdes që kjo porosi ruse kishte ardhur në kohën tanimë kur në rusi punonin proteza të tilla, por nuk ishin të afta të plotësojnë kërkesat vendore. Gjithashtu, mund të konkludojmë sa kanë qenë humbjet e evropianëve. Në bazë të këtyre të dhënave mund të bindemi sa dhe çfarë pasoja ka lënë Lufta e dytë botërore."

Bomba atomike e hedhur në Hiroshimë dhe Nagasaki në vitin 1945 ka përmbajtur sasi të uraniumit 235 dhe pliiiconiumit 239, të cilat i përgjigjen fuqisë së 335.000 tonelatave të eksplozivit TNT. Bombat e sotme atomike janë masatarisht 5.000 herë më të fuqjshme se ato, ndërsa bomba hidrogjenike është 5 milionë herë më shkatërruese se bomba atomike. Prandaj, një bombë atomike do të ishte mjaft për të rrafshuar me tokë Nju Jorkun, Parisin, Londrën dhe Moskën. Për transportimin e këtyre tanimë nuk janë të domosdoshëm aeroplanët dhe kamikazët. Me raketa teledirigjuese ato mund të lansohen nga distanca deri 2.000 mila, ndërsa çdo bombë atomike ndihet në diametër prej 7.000 mila.

Kimisti amerikan, laureat i çmimit Nobel, dr. Linus Pauling thotë se në orën e parë të luftës së ardhshme botërore bombat prej 10.000 megatonelatave do të shfarosnin 175 milionë banorë në vendet e banuara. Amerika i ka në depo 140.000, Rusia rreth 800.000, kurse Anglia 15.000.

Gjenerali i armatës amerikane "Nevvman" shkruan:

"qe vicitimat e luftës së ardhshme do të jenë më shumë cMIlet se ushtarakët. Do të shkatërrohen komunitete të tëra, perfshirë edhe gratë e femijtë. Fizikanët tanë e kanë bartur luftën nga durat e njeriut në duart e makinës e dla nuk bën dallim në moshë, as në gjini, as në egërsi të Iuftëtarit. Fusha e Iuftës së re nuk do të jetë vetëm fiishëbeteja apo fortesat por qytetet dhe fshatrat në të dlët ekzistojnë oendrat tregtare dhe të mjeshtrove. Mbi ta do të derdhen projektilët përplot eksplozvt, raktetat e zjarrta, gazrat helmues dhe bakteriet e sëmundjeve ngjitëse.

Dy luftrat e kaluara e kanë hedhur njerëzimin në gjirin e vetëshkatërrimit, megjithatë tmeret e tyre nuk kanë pasur asnjë ndikim në qëndrimet morale të shoërisë perëndimore, e cila edhe më tej ka mbetur e dehur nga makutëria materiale dhe alkooli e që dëshmojnë shumë luftra të sotme regjionale, të cilët çdo moment mund të shndërrohen në një luftë totale me përmasa gjithbotërore, e që do të shkatërrojnë tërësisht civilizimin botëror. Popujt e civilizuar përdorin fuqjtë mentale, fizike dhe fmanciare, jo për të sjellur paqë dhe prosperitet për të gjithë, por për të përgatitur rezerva për shkatërrimin e përgjithshëm. Bertrand Russeli shkruan:

"qeveritë garojnë në lansimin e raketave dhe dërgimin e kosmonautëve në hënë dhe rreth Hënës, ndërsa pasojë e kësaj do të jetë shkatërrimi i botës. Nëse lufta,

grabitjet dhe vrasjet kanë oenë fenomen i domosdoshëm i shoerive të lashta primitive, sot kjo është kryesisht pengesë në rrugën e progresit të civilizimit botëror. Popujt e sotëm të civilizuar përgatisin mjete për një fatkeoësi masovike, shkatërrim dhe zhdukje totale të komunitetit njerëzor edhe atë në një të ardhme shumë të afërt. Madje edhe garimi në prodhimin ekonomik është një nga shkaet e shkatërrimit të bashkësisë njerëzore në ardhmëri."

Revista prestigjioze "Economic Record" vlerëson se në pjesën e parë të shek. XX., 400 milionë dollarë janë shpenzuar për armatim, e që është e mjaftueshme për të ushqyer çdo qenie njerëzore në një periodë të njejtë dhe njëkohësisht të sigurohet strehë për një të tretën e njerëzimit, dhe krejt kjo në botën në të cilën dy të tretat e popullacionit jetojnë në nivle të mbijetesës, të paarsimuar dhe në skamje. Në këtë botë shpenzimet ushtarake vjetore arrijnë 120 milionë dollarë, ndërsa sipas pohimeve të ekspertëve ushtarakë kjo shifër korespondon me dy të tretat e të ardhurava kombëtare të vendeve të pazhvilluara.

WFTU (Bashkimi botëror i sindikatave tregtare) vlerëson se 70% të kuadrit të kualifikuar punonjës punon në punët të cilat janë drejtpërdrejtë të lidhura me prodhimin e armatimit. Armatimi bashkëkohor është shtuar aqsa në rast të një lufte të tretë botërore nuk do të kishte as të mundur as fitimitarë por vetëm varrimi i mbarë njerëzimit.

Sociologu Petrin A. Sorokin shkruan:

"Çështje kyç e ditëve tona nuk është dominimi i kapitalizmit ose komunizmit, nadonalizmit apo internadonalizmit, porse këmbimi i kulturës materialiste me filozofinë agresive të jetës. Unë disa herë e kamë potencuar që ne jetojmë në kohën e progresit cMlizes dhe kulturor, si dhe se ky proces nuk mund të ndalet. Në Luftën e dytë botërore secila anë punonte se do të ketë paog nëse asgjësohet armiku. Në Luftën e parë botërore shumëkush ka menduar se sikur të mos ishte Kajzeri gjerman dhe mbretëresha britanike lufta do të ndalej. Në luftën e dytë botërore, gjithashtu, shumëkush kishte menduar se sikur të mos ishin Hitleri, Çerçili, sikur Musolini të mos kishte lindur, apo sikur Hirohito të mos e kishte pozitën hyjnore në faponi, si dhe sikur Trocki të kishte oenë në vend të Stalinit, nuk do të kishte lufte fare. Sot, kur këto personalitetet nuk ekzistojnë më, fantazma e luftrave edhe më rrin pezull mbi botë, ndërsa njerëzimi është i shoetësuar dhe brengosur edhe më shumë. Problemet e shekullit 20 nuk i kanë shkaktuar as Kajzer VVilhelm, as Hitleri, as Musolini, as Çerçili, as Stalin. Edhe ata kanë qgnë femijë të kohës kaotike dhe pasojave të saj. Sikur të mos ishin ata, do t'i zëvendësonin liderë të tjerë me emra të tjerë dhe mbase edhe më të këqjj se ata. Ata janë si puçrrat e pjekura në trup gjaku i dlave është infektuar. Nëse i shtrydhim, do të derdhin gjak, por në vedin e tyre shpejt do të dalin puçrra të tjera. Gjëja e vetme qg mund të bëhet është shërimi i plotë i trupit dhe pastrimi i gjakut."

Kjo botë, e cila e ka krijuar "shooatën për mbrojtjen e shtazëve", bota e cila i shfrytëzon transplantimin e organeve njerëzore dhe kështu shpëton të sëmurët, hedh bomba mbi kokat e njerëzve të pambrojtur, si dhe dërgon popuj të tërë në vdekje dhe zhdukje biologjike. Kjo botë vërtetë e ka themeluar organizatën e KB dhe ka organizuar Evropën

në planin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe luftës kundër padrejtësive, por po kjo botë e njejtë çdo ditë e shikon vdekjen e mijëra të uriturve e të sëmurëve, mijëra asosh që janë viktima të politikave konfliktuoze. A janë shooatat e ndryshme, të cilat e gjykojnë luftën edhe vetë krejtësisht të pagabueshme? A nuk janë ata, që bërtasin se të gjitha dallime duhet zgjidhur me 'rrugë diplomatike' edhe vetë fajtorë për imponimin e pikëpamjeve të veta me anë të masave të tjera të padrejta dhe të dhunshme? A nuk shkaktojnë liderët krishterë, të cilët predikojnë "paoë mbi tokë dhe vullnet të mirë midis popujve, si dhe ndalimin e luftës' dëshprimi cinik i gjeneratës së re, e cila është dëshmitare oë dhuna dhe gjakderdhja ende janë të mbështetura nga instrumentet e politikës dhe nuk harrojnë se si kisha romake ka mbyllur sytë para krimeve të nacizmit dhe fashizmit?

Diskriminimi racor

Teoria e diskriminimit racor bazohet në idetë e shkrimtarëve, mendimtarëve, madje edhe filozofëve të cilët e mohojnë barazinë e popujve. Ithtarët e teorisë së "superioritetit racor" e predikojnë sundimin e të fortëve në botë, ndërsa të dobët dhe të pafuqishmit duhet të jenë vetëm shërbëtorë.

Një pikëpamje e tillë, natyrisht, është krejt në kundërshtim me filozofinë njerëzore të jetës dhe themelet e lirisë individuale dhe shoqërore. Më tej, kjo e pengon çdo zhvillim të të dobëve. Shumica e hulumtuesve modernë teorinë e superioritetit të një race ndaj tjetrës e konsiderojnë të pa bazë dhe paragjykim artificial, kur shikohet në dritën e studimit historik dhe shkencor.

"Nuk ekziston racë e pastër. Studimet shkencore kurrë nuk e kanë konfirmuar teorinë radste. Disa hulumtuesë konsiderojnë oe raca 'ariane' është mit. Historia nuk e përmend ekzistimin e një race e dla është ouajtur 'ariane'. Familja 'ariane' e gjuhëve është fakt. Mirëpo, ka shumë shembuj kur grupadone të ndryshme racore kanë një gjuhë të njejtë për komunikim." (Historia e feve, f. 219)

Ngritja e nacionalsocializmit pjesërisht është shkaktuar nga Lufta e dytë botërore. Ideologjia gjermane e Hitlerit predikonte se 'një racë duhet të sundojë', natyrisht ajo 'gjermane', e cila duhet të vendosë një oendër të fortë të pushtetit në mes të Evropës. Ky regjim kishte tërhequr forcat nacionale dhe atdhetarë, ashtu që organizonte tubime dhe bënte propagandë të gjithëpërfshirëse. Prej kësaj ky regjim ka nxjerrur dobi të madhe për qëllimet e veta të padrjeta dhe ekspansioniste.

Dr. Gustav Le Bon, në librin e tij "Baza e frymës diktatoriale" (f. 194), shkruan:

"Racizmi ka luajtur rol parësor në shoqëri. Politikanët e mëhershëm i kanë kushtuar vëmendje të posaçme, madje ka oënë themel i politikës ë tyre, si dhe konflikteve dhe luftrave të përgjakshme. Ai e ka imponuar paogn me armë, e oe ka rezultuar me konflikte të tmerrshme dhe shkatërrimtare. Ajo oë e ka rudtur përhapjen e racizmit është iluzioni se vendi më i fortë dhe më i sigurt është ai oe posedon territor më të madh dhe popullatë më të shumtë. Kurse në të vërtetë popujt dhe vendet e tilla janë më afer shkatërimit."

Sot vendet më të zhvilluara të botës konsiderojnë se njerëzit 'e bardhë' janë më superiorë në krahasim me të ngjyrosurit dhe kultivojnë paragjykimet racore. Në djepin e civilizimit perëndimor është krim të jesh 'zezak', dhe njerëzit e ngjyrosur janë të privuar nga shumë të drejta dhe liri njerëzore. Në disa shtete të Amerikës 'njeriu 'i zi' nuk mund të martohet me një grua të bardhë; ndërsa shkollat, universitetet e spitalet dallojnë nga të njejtat për të zinjët. Atyre i ndalohet hyrja në objektet publike të të bardhëve, ndërsa në autobusë u ndalohet të ulen me të bardhët në një ulëse, ndërsa më e turpshme nga të gjitha është fakti se u ndalohet hyrja në disa kisha për t'i kryer ceremonitë fetare.

Sipas të dhënave të një reviste iranase zezakëve në njëmbëdhjetë shtete amerikane u është ndaluar e drejta e të menduarit dhe e drejta e zgjedhjes së vendit të banimit, restaurantit, punës dhe të gjitha të drejtave tjera që kanë të bëjnë me jetën e përditshme. Në shkollat e Misipit dhe Karolinës Jugore nuk ka asnjë zezak.

"Gjyoi kushtetues, në vitin 1954 u ka dhënë të drejte zezakëve për shkollim. Mirëpo, shkollat e bardha i pranonin vetëm 4 zezakë në 100 studentë, ndërsa regjistrimi i vetëm ndonjërit prej tyre në shkollat e bardha ka qenë i mundur vetëm me dhunë dhe intervenim të polidsë." (Illustrated News, nr. I I 74)

Të bardhët i janë kthyer realitetit bruta! në luftën e tyre për ta mbajtur zezakun prapa që të kujtonte barbarizmat më të poshtra të mesjetës. Deklarata universale mbi të drejtat e njeriut nuk kishte fuqi t'i imponojë principet e veta të barazisë racore. Në kohën e pushtimit të gjithësisë Toka po ngulfatet nga konfliktet e ndryshme në bazë të ngjyrës së lëkurës tek njerëzit. A. Sorokin, në "Sundimtari i dy qabeve (f. 198), shkruan:

"Unë jam kundër teorisë e dlla thotë: 'Lindja është Lindje dhe Perëndimi është Perëndim, dhe këto dyja kurrë nuk do të bashkohen. Përse jo? Çferë dallimi njerëzor ekziston ndërmjet një njeriu dhe njeriut tjetër? Para dy milenie Krishti na ka mësuar çjë virtytet dhe humaniteti pasqyrohen në oëllime dhe vepra të mira. Mirëpo, njerëzit e shekullit 20 e dijnë me mirë dhe deklarojnë se superioriteti varet nga ngjyra e lëkurës! Hitlerin e kanë konsideruar kriminel për shkak të potendmit të një race, mirëpo ambientljnë i sotmë është përplot Hitlera të vegjël. Sikur do të klshin rast, ata do të bënin atë që do t'ua kishin lakmi edhe nazistët më të shouar. Shikojen! Afrikën (ogore. Aparthejdi dhe diskriminim! janë gjithandej. Shikojeni Vijetnamin. Vallë nuk ka oenë lufta jonë në Vijetnam raciste, në bazë të teorisë se 'racës së bardhë perëndimore' mbi superioritetin në raport me 'racen e evrdhë aziatike?'

Në Afrikën jugore, ku zezakët e përbajnë tri të katërtat e popullatës, të bardhët e aplikojnë politikën e diskriminimit në bazë të ligjit mbi aparthejdin i cili i ndanë tërësisht të bardhët dhe të zinjët d'ie i vendosë në bashkësi të ndara. Sipas këtij ligji letërnjohtimet përcaktojnë cilit grup i përkasin njerëzit. Segregacioni aplikohet në autobusa, tren, kishë, restaurant, kabina telefonike, spitale dhe varreza. Janë ndaluar rreptësisht martesat e përziera. Zezakët nuk mund të punojnë në hapësirën e të bardhëve, as të fitojnë ndonjë punë të nivelit më të lartë intelektual dhe shkencor. Për zezakët janë rezervuar punët e rangut të ulët. Nuk është kurrfarë çudie që nganjëherë edhe gjysëm milioni njerëz të gjenden nëpër burgje. Gjyqtarët e bardhë kryesojnë seancat ku janë të implikuar zezakët.

Revista 'Keyhan' nr. 7013 informon se një vajze të zezë të lindur në shtëpinë e një familje të bardhë jugafrikane i është lejuar, në bazë të ligjeve raciste, të qëndrojë në shtëpinë e babait vetëm si shërbëtore, ose të Jetojë në pjesën zezake të Johaneshburgut. Prindërit e saj nuk dinin si t'ia bënin. Babai kishte deklaruar:

"Nëse nuk mund të luftojë për të drejtën e vajzës sime oë të jetojë në shtëpinë time, dhe nëse Gjyoi suprem nuk e shpeton nga ky ligj johuman, atëherë do t'ia oforj te parit që e pranon jashtë këtij shteti." "Sharpville ka oenë një nga disa cytete

jugafrikane ku, në demonstratat e 12. 03, 1960 klshin protestura kundër ligjit që të gjithë zezakët duhet të bartin karta dhe t'i tregojnë ato sa herë që dikush të kërkojë prej tyre. Polida e Sharpvilit kishte shtënë ndaj demonstrantëve paogsorë, me ç'rast ishin vrarë 69 dhe ishin plagosur 180 persona." (e përditshmja Ettelaat, nr. 13149). Ç'është një represalie e tillë nëse nuk është imponim i robërisë?! Cili pastaj mund të thotë se robëria në botën e sotme është eliminuar? Harry Hervwood, në librin e tij "Liria e zezakëve", shkruan: "Është e vërteta që robëria në formën e tij të vjetër është ndaluar, mirëpo ka mbetur në formën e shtypjes klasike në shoqërinë tonë, me synim që t'i mbajë zezakët në shkallën më të ulët të zhvillimit shoqëror." Popullacioni zezak i është nënshtruar ligjeve të padrejta, të cilët i gjykojnë dhe vrasin, për etikën dhe sistemin e normave juridike të cilit nuk ekziston kurrfarë kontrolli.

Shkatërrimi i jetës familjare

Familja është shoqëria në miniaturë. Prej saj lindin popujt. Ajo është oeliza kryesore e çdo shoqërie. Për këtë arsye i l jetën familjare, më shumë se çdokund tjetër, është e nevojshme dashuria dhe emotiviteti. Në të jeta njerëzore fillon dhe përfundon. Ajo është kështjellë e oetësisë dhe ngrohtësisë e cila ngrohë zemrat dhe mbjell kënaqësinë, nëse jeta e tij vendoset në shtylla shpirtërore, mbështetje të ndërsjellë dhe besim të sinoertë në të gjitha marrëdhëniet e ndërsjella. Sa më e fortë familja, lumturia e saj, për acL shtohet në kohën e sotme problematike, eksplozive dhe të trazuar. Çdo qgnie njerëzore sot, më shumë se kurrë, ka nevojë për shtëpi dhe familje e cila do t'i sigurojë qetësi dhe strehë për meditim.

Para revolucionit industrial, njerëzit në Perëndim kanë jetuar jetë të thjeshtë. Atëbotë familja ishte në qendër të vëmendjes, përkujdesjes dhe ekzistimit. Mashkujt kanë shkuar në punë për të fituar për jetë, kurse femrat janë përkujdesur që fëmijët e tyre të rriten, krahas punëve tjera shtëpiake.

Mirëpo industria kishte nevojë për punëtorë. Një nga pasojat e para të kësaj nevoje ishte shkuarja e meshkujve, grave dhe fëmijve nëpër qendrat industriale, zyrat qeveritare, shtëpi tregtare dhe institucione tjera të mëdha. Jeta ndryshoi tërësisht dhe kërkonte më shumë aktivitet dhe punë për jetë më të mirë dhe më luksoze.

Ky shkatërrim i jetës familjare dobësoi lidhjet familjare. Butësia dhe kujdesi kryesisht ishin tretur. Femrat ndiheshin të humbura për besnikërinë bujare ndaj familjeve të tyre dhe edukimit të fëmijve e që ishte preokupimi kryesor i tyre në të kaluarën. Ato sot shpenzojnë tërë energjinë në punën dërmuese nëpër fabrika. Roli i dyfishtë i femrës, si punëtore në fabrikë dhe nënë është treguar tepër e rëndë. Asaj i mungonte koha e duhur dhe mundësia adekuate për pushim shpirtëror dhe për të orientuar jetën familjare. Në punë duhej të paraohetj saktësisht në kohën e caktuar, ndërsa punët shtëpiake humbën kënaqësinë e vet në orët e vështira të lodhjes, të cilat i kishin mbetur për shtëpi.

Më tej, 'liria' absolute e punës përmbysi jetën familjare, duke flakur nderin dhe pastërtinë në erë, si vlera triviale në këmbim për katastrofën dhe shfrenimin në jetën morale të familjes dhe komunitetit shoqëror, e cila mbështete në fë dhe virtyt. Batica e rritur e shkurorëzimeve e shpie botën e civilizuar në drejtim të rrezikshëm, kurse familja është fare e pafuqishme që ta ndalë këtë. Dallimi i vogël në mendime midis burrit dhe

gruas konsiderohet bazë e mjaftueshme për prishjen e marrëveshjes martesore. Zënkat e vogla dhe disharmonitë trajtohen si argumente që martesë është rrënuar përfundimisht dhe që bashkësinë familjare duhet prishur. Re të zeza të pasionit dhe kureshtjes së pafrenuar, me fuqi uragani shkatërrojnë harmoninë familjare, ndërsa trashëgimia më e shenjtë shekullore bie si viktimë e tiranisë së dëshirave më shkatërruese dhe kalimtare. Megjithatë vetëm pak arsye e shëndoshë do të mund ta zgjidhte mosmarrëveshjen dhe ta shuajë zjarrin, gjersa toleranca dhe joegoizmi do të forconin lidhjen në baza të sigurta të parimeve, drejtësisë dhe dashurisë.

Një musliman, i cili jeton në Gjermani, më ka thënë se disa vite të fundit të gjithë foinjëjt e tij, pa përjashtim, i kanë përfunduar martesat e tyre para gjyok për shkurorëzim.

E përditshmja nacionale "Keyhan" (nr. 6926) informon:

"qe këshillimoret e hapura anë e mbanë Gjermanisë Lindore për të kontrolluar valën e shkurorëzimeve dhe familjeve të rrënuara. Mjekë e juristë, gjithashtu, i janë bashkuar fushatës së tillë. Gazetat këtij problemi i kushtojnë vëmendje të posaçme. Ata konsiderojnë se shkak kryesor i shtimit të shkurorëzimeve është punësimi i femrave jashtë shtëpisë. Domosdoja ekonomike ka roditur 70% të femrave të martuara të punësohen për të siguruar të ardhura gjegjëse familjare, kurse 6096 prej tyre kanë fëmijë. Ngarkesa e femrës me detyra të dyfishta, punë dhe shtëpi, ndikon në sistemin nervor të saj për ç'arsye me burrin vazhdimisht grindet derisa lidhja martesore të mos pëlçasë dhe shkurorëzimi bëhet zgjidhja e vetme për një situatë të padurueshme nervoze."

Shkrimtari rus Tolstoi shkruan:

"Një nga shkaonet kryesore për shkallën e lartë të shkurorëzimeve është liria e femrës për të vendosur lidhur me shkurorëzimin, duke pasur parasysh karakterin e ndieshëm dhe natyrën eksplozive të saj. Gjithashtu nuk duhet lënë anash edhe shkaonet tjerë s\ lodhja dhe tensioni nervor i mashkullit e femrës për shkak të kushteve të rënda në industri, dhe përzierjes së mashkujve dhe femrave në punë, e oë shpejton lidhjet jashtëmartesore. Prej këtu lind edhe mosdurimi midis bashkëshortëve. Një nga shkaonet është edhe punësimi i gruas jashtë shtëpisë..."

Statistikat në Nju Jork dhe Uashington tregojnë se numri i shkurorëzimeve, me kërkesë të gruas, ndër artistë është më i madh se shkurorëzimet midisi të gjitha strukturave tjera. Rezultatet e kësaj statistike kanë detyruar përgjegjësit oë një hulumtim të ngjashëm ta bëjnë në Holivud. Bilanci i këtij hulumtimi kanë qenë shokues, për 'q'avsyë pushtetarët kanë refuzuar t'i publikojnë. (Shkurorëzimi dhe koha e re, f. 9495.)

Gazeta "Keyhan", e vitit 1960, informon:

"që në Angli, vitin e kaluar, janë shënuar 50 shkurorëzime për shkak të tradhtisë martesore, kurse 50% nga shkaonet tjera. Duke diskutuar mbi shtimin e shkurorëzimeve në Amerikë, një shkrlmtar kishte konstatuar: "Nëse supozojmë se mesatarja e shkurorëzimeve në periodën ndërmjet viteve 1881 dhe 1890 ka oënë një shkurorëzim në njëqind martesë, atëherë kjo mesatare është shtuar për dhjetë

herë ne periodën midis viteve 1940 dhe 1949. Në Kaliforni në vitin 1956 janë shënuar 42.471 raste të shkurorëzimit krahas 87.452 martesave të lidhura, respektimisht një shkurorëzim në dy martesë. Prandaj, çdo e dyta martesë ka përfunduar me shkurorëzim."

"Wake Magazine" amerikan informon:

"që perioidja e shkurorëzimeve ne Suedl në dhjetë vjetët e fiindit është rritur në 1096, kurse 50 vjetët e fundit është rritur për 1.000%."

Gjyqet franceze në vitin 1890 kishin dëgjuar 9785 ankesa për shkurorëzim, prej tyre 7000 me kërkesë të femrave. Sot kjo përojndje është 70%.

Lufta e parë dhe e dytë botërore kanë rritur edhe më revoltën e rinisë, si shprehje të "lirisë", kundër standardeve tradicionale morale, që ka zvogëluar numrin e martesave dhe ka shtuar numrin e shkurorëzimeve.

G. De Poulsy në librin e tij "Shkurorëzimi dhe koha e re", duke krahasuar numrin e martesave të vejjshave dhe grave që hyjnë në martesë për herë të parë, konstaton se martesë e këtyre të parave është shumë më e fortë në krahasim me të dytat. Ai thekson:

"Përoindja e shtimit të martesave të grave të shkurorëzuara në raport me ato që martohen për herë të parë është në lidhje të ngushtë me shtimin e shkurorëzimeve pas Luftës së dytë botërore." Revista "Handeniha" (nr. 103, v. 25) thekson:

"Vitin e kaluar në Francë janë shënuar 30.000 shkurorëzime dhe ky numër po vie duke u rritur çdo vjet. Për këtë arsye organlzata per mbrojtjen e familjeve ka kërkuar nga oeveria oë sërish të futet ligji nga viti 1941 (i abroguar më 1945) i cili e ndalonte shkurorëzimin në 3 vjetët e parë të martesës.

E ngjashme është gjendja edhe në Angli, me dallim qg në këtë vend është shprehur brutaliteti dhe ashpërsia te meshkujt, devijimi i madh dhe tradhtia tek gratë. Gratë amerikane kryesisht shkurorëzohen pas dy, tetë apo 26 muaj martesë. Pasojat i perjetojnë mija femijë çdo vjet.

Nje statistikë tjetër tregon se sot ne Amerikë janë rreth 3 milionë femijë, nënat e dlëve i kanë braktisur burrat e tyre."

Revista javore 'VVeekly Journal 'Ettela'at', nr. 1206 citon Luisonin, i cili thotë:

"Secili që ka pak ndërgjegje dhe respekt dhe dashuri ndaj n)erëzimit vuan për shkak të shtimit të tmerrshëm të shkurorëzimit dhe logjikon per mënyrat e zgjidhjes së këtij problemi. Brengosë posaçërisht fakti që 8096 të shkurorëzimeve vie me kërkesë të grave. Duhet të hulumtojmë shkaonet e këtij fenomeni dhe ta kufizojmë sa më shumë që është e mundur."

Mjerisht, në strukturat muslimane që janë nën ndikimin e kulturës perëndimore, fenomeni i shkurorëzimit është gjithashtu në rritje. Në dekadën e fundit vetëm në botën

islame janë shkurorëzuar një numër i madh i çiftave për shkak të grindjes rreth shpenzimeve të grave në stoli dhe kozmetikë, për çka bën fjalë shtypi aktual musliman. Për shumë shkurorëzime tjera nuk është shkruajtur. Si shembull marin Iranin, nga 15.335 martesë në Teheran, në vitin 1339 h.sh., 4.839 kanë përfunduar me shkurorëzim. Pra, thuaja çdo e treta martesë ka përfunduar me shkurorëzim. Plot 86% të këtyre shkurorëzimeve e kanë kërkuar gratë, të gjitha nën ndikim të kulturës materiale përfundimtare ose artistet e estradës. Kjo është paralajmërim për rrezikun kanosës që duhet të eliminohet tipi i 'civilizimit' brengosës po përhapet dhe kanoset me shtimin e numrit të shkurorëzimeve dhe çrregullimeve Brenda familjes, pos nëse shoqëria nuk bazohet në themelet e fortë islame.

Dashuria ndaj shtazëve

Disa familje perëndimore janë aderues të pasionuar të qenve. Një student i cili kishte studjuar mjekësinë në Gjermani shkruan:

"qeradhënësi im e adhuronte oenin e tij, e puthte dhe e ledhatonte. Unë tentova ta paralajmëroj për rrezikun nga infektimi me cistën hidatide. Ai e injori paralajmërimin tim s' të pabazë, andaj unë ia solla një libër të mjekësisë të cilën e lexoi me sukses, pastaj më pyeti: 'Nëse kontakti me Ognin është aq rrezikshëm, perse mjekët dhe profesorët e universitetit mbajnë oenë në shtëpi?' Unë u përgjegja se ekzistojnë shumë shprehje të cilat në aspektin profesional fanë treguar të dëmshme për shëndet, e cilat mjekët i aplikojnë ngase kjo u është bërë opsion perkundër mendjes së shëndoshë, shkencës dhe arsyes, duke rrezikuar kështu shëndetin e vet!"

'Shoqata nacionale iraniane për mbrojtjen e shtazëve' në revistën e tyre citon një revistë amerikane i cili ua kishte dërguar një anketë të gjithë klientëve, adhuruesve të qenve (kryesisht femra), përmes cilit kërkohej të përgjigjeshin në pyetjet vijuese:

1. A flen qeni në dhomën tuaj?
2. Nëse qeni juaj vdes, a do të qani?
3. A e kujtoni shpesh oenin tuaj, gjersa punoni në zyrën?
4. A e doni më shumë qenin tuaj apo bashkëshortin tuaj?
5. Nëse oeni juaj dhe burri juaj sëmuren njëkohësisht, cilin do ta ftoni të parin, mjekun apo veterinerin?
6. Nëse ju dhe oeni juaj jeni të uritur, ndërsa ushojmi nuk mjafton as për njërin, a do ta hanit atë pak ushojm vetë apo do t'ia jepnit oenit?
7. A besoni që qeni juaj ka veti mbi nivelin e shtazëve?
8. Nëse qeni juaj e kafshon fëmijën tuaj, ndërsa fëmija juaj e godet qenin me gur, te cili do të shkoni për ta ngushëlluar?

Nga 75.000 letra të arritura, përgjegjet kanë qenë si më poshtë:

1. 49.000 flejnë me oenin në një dhomë. "Ai është më i mirë se çdo gjë tjetër", shkruan një femër;
2. Dy të tretat e të anketuarve do të oanin në rast të vdekjes së oenit dhe do të organizonin funeral;

3. "Natyrisht që mendja jonë shkon te qeni derisa jemi në punë ose diku tjetër. qeni është acL' rëndësishëm në punën tonë sa nuk mund të mos mendojmë për te në çdo vend";
4. Afërsisht dy të tretat i duan burrat e tyre nëse ata ua duan qenin! Një numër syresh pohojnë që qeni i tyre është çdo gjë në jetë;
5. Së pari do ta ftonin veterinerin, pastaj mjekun;
6. 60.000 deklarojnë oë ushoimin do t'ia jepnin oenit, ngase është më pak me rëndësi nëse vdesin vetë nga uria, vetëm që qeni i tyre të mbijetojë;
7. Gati të gjithë janë përgjegjur se e konsiderojnë oenin e tyre diç më të lartë se vetëm shtazë, me veti intelektuale;
8. "Do të provonim t'i ngushëllojmë të dytë".

Paramendoni që dikush mund të besojë se qeni ka intelekt dhe ta vajtojë vdekjen e tij (!?), ndërkohë që zemrat e tyre janë fare të oeta kur mijra njerëz nën zjarrin dhe rrënojat e bombave flakëruese mundohet të luftojë për liri dhe pavarësi. Ata lejojnë që qeni i tyre të jetojë me ta në dhomë, ndërsa ua ndalojnë miliona njerëzve hyrjen në vendet publike, refuzojnë t'i pranojnë në shoëri miliona njerëz vetëm ngase e kanë ngjyrën e zezë të lëkurës. Ata ftojnë veterinerin posa oeni të sëmuret dhe e shërojnë, ndërsa lejojnë pa fije keoardhjeje që njerëzit të vdesin nga varfëria, uria dhe sëmundjet. Në Amerikë ekzistojnë shitore të posaçme për oenë. Në to kohëve të fundit janë ekspozuar dhjetra lloje të losioneve të ndryshëm, ndërsa shesin edhe pastë për dhëmbë, kosmetikë, krehër dhe gjithçka tjetër për zbulimin e oenëve.

"Ettela'at" (nr. 13241) citon revistën "Time Magazine":

"Disa qytetet të mëdha të botës janë tekstualisht 'qytete të qgnve', si për shembull Londra, Tokio, Meksiko Siti. Shumë qgnë në këto qytete mdtin ndfenjën e ngushtisë në jetën e qytetarëve dhe ekologjikisht e ndotin mjedisin jetësor. qentë i kafshojnë femijtë dhe lëndimet e tilla janë në rritje e sipër: lehjet e tyre e shtojnë zhurmen e (^tetit. Tokio ka 280.000 oena; Los Angjeksi 300.000; Nju Jorku 500.000, Londra 700.000, ndërsa Meksiko Siti mb! një milion. Keshtu edhe oentë kontribuojnë në shkaktimin e çrregullisë në botë."

Revista franceze "Shtaza" informon:

"që pronarët amerikanë të oenve shpenzojnë mbi 300.000 milion dollarë në vjet në blerjen e mallit dhe zbulimin e qgnve të tyre. Në Nju jork, San Frandsko, Çikago, Los Angjeksi ekzistojnë salone të shumtë zbulimi për oenë që bëjnë qarkullim të jashtëzakonshëm. Punëtorët në salone duhet të kryejnë kurse prej gjashtë dhe dymbëdhjetë muajsh për të fituar diplomën "kosmetik i oenve" për të fituar punë. Numri më i madh F qyteteve ka të paktën një varrëzë për oenë, por ka

asosh edhe me tre dhe katër, me ceremoni të posaçme përcjellë. Po në Amerikë, ku shpenzohet aq shumë për zbulimin dhe mirëmbajtjen e oenve, ekzistojnë, pesë milionë të papunë që mbijetojnë në varferi. Natyrisht 'mbrojtja e shtazëve' është punë humane, por vallë edhe vetë njeriut nuk i nevojitet pak kujdes, të paktën sa i kushtohet shtazëve?!!"

Njeriu vërtetë nuk e din si të vendoset ndaj këtyre kontradiktave në botën tonë moderne. Me mijëra njerëz përditë vdesin nga uria, ndërsa të tjerët shpenzojnë qindra milionë dollarë në zbulimin dhe mirëmbajtjen e qenve. Të mençurit dhe të arsyeshmit me të drejtë ngrejnë zërin e protestës kundër këtyre kontraversave johumane dhe çmenduritë e njeriut të shekullit 20.

Njëri prej tyre është edhe dr. Aleksis Kerol, i cili thotë:

"Jepni diç të re civilizimit njerëzor. Civilizimi i sotëm modern e ka privuar njeriun nga vlerat më të larta."

Gjurmët e dashurise së humbur dhe ndjenjës për defekte

Struktura fizike dhe biologjike e femrës i përgjigjet funksioneve kreative në jetën e saj, të cilat janë karakteristike për seksin e saj dhe të cilat ajo është e thirrur t'i plotësojë. Aftësia e saj për të qenë nënë bartë në vetë përshtatje të caktuara emocionale, mentale dhe psikike të shpirtit. Njëri nga funksionet më të rëndësishëm të saj është përkujdesi për rritjen e fëmijve. Plotësimi i nevojave të shumta të fëmijës dhe kultivimi i nxitjeve të tij sensitive, në një atmosferë të sigurt në plot dashuri, midis pasioneve shkatërruese dhe tiranisë vdekjeprurëse që dominon në botën bashkëkohore, detyra më vitale dhe më thelbësore që shtrohet para një qenie njerëzore. Asnjë institucion parashkollor, asnjë foshnjore, sado mirë të përgatitura, të planifikuara në aspektin medicinal dhe psikologjik, nuk mund ta zëvendësojnë vendin e nënës. Fëmija i cili është privuar nga dashuria e nënës vuan nga dëmtime të ndryshme psikologjike. Gratë e botës perëndimore, të zëna me punët jashtë shtëpisë, e kanë kaluar kufirin e funksionit natyror, ndërsa me disperzionin e aftësive natyrore kanë hapëruar jashtë ligjësisë të ligjshme natyrore dhe jetësore.

Komunizmi dhe materializmi perëndimor nuk janë të aftë ta ndryshojnë natyrën e njeriut. Të dy sistemet e kanë privuar gruan nga roli për cilin është krijuar, që ka shkaktuar vërshimin e degjenerimit shpirtëror, shoqëror dhe moral.

"Te rinjtë, te edukuar jashtë rrethit shtëpiak vuajnë nga traumat e pashërueshme. Foshnjoret që i udhëheqin njerëzit, motivi kryesor i dlëve është të fitojnë për jetë dhe dlëve u mungon dëshira për edukimin e fëmijës, fëmijë, që nga fillimi, i trajtojnë si rebelues potencialë dhe prandaj i privojnë nga durim! dhe respekti vetanak. Të tillët nuk mund t'i edukojnë fëmijë si duhet."

Dr. Aleksis Karel, në librin e tij "Njeriu i panjohur", shkruan:

"Shoqëria bashkëkohore ka bërë gabim serioz duke zëvendësuar tërësisht edukatën familjare me shkollë. Nënati i lënë fëmijë të tyre foshnjoreve për t'i ndjekur karrierat, ambidet shoqërore, magjitë e dashurise, afinitetin letrar apo artistik apo thjeshtë për shkak të argëtimit, shkuarjes në kino ose kalimit të kohës në kotësi. Ato, prandaj, janë përgjegjëse për shkatërrimin e oxhakut familjar ku fëmija ka qenë në kontakt të përhershëm me të rriturit dhe ka mësuar shumë prej tyre. Fëmijë të edukuar në shkollë së bashku me fëmijë të moshës së tyre nuk zhvillohen në masë të atyre fëmijëve që jetojnë në shoqëri të njerëzve inteligjentë dhe të moshuar. Fëmija me lehtësi! i artikulon aktivitetet e veta psikologjike, afektive dhe mentale në bazë të atyre nga rrethi i tij. Atë pak që e mëson e nxen nga fëmijë të moshës së tij. Kur është vetëm si fëmijë në shkollë, ai mbetet person i jokomplet. Për ta arritur fëmijë të plotë, fëmijë i nevojitet një izolim relativ dhe kujdesi i familjes për shkak të edukimit dhe zhvillimit të drejtë." E përjavshmeja "Ettela'at", nr. 1206, ka botuar një informacion të jashtëm: "Sipas dlit në Amerikë 25% të grave që janë duke u shkurorëzuar nëpër gjyq, vuajnë nga sëmundje mentale, ndërsa 150.000 fëmijë në vjet janë viktima të shkurorëzimeve të prindërve."

Pas punës ditore, gruaja shkon në shtëpi e lodhur, ndërsa jeta në shtëpi është vetvetiu e dhembshme për shumë gra, andaj rregullisht marrin mjete për qetësim ose medikamente të tjera, ndërsa ihpesh kërkojnë edhe ndihmë psikiatrike për shkak të tendosjeve nervore. Psikiatri për të rinjë, dr. Xhorxh Meli thotë:

"Shumë pengesa psikologjike te të rinjtë janë shkaktuar nga kujtimet e femijërisë së hershme për çka fajn e bartin nënat e tyre. Gënjeshtër, keq trajtimi i shtazëve të pafuqishme dhe mosrespektimi i rregullave paraqiten te të rinjtë të cilët nuk e kanë pasur përkujdesjen e nënës."

Nëse afëria dhe dashuria midis prindërve është e dobët, fëmija ka më pak ndjenja dhe detyrime ndaj tyre. Në disa familje anëtarët e saj me vjet nuk e shohin njëri tjetrin, kurse fëmijët në moshën 17 vjeçare janë idhnakë dhe rebelues. Disa prindër i dëbojnë fëmijët nga shtëpia në mënyrë që vetë të kujdesen për vete në moshën sa më të re që e lejon ligji. Të tjerët u lejojnë fëmijëve të jetojnë në shtëpi nëse fillojnë të kontribuojnë në shpenzimet për ushohm dhe vendosje dhe nëse paguajnë kompenzimin për enët e thyera nga xhepi i tyre. Një sjellje e tillë është disfatiste për vajzat të cilat janë të prirura të kërkojnë ngushëllim, (për shkak të vetmisë të shkaktuar me mungesën e kujdesit të prindërve), në miqësi të padëshirueshme me meshkuj. Krejt kjo të rinjtë i shpie në rrugë të gabuar.

Miqësia dhe raportet midis njerëzve janë të këqia; sikur që dashuria midis njerëzve dhe afëria të jetë humbur në makinat industriale. Njerëzit e qytetit kanë harruar ç'është butësia, bujaria, ndiesia, simpatia, dhe kanë ardhur në situatë në të cilën ata që mund të quhen "miq." mund t'i numërojnë në gjishtat e një dore. Jeta civilizuese ka shterrur burimet e humanitetit në përpjekje për të vendosur "sistemin e ri shoqëror."

Bashkëpunimi dhe raporti në mes njerëzve janë kushtëzuar me ligje, ndërsa lidhja shpirtërore është tretur fare. Kështu askush nuk është gati t'i dalë në ndihmë tjetrit, as të pësojë humbje materiale apo dhembje për tjetrin, pos nëse këtë ua detyron ligji. Gjersa isha pacient në një spital gjerman, vizitorët e mi, ndonëse në numër pak, ishin më të shumtë se ata që i vizitonin gjermanët, për çka personeli i spitalit habitej.

Me lejoni tash t'ua dëftoj një rrëfim të vërtetë nga përvoja vetanake. Para disa vitesh një gjerman, profesor universiteti, e kishte pranuar islamin në kuadër të komunitetit islam të Hamburgut. Pas pak muslimani i ri ishte sëmure dhe kishte rënë në spital. Kur kryesuesi i komunitetit të theksuar kishte dëgjuar për këtë, menjëherë kishte shkuar në spital dhe e kishte vizituar profesorin. E kishte hasur tejet të pikëlluar dhe të brengosur. Ai e pyeti për çka ishte fjala.

Pas një hezitimi të gjatë, profesori ia tregoi një tregim pikëllues: "Sot më vizituan gruaja dhe djali. E kuptuan se kam kancerin e pashërueshëm, andaj erdhën të përshëndeten me mua për herë të fundit, ngase siç kishin kuptuar, unë kam vetëm edhe disa ditë jetë. Nuk më dhemb sëmundja e pashërueshme dhe të kuptuarit se nuk ka shpresë për shërim, por më bën fatkeqimungesa e ndjenjave të gruas dhe djalit."

Pas kësaj imami u përgjegj: 'Pasi Islami obligon vizitat dhe përkujdesjen për të sëmuret, unë prej sot, kur të kem mundësi, do të vizitoj në spital. Ify është obligim imi fetar.' Pas

këtyre fjalëve zemra e të sëmurit u ndez. Por sëmundja e tij çdo ditë keqësohej dhe pas disa ditësh ai u transferua në ahiret. Komuniteti musliman organizoi xhenazën e tij dhe përcjelljen deri në varreza. Gjersa po zhvillohej ceremonia e varrimit, një grup të rinjsh u sulën duke kërkuar me zemërim trupin e profesorit. E pyetën njërin prej tyre: 'Përse?' Kurse ai u përgjegj: Ai është babai im të cilin e varrosni ilegalisht, ndërsa unë ia kam shitur trupin e tij spitalit për 30 DM, disa ditë para se të vdiste!' Muslimanët e trishtuar mbetën të shtanguar. Pas një diskutimi të ashpër, djaloshi u detyrua ta tërheqë kërkesën e tij. Kur pastaj e pyetën ku punon, ai u përgjegj: 'Ditën punoj në fabrikë, ndërsa në mbrëmje në një salon për trajtimin kosmetik të qenve.1

Kjo ngjarje, mjerisht, është realitet i hidhur dhe është dëshmia më e mirë në çfarë përmasash shoqëria moderne e ka varrosur dashurinë dhe humanitetin. Është fakt i pamohueshëm që shoqëria sot në aspektin moral po stangon. Të përballur me këtë proces rrënues shoqëror e kanë të qartë se duhet gjetur rrugën e shërimit të shoqërisë dhe ndalimit të kësaj rrjedhe, nëse nuk dëshirohet që bota të shkatërrohet për shkak të degjenerimit të vet. Mendimtarët deklarojnë njëzëri se vetëm në ringjalljen e sërishëm të fesë dhe moralit mund të gjendet mbështetje e sigurtë mbi cilën do të ndërtohet shoqëria e re. është shenjë trimëruese që masat e njerëzve të zakonshëm, të cilët janë zhytur në detin e problemeve, të shaktuara nga jeta materialiste, e pashpirtë e mekanike, kanë fillura ta kuptojnë johumanitetin dhe pakuptimësinë e kësaj mënyre të jetës dhe të modelit të tillë të shoqërisë njerëzore.

Gjenerali Dvaj Ajzenhauer, si president i SHBAve, me fjalë të zëshme dhe domethënëse e ka shprehur këtë kuptim.

"Shoqëria jonë, plot me të mira, është bazuar në themele të pasigurta morale. Kemi arritur në Hënë, e kemi ndotur Tokën, e dëshirojnë paogn, ndërsa shkojmë në lufta. Kbhja e dila e ka zbërthyer atomin do të duhej të shërojë çarjen midis njerëzve. Duart e zbrazta duhet të angazhohen me punë, stomaku i zbrazur të mbushet me ushollm, ndërsa zemra e zbrazur me kënaoesi.

Për t'u sanuar dhe tejkaluar kriza morale e dila e prishë këtë botë secili prej nesh duhet të shikojë vetveten. Nëse secili prej nesh e dëgjon zërin e mbetur te ndërgjegjes do të duhej të vërejë qe gjërat e thjeshta, të zakonshme, siç janë mirësia, pastërtia, dashuria, nderi janë pasuria jonë më e madhe dhe më e çmueshme. Kërkoni mirëoenien në to dhe tragjedia e pasurisë së keopërdorur maeriale do të përfundojë me lumturi per te gjithë."

Dr. Aleksisi Karel, në veprën e tij "Mënyra dhe rregulla e jetës" (kap. 15 dhe 34) shënon:

"Na duhet një botë në të cilën çdo person do të mund të zhvillojë vlerat e veta të brendshme pa ndarje midis materiales dhe shpirtërores. Kemi mësuar se jeta nuk mund të jetohet pa udhëheqës dhe busollë. Janë të paktë ata që janë të vetëdëshëm për rreziqet që i kanosen jetës së njeriut nëse do t'i pasojmë këshillat e kësaj udhëheqëse. Shumëkush ende i janë nështruar pasioneve të helmuara me lehtësinë materiale të cilën e siguron teknologjia, të papërgatitur të heqin dorë madje as për një lehtësim të tillë, duke vrapsuar kështu pas vet^kënaoeslësë dhe rrugë të gabuar,

sikur ujrata e lumejve ose treten pafundësisht në lioej, shkretira apo humnera; jeta jonë bashkëkohore, një e kalojmë në interes, në aplikimin e nxftjeve të ulëta dhe nëper kafene, na kujton pashmangshëm një përfundim të tillë.

Në vend qg të ndërtojmë jetën tonë në supozime reale, ne e formësojmë në bazë të kallupeve ideologjike, për ç'arsye ai nuk mund t'i përgjigjet nevojave tona reale. Jemi bërë të hua) në jetën tonë. Duke venë materialen në vend të parë, njeriu bashkëkohor ia ka nënshtruar mirëoenien shpirtërore asaj ekonomike, duke iavorizuar komoditetin mb! mundin dhe angazhimit.

Ne sot po zhvillohemi krahas progresit teknologjik, pa ia vënë veshin nevojave tona themelore fizike dhe shpirtërore. Ndonëse jemi zhytur thellë në këtë jetë materiale, konsiderohemi të pavarur prej tij dhe nuk duam të kuptojmë se vazhdimi i jetës sonë kërkon pasimin e natyrës rreth nesh, dhe jo pasimin e epsheve dhe dëshirave. Tanimë disa shekuj njerëzimi po stagnon dhe pason proceset retrograde.

Njeriu teknologjik sot është ndarë midis marksizmit dhe kapitalizmit. Njeriu nuk është krijuar ekskluzivisht për prodhim dhe shpenzimin e prodhimeve të tij. Përkundrazi, ose nga zënafilea dhe zhvillimi i tij njeriu synon të bukurën, ndjenjën dhe përjetimin fetar, kureshtjen intelektuale. Në natyrën e tij ai ndien dashuri për jetën e heronjve dhe gatishmërinë për vetëflim. Nëse do ta kufizonim vetëm në veprimtari ekonomike, kjo do të thotë ta privosh nga pjesa vitale e veçorisë së saj. Dhe pikërisht për këtë marksizmi dhe kapitalizmi, jo vetëm ose anashkalojnë, por para së gjithash refuzojnë elementet kryesorë të dlat vetë natyra i ka vënë në sistemin e njeriut"

Për t'u zhdukur shkacjet e këtyre tragjedive dhe varfëria, shpresa e vetme e botës bashkëkohore është kthimi kah e Vërteta Hyjnore, e zbuluar me vullnetin e Zotit përmes të dërguarve të Tij.

Sfera e ardhshme e studimit duhet të jetë ajo hapësira e brendshme e cila ndodhet brenda mendjes së njeriut. Për ta realizuar këtë, së pari nevojitet të largohen retë e pasioneve ose e kanë errësuar, t'i lirojmë prangat e epsheve të cilat e pengojnë shpirtin e njeriut, t'i largojmë prirjet destruktive që e kuflzojnë. Vetëm në këtë mënyrë njeriu mund sërish ta kthejë njerëzinë e vërtetë dhe të fisnikërohet me vlerat shpirtërore si cilësi me të cilat dallohet.

Vetëm në këtë rast të interesimit maksimal për vlerat shpirtërore dhe realitetin modern të njerëzimit mund të pritët se do të paraojtet lumturia në horizontin e jetës njerëzore.

Kapitina II

Qendrimi i islamit ndaj problemeve të botës moderne

Islami

Në studimet e mëhershme e kemi analizuar civilizimin perëndimor, kurse tani do të bisedojmë mbi civilizimin islam. Në këtë mënyrë përmes krahasimit mund të shohim ç'i ka ofruar islami njerëzimit në të gjitha sferat e tij. Shpresojmë dhe i lutemi Allahut që ky studim t'i hyjë në punë sidomos atyre që hulumtojnë sinoerisht të vërtetat dhe qëllimet universale islame.

Çdo titull i zgjedhur në këtë pjesë kërkon një përpunim dhe soarim tejet të gjerë, mirëpo ne do të përoëndrohemi vetëm në ato më kryesoret, në mënyrë që lexuesit t'i kursejmë nga ndjenja e ngopjes. Le të jetë ky studim, madje pjesërisht, rrugë drejt arritjes së vërtetës.

Islami, si besim integral, i tërësishëm që përfshin të gjithë aspektet shpirtërore dhe materiale të jetës është fë e vetme në raport me krejt atë që ka arritur njerëzimi bashkëkohor. Islami në vete përmban rrugë të posaçme të lumturisë dhe mirësisë, ai i zgjidhë të gjithë problemet e njerëzimit, ndërsa bazat e dispozitave të tij në gjithçka që mendja e njeriut arrin në nivel të çështjeve dhe raporteve shoqërore është aqë qartë dhe bindëse.

Caku më i shpeshtë i ligjeve islame është edukimi dhe përsosmëria e personalitetit komplet, duke mos lënë anash asnjë dimension të tij, kurse njëkohësisht duke shikuar çdo realitet i cili ka lidhje me ekzistimin njerëzor.

Islami nuk është ndotur me gabimet e njerëzimit të sotëm lidhur me kuptimin e qenësisë njerëzore, atyre sistemeve ideologjike që e kanë rregulluar pozitën ekzistenciale të njeriut në nivel të zotrave, në nivel absolut. Ta bësh këtë do të thotë ta lësh njeriun të mbështetet vetëm në vetvete, i interesuar me mendjemadhësi dhe egoizëm; ose ta lëshosh në nivel të robërisë e të jetë shtazë në dëm të rrethit, i pafuqishëm i pavullnet dhe i frikësuar para fuqive natyrore dhe materiale. Kjo është pikërisht ajo që herezat moderne bëjnë me njeriun. Islami e mbron natyrën unike të njeriut kundër të gjitha oënieve të gjallë, duke konfirmuar se ai është qenie me vullnet me vlera vetanake specifike.

Islami konsideron që veçoria jetësor; e njeriut nuk mbaron me vdekjen e tij, porse është e përjetshme dhe e përhershme. E përbotshmja dhe e tejbotshmja tek njeriu janë të pandara. Trupi dhe shpirti, prandaj, nuk mund të ndahen në elemente të posaçëm. Islami, në bazë të kësaj, për të dy botrat ofron program më konsistent, me dëshirë që të edukojë njeriun e amshueshëm.

Ndonëse kuptimi 'amshim' është përmbajtur në të gjitha shkollat islame (besimi, dispozitat, morali), megjithatë islami ia hapë derën lirisë së mendimit dhe përpjekjes mendore në planin e zgjidhjes së situatave të krijuara dhe plotësimit të kërkesave të komunitetit njerëzor në rrugën e zhvillimit dhe progresit. Në këtë mënyrë është e

mundur të harmonizohen ndryshimet e përditshme me të vërtetat e përhershme dhe të pandryshueshme islame.

Islami konsideron se për njeriun i nevojiten disa motivacione përkundër atyre materiale, porse, gjithashtu, dhe nevojat që t'i thyejë të gjitha prangat materiale që e pengojnë të ngritet. Trupi dhe shpirti i njeriut i kanë nevojat e tyre dhe ato duhet të respektohen dhe ekuilibrohen tërësisht. Islami llogaritet të gjithë elementet dhe aspektet e natyrës së njeriut dhe kujdeset për qenien e ndërlikuar të prirjes materiale dhe shpirtërore të njeriut. E lartëson deri te më e larta, duke mos ia shkëputur rrënjët me materialen. Kërkon pastërti dhe ndershmëri absolute, duke mos e mohuar trupin dhe kërkesat e tij.

Prandaj, islami ka marrë oëndrim oëndror në raport me besimet tjera dhe sistemet pozitiviste të cilët synojnë ta shuajnë pasionin njerëzor, dhe atyre që ftojnë për liri absolute, shtazarake (Frojdi dhe të ngjashëm me te). Islami nuk është thjeshtë grumbull idesh filkive në botën e spekulimit metafizik, as ka për qëllim të bëjë një korelacion të skemave të caktuara të jetës shoqërore të njerëzve. Ai e krijon modelin e tërësishtëm, qëllim mirë dhe të menduar të jetës, ndërsa kultura e tij komplementare e specifikon zhvillimin dialektik dhe kreativitetin. Islami është sistem i gjallë vlerash, substituenti i cilit është mendimi komplementar i cili e përfshin jetën në tërësi, më elastik dhe më i lartësuar se sistemi materialist, prandaj do të përhapet edhe në Lindje edhe në Perëndim. Ai mund t'i zëvendësojë të gjitha shkollat dhe drejtimet ideologjike të mendimit me ideologji më të fuqishme, më gjithpërfshirëse dhe të plotë, e cila me gjerësinë dhe hapjen e vet i tejkalon të gjithë të tjerët.

Islami e mohon tërësisht idenë e pastër materialiste të jetës, për te janë të huaj principet e supremacionit të materies, ekonomisë dhe kënaqësisë materiale si bazë fundamentale për lumturi. Ai i gjen principet e veta në analizën e natyrës së vërtetë të njeriut. Përmes këtyre principeve konstrukton planin për jetën individuale, shoqërore dhe universale të kufizuar me standarde të forta morale, të pranuar nga të gjithë, të orientuar kah qëllimi i cili është shumë më i lartë për njerëzimin seç janë qëllimet e kufizuara materiale të botës moderne.

Islami nuk e mbyllë njeriun në prangat e ngushta të sistemit material dhe ekonomik. Themelet e thirrjes islame janë shumë më të gjerë dhe nuk mund të reduktohen brenda kufijve të reformës ekonomike. Islami nuk lë anash as anët tjera më të larta të jetës njerëzore. Ai përcakton sistemin e jetës në baza morale dhe shpirtërore si dhe në dispozitat që i nënshtrohen zbatimit në konstrukcionin e përgjithshëm dhe individual të njeriut. Kështu vetë Islami përcakton edhe bashkëpunimin e ndërsjelltë midis njerëzve dhe e ngritë vlerën e jetës së njeriut lart mbi vlerën materiale. Ai e nxitë individin dhe shociërinë për seriozitet dhe punë në planin e realizimit të qëllimeve të larta të jetës së njeriut, bashkon mundësitë njerëzore në rrugën e përsosmërisë dhe progresit. Edukata dhe arsimimi islam nënkuptojnë pastrimin dhe progresin e kualiteteve të njeriut, shfrytëzimin e tyre për qëllime të drejtë dhe të arsyeshëm të cilët e orientojnë dhe caktojnë çdo akcion të bërë sipas caktit të dëshiruar. Ai në plan të parë fokuson motivet e njeriut që dalin nga dëshirat e tyre të natyrshme dhe nevojave themelore në intensitet të koncentruar dhe orientuar dhe në këtë plan çdo subjekt është i thirrur ta kryejë misionin e tij në harmoni me afinitetet natyrore dhe nevojat autentike njerëzore. Impulset e vrullshëm të pakoordinuar në këtë mënyrë vëhen nën kontroll dhe në këtë

nivel instikti individual nuk mund të dominojë mbi mendjen e shëndoshë, as mundet vrulli momental ta zëvendësojë arsyeshmërinë. Në vend të kësaj njeriu është bërë zot i fatit dhe komandant i shpirtit të vet, ndërsa njëkohësisht cili ka fituar edhe mundësinë e kënaosisë së matur materiale.

Prandaj, njeriu në ndërtimin e jetës së tij e shpenzon një pjesë të forcës së vet, kurse pjesën tjetër e shpenzon për të plotësuar nevojat dhe synimet shpirtërore. Sa herë që harmonizohen natyrat e individit në një bashkësi, harmonizohen reciprokisht edhe individi dhe komuniteti. Atëherë të dytë bashkërisht punojnë dhe mendojnë, ndërsa Jeta njerëzore shkon drejt së Vërtetës, nderit dhe të mirës së përgjithshme. Meoë një edukim dhe arsimim i tillë është bazuar në arsye, atëherë misioni i fesë është të thirrë në besim të liruar nga të gjithë paragjykimet kah ligjet praktike dhe vlerat morale, vërtetësinë dhe realitetin e cilëve njeriu e kupton me fuqinë e mendjes. Çdo individ islami e obligon, sipas mundësive të tij, individuale dhe kolektive; të gjitha principet e tij regullativat pozitive dhe normat sanksionuese, merren përsipër aftësitë natyrore. Prandaj çdo individ është përgjegjës, në kuadër të mundësive të veta dhe dëshirave për t'i ngritur deri te përsosmëria ose, të përjetojë rënie nga vetëmohimi.

Burimet më origjinale juridike janë akt i "vullnetit të përgjithshëm". Sistemi i sotëm demokratik ligjet e veta i bazon në vullnetin e shumicës (për cilën nevojiten 5 \%) duke lënë pa kurrfarë vlere ligjore vullnetin e pakicës (e cila mund të jetë deri 49%). Pakica, prandaj, nuk është fare "e lirë", ndonëse qëndrimet e saj mund të jenë tërësisht reale dhe të drejtë. Prandaj, bota bashkëkohore konsideron që "sovrانيتeti i vullnetit të njeriut është themeli më i shenjtë bashkëkohor, ndërsa kjo shenjtëri është e panashme nga vullneti i përgjithshëm që është autoritet kryesor i të gjitha vlerave materiale dhe shpirtërore dhe është e lidhur ngushtë me vullnetin kombëtar dhe atdhetar. Nga ana tjetër, islami i jep përparësi vullnetit të Zotit të kësaj bote, dhe jo synimeve të pakontrolluara dhe ndjenjave të shumicës së njerëzve.

Islami konsideron se jurisprudenca është në relacion të pakëputur me autoritetin e Zotit, si dhe që sovraniteti i pushtetit të gjithmbarshëm dhe të padiskutueshëm të Allahut e përfshin jetën komplete të njeriut dhe të gjitha punët e njeriut. Siç është ibadeti ekskluzivisht për Allahun e Lartmadhërishtëm, ashtu edhe sovraniteti absolut dhe jurisprudenca i përkasin vetëm Atij. Asnjë individ, kushdoqoftë ai, nuk ka të drejtë të bëjë ligje sipas dëshirës dhe vullnetit të vet.

Si mundë konsiderojmë Allahun e Lartmadhërishtëm si Ai vetëm cilit dhe vetëm kujt mund t'i bindemi e njëkohësisht të nxjerrim ligje të jetës nga ndonjë burim tjetër? Prandaj, askush nuk ka të drejtë t'i përshkruaj vetit sovranitet dhe pushtet krahas Allahut xh.sh. dhe në bazë të kësaj të sjellë ligje në kundërshtim me rregullin krijues të Allahut xh.sh.

qëllimi i islamit është të vendosë të vërtetën dhe drejtësinë në të gjitha punët dhe nivelet të komunitetit njerëzor. E vërteta është si veshja të cilën Allahu xh.sh., e ka matur për të gjithë njerëzit, individin dhe shooërinë, veshje e cila nuk i është dedikuar për situata të caktuara shoqërore, politike dhe ekonomike.

Si trupi i njeriut që është sajuar në mënyrë mahnitëse dhe të përsosur, ashtu janë rregulluar edhe ligjet dhe rregullat që rregullojnë jetën e njeriut.

Askush nuk mund t'i shprehë njohje precize dhe të plotë të fshehtësive të ekzistimit të njeriut dhe situatave të tij sociale që lindin si rezultat i gjendjeve të posaçme fizike dhe psiqike të njeriut dhe raporteve të tij me pjestarët tjerë të komunitetit. Askush nuk mund të pohojë se është ruajtur nga gabimet dhe mëkatet.

Përkundër të gjitha përpjekjeve që i kanë investuar teoretikët dhe shkenctarët për të zbuluar fshehtësitë e ekzistimit të njeriut, njeriu ka mbetur fshehtësi e pakapshme pikërisht për shkak të kufizimit të diturisë njerëzore.

Të dtomjë sërish dr. Aleksis Karelin ("Njeriu i panjohur", f. 4:)

"Njeriu, vërtetë, ka bërë përpjekje të madhe për ta njohur vetveten, ndonëse posedojmë shumë përvoja të dijetarëve, filozofeve të shouar, madje edhe poetëve, megjithatë dituria jonë për vete perfshin vetëm disa aspekte të caktuar. Ne ende nuk e kemi kuptuar njeriun në tërësinë e vet. E njohim si sistem i pjesëve të ndara të cilat i kemi përcaktuar dhe emërtuar; ndërsa çdo pjesë është, megjithatë, i mbuluar më një pjesë të fshehtësisë. Është e vërtetë oe padituria jonë për këtë është shume e madhe, ngase shumica e çështjeve që janë shtruar nga dijetarët ende janë pa përgjegje. Shkak për këtë është se shumë aspekte te brendshëm të njeriut kanë mbetur të paarritshëm për shkencën. Është fakt i pamohueshëm se arritjet shkencore mbi njeriun janë tejet modeste, aqtë vogla sa qe kryesisht, ende jemi në fazën e fillimit."

Prandaj, me mosnjohjen e të gjitha fshehtësive të ekzistimit të njerëzimit, njeriu nuk mund të vendosë ligje që do të jenë në harmoni me nevojat e njerëzve, as mund të gjejë zgjidhje të drejta për problemet e njerëzimit. Dëshmi më ilustrative për këtë konstatim është pafuqia e juristëve para problemeve të kohës që e godasin tërë njerëzimin, prandaj bëhen edhe ndryshime dhe plotësime të vazhdueshme të ligjeve të verifikuara. Nëse kësaj i shtohet varshmëria e ligjdhënësit për ambiciet, interesat, kërkesat individuale, si dhe aspirata për pushtet e pozitë dhe ndikimin e rrethit, ambientit dhe mënyrës së jetës me të cilën jeton, atëherë është fare e qartë që kreatorët e ligjeve shoqërore gjatë procesit juridik të sjelljes së ligjeve janë nën ndikimin e fortë të faktorëve të ndryshëm, për ç'arsye në ligje fusin edhe nevojat e veta individuale dhe i preferohet institucionit ligjor me apo pa vetëdije, e cila këto nevoja mund t'ia sigurojë.

Monteskje (Montesquieu), në "Shpirti i ligjit" (faoe 593), thotë:

"Nuk ekziston asnjë ligj i cfli në ligj nuk inkuadron oendrimin e tij personal. Kur Aristoteli ka sajuar ligjet, ka synuar ta zvogëlojë urrejtjen dhe zilinë e tij ndaj Platonit, e të tregojë dashuri ndaj Aleksandrit. Meof Platonit ishte kundërshtar i despotizmit, në ligjet e tij ndiefmë indinjatë."

Prandaj, është fakt që asnjë ligj nuk është tërësisht objektiv dhe i paanshëm, kurse nganjëhere tërësisht nën ndikim të animit personal të ligjdhënësit."

Parullat si "liri", "barazi", "Vullneti i popullit" në botën bashkëkohore janë vetëm fjalë të kota, të cilat nuk tregojnë gjendjen e vërtetë të çështjes. Vullneti i popullit në sjelljen e ligjeve është iluzion, gjersa në realitet dominon vullneti i liderëve.

Duke folur mbi situatën në atdheun e tij, Angli, e cila konsiderohet si djep i demokracisë, Henri Ford (Henry Ford) deklaroi:

"Nuk mund të harrojmë grevën e përgjithshme të vitit 1926, si dhe mënyrën në të cilën qeveria ka tentuar ta thyejë, duke përdorur të gjitha mjetet në dispozicion. Pastaj ka shpallur ligjin, të cilin e kanë sjellur kapitalistët, e në cilin thuhet që greva është mjet ilegal dhe është kundër interesave të shtetit. Pas kësaj erdhi deri te konflikti i armatosur midis ushtrisë dhe policisë, nga njëra anë, dhe popullit, në anën tjetër. Njëkohësisht mediumet kanë plasuar se si shteti i shërben punëtorëve, ndërsa sindikatave u kanosej se do t'u marrin pasurinë dhe që prijësit e grevës do të arrestohen."

Në kongresin e 22të të Komitetit qendror të Partisë Komuniste të Bashkimit Sovjetik, duke folur lidhur me diktaturën e proletariatit, Hrushçovi kishte deklaruar:

"Në kohën e sundimit të një njeriu (në kohën e Stalinit) korupcioni kishte marrur hov mu në majë të Partisë, shtetit dhe financave. Keta njerëz jepnin urdhëra që frikonin punëtorët kështu që kishin ndikuar në pakësimin e prodhimit."

Për këtë arsye edhe sistemi perëndimor edhe ai lindor i qeverisjes paraonitën shtrembër në petkun e vullnetit të popullit, oqverisjes parlamentare, komiteteve popullore dhe kombëtare. Përderisa ligjësia e këtyre sistemeve të padrejta (njësoj si kapitalizmi, socializmi dhe komunizmi) të mos bijnë ligje në bazë të parimeve qiellore, porse gjithnjë në bazë të interesave dhe dëshirave të prijësve, të tillët nuk mund të pretendojnë të jenë ligje të drejtë për të gjithë njerëzit.

Për të zbuluar ligjet më valide, të cilët më së shumti i përgjigjen të gjitha komuniteteve dhe popujve, do të ishte e domosdoshme të supozohet ekzistimi i mendjes superiore që do të mund të kuptonte të gjitha nxitjet njerëzore, e që vetë t'i kuptojë. si dhe që nuk është në harmoni me natyrën tonë, ndërsa në esencë si të tillë e njeh, lumturia e cilit nuk varet nga ajo jonja, por pa marrë parasysh këtë kujdeset për lumturinë tonë.

Në realitet, është i domosdoshëm Mendja hyjnore ligjore." (Jean Jacques Rousseau, "Kontrata shoqërore", t. II, kapt. VI, me titull 'Ligjëdhënësit'):

"Duke marrur parasysh të gjitha faktet e cituara, ligjëdhënësi ma i mire dhe më komplet është Allahu, Krijuesi i njeriut, Cili i njeh të gjitha fshehtësitë e qeneis njerëzore dhe cili nuk ka kurrfarë interesash nga bashkësia njerëzore dhe është tërësisht i pavarur nga njerëzit. Prandaj ,principet oë mund t'i formulojnë normat e drejta morale, duhet të mësojnë nga ai që përmes rrugës shpirtërore i pranon udhëzimet drejtperdrejt nga Krijuesi, mesimi i cilit buron nga drita e zbulimit, nga ky burim unik ,i dli tërësisht mbështetet ne Urtësinë e pafund Hyjnore."

Për ligjet njerëzore qëllim i vetëm është ta rregullojnë shoqërinë njerëzore.

Ata nuk dalin jashtë këtyre kufijve, as interesohen me fusha të tjera, siç janë gjendjet individuale, të menduarit njerëzor dhe cilësitë shpirtërore dhe morale të njeriut. Ata nuk synojnë ta rekonstruojnë anën e brendshme të njeriut, përderisa ai nuk fillon të ndikojë negativisht në punë apo të rregullojë rendin e vendosur të komunitetit. Njeriu mund të jetë i shfrenuar moralisht dhe shpirtërisht, mirëpo edhe më tej mbetet i mirë në sytë e ligjit perëndimor, i cili i vlerëson veprat e jashtme dhe jo brendinë e oenies. Islami me pikëpamjen e tij të gjerë ndaj jetës sjell ligje në bazë të komplementaritetit individual dhe shooëror.

Pos brengës për rregullimin e bashkësisë, islami synon ta edukojë tërë personalitetin dhe të rregullojë jetën e saj complete. qëllimi i islamit është shooëria e organizuar në cilën do të dominojnë morali i pastër; shpirti, vepra dhe ndjenja e sigurisë. Ai, prandaj, krijon ligje që do të vendosin tërësisht jetën shpirtërore dhe materiale të njeriut, jetën e individit dhe jetën e bashkësisë, shpirtin dhe veprën, pikërisht si ligji universal i natyrës që e rregullon tërë Universin. Islami synon ta mbajë njeriun brenda këtyre ligjeve, ngase cenimi i këtij ligji shkakton çrregullim dhe çrregullon jetën complete të njeriut.

Në ligjet pozitive njerëzore aplikimin e tyre e garanton qeveria ekzekutive, gjersa aplikimin e ligjit në islam e garanton edhe bindja e thellë e njerëzve në origjinën hyjnore të ligjit, në frymën e cilit muslimani i kryen të gjitha detyrimet në bazë të moralitetit dhe fesë, madje edhe atje ku nuk e shikon askush pos vetë , Zotit. qeveria ekzekutive është e domosdoshme vetëm të kontrollojë një pakicë të vogël të hipokritëve të orientuar në krim dhe besimtarëve të dobët. Islami i kushton vëmendje të duhur të dyjave, pastërtisë së brendshme të zemrës dhe pastërtisë së jashtme të veprës. Veprat që dalin nga sinoeriteti dhe besimi, islami i quan të mira, morale dhe vepra oë meritojnë shpërblim.

Prokurori publik në SHBA, në hyrjen e librit mbi ligjin islam, shkruan:

"Ligji amerikan është vetëm pak i lidhur me obligimin moral. Një amerikan mund të konsiderohet qytetar qg e respekton ligjin, ndonëse jeta e brendshme është e pandershme, imorale dhe e papastër.

Për islamin burim i ligjit është vullneti i Zotit, qg është zbuluar te pejgamberi i Tij Muhammedi.

Ky ligj, ky vullnet i Zotit, i vendosë të gjithë besimtarët në një bashkesi, pa marrë parasysh se është i sajuar nga flse dhe popuj të ndryshëm, të largët njëri nga tjetri. Fuoia e vërtetë në këtë rast, është feja, e cila bashkon shoqëri dhe komunitete, e jo kombësi dhe kufijë gjeografikë. Ketu edhe shteti duhet të pasojë Kur'anin, i cili nuk lë vend per asnjë ligjëvëns tjetër, e të mos flasim për mundësitë e hipokrizisë apo përçarjes. Besimtari këtë botë e konsideron stacion nismëtar në rrugën për jetë më të mirë dhe më të bukur. Kur'ani parashtron kushte fare të oarta qÇ përcaktojnë sjelljen e besimtarëve njëri ndaj tjetrit dhe ndaj shooerisë, dhe në këtë mënyrë bën qđ kalimi në botën tjetër të jetë i mirë dhe i sigurtë."

Përkundër njohjes së dobët të islamit nga ana e perëndimorëve, ndërsa interpretimet e tyre shpesh të gabuara janë shumë larg realitetit, një numër tejet i madh mendimtarëve

të tillë arrin të zbulojë thellësitë e doktrinës islame duke mos fshehur admirimin ndaj Islamit dhe Pejgamberit të tij.

Respektimi i parimeve islame nga ana e njerëzve të shouar muslimanë nuk është fenomen i jashtëzakonshëm. Por nëse një mendimtar jomusliman, përkundër bindjes së vete religjioze, e pranon madhësinë e islamit dhe prijësit të tij të madh, kjo është rarisht e njëmendët, posaçërisht kur ky respekt mbështetet në njohjen e karakterit progresiv të sistemit juridik islam dhe trashëgimisë së tij për njerëzimin. Prandaj ky libër citon mendimet e të huajve mbi Islamin. Ne këtë nuk e bëjmë, vetëm për arsye se na nevojitet mbështetja e tyre, por ngase mund të ndihmojnë në hapjen e rrugës kah ata që kërkojnë dhe shtrojnë pyetje, ndërsa secili që e lexon mund të shkojë në këtë drejtim.

Dr. Laura Vaciea Vaglieri, profesor i universitetit të Napolit, shkruan:

"Në Kur'an hasim xhevahirë, begati e madhe e diturisë qg tejkalon dituritë e gjenive më brilantë, filozofeve më të shouar dhe politikanëve më të fuqishëm. Si mundet ai libër të jetë prodhim i mendjes se një njeriu edhe atë njeriu jeta e cilit ka kaluar në qarqg tregtare, jo gjithao. religjioze, njeriut larg nga shkolla dhe arsimimi? Ai vazhdimisht ka insistuar se është njeri i zakonshëm si të tjerët. Për shkak të krejt kësaj njeriu nuk do të ishte i afët qÇ, pa ndihmën e Lavdiplotit, të prodhojë vepra mbinatyrore çfarë është Kur'ani. Askush tjetër, pos Zotit të Gjithpushtetshëm, dituria e cilit përfshinë gjithë qe është në Toke dhe në qlell, nuk mund të jetë autor i Kur'anit."

Bernard Sho (Bernard Shaw), në veprën e tij "Muhammed, Pejgamber i Allahut", thotë:

"Gjithnjë e kam çmuar lartë besimin e Muhammedit, thjeshtë për shkak të vitalitetit të tij të jashtëzakonshëm. Mendimi im është se islami është besimi i vetem ! aftë që të drejtojë me sukses ndryshimet e shumta të jetës. Unë parashikoj (kjo sot edhe po konfirmohet) qg Evropa më në fund do ta pranojë fenë islame. Teologët mesjetarë krishterë nga padituria dhe animi fetar besimin e Muhammedit e kanë paraositur në mënyrë krejtësisht negative dhe kanë konsideruar se Muhammed! e ka zhvilluar urrejtjen ndaj Isait (jezuit). Pas shumë studimesh të këtij njeriu të madh, kam ardhur në përfundim se Muhammedi, jo vetëm se nuk ishte kundër Isait, porse pikërisht Muhammedi është shpëtimtar i njerëzimit. Jam i bindur që, se sikur njeriu si ai do ta merrte udhëhefen e botës, do të arrinte të zgjidhte problemet dhe të sigurojë paoe dhe progres çfarë njerëzimi modern një kohë të gjatë nuk e ka ëndërruar."

Do ta citojmë edhe Tolstoin, shkrimtarin dhe filozofin e madh rus, i cili ka deklaruar:

"Muhammedit nuk i duhet dinjitet më i madh seç ka siguruar me lirim e komunitetit primitiv nga zgjedha satanike e zakoneve të mallkuara dhe trasimit, para këtij komuniteti, të rrugës së progresit të gjithanshëm. Sistemi ligjor muhammedan do ta zbatonte konceptonin përmbledhës të botës, i dli tërësisht do ta integrojë intelektin dhe urtësinë njerëzore."

Volteri (Voltaire) i cili fillimisht ka qenë një nga kundërshtarët më ortodoksë të islamit dhe i cili kishte shkruajtur në mënyrë fyese mbi Pejgamberin, s.a.v.s., pas 40 vjetësh të studimit të fesë, filozofisë dhe historisë, ka pohuar sinoerisht:

"Feja me cilën erdhi Muhammedi, pa dyshim është më e lartë se krishterimi. Besimtarët islamë nuk janë sprovuar me mosbesim me të dlin janë testuar krishterët, të cilët në fund deklaruan: 'Një Zot është ndarë në tresh, ndërsa trinia ka njësinë e njëshit' Besimi në Zotin Një, të Vetëm, të Gjithfuqishëm ka oenë në themel të islamit. Ekzistimin e tij islami ia ka borxh liderit të tij dhe trimërisë së tij, gjersa krishterët perdorin shpatën dhe zjarrin për përhapjen e fesë së tyre. O, Zot i madh! Sikur këta popuj të Evropës t'i merrnin si model muslimanët! Nuk ka dyshim qg Muhammedi ka oenë njeri vërtetë i madh. Në gjirin e virtyteve të tij dhe personalitetit paradogmatik ka kultivuar gjenerata madhështore. Ai ka oenë shtetas i urtë dhe i drejtë, i cili deri në fund e ka realizuar revoludoni më të madh në historinë e njerëzimit."

Voltaire e çmonte shumë Martin Luterin, megjithatë ka thënë:

"Luteri nuk është i denjë as t'ia zgjidhë lidhëset e këpucëve te Muhammedit."

Islami dhe ideologjitë tjera

Bota jonë është ndarë në dy blloqe. me dy ideologji krejtësisht të kundërta, ndërsa secilin prej tyre e mbështesin dijetarët dhe intelektualët të cilët e kanë publikuar me mija studime duke argumentuar se ata kanë të drejtë, kurse kundërshtarët e tyre jo. Secili prej tyre pohon se është rruga e vetme e drejtë drejt lumturisë, kurse armiku i tij është shkaktari i vetëm i çrregulimit dhe katastrofës. Të dytë nuk mund të kenë të drejtë përkundër faktit se të dy blloqet kulturore i kanë dhënë kontribut të madh progresit njerëzor.

Progresi në një fushë nuk është edhe dëshmi e zhvillimit të njëjtë në të gjitha fushat e jetës së njeriut, as është argument i mënyrës së drejtë të jetës. Progresi teknologjik është rezultat i hulumtimit, investimit të mundit të madh dhe durimit. Fizikani i mirë nuk është njëkohësisht edhe muzikani i mirë. Prandaj një bashkësi progresive dhe e zhvilluar nuk mund të jetë njëkohësisht në shkallë tejet të ulët të jetës morale dhe shpirtërore?

Dr. Aleksis Karel shkruan: ("Njeriu i panjohur", f. 27 dhe 28): Tivilizimi i sotëm ndodhet në rrugë oprre. Ajo asesi nuk është në harmoni me nevojat tona shpirtërore, ngase nuk është themeluar në këto baza. Ajo është prodhim i zbulimeve shkencore, synimeve dhe ideve të njeriut. Keto ndryshime lëne tek ne ndikim te thellë. Është e vërtetë qg civilizimi është zhvilluar tne mundin tonë por nuk është në harmoni me natyren tonë. Njeriu nuk është vetë i gatshëm të drejtojë jetën e vet në rrjedhë të drejtë, ngase nuk mundet vetë tërësisht ta njohë ndonjë fenomen. Përparësia e shkencave të natyrës ndaj atyre shoerore është krimi më i madh kundër njerëzimit. Njeriu duhet të jetë masë e të gjitha vierave, por ai është i huaj në botën të cilën vetë e ka krijuar. Mjedisi të cilin e ka krijuar inteligjenca jonë, si dhe aftësitë e gjetjes nuk i janë përshtatur strukturës së oenies dhe formës sonë. Ne jemi fatkeqg. Po degjenerohemi moralisht dhe mentalisht. Grupe dhe popuj tek të diët civilizimi industrial e ka arritur zhvillimin më të lartë, ata fanë oe bëhen më të dobët dhe kthimi i cilëve në barbarizëm është më i afert."

Përsosja dhe fisnikërimi i njeriut në aspekte të ndryshëm kërkon grumbull doktrinash universale dhe të drejta që bazohen në realitetet e jetës së njeriut, të cilat, si të tilla, janë forma komplementare dhe të plota. Natyrisht, kjo mund të haset vetëm në mësimet e të dërguarve të Zotit të cilat përmes shpalljes janë lidhur me parimin kryesor të ekzistimit të botës. Moraliteti i bazuar vetëm në edukim, dhe jo në fuojnë transcendente metafizike nuk mund të zgjasë shumë.

Nga momenti kur njerëzimi ka hapëruar në skenën e jetës dhe i ka vërë themelet e civilizimit, zëri i fesë ka arritur fuqishëm nga thellësitë e brendshme të tij. Kjo është ajo që mbron principet morale dhe sistemin. Tmerret, padrejtësia, tirania dhe luftrat në botën bashkëkohore konfirmojnë të vërtetën se si qeveritë dhe ligjet e tyre kurrë nuk kanë arritur të kompensojnë boshllëkun që e lë mungesa e fesë dhe ndjenjave njerëzore, as të vendosë sundimin e drejtësisë dhe lumturisë, paojs dhe qetësisë në shoëri. Shkenca dhe dituria, sado përparimtare opfshin, kurrë nuk mund të zgjidhin problemet e shoërisë njerëzore, as të pengojnë eskalimin e tyre, pos nëse janë në aleancë me fenë.

Will Durant, sociolog dhe filozof amerikan, në librin e tij, 'Mrekullitë e flozofisë1 (f. 326327) shkruan:

"A ka oeveria fuoi morale dhe intelektuale ta mbrojë trashëgiminë teknike e morale të popullit. A mund të perparojë këtë trashëgimi dhe t'ia transmetojë gjeneratave të ardhshme? Ose, ndoshta, shteti me tërë makinerinë e saj moderne do të bjerë në duar të njerëzve të kategorisë së dytë e të tretë, të cilët ende shkencën e marrin si blasfemi, ndërsa teknologjinë anë të çuditshme të fshehtësisë? Nëse nuk është ashtu, përse atëherë administratës i mungon politika e mirë, atdhedashuria dhe përkushtimi? Përse në Amerikë dominojnë njerëzit e parëndësishëm? Për ç'arsye sot detyrë kryesore e oeverisë është lufta e krimit?"

Shoëria perëndimore, mbase deridiku, peson anarki morale, për shkak të mundësive të veta të kufizuara. Për këtë arsye, vazhdimi i kësaj lëvizje tanimë u ka rënë zileve të paralajmërimit. Rreziku qndron afer dorës, ngase civilizimi mbetet stabil vetëm aogjatë sa të ekzistojë ekuilibri midis qëllimeve dhe mjeteve, autoritetit dhe aspratës. Kur ky ekuilibër prishet, lind një disharmoni e madhe të cilën asnjë mirësi nuk mund ta ndalë dhe e dila patjetër do të përfundojë në shkatërrim dhe katarzë."

Nëpër tërë historinë njerëzore nuk do ta gjeni asnjë popull i cili ka përjetuar pasojat e shtytjes dhe intoksinimit moral.

Si pasojë e anarkisë etike, është rrënuar perandoria romake, ndërsa ngjashëm ka përfunduar edhe ajo e famshme greke. Franca ka rënë nën sulmin e parë të nazizmit. Një nga gjeneralët francezë, si arsye për dobësinë e tyre dhe disfatën në luftë, kishte shënuar shfrenimi i zvetnimit dhe devijimi i moralit e etikës.

Gjermani Shpengler kishte parapare shkatërrimin e civilizimit perëndimor dhe kishte treguar se në të ardhmen vendet tjera do të përjetojnë një ngritje të hovshme civilizuese. Mbase megjithatë civilizimi, për herë të dytë, të kthehet në Lindje, në djepin e tij. Pas shkatërrimit të këtij civilizimi të devijuar, është e pamundur të pritët paraojtja e një sistemi të ri më të drejtë, ngase shkatërrimi i një civilizimi i hapë rrugën vlerave, më të larta, në mënyrë që njeriu të mund ta ndërtojë një jetë të re në themelet e mirësisë, ligjësisë dhe drejtësisë. Mirëpo, nëse njerëzit nuk e shfrytëzojnë këtë rast dhe i afrohen Rrugës së drejtë hyjnore, atëherë nuk do ta përjetojë lumturinë dhe të gjitha të mirat që i sjell me vete. Në këtë rast ky është vetëm kalim nga një mashtrim në tjetrin.

Sot janë prezente gjurmët e inferioritetit para supremacionit industrial perëndimor dhe pasojat vdekjeprurëse të këtij kompleksi, evident në të gjitha çështjet dhe llojet e jetës së popujve të Lindjes. Shumë muslimanë janë magjepsur me idetë perëndimore për ç'arsye fenomenet dhe ngjarjet shikohen në prizmin e pikëpamjeve perëndimore, duke jetuar në bindje oë progresi nënkupton imitimim e principeve fundamentale dhe akcidenteve spektakulare, moralit, ligjit dhe jurisprudencës. Imitimi total e mbyllë hallkën e dominimit të Perëndimit mbi fatet tona. Ia kemi shtruar tepihun e kucitë dinjitetit tonë, begatisë sonë materiale dhe morale, trashëgimisë sonë fetare dhe kombëtare dhe edukimit të mirë para këmbëve të tyre. Kjo është ajo oë e shterrë fuoinë fizike dhe shpirtërore të popujve muslimanë. Ata mund të jenë muslimanë, por e kanë humbur

idenë e persiatjes në rrugën e islamit, e kanë braktisur pikëpamjen e vet muslimane për ngjarjet botërore, janë tëhuajsuar nga dispozitat dhe kultura islame dhe dëshirojnë të imitojnë perëndimorët në të gjitha vlerat muslimane. Ata nuk e dinë oë shkenca perëndimore nuk është në gjendje të zgjidhë asnjë problem që nuk hyn në domenin e materialitetit. Problemet më të mëdha të njerëzimit nuk janë të atilla që mund të zgjedhen në laborator. Një dijetar islam deklaroi:

"Ç'duam më shumë? Kemi një sistem i cili nuk do t'na lerë në bisht të karvanit të civilizimeve, si ata komunistë ashtu edhe ata kapitalistë. Sistemi ynë e realizon drejtësinë sociale në vendet tona. Ai na ofron famë ndërkombëtare, na kthen të kaluarën e ndritshme dhe na shpëton neve dhe tërë bashkësinë njerëzore nga tmerret e luftës. Çka dëshirojmë më tepër, kur në fenë tona hasim ligje që mund t'i zgjidhin problemet tona, që nuk na lejojnë oë në sofrën botërore ta zëmë vendin e skamnorëve të nënshtruar. "Feja jonë dhe ligjet tona do t'na mundësojnë pjesëmarrje aktive dhe kontribut në civilizimin botëror. Më çuditë se s' njeriu e poshtëron veten aq shumë moralisht në shkallët më të ulta, se si dorën e tij të gjëre e zëvendëson me atë e cila kërkon dhe merr. S'mund ta kuptoj se si njeriu e braktisë pozitën udhëheqëse dhe e zgjedh pozitën e atij që dëgjon dhe bindet, ndërsa ka mundësi ta zgjedhë rrugën e drejtë, vetëm sikur ta kundërshtonte ndjenjën e inferioritetit dhe poshtërimin. Ne kemi çka t'i ofrojmë botës, ndërsa ne nuk jemi ajo që Perëndimi dhe Lindja do të dëshironin të ishim, të prapambetur dhe të varur prej tyre. Ata dëshirojnë që ne të mendojmë në këtë mënyrë, në mënyrë që ta humbim shpresën, sigurinë dhe vetëbesimin. Kështu më lehtë do të bijmë në rrjetin e të parëve dhe kurthatë e të dytëve."

Nga ana tjetër, kemi provuar gjithçka dhe jemi lodhur prej kësaj. E kemi pasuar këtë civilizim të fryrë dhe kozmetik në të gjitha nivelet e jetës sonë kulturore, sociale dhe juridike. Jemi bërë si një vargan oesharak karnevalesh.

"Merreni kushtetutën tonë të sotme: Së pari i kemi kopjuar modelet franceze, pastaj i kemi shtuar edhe modelet tjerë të popujve evropianë, ndërsa më vonë, në çdo rast, kur është krijuar ndonjë sistem i ri, i kemi kërkuar shkaqet sërish në një vend tjetër, kështu që ekziston një konflikt në mes frymës së ligjit të dlin e kemi huazuar nga jashtë dhe frymës së jmetit tonë për të cilët këta ligje janë krijuar. Si rezultat i kësaj, cënuesit e ligjit arrijnë famë kombëtare, ekziston heroi dhe ai ka ndihmë dhe mbështetje të pakufishme. Përse? Për shkak të paditurisë së njerëzve? Nuk do të thojë. Ngase, edhe ata që janë të arsimuar edhe ata që nuk janë i pranojnë ligjet. Jo! Është fjala për kontradiktën midis frymës së jmetit të islamit dhe frymës së ligjeve të huazuar të cilët nuk i marrin parasysh nevojat shoqërore, të kaluarën historike, vetëdijen kombëtare etj." "Këta ligje vijnë nga mjediset krejtësisht tjera, fare të ndryshëm nga fryma e popullit tonë, nga një mjedis që ka historinë e vet, besimin, nevojat dhe realitetet e veta. Çdo ligj që nuk i përgjigjet nevojave të popullit dhe frymës së tij, nuk mund të presë oë të pasohet dhe ndërrohet". (Islami dhe të tjerët, f. 41, 42, 48 dhe 49.)

Profesori Hoking (Hocking) nga Harvardi në 'Fryma e politikës botërore', shkruan:

"Vendet islame nuk do të përparojnë nëse vetëm imitojnë sistemet dhe vlerat perëndimore. Dikush mund të pyesë: 'A mundet islami të ofrojë një mendim të freskët, ligje të pavarura dhe dispozita gjegjëse që do të harmonizohen me nevojat e reja të cilat i kërkon shoëria moderne? Pol Madje edhe më shumë Islami shoërisë i ofron më shumë mundësi për progres seç munden të tjerët. Atij nuk i mungon aftësia, as vullneti për ta përdorur.

Pohoj që ligji islam (Sheriati) posedon të gjitha parimet dhe themelet për ngritje dhe lartësim."

Vetëm një ditë e aplikimit të dispozitave të shariatit jep rezultate të pabesueshme. Shikoni një shembull. Revista "Keyhan", e vitit 1966 informon: "Dje, me rastin e festës bajramit, kryeqyteti ka oënë përplot njerëz. Megjithatë atmosfera ka oënë e qetë dhe nuk kishte ndodhur asnjë incident. Nuk kishte pasur punë as ndihma e shpejtë. Në polici nuk kishet shenja për krime apo vjedhje. Dje ka oënë dita më e qetë e vitit. Një mjek i ligjesisë mjekësore ka deklaruar: "Këtë ditë nuk kemi pasur asnjë rast të dikasterin tonë." Gjatë 24 orëve nuk ka ndodhur asnjë incident i cili do të shkaktonte vdekje. Një gjendje e tillë mund të komentohet me fjalën e urtë persiane: 'Uji nuk u shoëtësua'. Njësoj ishte edhe në polici. Një zyrtar kishte deklaruar se numri më i madh i njerëzve kishin qëndruar në shtëpi. Madje edhe zënkat familjare nëpër shtëpia ishin shuajtur shpejt në shenjë të respektit ndaj kësaj dite."

Gazeta nacionale "Reader's Digest" (nr. 35, viti 25) e konfirmon këtë me informacionin: Në ditët e shënimit të festës së bajramit numri i vrasjeve ishte në rënie të jashtëzakonshme. Në festën e bajramit ishte qetësia e plotë. Nuk e kishim asnjë kufomë. Kjo dëshmon për fuojnë e besimit të njerëzve dhe faktin oë gjatë mbylljes së kafeneve, bareve dhe vendeve tjera për argëtim, njerëzit i kthehen mënyrës së shëndoshë të jetës. Kështu jetohet kur muslimanët aplikojnë ligjet e tyre fetare të paktën për 24 orë. Kështu do të ishte nëse në shoëri do të mbretëronte ligji dhe rendi dhe kur secili do t'i kryente detyrat e veta."

A mundet një qytet perëndimor të lavdërohet se ka kaluar një ditë pa incident, vjedhje apo vrasje, nëse jo për 24 orë atëherë të paktën për 60 minuta, edhepse në disponim i kanë të gjitha mjete për mbajtjen e rendit dhe qetësisë? Kur do ta arrijë njerëzimi pjekurinë e njeriut të rritur dhe të mësojë leksionin e thjeshtë nga çka do të lindte paoa, oetësia dhe uniteti, të cilat i dëshirojmë të gjithë? Këtu është mirë të citohet poeti i cili thotë: "Unë kam shtegtuar nëpër botë duke kërkuar qetësim, u ktheva dhe qetësimin e gjeta në shtëpinë time."

Islami dhe ekonomia

Njeriu gjithnjë ka synuar të eksploatojë resurset natyrore, me qëllim të sigurimit të mjeteve për jetë. Në kohrat e kaluara njerëzit i kanë shfrytëzuar begatitë e natyrës në mënyrë primitive, pastaj kanë përparuar dhe në bazë të këtij zhvillimi e kanë organizuar jetën sipas ligjeve të posaçëm. Në katër shekujt e fundit 'shkenca ekonomike' (si analizë e jetës ekonomike) ka dalur nga rregullat të cilat i kanë rregulluar raportet e njerëzve dhe këmbimin e të mirave, që janë zhvilluar përmes këtij organizimi shoqëror. Progresi civilizues i shekujve të fundit, revolucioni industrial dhe ekonomik, si dhe zhvillimi e lulëzimi i komunikimit ka ndikuar në shkencën e ekonomisë që të bëhet faktor kryesor i ndryshimeve shoqërore. Shkenca ekonomike është bazuar në themelet e sistemit kapitalist dhe komunist në Perëndim dhe Lindje. Të gjitha shqyrtimet e Lindjes dhe Perëndimit përkufizohen në kombinimin e problemeve ekonomike të njerëzimit dhe çështjes cili sistem ekonomik mund t'i zgjidhë problemet e reja të njerëzimit, si dhe cila mënyrë e ndarjes së pasurive është më e mira?

Parimet revolucionare marksiste praktikisht për herë të parë i ka vënë në pah revolucioni i tetorit në Rusi, ndërsa kapitalizmi në forma të ndryshme praktikohet në shumicën e vendeve perëndimore.

Komunizmi propagon se mund të shkëputë padrejtësinë e shkaktuar nga shfrytëzimi dhe eksploatimi i klasës punëtore, si dhe se ka përgjigje për të gjitha problemet e botës. Zgjidhja e problemeve ekonomike qëndron në heqjen e pronës private, me kusht oë mjetet e prodhimit të bëhen pronë shoqërore! Komunizmi konsideron që prona private gjatë historisë me obligim ka shkuar krahas shfrytëzimit të masave punëtore dhe padrejtësisë shoqërore.

Prandaj, si zgjidhje, duhet bërë marrjen e mjeteve të prodhimit nga duart e borgjezisë dhe nacionalizimin e tyre, pastaj ta bëjë ndarjen e drejtë të kapitalit të realizuar. Kjo, sipas teorisë së komunizmit, ta përmirësojë situatën ekonomike. Me eliminimin e shoqërisë në klasa do të zhdukej edhe padrejtësia e cila është produkt i drejtpërdrejtë i kapitalizmit. Kështu shoqëria do të bëhet njëklasëshë.

Do t'i pyesnim markistët a mundet shoqëria e tyre "në klasa" vetëm në atë mënyrë që mjetet për prodhim të vëhen në pronë të përgjithshme, si dhe të eliminohet klasa kapitaliste, kur në të vërtetë, diferencimi i klasave ekzistuese del nga shkaqet e tjera (ushtarake, fetare, politike etj.), e jo vetëm ekonomike. Gjersa në BRSS nuk ekziston klasa tipike e borgjezisë, ekzistojnë klasa tjera të cilat janë tejet të diferencuara reciprokisht me nivelet e standardit jetësor, për shembull punëtorët në fabrika, bujqit, nëpunësit, zyrtarët partiakë. A marrin mjeku dhe infermierja pagë të njëjtë? A marrin pagë të njëjtë xehtari dhe inxhenieri?

Krahas këtyre janë evidente edhe dallime të tjera midis njerëzve. Njerëzit dallojnë sipas moshës, seksit, afiniteteve, shijeve, fuqisë fizike, pamjes, fuqisë së mendjes, ideve dhe pikëpamjeve. Këto dallime do të ekzistojnë gjithnjë thjeshtë ngase janë produkt i trashëgimisë biologjike dhe gjenetike. Një lider ideologjik komunist ka deklaruar:

"Është e pamundur që në realitet të aplikohet barazia e plotë. Praktikisht është e pamundur puna e intelektualit, politikanit dhe inovatorit të integrohet në skemën njëllojtë të punës dhe pastaj të identifikohet me mënyrën e thjeshtë të veprimit. Pasoja e vetme e mundshme e këtij synimi do të shprehej në stagnimin e mendimit dhe mohimin e jetës intelektuale dhe artistike, si të tilla."

Kapitalizmi pohon se vetëm ai de facto i zgjidhë problemet e ekonomisë teknologjike. Për këtë arsye kapitalizmi nuk e eliminon pronën private, ndërsa kapitalistët madje e kanë caktuar kufirin e poshtëm të standardit jetësor për strukturën e varfër shoqërore, në mënyrë që të vendoset baraspesha në mes punës dhe fitimit dhe të zvogëlohen dallimet klasore në shoëri.

Prandaj duhet të pyetmi në ç'masë ndonjë regjim, pa marrë parasysh prapavinë ideologjike, ka arritur t'i barazojë klasët, t'i eliminojë dallimet dhe të ndërtojë një shoëri të barabartë dhe të drejtë?

Edhe regjimi socialist edhe ai kapitalist sistemin e vet e mbështesin në teoritë që janë bazuar në themele krejtësisht materialiste, pa kurrfarë qasje vlerave morale dhe shpirtërore. qëllimi i çdonjërit prej tyre është ta shtojë kapitalin dhe asgjë më shumë. Ndërkaoh Islami, duke marrë parasysh dukurinë e tij kosmopolite dhe filozofinë autentike, është orietnuar tërësisht kah njeriu. Sistemi i tërësishëm i parimeve dhe ligjeve islame është kushtëzuar në masë të njejtë si në planin e organizimit të jetës shoqërore materiale ashtu edhe në planin e zhvillimit të virtyteve morale dhe vlerave shoqërore të komunitetit. Islami kapitalin e shfrytëzon për përmbushjen e nevojave natyrore të njerëzimit, ndërsa njëra nga dispozitat e veçanta ekonomike islame shprehet posaçërisht përmes ngritjes së nivelit intelektual të njeriut, si dhe lidhjes së tij me Origjinën e qenieve ekzistenciale dhe fesë, me botën materiale. Ligjet e botës perëndimore me ligj e marrin në mbrojtje kapitalizmin dhe interesat kapitaliste në dëm të interesave dhe të drejtave të punëtorëve e fermerëve. Në Bashkimin Sovjetik, siç thuhet, ligji ia mohon individit të drejtën e pronësisë së kapitalit dhe e siguron të drejtën e klasës punëtore.

Ligjet islame bazohen në Shpalljen Hyjnore dhe nuk janë prodhim i mendjes njerëzore, andaj nuk ia kundërvëjnë një klasë klasës tjetër, por i ndihmojnë çdo grupi të respektojë virtytet e grupeve të tjera. Të caktuara nga Zoti i të gjitha krijesave, për të mirën e përgjithshme të të gjithëve, ligjet islame nuk i lejojnë një klase të dominojë mbi të tjerët, as lejojnë që në sistemin e tij ligjor të depërtojë padrejtësia. Në këtë sistem juridik sundimtari është vetëm një person i zakonshëm me një sërë detyrash të caktuara dhe vetë nën goditje të ligjit, në shërbim të interesave të gjithë pjestarëve të shoërisë. Ligjdhënësi nuk mund të sjellë ligj me cilin do të dëmtonte të parët, ndërsa do t'u sillte dobi të dytëve. Ai është aty për të siguruar respektimin e urdhërave të Zotit në shoëri. Tërë fuqia e tij është aplikimi i ligjeve të Allahut. Në situatë të tillë pushteti nuk mund të jetë mendjemadhe dhe oëllim i vetvetes, ngase ky është shembulli më i rrezikshëm i pushtetit. Sundimtari në islam vetëm i zbaton ligjet tashmë të caktuar, si për vete, ashtu është për të tjerët. Në shoëri të tillë, njerëzit tërësisht i mbështeten drejtësisë absolute, aty nuk ka dyshim në realizimin e plotë të lirisë dhe pavarësisë së çdo njeriu.

Islami i kundërvihet doktrinës kapitaliste të pronës absolute private rezultat i cilës është liria absolute, prona e padrejtë dhe e pakufishme. Islami, gjithashtu, i kundërvihet, shenjtërisë së individit dhe respektit të tij në kapitalizëm, gjersa dinjiteti i bashkësisë për kapitalizmin nuk do të thotë asgjë.

Islami nuk e lë anash dinjitetin e komunitetit. Islami, gjithashtu, i kundërvihet edhe sistemit ekonomik komunist, i cili fatin e njerëzve e lë në duar të pushtetit. Individit në këtë sistem nuk ka kurrfarë vlere Islami nuk e lejon flijimin e individit për bashkësinë, as e lejon qç njerëzit për komoditete triviale çfarë është ushoimi të bëhen robër të pushtetit.

Komunistët supozojnë që prona private nuk është dhunti private e njeriut. Sipas tyre, pa sjelljen e dëshmimeve që do të mbështetnin tezën që bashkësitë e para të njerëzve primitivë i kanë konsideruar të gjitha gjërat të përbashkëta ndërsa i kanë shfrytëzuar në bashkëpunimin e ndërsjellë, dashuri dhe vëllazëri. Asnjëherë ndonjë individ në këtë bashkësi të ndërsjellë nuk ka insistuar për pronë personale. Bashkësia njerëzore ka filluar, sipas komunistëve, të jetojë në bashkësi, pastaj është ndarë dhe gradualisht është përkufizuar në individualitet, siç kërkonin nevojat. Kërkesa për pronë personale të diçkaje që kanë pasur këto bashkësi, është zhvilluar përmes procesit të individualizimit gjersa nuk ka arritur diskontinuitet tmerrues çfarë shprehet në botën moderne. Mirëpo, e vërtetë është se nuk ka lidhje midis pronës private dhe jetës, edukimit dhe fitimit të pasurisë. Prona private arrihet me nevojën e njeriut dhe ka lidhje me natyrën e njeriut; nuk mundet të mohohet, mu sikur edhe nevojat tjera njerëzore.

Ekonomistët bashkëkohorë deklarojnë që ndjenja universale e pronës, që ndodhet tek çdo fis në tokë, ose çdo epokë, mund të soarohet vetëm si instikt parësor. Njeriu dëshiron të jetë pronar i vetëm i të mirave për t'u ndjerë vërtetë i lirë dhe i pavarur. Më tej, njeriu e kupton oë të mirat janë fryt i duarëve të tij, në një mënyrë, vazhdim i vetë atij, andaj e meriton njëfarë respekti, të cilin ai e cakton për afluencën e tërësisë së oenies së vet. Së fundit, ai e ndjen nevojën e brendshme për të poseduar rezerva, për të siguruar ardhmërinë e vet dhe ardhmërinë e familjes së vet, duke zhvilluar në këtë mënyrë kursimin dhe ekonomizimin e oë i mundëson të sigurojë furnizim në kohën e mungesës. Këtë kursim ai e ruan me xhelozsi si "diç personale". Pasuria e bashkësisë rritet me rritjen e pronës private dhe prodhimin, ngase bashkësia shoqërore mbahet me punën e pjestarëve të saj. Motivimi për punë të mundimshme qëndron në shpërblimet e pronës personale dhe lehtësimin në rritje të jetës. Prandaj shoqëria duhet t'ia lejojë individit të drejtën për të poseduar atë që e ka arritur me frytet e tij të punës, ngase edhe vetë pasuria e shoqërisë është prodhim i këtyre mjeteve. Prandaj, prona private është faktori i vetëm i cili e nxitë njeriun të punojë pa shtytje dhe të kontribuojë në zhvillimin e shoqërisë.

Islami me qasjen praktike dhe realiste ndaj njeriut, çfarë ai është, e njeh rëndësinë e nevojave të njeriut për posedim, përparim dhe zbulim të jetës. Prandaj islami konsideron që pasuria e arritur në mënyrë ligjore, është pronë private dhe legale.

Islami mohon teorinë që shtypja, shfrytëzimi dhe dhuna janë përcjellës të pashmangshëm të posedimit privat, ngase ky fenomen shfaqet vetëm atje ku pushtetin ligjor e mban klasa më e pasur dhe ku ata, si në vendet perëndimore, janë përoëndruar

vetëm në mbrojtjen e interesave individualë. Tanimë kemi theksuar se në islam ligjdhënësi suprem është Allahu. Prandaj asnjë ligj nuk mund të jetë në shërbim të mbrojtjes së të pasurve dhe të shtypjes së të varfërve. që nga zënafilla e tij islami e ka pranuar pronën private, por gjithnjë dhe me kusht që të jetë tërësisht e ndarë nga dhuna dhe armioësia. Islami e konsideron të palejueshëm grabitjen e fabrikave nga duart e atyre që i kanë themeluar dhe të cilët me durim të madh dhe punë të rëndë i kanë ndërtuar për të siguruar vende të punës për shumëkë dhe për të mirën e shoqërisë në tërësi. Islami konsideron se përdorimi i dhunës, marrja e mjeteve të prodhimit nga duart e njerëzve sipërmarrës paraot cenim të sigurisë shoqërore dhe të drejtave të individit. Kjo e shkatërron frymën e kreativitetit, iniciativës dhe ndërmarrjes. Ndërsa pushteti, gjithashtu, do të duhej të marrë mbi vete obligimin e themelimit dhe drejtimit të fabrikave dhe industrive të mëdha, në mënyrë që të sigurojë drejtësinë sociale dhe të ruajë interesat ekonomikë dhe kombëtarë.

Prandaj, sistemi ekonomik i islamit siguron të drejta të barabarta edhe pronës private edhe asaj shoqërore. Ajo njësoj ekuilibron interesat dhe të drejtat e të dy elementeve shoqërore siç vendosë dhe garanton ekonomi të lirë, pronë relative, duke mbrojtur të drejtën edhe të pjestarit individual edhe të mirat e mbarë shoqërisë. Sistemi ekonomik islam e pranon pronën private, si diç që është e natyrshme për njeriun përderisa ajo nuk e cenon interesin e bashkësisë, ndërsa qëllimin e plotësimit të nevojës natyrorë të njeriut për posedim dhe shtimin e aktivitetit njerëzor në planin e shfrytëzimit të mjeteve për jetë dhe shtimin e prodhimit. Mirëpo, për realizimin e pronës private islami paraot edhe kushte, me të cilët e mbyllë hapësirën për dhunën, padrejtësinë, shtypjen dhe tëhuajsimin e pronës dhe me cilët e pengon kepërdorimin e lirisë individuale, e cila pëmdryshe rrënon famën dhe prestigjin e bashkësisë. Natyrisht këto kushte nuk shkojnë në dëm të lirisë, ngase jeta e bashkësisë dhe ekzistimi i ligjit kërkojnë kufizime dhe pengon parregullsitë. Kufizimet e tilla madje sigurojnë ekzistimin normal dhe lindjen e jetës shoqërore. Ata duhet të vëjnë jashtë ligjit profiterizmin, mashtrimin, malverzimin, makutërinë, koprracinë, kamatën, vënien dorë në pronën e tjerëve dhe metoda të ngjashme kriminale dhe antishoqërore të grumbullimit të kapitalit.

Islami ka kufizuar shkatërrimin në planin e pronës private dhe pranon pronën e fituar me mjetet legale. Muslimani nuk ka pronësi ndaj pronës së fituar në mënyrë ilegale. Islami nuk e lejon fitimin me mashtrim, kamatë apo në dëm të tjerëve.

Prandaj, pronësia private në islam nuk bazohet në kamatë, grabitje, privim, mashtrim, as vjedhje. Askush nuk ka të drejtë më këto mjete të sigurojë pasuri. Krahas këtyre kufizimeve dhe kushteve për fitimin e pasurisë hallall, askush nuk mund të pasurohet nëse e dëmton tjetrin, siç ndodhë në kapitalizëm. Kështu bashkësia muslimane do të ruhet nga pasojat negative që i hasim në kapitalizëm, e të cilat gjithsesi shpiejnë në çrregullime të mëdha. Kapitalizmi nuk mund të identifikohet me pronën private, e cila përmes procesit ekonomik të zhvillimit e ka arritur nivelin e sotëm. Fuqia dhe përhapja e kapitalizmit sot realizohet me ndihmën e dy faktorëve kryesorë: monopolit dhe kamatës.

Historianët e shkencës së ekonomisë theksojnë se në stadiumin e fillimit sistemi kapitalist ka qenë i thjeshtë dhe i dobishëm, por në zhvillimin e tij të mëvonshëm është bazuar në huazime me kamatë derisa e arriti formën e dëmshme. Konkurrenca e fortë

kapitaliste sjell deri të bankrotimi i ndërmarrjeve të vogla dhe shkrirja e tyre në kompani të mëdha dhe struktura financiare. Zhvillimi i tillë sjell monopolin dhe fajdenë që janë format më të rënda të kapitalizmit. Islami kamatën e konsideron mëkat, ngase përmes saj të pasurit grumbullojnë kapital, ndërsa të tjerët edhe më mbeten të varfër.

Islami ka paraparë pagesën e "zeoatit" dhe "humsit", një pjesë të pasurisë të cilën muslimani e ndanë çdo vjet për skamnorët. Ky princip ndihmon të barazohen dallimet, si dhe që skajshmëritë ekonomike të afrohen dhe të kufizohet akumulim i kapitalit në pronësi të një individi. Mënyra e dytë e ndalimit të grumbullimit të pasurisë me të cilin realizohet ndarja e drejtë e të ardhurave, janë ligjet, me të cilat shteti siguron për vete një pjesë të hyrave nga prona kombëtare. Në kategorinë e pronës së përgjithshme hyjnë: malet, kallami, kullosat, shkretirat, oafat malore, minierat, vakëfet, pasuria e pronarit të panjohur, pasuria pa trashëgimtar etj. Nëse një pjesë e kësaj pasurie i përket liderit të shtetit (imamit), ai në cilësinë e sundimtarit, e ndanë atë pjesë për fonde publike. Ligji mbi trashëgiminë, vetvetiu është një nga faktorët e ndarjes së të mirave për çdo gjeneratë veç e veç.

Nga ana tjetër, islami e respekton pronën private derisa komuniteti islam të mos përballet me rrezikun e cila i kanoset drejtpërdrejtë me destabilizim ose shkatërrim. Nëse ndodh destabilizimi shooëror ose gjendja emeregjente, atëherë Qeveria e drejtë islatne (në bazë të kushteve të caktuara) do të intervenojë në drejtim të korelacionit të pronës private për shkak të shpëtimit të situatës, si dhe eliminimit të dëmit dhe pasojave negative për shoërinë islame dhe të gjithë muslimanët, e në pajtim me interesat e përgjithshëm të shtetit islam. Dispozitat publike e rregullojnë këtë të drejtë të shtetit islam, ndërsa pushtetarët islamë nuk mund të tolerojnë ngopjen e tiranëve dhe urinë e mazllumëve. Ngase kjo është në kundërshtim me principet e themeluara dhe të qarta islame. Islami nuk do t'i përmirësojë pasojat negative të kapitalizmit perëndimor, as do të lejojë kapitalistëve të zhvillojnë luftra imperialiste për të ngopur apetitet dhe trillet e veta.

Kur'ani ofron komizën juridike të sjelljes, në ajetin 7 të sures Hashër:

"Atë qç Allllahu nga banorët e vendeve (jobsimtare) ia dhapa luftë të dërguarittëvet, ajo i takon Allllahut, tëdërguarit, të afërmve, jetimëve, tëvarfërve, kurbetçmfve. (Kështu veprohet) qëajo të mos ndahet ndërmjetpaskanikëve tuaj. Çka t'fujep Pejgamberi, atë merrnie e çka t'fu ndalofë, përmbanju dhe kinie frikë Allllahun, se Allllahu është ndëshkues i ashpër."

Shkaktimi i dëmit bashkësisë, sipas islamit, njëkohësisht është edhe shkaktim i dëmit ndaj individit. Nuk ekziston disharmoni në mes të drejtës së individit, nga një anë, dhe të drejtave të shoërisë, nga ana tjetër. Prandaj, islami e respekton pronën private dhe i plotëson nevojat dhe ambiciet pozitive natyrore të njeriut, si dhe të afirmojë të gjitha cilësitë e pronës private të cilën e thekson kapitalizmi, por njëkohësisht e lë mundësinë e shfrytëzimit të pronës private për të mirën e përgjithshme të bashkësisë, nëse këte e dikton situata.

Paralel me përcaktimin ligjor që siguron shfrytëzimin e drejtë të mjeteve materiale dhe resurseve natyrore, s\ dhe kujdesit mbi sanksionimin juridik të krimin, islami e nxitë

angazhimin e njeriut në planin moraloetik, duke orientuar aktivitetet dhe përpjekjet e tij kah Zoti dhe duke harmonizuar vlerat morale të besimtarëve tne ligjet hyjnore. Përcaktimet morale në këtë plan njeriut i japin fuol të madhe, edukatë të mirë dhe arsimim të duhur, zhvillon tek ai emociet dhe sensibilitetin, ashtu që asnjë musliman nuk mund të mbetet indiferentë ndaj padrejtësive që i shkaktohen muslimanit tjetër. Islami është kundër shpenzimeve të tepruara në jetë që vijnë si pasojë e kapitalit të grumbulluar nga një gurrp njerëzish, ndërsa me vendosmëri të njejtë është ngritur edhe kundër koprracisë së të pasurve dhe dorështrëngimit nga shpenzimi i pasurisë në rrugën e Allahut. Islami e hedh poshtë tiraninë dhe shtypjen e punëtorëve nga ana e punëdhënësit, duke marrur parasysh që një punë e tillë shpie në varfëri të përgjithshme.

Kjo thirrje e lartë shpirtërore prodhon dhe forcon lidhjen e njeriut me Allahun dhe zhvillon tek ai ndjenjat e larta njerëzore. Kënaoësitë dhe pasuritë e kësaj bote për muslimanin nuk paraoesin vlerë më të rëndësishme se shpërblimi i botës së ardhshme. 'Kënaoësia e Allahut është më e madhja', ndërsa makutëria, shtypja, tirania dhe padrejtësia janë prodhim i mosbesimit në Ditën e gjykimit dhe shkakëputjes së lidhjeve midis njeriut dhe Zotit të tij. Në atë rast ndërgegja e njeriut ndryshon dhe tëhuajsohet në krahasim me jetën dhe pjestarët tjerë të shoqërisë. Sa herë që njerëzit në histori e kanë shtrembëruar besimin në Zot, domosdo kanë devijuar në kuptimin e natyrës së raporteve midis njerëzve. Njeriu i afërt me Allahun kurrë nuk mund t'ia uzurpojë të drejtën njerëzve të tjerë për shkak të grumbullimit të pasurisë personale. Kontrolli i plotë ndaj interesave të individit dhe bashkësisë në islam i përket pushtetit islam. Ai është oë duhet të pengojë cenimin e lirive me një aplikim të vendosur të ligjeve, ndërsa praktikimi i vlerave morale në shoqëri është obligim i çdo individ. Prandaj, islami individin e shikon si personalitet pozitiv, konstruktiv dhe aktiv në shoqëri.

Sistemi ekonomik islam, për cilin janë të huaj elementet negative të kapitalizmit, është shumëfish më afër drejtësisë se komunizmit. Ai është larg nga ultramajtistët dhe nga e djathta e paskrupullt. A është shumë mbi kapitalizmin dhe komunizmin, ndërsa me shkëlqimin e tij mund të ndriçojë edhe bllokun lindor edhe atë perëndimor, falë doktrinës së ekuilibruar proporcionale dhe harmonike.

Është me rëndësi të theksohet se sistemi islam është themeluar në kohën kur bota ende nuk e njihnte të drejtën sociale, as ekonomisë i kushtonte ndonjë rëndësi. Në islam njeriu nuk është rob i ekonomisë, as ndonjë njeriu tjetër. Ai është forcë aktive dhe konstruktive në këtë botë. Me fuqinë dhe zgjedhjen e tij njeriu ndërton sistemin ekonomik duke mos qëndruar i pafiiqshëm para problemeve të padrejta ekonomike. Në islam nuk ka zhvillim të dhunshëm, respektivisht jeta nuk merr formë të posaçme sipas zhvillimit të vet represiv. Më tej, po ai me dhunë dikton zhvillim, prodhon klasë më të lartë e cila i shfrytëzon të gjitha shtresat tjera të shoqërisë.

Filozofët modernë si Uiliam Xhejms, Harold Larki, Xhon Streçi, Uolter Lipman, Bertrand Raseli etj., kritikojnë sistemet komunistokapitaliste, duke synuar të dëshmojnë elementet e përbashkëta midis tyre. Nga ana tjetër, demokracia kapitaliste e mbivlerëson lirinë idividuale në dëm të progresit shoqëror. Natyrisht, kjo disharmoni shkakton oligarkinë e të pasurve, duke i bërë pronarë të mjeteve të prodhimit dhe kapitalit, duke i shndërruar të gjithë njerëzit në robër të ekonomisë së tyre, e njëkohësisht kanë kontroll mbi aparatit politik dhe shtetëror.

Për këtë arsye njerëzimi duhet të gjëjë një rrugë të tretë, larg nga skjashmëritë dhe ekstremizmi i këtyre dy sistemeve, rrugë të re i cili do t'i sigurojë në mënyrë të drejtë interesat e individit dhe bashkësisë. Mirëpo, a munden këta filozofë dhe dijetarë, që i kanë kuptuar të metat e sistemeve bashkëkohore ekonomike, t'i ofrojnë njerëzimit diç më të drejtë se ajo që i ka ofruar islami që para 14 shekujsh? Islami e ka ofruar rrugën e mesme dhe të drejtë e cila individit i jep liri të arsyeshme, ndërsa njëkohësisht e rregullon aktivitetin dhe punët e kapitalit. Vetëm kjo rrugë e mesme e islamit mund ta shpëtojë njeriun nga mjerimi dhe problemet e shumta me të cilat ai sot po përballet. Gjatë shekujve të kaluar sistemi dhe ligjet islame kanë siguruar nevojat e bashkësive muslimane dhe kanë rregulluar jetën e popujve të ndryshëm muslimanë anë e kënd botës. Asnjëherë në të kaluarën bota islame nuk ka ndierë nevojë për ligje të huaja.

Sistemi islam edhe sot është i aftë, krahas tërë zhvillimit të shoqërisë bashkëkohore, t'i prijë shoqëritë islame dhe t'ua plotësojë të gjitha kërkesat e tyre.

Islami i kushton rëndësi të madhe jetës dhe nevojave shpirtërore e materiale të njerëzve. Me ligje të mira dhe konzistente ka rregulluar të gjitha aktivitetet njerëzore. Në harmoni të plotë me ligjet natyrore të jetës dhe në këto relacione nuk ka diskontinuitet. Parimet dhe ligjet islame janë më properues se ligjet dhe parimet tjera që i njeh njerëzimi. Duke krahasuar ligjet dhe parimet islame me ligjet dhe rregullativën ligjore të njerëzve dëshmohen përparësitë e pakufishme të Ligjit të Zotit ndaj këtij tjetrit.

Fakulteti juridik në Paris, në vitin 1951 ia ka kushtuar një javë studimit të drejtësisë islame. Janë ftuar dijetarë nga vendet islame anë e kënd botës me qëllim të interpretimit të këtyre çështjeve:

1. E drejta islame dhe metodat e konfirmimit të pronës private;
2. Bazat ligjore të nacionalizimit të pronës private në dobi të interesave shtetërorë;
3. Përgjegjësia gjyqësore;
4. Ndikimi i ndërsjellë i shkollave juridike islame.

Dekani i fakultetit parisien, i cili drejtoi konferencën, në përfundim konkludoi:

"Çfarëdo të jenë idetë tona të mëhershme për ligjet islame dhe vrazhdësinë e tyre apo pamundësinë për të dokumentuar transakdonet, jemi të detyruar t'i rishqyrtojmë rishtas në këtë konferencë. Më lejoni t'i bëj një rezymë pikëpamjet e reja, të reja, mendoj për shumicën prej nesh të cilëve kjo konferencë na ka zbuluar gjatë kësaj jave të kushtuar ekskluzivisht fikhut, drejtësisë islame. Në të e kuptojmë thellësinë, origjinalitetin, precizitetin dhe globalitetin. Ky ligj, prandaj, është i afte qg të ofrojë përgjegje për të gjitha nevojat dhe ngjarjet e kësaj kohe". Në komunikënë përfundimtare ishte konstatuar:

"Ligji islam duhet të jetë një nga burimet e jurisprudencës bashkëkohore në botë, meoë shkollat e tij juridike posedojnë begati ligjore me vlera stabile dhe universale. Me ide dhe zgjidhje të këtilla të veçanta, ky ligj mund t'i përgjigjet të gjitha nevojave bashkëkohore të kohës."

Roli i Islamit në civilizimin modern perëndimor

Shumica e perëndimorëve nuk e din, apo nuk dëshiron ta pranojë borxhin që civilizimi i tyre ia ka islamit, madje edhe transformacioni modern industrial, progresit shkencor dhe arritjeve filozofike.

Dinamika nxitëse të cilën islami e ka shprehur në nivel të zhvillimit të bashkësisë njerëzore është produkt i fuqisë së tij dhe forcës kreative, të cilat për një periudhë të shkurtër kohore popullin më primitiv të asaj kohe dhe hapësirë e kanë promovuar si popull më progresiv. Kontributet pozitive të shpirtit dinamikë islam, në kuptimin e progresit dhe jetës civilizuese, me shekuj e kanë provuar popujt e Lindjes dhe Perëndimit.

Arritja më e madhe e tij është shprehur në planin e transformimit të papërsëritshëm dhe renesansës së shpirtit të njeriut brenda një populli i cili jetonte si në kohën parahistorike. Mrekullia e tij e dytë ishte përparimi i mjedisit, deri në shkallën e rilindjes më të lartë përmes inspirimit, e pa kurrfarë ndihme të jashtme.

Gjatë këtyre dy shekujve të ekzistimit islami është përhapur dhe ka përfshirë bregdetin e Mesdheut deri në bregun e Atlantikut në perëndim, deri te Muri i Madh në Kinë në lindje, si dhe prej Mesdheut deri në Saharë në Afrikë. Ka qenë kjo fucya më e madhe e kohës. Në Spanjë muslimanët e pushtuan tërë Spanjën deri në Pirineje dhe depërtuan deri në jug të Francës, dhe në veri deri në Turs. Tërë siujdhesa e Arabisë, natyrisht, gjithashtu ishte muslimane. Trupat tjera nga Irani dhe Afganistani musliman e pushtojnë Sindin, Penxhabin dhe Gobin, e krejt kjo për vetëm disa shekuj të shkurtër.

Ngritja e mahnitshme e muslimanëve nuk kishte ndodhur vetëm në siujdhesën e Arabisë. Kudo që shkelën, muslimanët me vete bartën porosinë e Islamit, themelet e drejtësisë njerëzore, barazinë, vëllazërinë dhe shpresën për të gjithë. Misioni islam arriti sukses të plotë në realizimin e këtyre qëllimeve: eliminimi i tiranisë, vendosja e parimeve islame dhe respektimi i të drejtave të njerëzve, ndriçimi i mendjes, punën hulumtuese dhe zhvillimin e mendimit, interpretimin e drejtë të fesë, afirmimin e arsyesh dhe logjikës, pikëpamjes fetare islame. Nuk kishte mbetur prapa as ndikimi i fuqishëm i islamit në kulturat dhe traditat tjera religjioze.

Mushrikët në siujdhesën e Arabisë, mexhusitët në Iran dhe krishterët në Egjipt islamin e konsideronin të vlershëm për ta pranuar dhe besuar. Në Arabinë paraislamike nuk kishte gjurmë të kulturës, shkencës, arsimimit, ekonomisë as afërsisht ngjashëm me kulturën të cilën sot e njohim si kulturë dhe civilizim islam. Por as pozita gjeografike nuk premtonte kurrfarë jete perspektive. Për krejt këtë populli arab nuk kishte kushte reale as paradispozita për zhvillim të një civilizimi të madh e cila do të lindë në këtë truall. Facjet më të mira dhe më të shkëlqyeshme të civilizimit islam paraoesin periodat më të larta të civilizimit njerëzor në përgjithësi. Në civilizimin islam gjejmë përpjekje të posaçme dhe të frytshme në planin shkencor, ndërsa në mesin e sukseseve më të mëdha konsiderohen ata të realizuar në fushën e shkencave eksperimentale. Shembuj të këtyre rezultateve i hasim në Spanjë, pas depërtimit të muslimanëve në këtë vend evropian. Të

dhënat historike dëshmojnë se civilizimin islam nuk mund të masim me arritjet e civilizimeve të mëparshëm. Armiqtë e islamit nuk mund ta mohojnë rolin e madh të tij historik në planin e zhvillimit, në planin intelektual, moral, shpirtëror dhe material. Një zhvillim i tillë i shpejtë progresiv i civilizimit islam nuk është shënuar në historinë e njerëzimit. Islami nuk kishte nevojë për dhunë dhe metoda anarkike si metodë, për të arritur këtë progres shkencor, shpirtëror dhe material. Ky civilizim i madh, i cili ishte paracytur në kuadër të Shpalljes cyellore, jo vetëm që gjeti rrugën deri në thellësitë zemrave të njerëzve, por ajo ndryshoi jetën e tyre. Islami demaskoi rrënjët e çdo të keqe, devijimi dhe paditurie të xhahilijetit dhe i zëvendësoi ato me vlerat morale islame.

Nga këto shtytje sulltan KemalulMulku, nipi i Saladdinit, kishte biseduar me Fransua Asiskun si njeri me njeriun në afërsi të taborit krishter të mbretit Luj, të cilin muslimanët e kishin ndalur para Damietit. Kjo është po ai humanizëm universal e cila konfirmohet si antitezë e pakuptueshme në shembullin e raportit të drejtë të Omerit ndaj të krishterëve në Jerusalem (Kuds), kur e pushtoi, dhe masakrës barbare të banorëve muslimanë të këtij qyteti, të kryer nga krishterët evropianë. Islami paraqitet në kohën e egërsisë së përgjithshme, pastaj me norma juridike e rregulloi jetën humane të kësaj shoërie në frymën e një filozofie të posaçme të cilën e pranoi mbarë njerëzimi.

Në periodën e errët të Evropës, të mesjetës, kur kisha kishte pushtet absolut ndaj popujve, islami ndërtonte një kulturë të gjithanshme e cila i vuri themelet për një zhvillim shkencoroteknologjik në kohën e të ashtUquajturës rilindjes teknologjike, oë pasoi në kohën e renesansës. Ishte kjo kohë në të cilën kisha e gjykoi Galileun për shkak të konfirmimit të teorisë së Kopernikut mbi qarkullimin e Tokës rreth Diellit, si dhe duke e detyruar të heqë dorë nga ky qëndrim dhe të kërkojë amnistinë e kishës:

"...Une, Galileo Galilej, moshë 70 vjeç jetë (1634 e.r.) në gjunj para lartësisë suaj (Papa dhe biskupë), me shkrimet e shenjta para syve, i marr në duar dhe ! puthë gjersa pendohem dhe mohoj pohimin e marrë që Toka lëvizë, dhe këtë pohim e konsideroj herezi të urrejtur", madje edhe atëbotë, në shenjë protesti, kishte shtuar më zë të ulët: "megjithatë lëvizë".

Pesëqind vjet më herët, astronomi dhe matematikani ynë i shqiiar Hajjami nga Nishapuri, gjatë pjesës së dytë të shekullit 1 I, kur Uliem Koplan po pushtonte Anglinë, ia kishte dhuruar Iranit kalendarin Xhelali i cili edhe sot mundëson llogaritjen precize të kohës dhe fillimit të Vitit tonë të Ri, jo vetëm me ditë, por edhe saktësisht në orë, minut dhe sekond, kur toka e përfundon një orbitë dhe e fillon rrethin tjetër rreth Diellit në ekuivokun pranveror. Vetëm një numër i vogël perëndimorësh e din këtë faktë, kurse Hajamin e njohin vetëm si poet të stiquar. Nuk e kishin kuptuar se me pranimin e zbulimit të arsyeshem të Hajamit do t'i iknin të gjitha alternacioneve gregoriane të kalendarit julian si dhe humbjen e " 1 I ditëve"!

Filozofi i njohur Roger Bacon (midis 1210 dhe 1214 deri rreth 1294) ishte penguar. me urdhër të mbretit Eduardit I të vazhdojë hulumtimet eksperimentale në fushën e kimisë, si dhe punën e profesorit në Universitetin e Oksfordit. Më pas me dhunë ishte transferuar në Paris, për të qenë nën kontroll të drejtpërdrejtë të kishës. Ishte akuzuar se merrej me alkeminë satanike, kurse i ishte kërkuar t'i prehej dora këtij magjistari, si dhe të dëbohej ky "musliman" nga vendi.

Sot, thuaja të gjithë, historianët dhe dijetarët perëndimorë e pranojnë dhe shkruajnë për arritjet origjinale të islamit në shkencë, teknologji, flllozofi të cilat ne në këtë kaptinë të shkurtër do t'i prekim sipërfaoësisht.

Revolucioni kulturor

që nga paraajtja e hershme, islami vendoset në anën e njohjes dhe shkencës, duke i obliguar muslimanët të kërkojnë dituri, ndërsa njerëzit e urtë dhe të ditur i nxitë ta përhapin diturinë dhe arsimimin, krejt me qëllim të përhapjes së kulturës, edukimit dhe arsimimit në mesin e muslimanëve. Pejgamberi i Zotit e ka aplikuar drejt qëndrimin islam ndaj shkencës. Me çdo veprim të vetin ai ka synuar ta ngritë nivelin arsimues të muslimanëve. Një shembull historik ia dëshmon qartë këtë. Në veprën "AtTabaoat", Ibni Sa'di transmeton oë Amiri kishte thënë: "Pas betejës në Bedër, Pejgamberi, s.a.v.s., robërit e luftës i këmbënte sipas fuqisë së tyre pronësore. Banorët e Mekës kryesisht ishin të shkolluar, ndërsa banorët e Medinës të pashkolluar. Çdo robë i cili nuk mund ta blente lirinë e vet, e kishte për obligim ta mësojë leximshkrim dhjetë të rinjë muslimanë. Kur do ta kryenin këtë, ata liroheshin në Iiri." (Ibni Sa'd, AtTabacjat, 2/14)

Biri i xhaxhait të tij, hazreti Aliu k.v., kishte deklaruar se përhapja e diturisë dhe kulturës është detyrë elementare e çdo pushteti musliman. Lidhur me këtë në librin e tij "Shtegu i elekuencës" janë shënuar këto fjalë: "O populli im! Disponoj me të drejtën e cila është në lidhje me ju, ndërsa edhe ju dispononi me të drejtën në lidhje me mua. Të drejtat tua janë: t'u udhëhecL t'u siguroj mirëqenie, t'u arsimoj të mos jeni të paditur, t'u edukoj që diturinë ta aplikoni." Will Durant shkruan:

"Vitin dyoind e pesmbëdhjetë sipas hixhrit, kalifi abasid Memuni kishte themeluar 'Shtëpinë e urtësisë' (Bejtulhikmeh) në Bagdad dhe e kishte pajisur me observator astronomik dhe bibliotekë publike, për çka kishte ndarë 200.000 dinarë (në vlerë prej 7 milionë tumanë). Kishte tubuar një numër të madh njerëzish të ditur të cilët i njihnin gjuhët e huaja dhe disiplina të ndryshme shkencore, siç është Honain, Bakhteeshoo', Ibni Tarlk, IbniMukaffa', Haxhaxh b. Matari, Sirgls Ra'asi e të tjerë, duke ndarë mjete të mëdha materiale për punën e tyre, duke dërguar shumë prej tyre në vende të ndryshme të botës për të mbledhur libra për medicinën, filozofinë, matematikën dhe letërsinë e bukur, si dhe shkencave të tjera në gjuhët hindu, pahlevi, shaldean, gjuhës së vjetër siriane, greke, latine dhe të vjetër persiane." (Will Durant, Historia e civilizimit, I I '47.)

Në "Enciklopedinë e shek. 20" Ferid Vexhdi citon Derberin, profesorin e universitetit të Nju orkut, nga libri i tij 'Konflikti midis shkencës dhe fesë' (botimi i I Otë francez, v. 1900):

"Pas vdekjes së Pejgamberit Muhammed, s.a.v.s., në gjuhën arabe janë përkthyer veprat më të rëndësishme greke. Mirëpo periudha e artë e kulturës dhe shkencës në Azi ka ndodhur në kohën e kalifit Memun (813832), i cili nga Bagdadi ka bërë kryeoendër grandioze të diturisë. Ai kishte themeluar një bibliotekë të madhe, kishte afruar shumë dijetarë dhe u kishte dhënë respekt të madh. Librat siguroheshin rregullisht, ndërsa shënimet historike përmendin një përmbledhje librash të sjellura në Bagdad prej më se 100barradevesh."

Evropa nuk kishte asnjë qendër kulturore në kohën kur perandoria islame dispononte me qindra qendra të pajisura mirë me mjete dhe kuadër. Prej këtyre qendrave të kulturës islame në drejtim të të gjitha anëve të botës, në valë ciklike ndriçonte mendimi islam me dritën e frymës së islamit duke paralajmëruar periudhën e civilizimit të tij kolosal, fare afër kohës së fushatave famëkeoe të Evropianëve barbarë.

Dr. Gustav Le Bon shkruan:

"Në kohën kur librat dhe bibliotekat për evropianët nuk nënkuptonin asgjë, kalifati islam dispononte me shumë oendra dhe biblioteka madhështore. Për shembull, 'Shtëpia e urtisë' e Bagdadit numëronte katër milion ekzemplare, biblioteka e sulltanit në Kairo një milion, biblioteka siriane 'Tripoli', tre milionë, ndërsa në Spanjë, nën pushtetin musliman, gjatë vitit publikohesin midis 70 dhe 80 mijë libra." (Civilizimi islamoarab, t. III, f. 329).

G. L'Estrange në 'Trashëgiminë islame', f. 230, shënon:

"Universiteti 'Mustansariyya' ishte godinë madhështore, e mrrekullueshme në një lokadon të hapur afër Tigrin, ndërsa inventari i disejnit dhe kualitetit artistik, çfare nuk ka qgnë në mbarë botën muslimane. }anë të njohur katër kolexhët e tyre juridikë, secili me nga 75 studentë dhe profesor i cili nxënësit i mësonte gratis. Studentët kishin stipendione të rregullta mujore në lartësi prej një floriri. Kuzhina e kolexheve ka siguruar racione ditore. IbnialRrati shënon se biblioteka përmbante libra të rrallë me vlera të paçmueshme në shumë degë të shkencës, për nevoja të studentëve. Ishte e siguruar edhe letra dhe penda për çdonjërin që dëshironte ta përshkruante ndonjë libër. Universiteti kishte hamame dhe ambulanca. Mjekët e tyre organizonin kontrollim ditor dhe përshkruanin reçeta për të gjithë që ishin të sëmurë. Ambulancat mund të jepnin edhe ilaçet e caktuar aty për aty. Të mos harrojmë se krejt kjo ishte në fillim të shek. 13."

Dr. Maks Mejerhof shkruan:

"Xhamitë në Stamboll, posedojnë më se 80 biblioteka me mbi dhjetra mija libra dhe dorëshkrime të vjetra. Në Kairo, Damask, Bagdad, si dhe qytetet e Iranit e Indise ekzistojnë biblioteka të tjera qg kanë në gjirin e tyre pasuri të madhe. Katalogët e plotë të këtyre ngjarjeve ende nuk janë bërë, ndërsa fare pak nga kjo është publikuar. Madje, biblioteka Eskoriale në siujdhesën iberike në Spanjë ka pasur një fond të jashtëzakonshëm të librave islame dhe dorëshkrimeve qg ! kanë shkruajtur dijetarët islamë, e cilat gjithashtu presin kompletim dhe katalogizim."

Ajo që kohëve të fundit është prezentuar hedh më shumë dritë në historinë e shkencës në botën islame. Mirëpo, kjo nuk mjafton. Presim që bota vetëm në një të ardhme do ta kuptojë rëndësinë e diturive islame, më shumë se deri më tani.

Dr. Gustav Le Bon shkruan:

"Është mahnitës serioziteti i muslimanëve në punën hulumtuese. Në çdo qytet që e kanë pushtuar së pari kanë ndërtuar xhaminë, pastaj shkollën. Kjo solli krijimin e

institudoneve madhështore për arsimim në numrin më të madh të qyteteve. Benxhamin Tul (1173) thekson se në Aleksandri kishte hasur më shumë se 20 koleksha oe punonin. Bagdadi, Kairo, Kordoba dhe vende të tjerë kishin unlvrsitete me laboratorë, observatorë, biblioteka të mëdha dhe të gjitha pajisjet tjera ndihmëse për hulumtime shkencore. Vetëm në Andaluzi kishte 70 biblioteka publike. Biblioteka AlHakem II në Kbrdoba kishte 600.000 ekzemplare librash, ndërkaqqë ishin dashur 44 libra për ta katalogizuar përberjen e bibliotekës. Kur 'Çarlsi i urtë', katër shekuj më vonë, kishte themeluar Bibliotekën Kombëtare në Paris kishte mundur të tubojë vetëm 900 botime, edhe këtë pas një mudi tejet të madh, gjersa një të tretën e tyre i bënin librat fetarë." (Civilizimi islamoarab, f. 557 dhe 558.)

Po ky autor në f. 562 shton: "Kontributi të cilin muslimanët e kanë dhënë nuk ka oenë vetëm në hulumtimet shkencore. Ata shkencës i kanë dhënë një frymë të re, ndërsa themelimi i shkollave, shkrimi i librave dhe diskutimet e kanë përhapur këtë frymë, e cila kishte arritur deri në Evropë. Mënyra në të cilën e kishin bërë këtë vështirë mund të përshkruhet. Ata, prandaj, Evropës ia kishin hapur rrugën drejt përtëritjes së vet. Prandaj është e arsyeshme që epiteti 'Mësuesi evropian' i është dhënë fuojisë së sapokrijuar islame, meoë përmes saj thesari i kulturës greke dhe romake sërish është zbuluar, është përparuar dhe i është ofruar Evropës."

Prof. Muhammed Ferid Vexhdi shkruan:

"Evropa në mesjetë ka qenë në padituri të thellë, ndërsa aktMteti shkencor ishte ndaluar fare. Njerëzit jetonin në verbëri rreth 1000 vjet. Ne sot themi qÇ vendet muslimane atëbotë kanë oenë djepi i diturisë, urtësisë dhe dvilizimit..."

Mek Kap në librin e tij 'Shkëloimi musliman në Spanjë' (f. 170), shkruan:

"Madje edhe klasët më të ulëta në shoqëri kanë oenë të etura për lodm, ndërsa punëtorët, me paga modeste, i kufizonin shpenzimet e tyre për ushoim dhe veshëmbathje, për të shpenzuar paratë e fundit në blerjen e librave. Një punëtor e kishte mbledhur një bibliotekë të tillë kështu oe njerëzit e shkencës tuboheshin rreth tij. Robërit e liruar dhe femijtë e tyre bëheshin shkenctarë të shouar të kohës së tyre siç thuhet në veprën e Ibni Halikanit 'VVafayat alAyan'. Në mesin e personaliteteve te njohura ka pasur edhe femra."

Duke folur mbi civilizimin islam, përparimit të tij, si dhe lëvizjes kulturore islame në Spanjë, Nehru, në librin e tij 'Pasqyra e historisë botërore' (f. 413) kishte shkruajtur:

"Kordoba ka qenë qytet i madh me 1 milion banorë. I gjasonte një parku madhështor me gjatësi prej 20 kilometra. Paralagjet shtriheshin në hapësirë deri më 40 kilometra. Thuhet se ka pasur 60.000 pallate me godina te mëdha banimi, 200.000 shtëpi të bukura më të vogla, 80.000 punëtori dhe dyoane të vogla, 3800 xhami, 700 hamame (banjo publike). Mund të ndodhë që këto numra të jenë të smadhuar, por ato, megjithatë, na ofrojnë një tablo të përafert të këtij qyteti madhështor. Kishte shumë biblioteka prej cilave më e madhja dhe më e rëndësishmja ishte Biblioteka mbretërore me rreth 400.000 tituj. Universiteti i

Kordobës ishte i dalluar anë e kënd Evropës, madje edhe në Azinë perëndimore. Ekzistonin edhe shkolla në të cilat ishin siguruar arsimimi pa pagesë për të varferit. "Një historian deklaroi se çdo banor i Spanjës në këtë kohë dinte shkrim ledm, ndërkohë që në pjesën tjetër të Evropës krishtere, pos priftërinjve dhe klerit, askush, duke përfshirë këtu edhe anëtarët e fisnikërisë më të lartë, nuk konsideronin se ia vlenin madje edhe të provojnë të mësojnë shkrimlexim."

Medicina dhe shëndetësia

Dr. Mejerhof në "Trashëgiminë e Islamit" (f. 132) shkruan:

"Mjekët muslimanë i përoeshnin sundimtarët evropianë për shkak të ngathtësisë dhe paditërisë elementare. Evropianët nuk e dinin vlerën e librave të Ibni Sinas (Avicenes), Xhabirit (Jaber), Hassan bin Haythemit, Raziut, porse kane dhënë që këto libra të përkthehen në latinisht. Keto përkthime ekzistojnë edhe sot pa emrin e përkthyesve. Në shekullin 16 librat e Ibni Ruzhdit (Averoes) dhe Ibni Sinas në Itali janë përkthyer në gjuhën latine dhe janë shfrytëzuar si bazë për arsimim në universitetet italiane dhe franceze."

Në f. 116 të librit, shkruan: "Vetëm pak pas vdekjes së Raziut, u shfaqën tjetër i diturisë dhe kulturës. Ishte ai Ibni Sina (370-429 h.). Ndonëse ishte njohës më i mirë i filosofisë, përhapja e mjekësisë së tij në Evropë ishte mahnitëse." Po në këtë vepër, në f. 118, është shkruajtur: "Në të gjitha anët e botës islame kishte mjekë të tjerë, pos Raziut dhe Ibni Sinas, ndërsa në mesin e shumëve ishin edhe: Ibni Rushdi, Abu alqaisi, Ibni Vafeedi, të gjithë nga Spanja, Ali ibni Ridvani nga Egjipti, Ebu elMuvaffacL Mensuri nga Harati, Ibni Abbasi nga Irani e shumë të tjerë. Ata pas vete kanë lënë vepra tejet të vlefshme dhe të çmuara, të cilat janë përkthyer nga disa herë në latinisht dhe gjuhët tjera. Evropa ka pasur shumë dobi nga veprat e tyre." Citojmë veprën e njejtë, nga f. 128: "Muslimanët në kohën e tyre kanë qenë shumë përpara në krahasim me kolegët e tyre në shumë shkenca. Me arritjet e tyre kanë mahnitur botën. Evropa nuk dinte gjë për bakteriet e kolerës kur hyrën muslimanët në Spanjë, ndërsa njerëzit sëmundjen e shikonin si dënim i dërguar nga qjelli për shkak të mëkateve të kryera. Mjekët islamikë që atëherë kanë dëshmuar se madje edhe mortaja buboniane është vetëm një sëmundje ngjitëse dhe asgjë më shumë."

Duke shkruajtur mbi librin e Avicenes 'Ligji' (Kanun), Dr. Mejerhof shkruan se është fjala për një kryevepër nga shkenca e mjekësisë që e ka dëshmuar vlerën e saj ashtu që është botuar në seri prej 16 botimesh në vitet e fundit të shekullit 15, 15 në gjuhën latine ndërsa I në atë hebreje. Në shekullin 16 më shumë se 20 botime të tjera janë botuar për shkak të vlerës së saj të jashtëzakonshme. Lidhur me këtë vepër janë shkruajtur shumë vepra të tjera mjekësore në gjuhën hebreje dhe atë latine. Është botuar disa herë gjatë shekullit 19. Për një kohë të gjatë është studjuar nëpër shkolla dhe universitete. Me siguri është një nga veprat e mëdha më të njohura në mjekësi.

Dhe pa marrë parasysh progresin që e ka arritur mjekësia, kjo vepër ende është doracak bazë dhe burim për dijetarët e medicinës."

Wil Durant shkruan:

"që Muhammed Ibni Zahari Raziu (Rhazes) ishte një nga mjekët më progresivë islamë, autor i më se 200 trajtesave dhe librave të dlat edhe sot vlejnë të studjohen, kurse prej tyre dallohen posaçërisht këto vepra:

1. "Fruthi dhe lia" (e botuar në latinisht dhe gjuhët tjera evropiane, kishte 40 ribotime, midis v. 1498 dhe 1866.)

2. "Enciklopedia e madhe" në 20 blena, sot thuaja të paarritshme: pesë blena i kushtohen sëmundjeve të syrit. Vepra është perkthyer në gjuhën latine në vitin 1279, ndërsa është botuar në vitin 1542, madje pesë herë. Llogaritet në burimet më të rëndësishëm të mjekësisë në botë, kurse në bibliotekën e fakultetit të mjekësisë në Paris ishte që në vitin 1394 ishte një nga nëntë veprat bazë." (Historia e civilizimit, 7/759.)

"Kirurgjia ka bërë një depertim të ngjashëm falë dijetarëve islamë. Kur shkollat evropiane të mjekësisë merreshin ende me teori, duke studjuar disa vepra mjekësore, muslimanët tanimë përdornin anestetikët, për të cilat konsiderohet se janë zbulime të vonshme" (Civilizimi islamoarab, f. 637.)

Po në këtë vepër, po në f. 630, thuhet:

"Raziu ka zbuluar metoda të reja të shërimit, siç është përdorimi i ujit të ftohtë për shërimin e etheve akute, përdorimi i pompës në rastet e apopleksisë, përdorimi i perit special për oepjen e plagëve, i punuar nga zorrët e shtazëve. Ai i pari i ka përdorur pecat (kompresat) e zhlvës." "Veprat e Ibni Sinas atëbotë ishin përkthyer në shumë gjuhë të botës. Gjashtë shekuj ato kanë oenë bazë dhe mbështetje të mjekësisë. Ligjëratat nga mjekësia në akademitë e Francës dhe Italisë janë marru nga veprat e Ibni Sinas, ndërsa Franca i ka larguar nga përdorimi vetëm, para 50 vjetësh." (Civilizimi islamoarab, f. 633.)

"Muslimanët mjekësisë i kanë ofruar shumë zbulime. Ndërsa ai që dëshiron të dijë më shumë lidhur me këtë kontribut, duhe të orientohet në veprat e specializuara nga kjo fushë. Këtu vetëm do të permendim se muslimanët janë ata oë e kanë vënë diagnozën e tuberkulozit përmes thonjve në gjishta; shërimin e verdhëzës, ndaljen e gjakderdhjes me ujë të ftohtë, thyerjen e gurit në mëshikzën urinare dhe veshkë, në mënyrë qe pastaj të largohet, operacionin e hernias e të tjera."

(VWill Durant, Historia e civilizimit araboislamik, 7/7S.)

Kirurgu më i madh musliman, Ebu elKasemi nga Endelusi, nga simpatia i ouajtur Abu elKais, ka shpikur shumë i.istrumente kirurgjikale, të cilat i kishte vizatuar dhe përshkruajtur:

"Veprat e Ebu elKaisit kanë oenë burim dhe bazë nismëtare për të gjithë kirurgët, që nga shek. 14. janë botuar në gjuhën latine disa herë, ndërsa botimi i fundit është publikuar në vitin 1816" (Civilizimi islamoarab, f. 632.)

Farmakologjia

Gustav Le Bon shkruan:

"Muslimanët i kanë aplikuar shumë zbulime në metodën e shërimit të padentëve, e në mesin e tyre edhe përdorimin e ujit të ftohtë për shërimin e etheve të tifos. Ketë metodë Evropa e ka braktisur disa shekuj, për t'iu kthyer sërish. Muslimanët e kanë zbuluar artin e kombinimit të ilaçeve kimike në tableta dhe shurupa, prej cilëve shumë janë në përdorim edhe sot e kësaj dite, ndonëse për disa prej tyre pohohet se janë zbulime krejtësisht të reja të këtij shekulli nga' ana e klmisteve të cilët nuk kanë oene të njohur me historiatin e tyre. Islami ka pasur dispanzerë në të cilët ilaçet për të sëmurët janë dhënë pa pagesë, ndërsa në ato pjesë të vendit ku nuk ka pasur spitale, mjekët kanë shkuar në vizita të rregullta tek padentët me instrumente dhe ilaçe" (Civilizimi islamoarab, f. 65 dhe 637). Georgi Zejdon shkruan:

"Farmaceutët bashkëkohorë evropian qg kanë studjuar historinë e profesionit të tyre, kanë zbuluar se ekspertët muslimanë në prindpe shkencore kanë themeluar farmakologjinë si shkencë. Ata e kanë shpikur metodën e sajimit të ilaçeve dhe kanë sajuar ilaçe krejtësisht të reja. Ata, për herë të parë, kanë hapur dyoane të spedalizuara për përpunimin dhe shitjen e ilaçeve, siç janë sot barnatoret. Mek Kap ka shënuar se vetëm në Bagdad janë rreth 60 barnatore të dlat kanë dhënë rregullisht reçetat dlët janë paguar nga arka e shtetit (bejtulmal), sipas urdhërit të kalifit." (Madhështia e Spanjës muslimane, f. 183.)

Argumente për këto të dhëna mund të gjenden në emërtimet që Evropa ua ka dhënë një sërë ilaçeve dhe barërave, e cilët zbulojnë prejardhjen e tyre arabe, hinduse apo persiane. Të tillë janë: alkooli, alkalet (bazat), alkenet, aprikoti, arseni. Këta janë vetëm disa emërtime që fillojnë me shkronjën A. (Për një regjistër më të gjerë shih në 'Historia e civilizimit araboislam, 3/279.)

Spitalet

Georgi Zejdoni vazhdon:

"që në fund të shekullit II hixhrie, Meka, Medina dhe qytete të tjera të mëdha muslimane kanë pasur spitale, gjersa guvernatorët dhe ministrat e tyre garonin në mes tyre oë regjionte e tyre të kenë institudonin më të mirë për shërimin e të sëmurëve. Vetëm Bagdadi i kishte katër spitale të mëdha. Në vitin treind e gjashtëdhjetë e tetë, guvernatori Dejlemy izeduddevlet, kishte themeluar spitalin Abdudi me 24 spedalistë, secili ekspert për lëminë e tij. Ky spital shumë shpejt arriti një reputadon të atillë sa i tejkaloi të gjitha spitalet në botën islame, ndonëse me kohë, edhe ajo u tejkalua."

Në një vend tjetër shkruan:

"Rendi dhe rregullim! i spitaleve islame ishte i atillë sa cje mundësonte trajtim të drejtë për të gjithë padentët pa marra parasysh përkatësinë e medhhebit apo profesionin, ndërsa shërimi ofrohej me respekt të duhur ndaj secilit pacient. Ekzistonin sektorë të posaçëm për padentët me sëmundje specifike. Në afersi të spitaleve studjohej mjekësia dhe hulumtoheshin ilaçet. Keto ishin vende ku studentët mësonin teorinë, ndërsa në spitale e kryenin praktikën."

Më tej, ekzistonin spitale udhëtuese (siç ekzistojnë edhe sot) me mjekë dhe pajisje të bartura me deve ose mushka në çdo vis. Sulitani Mahmud Sebchuku kishte udhëtuar me spitalin në të cilës i janë dashur rreth 40 deve per transport."
(Historia e civilizimit araboislam, 3/282.)

Dr. Gustav Le Bon shkruan:

"Spitalet muslimane janë ndërtuar sipas standardeve më të larta shëndetësore dhe mjekësore. Mund të thuhet se per kohën e tyre kanë qënë më të furnizuar se spitalet e sotëm evropiane. Ata ishin të gjerë, të ndriçuara mirë dhe më shumë ujë rrjedhës. Muhammed bin Zahariu (Rhazes) ishte caktuar nga sulltani të gjejë vendin më të përshtatshëm në rrethin e Bagdadit për ndërtimin e spitalit të ri. Ai e kishte vizituar çdo vend në qytet dhe periferi, kishte varur copa mishi në disa vende, ndërsa në ndërkohë vizitonte sëmundjet ngjitëse në foinjësi dhe studjonte konditat klimatike, në veçanti gjendjen e ujrave. Kishte krahasuar pastaj të gjitha testet e ndryshme eksperimentale dhe në fund vendosi se të gjitha rezultatet dëshmonin se vendi ku mishi i ishte nënshtruar procesit të prishjes më së fundi, ishte i përshtatshëm për ndërtimin e spitalit. Këto spitale kanë pasur reparte të mëdha të perbashkëta, si dhe reparte të posaçme per studentët e mjekësisë. Studentët mësonin diagnostikë dhe persosje përmes njohurive teorike dhe përvojës eksperimentale e proves, vëzhgimit e përvojës. Gjithashtu, ekzistonin edhe spitale të posaçme për sëmundjet mentale dhe barnatoret që kanë dërguar ilaçe të reja pa para." (Civilizimi araboislam, f. 635.)

Mek Kap shkruan:

"Kairo kishte spitale të mëdha me fontana, kopshte me lule dhe 40 oborre të gjerë. Çdo padent i varfer trajtohej denjësisht dhe pas shërimit dërgohej në shtëpi me një monedhë ari."

(Madhështia e Spanjës muslimane, f. 183.)

Në historinë e Madhështisë së Spanjës muslimane shkruhet se:

"Kordoba ka pasur 50 spitale, 500 hamama dhe 600 xhamia." (Bota e islamit, f. 8283.)

Kimia

Xhabir ibni Hajjani (Jabir ibn Hayyan), nxënës i imam Xhafer EsSadikut r.a., është bërë i njohur anë e kënd botës si njohës i madh i kimisë. Maks Mejerhof lidhur me te shkruan:

"Xhabir ibni Hajjani sot në botë është i njohur si baba i Hmisë. Sot prej tij kemi 9 libra nga kjo fushë. Ndikimi i veprave të tij në historinë e kimisë në Evropë është i njohur mirë." (Trashëgimia e islamit, f. 112).

Hibetuddini Shehrestani në veprën e tij thotë:

"I kam shikuar rreth pesëdhjetë dorëshkrime të vjetra, vepra të Xhabirit, në të dlat, kryesisht, transmetohen njohuri nga imam Xhaferi. Më se 500 vepra të tij janë botuar në Gjermani para më se 300 vjetësh, ndërsa shumica e tyre janë zbuluar midis thesarit të bibliotekave në Paris dhe Berlin, ndërkohë që shumë evropianë nga simpatia e kanë ouajtur mësues i urtësisë dhe ia kanë përshkruajtur zbulimin e 19 elementeve kimike prej gjithsej 100 sa janë të njohur sot. Atij i përshkruhet edhe teoria mbi bashkëdyzimin e elementeve në bazë të cilës është energjia introverte me atomin e materies. Vetëm Evropa moderne është deklaruar mbi të ashtuquajturën energji atomike." (AdDalail va alMasail, AsSayyid Hiban vadDin AshShehrestani, Bagdad. f. 5153).

Dr. Gustav Le Bon shkruan:

"Muslimanët i kanë zbuluar një sërë elementesh, të cilët edhe sot janë të domosdoshëm në prodhimtarinë kimike dhe industriale. Muslimanët tërë këtë e kanë ditur fare mirë, mirëpo, mjerisht, shumë libra të tyre nga kjo fushë janë asgjësuar. Nëse shikojmë çfarë përbërje kimike përmbajnë librat e tyre, do të dëshmohej sa kanë qenë përparimtarë në kohën e tyre. Përvoja dhe shkathtësia e tyre në prodhimin e ngjyrave, mihjen e xeheve dhe metaleve, prodhimin e çelikut, përpunimin e lëkurës, dëshmojnë për shfrytëzimin maksimal të kimisë dhe arritjeve në këtë fushë. Ndërsa disa thonë që La Voazje është i pari që e ka zbuluar këtë shkencë nuk është fare e vërtetë. Ngase, duhet ditur se asnjë shkencë nuk mund të lindë për një moment, prandaj as kimia. Sikur të mos kishin oenë laboratorët muslimanë dhe zbulimet e tyre të rëndësishme në këtë rrafsh që para 1.000 vjetësh, La Voazje nuk do të bente kurrfare lëvizje në kimi."

(Civilizimi araboislamik, f. 612.)

Georgi Zejdon shkruan:

"S'ka dyshim se muslimanët kanë zbuluar shumë përbërje kimike, të dlat janë themel i arritjeve bashkëkohore në rrafshin e kimisë. Muslimanët meritojnë mirënjohje për zbulimin e acidit nitro, acidit sulfurik, nitroglicerines, acidit klorik, potashës, ujit të amoniakut, kripës së amoniakut, klorurit sulfurik, kaliumnitratit,

alkoolit, alkalieve, auripigmentit (arseni i verdhë trisulfid), boraksit etj. **Përgjithsisht e dijmë se kimistët muslimanë kanë realizuar edhe shumë zbulime të tjera, por për të nuk kemi informadone të detajuara.**" (Historia e civilizimit araboislamik, 1/279.)

Ser Eduardi në veprën e tij 'Nga historia e kimisë' shkruan:

"Kimia ka përparuar dukshëm në kohën e kalifeve abasidë. Muslimanët që atëherë e kanë njohur mjeshtrinë e destilimit, avullimit dhe sintezes. Për herë të parë ata e kanë përdorur natriumin, karbonin, karbonatnatriumin, aluminin, kaliumin, amoniumkloridin etj."

Duke folur mbi Raziun si figurë e ndritshme në kimi, dr. Mejerhof deklaron:

"Vepra e tij madhështore 'Sina'ah alkemiya', më në fund është gjetur në bibliotekën e njërit prej princërve të Indisë. Në këtë libër Raziu ka ndarë të gjitha elementet kimikë sipas grupeve, pastaj i ka soaruar të gjitha vetitë kimike të çdo grupi." (Trashëgimia islame, f. 12.)

Vil Durant shkruan:

"Mund të thuhet se kimia si shkencë është vepër e muslimanëve. Ngase, ajo oë kanë bërë grekët ka qgnë kufizuar vetëm në disa eksperimente dhe supozime të paoarta. Muslimanët kësaj i kanë shtuar vrojtimet e tyre tejet të sakta, analizat shkencore dhe kanë vërtetuar rezultatet. Muslimanët i kanë zbërthyer shumë elemente. Ata kanë bërë edhe libra mbi gurët e çmueshëm. Kanë zbërthyer Ilojet e glicerinës dhe elementeve bazikë. Kanë hulumtuar qindra ilaçe, ndërsa oindra të tjera i kanë sajuar vetë. Me perzierjen e disa elementeve, e në veçanti arit dhe argjendit, e kanë arritur nivelin e kimisë autentike. Me ndihmën e shumë librave, të autoriteteve anonime muslimane, qÇ janë përkthyer në gjuhën latine, është shënuar progresi i kimisë në Evropë." (Historia e civilizimit, 1 l/1 55.)

Industria

Prodhimi i parë industrial tek muslimanët ka qenë ora, që në kohën e kalifit abasid Harun elReshidit. Ai ia kishte dërguar atë orë mbretit francez Çarlsit të Madh si shpërblim. Lidhur me këtë Gustav Le Bon shkruan:

"Përmes ambasadorit të mbretit francez, ai I kishte dërguar Çarlsit të Madh shumë shpërblime. Shpërblimi më i rëndësishëm ishte ora e cila bënte matjen e saktë të kohës. Mbreti francez dhe suita e tij ishin të mahnitur kur e shikuan orën. Në pallatin e tij ai nuk gjeti asnjërin që do të mund të sajonte diç të tillë."

Dr. Gustav Le Bon më tej shkruan:

"Masakra dhe dëbimi i muslimanëve në Spanjë nga ana e krishterëve shkaktoi mbylljen e shumë reparteve industriale qg i kishin ngritur në Spanjë Arabët muslimanë. U tret çdo gjë që paraogt progres dhe prosperitet të një vendi dhe populli: dituria, arti, mjeshtria dhe gjithçka tjetër. qytetet filluan të shndërrohen në rrënoja për shkak të pazotësisë së muratorëve. Madridi kishte rënë prej 400.000 në 200.000 banorë; Sevila, e cila posedonte 1.600 fabrika gjersa ishte nën muslimanët,! kishte humbur të gjitha pos 300 syresh, ndërsa 130.000 punetore të dikurshëm kishin mbetur pa punë, ndërkohë oe numri i banorëve, në bazë të regjistrimit të Filipit IV kishte dëshmuar rënie prej 75%." (Civilizimi araboislamik).

Ai më tej shkruan:

"Në mesjetë në Evrope per një kohë të gjatë është shkruajtur në lëkurën e regjur. Për shkak të çmimit të lartë librat nuk mund të shumëzoheshin dhe shperndaheshin. Priftërinjtë në kisha mbledhnin librat e vjetra dhe largonin prej tyre atë oe është shkruajtur më herët, në mënyrë qÇ të shkruanin në to trajtesat e tyre fetare. Sikur muslimanët.të mos e ldshin zbuluar letrën, priftërinjtë grekë e romakë do t'i asgjësonin të gjitha librat që u kanë rënë në duar."

Ai më tej shkruan se ky zbulim i muslimanëve u ka bërë një shërbim të madh botës së shkencës dhe vërtetësisë.

"qasiri në bibliotekën "Eskorial" kishte gjetur një libër e dla është shkruajtur në vitin 1009. dihet se ky është dorëshkrimi më i vjetër në bibliotekat e Evropës. Prej saj mësojmë se muslimanët Janë të parët qg kanë shkruajtur në letër në vend të lëkurës së regjur. Evropa nuk ka mundur ta shfrytëzojë letrën e mëndafshit kineze, ngase nuk kishte mëndafsh as fluturën e mëndafshit, por kishte pambuk. Muslimanët e sajuan letrën nga pambuku me çka i bënë shërbim të madh Evropes, Nga librat e vjetra muslimane mund të mësojmë sa kanë përparuar muslimanët në prodhimin e letrës. As deri në ditën e sotme nuk është prodhura letër më kualitative se kjo. Është fakt se muslimanët janë të parët oe e kanë prodhuar letrën

nga rrobat e vjetëruara, ndonëse ky ishte proces tejet i rëndë." (Civilizimi araboislamik.)

Matematika

Baroni Carra de Vaux, autor i kaptinës mbi 'Astronominë dhe matematikën' në 'Trashëgiminë islame' (OUP 193 I, f. 376398), shkruan:

"Muslimanët kanë qënë tejet përparimtarë në shumë fisha të shkencës. Ata ia kanë mësuar njerëzimit përdorimin e numrave, ndërsa algjebërën e kanë vënë në themele shkencore, siç ia kanë vënë themelet edhe gjeometrisë analitike. Dihet mirëfilli se ata e kanë zbuluar trigonometrinë sferike dhe drejtëvizore, e dlla fere nuk ka oenë e njohur tek grekët e vjetër. Kur bota perëndimore krishtere zhvillonte luftra barbare, muslimanët arabë merreshin me shkencë dhe i ruanin me kujdes vlerat e tyre fetare dhe morale."

Për një kohë tejet të shkurtër, muslimanët përparuan në shumë shkenca, e ndër të tjera edhe në matematikë. Ata e zbuluan algjebërën dhe trigonometrinë. Sot të gjithë e dijnë se një numër i madh i shkencës së matematikës Evropa e ka huazuar nga muslimanët. Dëshmia më e mirë për këtë është terminologjia matematikore, e cila e ka ruajtur ende origjinën e saj arabe. Për shembull, shprehja algjebër ka origjinë arabe (AL+GABER), si dhe përdorimi i numrave arabë. Muslimanët kanë pasur matematikanë të shouar zbulimet e mëdha të cilëve Evropës i interesojnë edhe sot. Muslimanët e kanë zbuluar aparaturën për matjen e largësisë së yjeve (ASTROLAB), trigonometrinë dhe terminologjinë e saj. Edhe shumë dijetarë muslimanë iranianë kanë lënë gjurmë në matematikë, si për shembull Ebu Reihan alBiruni dhe Omer elHajjami.

Anglezi VVailz në historinë e tij të përgjithshme thotë: "Krejt çka kemi sot në fushën e matematikës rrjedh nga muslimanët." (Transmetuar nga publikacioni 'Dar tabliciislamijj.)

Nuk synojmë të lëshohemi në analiza më të thella të arritjeve muslimane në matematikë dhe astronomi. Mjafton të përmendim edhe një herë kalendarin Xhelali të Omer Khajamit, për llogaritjen e saktë të kohës së rrotullimit të Tokës rreth Diellit, për çka tanimë është bërë fjalë.

Gjeografia

Historiani i njohur francez dr. Gustav Le Bon shkruan:

"Muslimanët gjithnjë kanë oenë detarë të guxlmshëm. Kurrë nuk kanë hezituuar qg të udhëtojnë nëper det në vende të largëta. Është e ditur se nga fillimi i shtetit islam kanë vënë marrëdhënie tregtare me vendet e largëta, siç janë Kina dhe disa pjesë të Ruisë dhe Afrikës. Evropianët, atëbotë, as që e kishin kuptuar rëndësinë e detarisë."

Udhëpërshkruesi Sulejmani kishte publikuar shënimet e tij nga Kina. Kjo për Evropën ka cjenë libri i parë mbi Kinën. Në fillim të shekullit tonë (XX vër. e përktth.) k_y udhpërshkrim është përkthyer në gjuhën franceze.

Gjeografi Ibni Havakali afërsisht rreth vitit 975 kishte shkruajtur në parathënien e tij:

"I kam shënuar gjerësitë dhe gjatësitë gjeografike të vendeve të kësaj Toke në të gjitha shtetet dhe vendet muslimane të saj, me një hartë të bërë me kujdes për çdo mjedis ku kamë shënuar shumë vende, për shembull qytetet, kasabhane, lumej, lioej, të lashta, tipe të bujoesisë, rrugë, distancat në mes vendeve, mallrat me të cilat tregtohet dhe të gjitha nga fusha e shkencës së gjeografisë e që mund të jetë e dobishme për sundimtarët dhe ministrat e tyre dhe oë mund të jetë intersant edhe për të gjithë njerëzit tjerë."

Dr. Gustav Le Bon pastaj thekson emrat e disa gjeografëve muslimanë:

"Si për shembull, Ebu Reihani elBiruni, Ibni Batuta dhe Ebu1Hasani, pastaj shton: "Muslimanët kanë bërë progres të madh në gjeografi, ndërsa arsyeja kryesore e progresit të tyre oendron në faktin se kanë pasur mjaft të dhëna dhe njohuri për fushat e astronomisë, si dhe që kanë organizuar udhëtime të mëdha nëpër botë." (Civilizimi araboislam.)

Arti

Gustav Le Bon shkruan:

"Nëse shikojmë xhamitë dhe shkollat, tempujt muslimanë, do të kuptojmë sa feja islame është e integruar në civilizim në atë masë sa nuk mund të ndahet. Ndjenja estetike e një populli mund të kuptohet pikërisht në ndryshimet të dlat ai popull i futë në atë që e merr nga të tjerët, pastaj në procesin e adaptimit dhe absorbimit të përmbajtjeve të huazuara, duke formuar trajta krejtësisht të reja. Në bazë të mbetjeve që kemi sot, mund të vërehet se asnjë popull nuk i ka tejkaluar muslimanët në këtë aspekt. Duke shikuar godinat e vjetra islame mund të shohim tërë fuqinë e kreativitetit dhe krijimtarisë muslimane. Shembulli më i mirë për këtë është xhamia në Korodoba, e ndërtuar në stilin karakteristik andaluzian me shumë elemente moderne arkitektonike: dyer madhështore, minbera dhe tavane të stolisura, si në shumë xhamia anë e kënd botës islame, me mozaik të dizajnuar me mjeshtri, fildish të skalitur, dru dhe zbukurime gjipsi, si dhe me pjesë të gëdhendura druri të dlat kombinohen mes tyre me shkathtësi të përsosur. Drur! dhe fildishi i gdhendur dhe gravuar ndodhen gjithandej. Shembuj të tillë janë: altari i kishës së Shën Isidorit Hispalensis (arqipeshkv i Seviles në vitet e parë të shekullit shtatë), si dhe gdhendjet e fildishit si kuti për stoli e punuar për mbretëreshën Izabela në shekullin 11, si dhe kutia e punuar prej fildishit e dlat tani gjendet në kishën Bayeux nga shek 12 (me siguri për e ndonjë luftërari kryoëzatash), e dlat është flakëruar me argjend dhe ari. Ky art dëshmon për famën e Lëndjes islame.

Të gjitha këto punime dore predze dhe të bukura janë punuar me ndihmën e mjeteve të vrazhda dhe jo të rrafshta, e oe vetvetiu dëshmon për mjeshtrinë e autorëve të tyre.

Kutitë e stolisura me xhevahirë, sandëkë dhe kasaforta mund të shihen në shumë vende, edhepese më të mirët janë ekspozuar në muzetë e Damaskut dhe Kairos. Mirë e ka thënë Sa'diu: "Artisti lindor mund t'i shpenzojë 40 vjet në punimin e një vaze porcelani, Përdiml i hedh në treg me mijra, të gjitha të njejta. Prandaj mund të merrni me mend çferë është viera krahasuese e këtyre dy prodhimeve!"

"Muslimanët në të kaluarën, gjithashtu, kanë oënë mjeshtrë të artit të gdhendjes dhe ngjyrosjes së gjipsit në stilin i cili ekziston edhe sot, ndonëse teknologjitë moderne tërë kohën, mjerisht, e kalojnë që kjo mjeshtri të bëhet gjithnjë e me e rrallë. Shembujt nga shekulli 10, disa të punuar në emajl, mund të hasen në Spanjë. Alhambra ka kryeveprat e këtij lloji nga shekulli 13, oe shkëllojnë me dritën si majolika e mëvonshme italiane. Italianët këtë mjeshtri e kanë mësuar nga muslimanët. Vaza e njohur për lule në Alhambra e lartë 1,5 metra është shembull unikal i këtij Hoji." (Civilizimi araboislam.)

Në këtë pjesë të librit tonë, kemi skicuar në mënyrë të shkurtër trashëgiminë e begatshme shpirtërore të cilën njerëzimi ia ka borxh ngritjes së islamit. Nuk kemi

dashur të jenë hymnizim i intelektit dhe mendjes islame, porse i kemi prezentuar si grumbull faktesh nga historia njerëzore. Tepër gjatë kanë oenë të harruara dhe injoruar, jo vetëm nga ata që i kanë shfrytëzuar direkt apo indirekt, por madje edhe prej vetë pasardhësve të krijuesëve të tyre.

Dr. Maks Mejerhof shkruan:

"Sot gradualisht po tregohet tërë begatia e shkencës së popujve muslimanë, e cila, tekstualisht, i shfrytëzon bota e kohës moderne. Ajo qÇ është zbuluar kohëve të fiindit hedh dritë të re në historinë e lashtë të shkencës së botës islame. Mirëpo, kjo ende nuk mjafton, ndërsa bota ende pritët ta zbulojë tërë vlerën e shkencës Islame.

Dituritë islame janë si hëna e plotë, e cila ndriçon netët e errëta të Evropës mesjetare. Me shfaqjen e shkencave të reja, plotënia e dritës së hënës paksa është zbehur, porse ajo megjithatë ka oenë hënë, e cila ka qenë orientiryni në këto netë të errëta me ndihmën e dlës kemi arritur deri këtu ku jemi sot. Madje, mund të themi se drita e saj ende është me ne." (Trashëgimia islame, f, 100, 101, 134).

Zhan Bertrand, profesor në universitetin Kembrixh, shkruan:

"Kur Evropa po mbytej në pikëllim, mjerim, varferia materiale dhe shpirtërore, muslimanët e Spanjës ndërtojnë një civilizim të madh, me një sistem të jashtëzakonshëm ekonomik. Spanja muslimane ka luajtur rol të rëndësishëm në shfaqjen dhe zhvillimin e industrisë, shkencës, filozofisë dhe poezisë. Ne shekullin 13 Islami kishte bërë ndikim tek mendimtarët më të shouar të Evropës, siç janë Dante dhe Toma Akuini. Prandaj Spanjën duhet emërtuar si fanar të civilizimit evropian." (Trashëgimia islame, f. 152).

Historiani anglez Xhemberi shkruan:

"Vërtete lapsi nuk është ne gjendje t'i shkruaj tërë kontributin musliman për kulturën, civilizimin dhe lumturinë e jetës së njerëzve. Ata ishin që kultivuan Evropianët dhe promovuan progresin e tyre. Sikur muslimanët, nën udhëheqjen e Tarik bin Zijadit të mos kishin zbarkuar në vitin 711 në kodrën Xhebel Tarik (deri atëherë Gjibraltari) dhe sikur prej andej të mos ishin nisur më tej kah Evropa, vetëm atëherë popujt evropian do të ishin të vetëdijshëm për humbjen e tyre, dhe sa shumë do të kishim ngelur prapa progresit të sotëm." (Futuh ulArab ve Kunuz'ulAdab, f. 26.)

Një dijetar tjetër anglez Bugoldi shkruan:

"Universitetet islame, posaçërisht në Bagdad dhe Spanjë, me dëshirë i kanë pranuar studentët krishterë dhe hebrejë, ndërsa shkollimi i tyre ka qenë i mbuluar nga arka shtetërore. Muslimanët i nderonin, për ç'arsye Oindra të rinjë evropianë e kanë shfrytëzuar këtë ndihmë dhe liri, duke u arsimuar në oendrat e mëdha shkollore islame."

Historiani i shouar amerikan Darbari shkruan:

"Dijetarët muslimanë kanë pasur hise në të gjitha shkencat e lashta dhe moderne. Kanë oenë tejet të shkathtë dhe me shumë përvojë në shkencat teknike dhe të natyrës: hidrostatikë, dinamikë, zgjidhjen e formulave kimike, fizikë, destilim dhe avullim. Në universitete islame mësohej fizika, kimia, astronomia, bujoësia, mjekësia, etika etj. Studentët i mësonin profesorë dhe filozofe të shouar. Asnjë universitet atëbotë nuk i kishte 6.000 studentë, sa ! kishte universiteti islamik."

Filip Hiti, në librin e tij 'Historia e Arabëve' shkruan:

"Se mjeshtrinë e ndërtimit të rrugëve e kishin zhvilluar aomirë në vendet islame sa Kordoba kishte me mila rrugë të shtruara me pllaka, të ndriçuara natën nga të dy anët nga dritaret e shtëpive, ashtu oenjerëzit mund të shetisnin të sigurt, ndërkaqqë, njëkohësisht në Londër dhe Parsi, sedli që del në sheti në natën me shi, rrezikonte të sharronte në baltë deri në gju. Kështu ishte plot shtatë shekuj në këto kryeoendra evropiane, pasi që rrugët dhe sheshet e Kordobës ishin të shtruara me kalldërm! Në kohën kur Universiteti në Oksford konsideronte se Iarja është praktikë e idhujtarisë, gjeneratat e studentëve të Kordobës kënaoeshin në hamamat e gjerë publikë."

Në librin e tij 'Krijimi i njerëzimit' Brouls shkruan:

"Nuk ka dyshim se bazat e të gjitha shkencave dhe arteve mund ti kërkojmë në themelet e kulturës islame. Shkencat e lashta kanë oenë dhuratë të dlën muslimanët ia kanë ofruar shkencës moderne. Dëshmitë e kulturës islame bëhen evidente kur i shikojmë gjurmët e saj në këtë energji kolosale e dla njerëzimit ia ka dhuruar atë fuol të pakufshme, atë energji të shpirtit per krijimtari shkencore dhe shkencat e natyrës. Ajo oë shkenca moderne ua ka borxh muslimanëve nuk janë vetëm zbulimet befasuese, porse është diç shumë më e madhe seç mund të marrim me mend. Për ekzistimin e vet shkenca moderne ia ka borxh muslimanëve. Ne e dijmë shumë mirë me çfarë lidhje janë të lidhura shkencat tona moderne me shkencën e lashtë. Shkencat moderne kanë qgnë pa rrënjë. AJo që ne sot në Evropë e studjojmë dhe e ouajmë shkencë është rezultat i metodave bashkëkohore oen janë paraoitur në domenin e vrojtimit eksperimental dhe vlerësimeve precize. Shkencat matematike kanë përparuar, posaçërisht në Greoi. Mirëpo fryma ambidoze dhe metodat shkencore i kanë shprehur muslimanët të dlat ia kanë dhuruar Evropes."

Nëse ne jemi trashëgimtarë të këtij civilizimi islam, përse atëherë jetojmë sot në këtë mënyrë. Ç'është ajo që na ka larguar nga pozita prijtare në botë? Përse është dobësuar civilizimi ynë, shkenca jonë dhe fuoja jonë politike? Përse është ndalur ngritja jonë? Përse i kemi ndërruar rolet me perëndimorët dhe i përdorim shpikjet e tyre, në prodhimtari dhe industri, e përkundrazi nuk u ofrojmë asgjë? Ku është shkaku i këtij poshtërimi të jetës së muslimanëve, përkundër faoeve të ndritshme të historisë në Lindje dhe në Perëndim?

Muslimanët nuk e kanë arritur këtë ngritje të shkëlqyeshme duke rrahur ujë në havan dhe duke bërë kosmetikë në formën e jashtme. Si pasojë e edukimit dhe arsimimit islam, është realizuar ky progres mahnitës. Komuniteti që ka oenë larg ndonjë sistemi

shoqëror, cili tërë fuqinë e vet e ka shpenzuar në luftra dhe grindjet e brendshme, është bërë komunitet unik dhe për një kohë tejet të shkurtër muslimanët u bënë forca kryesore në botë.

Për rregullimin e çdo bashkësie të fuqishme nevojiten themele, parime dhe moral të shëndoshë dhe të fortë si dhe harmoni e plotë shpirtërore, nëse dëshiron të mbijetojë, ekzistojë, zhvillohet dhe përparojë. Islami ymetit të tij nuk ia ka dhënë forcën dhe pushtetin me armë, topa dhe tanksa. Islami, fillimisht, ka nxitur të menduarit dhe idetë e njerëzve për rrugë të drejtë, si dhe u ka frymëzuar frymën e vëllazërisë, afërisë dhe drejtësisë.

Historia ka treguar qartë, se sa herë që muslimanët i kanë braktisur parimet kur'anore, i kanë kapluar valët e poshtërimin dhe mjerimit. Muslimanët, të cilët në të kaluarën i kanë vënë themelet njerëz nga civilizimet më të fuqishme, kanë cjenë të afërt më frymën e islamit. Dinamika e jetës individuale dhe shoqërore në vendet islame është dobësuar, ndërsa dielli i civilizimit islam ka filluar të perëndojë kur është humbur harmonia në mes idesë dhe shkencës, në mes shpirtit dhe materies, kur është tretur ambicia dhe zelli, ndërsa vlerat e morrën popujt perëndimorë dhe u nisën rrugës së rilindjes, gjersa shkenca dhe civilizimi i tyre nuk u përhapën në mbarë botën, ndonëse në librat e tyre fetarë nuk ka asnjë fjalë mbi këtë. Edhe në plarrn moral muslimanët janë bërë dekadentë. E kanë braktisur pastërtinë e vëllazërimit, sinoeritetit dhe drejtësisë në fjalë dhe veprë, si dhe vlerat tjera morale.

Kur muslimanët i tejkaluan këto kufinj, e braktisën edhe besimin e vet islamin. Rrugën e tyre e vazhduan në shenjë të paditurisë dhe mashtrimin, larg nga ligji i përsosur i shpallur nga Allahu. Sikur muslimanët të mos ishin larguar nga islami burimor, në komunitetin e tyre unik nuk do të shfaqeshin çarje aojë thella. Sikur të qëndronin ihtarë besnikë të islamit, do të bëheshin sundimtarë të mbarë botës dhe në të do të sundonte islami.

Lakasi, një nga miqtë e Napoleonit në ishullin Sant Helen, rrëfen:

"Kur Napoleoni jetonte në Egjipt, i mrekulluar pyeste: 'Si kanë mundur këta njerëz (muslimanët) të mposhtin aq shumë vende duke i mbajtur nën kontroll?' Ky edhe ishte një nga shkaqet që Napoleoni kishte mendim të lartë mb! islamin. Ai deklaronte: 'Mendoj se do ta pranoj islamin'."

Sot islami thuaja tërësisht është eliminuar nga sistemet shoqërore, ekonomike, politike dhe legjislativë, por edhe nga jeta e muslimanëve. Shoqëria e sotme muslimane dallon tërësisht nga ajo e asaj kohe. Shoqëria e sotme muslimane pason dhe aplikon ligjet dhe sistemet joislame, ndërsa shoqëritë e tilla janë joislame.

Shoqëritë e sotme muslimane nuk i posedojnë dituritë dhe moralin islam. Asnjë pjesë e civilizimit të tij nuk është ndërtuar në bazë të parimeve islame. Midis fesë së muslimanit dhe veprës së tij nuk ka mbetur asnjë lidhje. Prandaj vetë muslimanët janë përgjegjës për dështimet dhe stagnimin e sotëm. Nëse muslimanët dëshirojnë ta kenë një ndikim të dukshëm në botë, atëherë duhet të kuptojnë situatën e përgjithshme në të cilën ajo botë ndodhet dhe të përcaktojnë oartë vendin e vet në të. Në këtë mënyrë do të mund ta

përmirësojnë situatën e vet dhe sërish t'i kthehen porosisë shpirtërore që e mbajnë në vete.

Nëse muslimanët nuk u kthehen burimeve të përgjithshme të civilizimit të vet, burimeve islame dhe parimeve të tij, nuk mund ta rikthejnë famën e dikurshme. Prandaj, për muslimanët nuk mbetet asgjë tjetër pos t'i kthehen islamit, i cili u ofron zgjidhje për këtë dhe botën tjetër; ta forcojnë lidhjen e vet me metodologjinë e mendimit islam; ta ruajnë dinjitetin dhe shenjtërinë e Marrëveshjes, me të cilën i janë betuar Allahut. Vetëm në këtë mënyrë mund ta rikthejnë famën e dikurshme.

Islami dhe alkoolizmi

Islami është fë që i drejtohet arsyes dhe ndërgjegjes së njeriut. Shumë ajete kur'anore në mënyrë të argumentuar pasqyrojnë dituri fetare dhe praktike. Islami i kushton vëmendje dhe rëndësi të duhur mundësive njohëse të njeriut. Meoë njeriu është një kategori specifike e krijimit i cili me mendje dallon nga qeniet tjera, islami inicon prosperitetin e tij në drejtim të oëllimit imanent të konstrukcionit të tij ekzistencial me ndihmën e njohjes dhe ndjenjës natyrore.

Rregullimi i çështjeve individuale dhe shoqërore islami ia ka lënë në dispozicion mendjes, si autoritet i brendshëm suprem. Prandaj vendosmërisht i ndalon gjithë atë që pengon aktivitetin e mendjes, madje edhe për një moment. Alkooli është vetëm një nga faktorët që ndikojnë në mendje dhe lënë pasoja tragjike morale, shëndetësore dhe psikologjike për shoërinë njerëzore. Është e mjerueshme që njeriu ta humbë aftësinë e mendjes së shëndoshë përmes konsumimit të miliona litrave alkool dhe kështu të devijojë nga rruga të cilën njeriu ia ka përcaktuar Allahu. Nuk mund të presësh një shoqëri të lumtur në mjediset ku konsumohet aikooli, ku njeriu humbë aftësinë e persiatjes së shëndoshë; ku provohet nga ajo që e dallon nga shtaza. Ligjëdhënësi islam, i cili e njeh atë që është mirë dhe e keqe për njeriun, e ka ndaluar tërësisht konsumimin e alkoolit, ngase ai trazon mendjen dhe mbytë fliqinë e arsytimit.

Islami është paraqitur në një shoqëri në të cilën konsumimi i alkoolit ka oenë e përhapur dhe jo vetëm që e ka ndaluar këtë ves, por e kishte çrrënjësuar bashkë me paditurinë dhe pandershmërinë, egoizmin dhe dhunën, varfërinë e pastajme që e shkakton alkooli. Të gjitha këto dobi të bekuara për njerëzimin i ka inicuar një njeri i frymëzuar, një njeri i Zotit i cili me fuojnë e besimit të vet është ngritur kundër tiranisë dhe varshmërisë, duke ftuar njerëzit që të lirohesh nga robërimi këtyre nxitjeve të ulëta, duke i orientuar në rrugë më të lehtë në jetë.

Ndonëse Kur'ani gradualisht i qaset këtij problemi social, megjithatë nuk e lëshon rastin që nisjen e parë të tregojë dëmin individual dhe shoqëror, duke e kualifikuar me termin ism (dëm i madh.)

Në ajetin 219 të sures ElBekare, thuhet: **"Të pyes'm typër verën dhe bixhozin. Thuaj: "që të dyja janë të dëmshëm, e ka edhe dobl në to, por dëmi është më i madh se dobla."**

Mirëpo në porosinë e fundit Kur'ani në citatin 91 të sures elMaide, qartas dhe haptas thekson tërë dëmin dhe humbjen e alkoolit dhe sjell dispozitën përfundimtare mbi ndalimin:

"Shejtani nuk dëshiron tjetër, përveç se nëpërmjet verës dhe bixhozit të hedh armiqësi mes jush, t'ju pengojë nga të përmendurit Zotit dhe t'ju largofë nga namszi. Pra, a po ijepni fund (alkoolit e bixhozit?)"

Grupi i atyre që ishin duke pirë në momentin kur është shpallur ky ajet po atë çast dolën në rrugë dhe derdhën verën, duke thiyer edhe shtambat. Enes bin Maliku kishte thënë: "Kur u shpall ky ajet, pikërisht ishim duke pirë në shtëpinë e Ebu Talhas dhe atëherë deri te ne arriti zëri i Pejgamberit:

"Oju që besuat, s'ka dyshim se vera, bixози, idhujt dhe hedhja e shigjetes (për fall) fanë vepra të ndyta nga shejtani. Pra, largohuni prej tyre qe tëjeni të shpëtuar.
(ElMaide, 90)

"Ebu Talha më luti", vazhdon Enesi, "që ta hedh jashtë shtëpisë së tij tërë verën, dhe t'i derdhë në vend të tij, gjë që unë e bëra duke i derdhur në rrugë, me ç'rast disa nga shtambat u thyen, kurse të tjerët u pastruan dhe u lanë. Aq shumë pije ishte derdhur në rrugët e Medinës atë ditë, sa shumë kohë më pas, sa herë që binte shi, delte nga toka ngjyra dhe era e verës."

Ndalimi i konsumimit të alkoolit së shpejti u respektua në të gjitha vendet nën pushtetin islam. Edhe sot, kur në mesin e muslimanëve është përhapur jomoraliteti dhe mashtrimi si dhuratë e civilizimit bashkëkohor, megjithatë, përkundër kësaj hasim miliona muslimanë anë e mbanë botës, të cilët kurrë në jetën e tyre nuk e kanë ndotur gojën me alkool. Vërtetë, shumëkujt prej tyre madje as që u ka shkuar ndonjëherë në mendje ta provojnë. Aq thellë është ngulitur kjo shprehje e arsyeshme.

Njëri prej mangësive të ligjeve njerëzore reflektohet në format e ndikimeve të shumë ndurta në natyrën e ndryshueshme të njeriut, për ç'arsye me ndryshimin e ligjeve ndryshojnë edhe jeta e njeriut. Kushtoni vëmendje këtyre dy përvojave për ndalimin e alkoolit: ndalimi islam dhe synimet e amerikanëve oë ta ndalojnë përdorimin e alkoolit me fuqinë e ligjit.

Para se të vendoset neni 18 i Kushtetutës amerikane mbi ndalimin e alkoolit ishte zhvilluar një fushatë e madhe nga ana e një grupi njerëzish të shcyjar të shoërisë amerikane. Gjatë 10 vjetëve ata potencuan të gjitha dëmet fizike, shpirtërore, morale dhe ekonomike që i shkakton alkooli.

Lidhur me këtë ata kanë ligjëruar, kanë shkruajtur libra, kanë shfaqur filma mbi familjet e shkatërruara etj. Kjo fushatë ka filluar në vitin 1925 dhe ka zgjatur deri më 1933. Për këtë fushatë janë shpenzuar 65 milionë dollarë amerikanë. Pastaj është paraqitur projekti i ligjit dhe pas një diskutimi gjithpërfshirës në të dy dhomat e parlamentit amerikan ligji është aprovuar.

Pas diç më se 10 vjet të aplikimit të këtij ligji, njerëzit u dorëzuan para këtij vesi dhe filluan masovikisht të hapin dyoane të fshehtë për shitjen dhe kontrabandimin e alkoolit. Për shitblerjen dhe prodhimin e alkoolit janë shfrytëzuar mjete dhe metoda të ndryshme, përkundër standardeve të njohura prodhuese, duke synuar të anashkalohet dënimi për shkak të thyerjes së ligjit. Numri i shitoreve të alkoolit shtohet shumëflsh në krahasim me numrin që ishte para sjelljes së ligjit. Para aprovimit të ligjit të përmendur ishin shënuar 400 vende ku prodhohej alkooli, ndërsa pas shtatë vjetëve të aplikimit të tij, ai numër ishte shtuar në 80.000. Konsumimi i alkoolit u përhap edhe midis pubertelinjve të dy gjinive, ndërsa shitësit e rrugës vizitonin shtëpitë, parcjet publike, hotelet, madje

edhe shkollat e mesme dhe universitetet, më pas edhe fshatrat. Numri i krimeve dhe kundërvajtjeve u shtua shumëfish. Sipas statistikave të gjoësisë amerikane 200 njerëz janë vrarë duke aplikuar këtë ligj, 400 milionë dollarë ishin konfiskuar, ndërsa për dënime ishin marrur 1,5 milion dollarë. Gjithnjë e më shumë kundërvajtje shënohen në mesin e fëmijve. Gjyqtarët amerikanë kishin deklaruar se kurrë më herët nuk kishte ndodhur të arrestohet një numër kaq i delikventëve alkoolikë në mesin e fëmijve. Sipas një raporti policor, konsumimi i alkoolit ishte shtuar edhe në mesin e rinisë. Për vetëm 8 vjet numri i vartësve nga ai ishte shtuar tri herë. Në ndërkohë ishte shtuar edhe numri i vdekjeve. Në vitin 1918 numri i të sëmurve nga alkooli në Nju Jork ka qenë 3.741 raste, ndërsa numri i të vdekurve ishte 252 persona. Në vitin 1927 pas 8 vjet aplikimi të ligjit) numri i të sëmurve kishte tejkaluar I I mijë, ndërsa numri i të vdekurve ishte 7500. pas 14 vjetësh të përvojës tragjike të aplikimit të ligjit mbi ndalimin e pijeve alkoolike, shteti u dorëzua, kështu që në prill të vitit 1933, ndryshoi ligjin i cili tani lejonte përdorimin e pijeve alkoolike për qindja e alkoolit të cili nuk kalon 32. Në dhjetor po të këtij viti, neni 18 definitivisht është abroguar dhe populli sërish mundte lirisht të konsumonte alkool.

Anglia, gjithashtu, kishte provuar, përmes tatimeve të larta, ta zvogëlojë konsumimin e alkoolit, porse edhe ajo kishte përjetuar një përvojë të ngjashme si amerikanët. Lumturia dhe mirëoënia e shoërisë në islam vijnë në vend të parë pa marrë parasysh dëshirat dhe nevojat e pjestarëve të saj. Sa më shumë oë parparinë shkenca, gjithnjë e më shumë po del në shesh dëmi i alkoolit, e të mos flasim për të gjitha format e krimit, vrasjet masive dhe çrregullime të tjera shociërore dhe përçarje familjare. Pa marrë parasysh librat, mijra revista dhe shumë aktivitete të tjera në planin e braktisjes së alkoolit, rezultatet e këtyre përpjekjeve nuk mund t'i krahasojmë me rezultatit të cilin e ka arritur islami me masat e veta për ndalimin e alkoolit.

Islamit nuk iu desht fushatë kundër alkoolozimit, ndërsa për aplikimin e ligjit të tij nuk është shpenzuar asnjë para. Pejgamberi i Allahut, s.a.v.s., ka bërë të ditur njerëzve që Allahu i Madhëruar e kishte ndaluar përdorimin e alkoolit, i cili atëbotë kishte kënaoësinë më të madhe për arabët. Megjithatë ata shumë shpejt iu përgjegjën kërkesës fetare të Pejgamberit dhe përgjithnjë e braktisën alkoolin.

Një nga vlerat më të larta të ligjit Hyjnor, në raport me ligjet pozitive të njeriut qëndron në faktin se këta të dytët nuk i respektojnë ndjenjat fetare të njeriut si faktor, i fuqishëm deri në përmasa të pakufishme. Ata nuk kanë mënyra t'i nxitin njerëzit për ta respektuar ligjin. Këto ligje njerëzit i respektojnë dhe i përmbahen atyre vetëm nga frika prej dënimeve. Mirëpo, ligji Hyjnor mbështetet në sensibilitetin shoisor të njeriut. Këto ligje në rend të parë janë harmonizuar me pastërtinë e natyrës njerëzore. Njerëzit i frikohen ligjit, mirëpo ekzistojnë edhe domene ku ligji nuk mund të depërtojë. Njerëzit, për nga natyra e tyre, janë më të prirur për kënaoësi dhe nuk janë të gatshëm që për hir të shtetit të heqin dorë nga këto kënaoësi.

Përkundrazi, ai do të bëjë gjithçka për të plotësuar nevojat dhe pasionet e tij, madje edhe kur shteti i kundërvihet krimit, me ligje valide, nuk do të jetë në gjendje ta eliminojë tërësisht krimin, madje edhe nëse do t'i ndjekë të gjithë kriminelët. Shumë krime mbeten të pazbuluar, ndërsa kriminelët mbesin pa dënuar.

Çdo provë për përmirësimin e gjendjes do të përfundojë me dështim, nëse njerëzit nuk kanë të formuar një gjykim në vete, diç që do të ndalë pasionet dhe kërkesat e tyre. Kur njerëzit besojnë te Zoti, pushteti dhe fucya e cilit sundojnë në qiej dhe tokë, dhe kur janë të vetëdëshëm për dënimin dhe shpërblimin e Tij, atëherë janë krejt të vetëdëshëm se nuk mund të ikin dhe se askush nuk mund t'i mbrojë. Prandaj besimi te Zoti është garant i vetëm që njerëzit do të largohen nga krimi. Besimi te Zoti e plotëson jetën. Kur njeriu beson se kjo jetë nuk përfundon me këtë botë, me fundin e tij historik, ai e ndien, është krejt e qartë, oetësim të thellë, e qÇ veprimit të tij i jep harmoni dhe masë. Pos kësaj ligji i Zotit është i përhershëm dhe nuk i nënshtrohet ndryshimeve. Diç që është e ndaluar nuk mund të jetë e lejuar. qëllimi i vetëm i këtij ligji është aplikimi i së vërtetës, ndërsa e vërteta është një dhe e pandryshueshme. Dëshirat e njerëzve dhe synimet e tyre këtu nuk kanë kurrfarë rëndësie.

Njerëzimi modern lavdërohet me ruajtjen e 'lirisë', ndërsa Perëndimi pushtetin e tij e bazon në 'vullnetin publik' të shprehur përmes përfaoësuesve të oeverisë. Mirëpo, është pyetja të kujt janë ata përfaoësues? Siç është theksuar më sipër. 'shumica' prej 51 % automatikisht nënkupton ngulfatje të vullnetit të atyre 49% që nuk janë 'përfaoësuar'. Sipas parimit 'një njeri një votë', nëse janë 51% gangsterë, kombi do të vinte në gjendje të përfaoësohej 100% nga gangsterët. A ekziston ndonjë dallim në mes 'oeverisjes së shumicës' dhe shtypjes së pakicave? Vetëm nënshtrimi ndaj një autoriteti unik absolut, Ligjdhënësit të Lartësuar, do të shpiejë njerëzimin deri në 'respektimin e njërit ndaj tjetrit dhe në kërkimin e së mirës'. Arsimimi këtë nuk do ta bëjë. Të jesh hajn është keo, nëse je hajn i arsimuar është edhe me keo, të jesh hajn i mësuar të qeverisë me të gjitha armët e teknologjisë moderne është shumë më keq.

Një lider anglez kishte publikuar se Perëndimi duhet të pendohet mbi puluhurin dhe hirin e të vdekurve për shkak të katastrofës oë e kishin shkaktuar duke ua mësuar alkoolin racave të pambrojtura dhe të pafajshme dhe për shkak të josuksesit që t'i mbrojnë para këtij vesi shkatërrues. Alkooli i shndërron kokat e ftohta të veriut të ngrirë në marroçë, ndërsa zemrat e ngruhta të vendeve të nxehta në demonë', thotë ai me këtë rast.

Volteri ka shkruajtur:

"Islami është fë e pastër, e arsyeshme dhe serioze. Ai ia dëshiron të mirën njerëzimit; është e arsyeshme ngase ka shkëputur lidhjet me marrëzinë e idhujtarisë dhe politeizmit, si dhe që nuk është vendosur në parimin e fshehtësive kontradiktore iracionale. Është serioze që e ndaloi bixhozin, alkoolin dhe Hojet tjera të Iojrave për kotësi dhe bjerrakohë, ndërsa në vend të tyre ka caktuar pesë namaze gjatë ditës. Islami është i pastër ngase e ka kufizuar numrin e grave në vetëm katër. Islami ia don të mirën njerëzimit ngase zeoatin dhe ndihmën ndaj nevojtarit e ka bërë më të vlefshme se haxhi. Të gjitha këto janë karakteristikat e islamit."

Jules Le Boum shkruan:

"Para islamit arabët pinin shumë, luanin bixhoz dhe martoheshin sa të donin dhe shkurorezoheshin kur t'i tekej. Gratë e veja kanë qgnë pjesë e trashëgimisë së

pasardhësve të dlat kanë pasur të drejtë tradicionale të martohen me to ose t'i falin. Islami e ndaloi këtë traditë."

Profesori Edvvard Montay shton:

"Kur'ani e ndaloi viktimizimin e njeriut, vrasjen e fëmijve, alkoolin dhe bixhozin, që ishin tejet të përhapura ndër arabë. Rezultatet e këtyre reformave manifestohen në kulturën kolosale, e cila ia siguronte një status të bëmirësit më të madh të njerëzimit në histori."

Islami dhe racizmi

Teuhidi, besimi në njësinë e Zotit, është themeli kryesor i islamit dhe njëkohësisht është themel i filosofisë së tij të shoërisë. Mbarë njerëzimi është një bashkësi e madhe. Secili individ është pjesëtar i saj, ndërsa zhvillimi i madh shpirtëror i shjyen të gjitha faktorët e mosbarazisë dhe grindjeve brenda kësaj bashkësie. Islami në vete impregnon lidhjet e forta të vëllazërisë, dashurisë dhe miqësisë midis të gjithë pjesëtarëve të bashkësisë njerëzore.

Meoë islami ka ofruar themelet e një bashkësie universale shoqërore, ai nuk i kushton kujdes çështjeve që e specifkohen kombin, e cilat shkaktonë ndarje dhe grindje. Themeli i parë dhe kryesor i bashkëpunimit reciprok paraoet respektimi i të gjithë pjesëtarëve të bashkësisë. Islami i kushton kujdes të posaçëm faktit mbi origjinën e përbashkët të njerëzve. Në cilësitë themelore njerëzore marrin pjesë të gjithë barabart, edhe burri edhe gruaja, i bardhi dhe i ziu, skamnori dhe pasaniku, i civilizuari etj. Prandaj, islami mohon të gjitha llojet e racizmit dhe ndasisë. Ai konfirmon se nuk ka dallim në mes njerëzve në ngjyrën e lëkurës, origjinën dhe të ngjashme.

Në suren EnNisa shkruan: **"Oju njerëz! Kinie frikëZotin tuaf qëfuka krijuar prej një veteje (njeriu.)"**

Islami nuk lë hapësirë për dallime në baza nacionale. Dallimet në ngjyrë të lëkurës dhe gjuhë janë vetëm shenja të fuqisë së Allahut. Islami fton njerëzit ta studjojnë këtë temë; se njerëzit janë krijuar prej një njeriu, e megjithatë, si rezultat i faktorëve natyrorë dhe konstruktivë flasin gjuhë të ndryshme dhe dallojnë sipas ngjyrës dhe pamjes.

Në sure EnRum, 22 Allahu i Madhëruar thotë: **"Nga argumentet e Tij është krijim i qiejve e i tokës, ndryshim i gjuhëve tuaja dhe i ngjyrave tuaja. Edhe në këtë ka argumente për njerëz."**

Në ajetin 213 të sures ElBekare është thënë: **"Njerëzit ishin në popull (të fesë së natyrishtme islame) e (kur u përçanë) Allllahu dërgoi pefgamberët përgëzues dhe optues, dhe atyre Ai u zbriti edhe librin me fakte të sakta për të gjykuar në atë çë u kundërshtuan vetëm ata që kishin libër (ithëtarët e librit). E përpos atyre që iu kishte dhënë ai (libri) dhe u kishin ardhur argumente të qarta, nuk kundërshtoi kush në te (në librin), po edhe atë (kundërshtim e bënë), nga zilia ndërmjet tyre, mirëpo AllHahu me mëshirën eTifi udhëzoi ata që besuan te e vërteta e asajpër çka ishin kundërshtuar. Allllahu e vënë në rrugë të drejtë atë që dëshiron."**

Ky ajet zbulon që njerëzimi rrjedh nga një popull i vetëm pa dallim, grindje dhe konflikte, si dhe që në unitet, bashkëpunim dhe harmoni është themeli dhe baza e njerëzimit.

Prijësi besimdrejtëve Hazreti Aliu k.v., na ka lënë një trashëgimi shumë të çmueshme të fjalimeve të tij, në cilën është e përmbledhur edhe letra e tij historike dërguar komandantit Malik elAshtarit.

Në këtë letër shkruan: "Mësoje zemrën tënde për mëshirë ndaj vartësve tu, me disponim dhe butësi ndaj tyre. Mos u bërë s\ bishat gjakpirëse që ndiejnë kënaqësi duke i ngrënë. Dije se ata janë Ay Ilojesh: ose vëllezërit tu në fë ose dikush i ngjashmë me ty në krijim."

Një pikëpamje e tillë e gjërë i përfshinë të gjitha racat, të gjitha kulturat dhe të gjitha gjuhët. Uniteti shpirtëror dhe fetar dhe bashkimi midis njerëzve mbetet si mbështetje e fortë dhe e përhershme e komunitetit. Nëse shoqëria bie në ndasi të mendimeve dhe bindjeve, do të dobësohen lidhjet e dashurisë, ndërsa kur paraoiten mospajtimit, nevojat materiale do t'i shtojnë dallimet, grindjet dhe tensionet. Prandaj lidhja më e fortë e unitetit midis popujve është lidhja fetare, pa marrë parasysh të gjitha dallimet midis njerëzve.

Kjo është lidhje e bashkimit me cilën islami i ka lidhur njerëzit duke i liruar nga prangat e përçarjeve dhe dallimeve duke i ftuar për krijimin e parimeve të pajtimit dhe bashkimit në shoqëri e cila është gjendje e natyrshme e njeriut.

Prandaj, lidhja mes vëllazërisë është manifestimi më i plotë i lidhjes së plotë shpirtërore midis njerëzve. Prandaj Kur'ani me ftesën e vet i vën themelet e dashurisë më të lartë reciproke midis muslimanëve. Kur'ani na mëson se muslimanët janë vëllezër ndërmjet vete. Me këtë maksimë Kur'ani i udhëzon muslimanët për dashuri, miqësi të sinoertë dhe formën më të mirë të barazisë midis tyre. Vëllazëria islame nuk është e natyrës ceremoniale. qëllimi kryesor i kësaj vëllazërie është që secili musliman ta bëjë atë për çka është i obliguar ndaj vëllaut të vet. S'ka dyshim që besimi i çdo besimtari, është vlera më e shenjtë dhe më e dashur për te. Prandaj edhe lidhja midis muslimanëve, që buron nga vëllazëria fetare dhe shpirtërore është më e thella dhe më e larta, ajo tejkalon madje edhe ndjenjën e vëllazërisë së zakonshme, ngase e simplifikon bashkimin e qëllimit të përbashkët, unitetin e bindjeve të përbashkëta, unitetin e besimit dhe unitetin e zemrës.

Në suren ElHuxhurat: 10, thuhet: **"S'ka dyshim se besimtarët janë vëllezër, pra bëni pajtim ndërmjet vëllezërve tuaj dhe kinie frikë Allllahun, q0 të Jeni të meshruar (nga Zoti.)"**

Pejgamberi, s.a.v.s., ka deklaruar: "Në mëshirën dhe solidaritetin e ndërsjellë muslimanët janë si një trup. Nëse sëmuret një organ i tij, tërë trupi do t'i ndiejë ethet dhe pagjumësinë." (Bukhari 1/13)

Islami, liria dhe drejtësia

Islami është fë e lirisë dhe drejtësisë; lirisë nga pushteti i tiranëve dhe dhunuesve, të cilët i shfrytëzojnë potencialet njerëzore për hir të interesave dhe qëllimeve personale, të cilët atakojnë njerëzit dhe dinjitetin e tyre, pasuritë dhe jetën, të cilët i nënshtrojnë me pasionet e tyre të ulëta. Regjimet diktatoriale, kapitalizmi dhe komunizmi vendosin diktaturën e interesave grupore dhe vullnetit ndaj njerëzve dhe komuniteteve të tëra, duke i detyruar të pasojnë ligjet dhe dispozitat e tyre. Në islam tërë pushteti dhe autoriteti i përket vetëm Allahut. Me këtë ai e liron njeriun nga raporti i robërimit, në rrugën e arritjeve të lirisë së vërtetë reale.

Islami tek çdo njeri dëshiron ta kultivojë ndjenjën e vetërespektit, ndërsa kjo ndjenjë është e mundur të realizohet vetëm nëse të gjithë pjesëtarët e komunitetit i nënshtrohen vetëm Allahut të Lavdishëm. Vetëm, në këtë rast, asnjë anëtar i bashkësisë nuk mund të shtypë të tjerët, as mund të lartësohet mbi ta. Islami i pranon vlerat njerëzore. qëllimi i tij është, në kuptimin e përgjithshëm, të ruajë të gjitha të drejtat e natyrshme të njeriut dhe të vendosë drejtësinë në të gjitha aspektet e jetës individuale dhe shoqërore. Ligji islam ka siguruar shkallën më të lartë të barazisë për të gjithë njerëzit. Para këtij ligji të gjithë janë krejtësisht të barabartë. Ky dimension i islamit është shkak i zhvillimit marramendës gjatë vetëm një shekulli. Popuj të ndryshëm e kanë pranuar jashtëzakonisht ngrohtë.

Historia tregon se çdo kohë ka pasur bindje të pabaza dhe drejtime të ndryshme ideologjike, siç është racizmi dhe nacionalizmi, e që ka penguar realizimin e uniteit të komunitetit. Përkundër, kjo ka shkaktuar gjakderdhje dhe luftra ndërmjet popujve. Para çdo shprehje të dallimeve midis popujve, islami insiston në unitet dhe bashkim. Kjo është konstanta e tij kryesore.

Kur'ani në suren Ali Imran, ajeti 64, i drejtohet hebrejve, zjarrputistëve dhe krishterëve me fjalët: **"Thuaju (o i dërguar): "O ithtarë të librit (Tevrat e Inxhil), efani (të bashkohemi) te një Fjalë që është e nfejtë (e drejtë) mes nesh dhe mes Jush: të mos adhurojmë, pos Allahut, të mos ia bëjmë Atij asnjë sendshok, të mos konsiderojmë njëri tjetrin zotërpos Allahut! E në qoftë se ata refuzojnë, ju thoni: "Dëshmoni pra, se ne jemi muslimanë (besuam një Zot)!"**

Popujt, të cilët sot e synojnë bashkimin, drejtësinë dhe çlirimin nga kolonializmi dhe racizmi, këtë zgjidhje mund ta gjejnë brenda sistemit islam, ku të gjithë popujt janë të barabartë. Pa marrë parasysh racën, ngjyrën e lëkurës, të gjithë mund të jetojnë në liri të plotë dhe barazi. Islami i vlerëson njerëzit sipas diturisë dhe veprës. Më i mirë është ai që është moralisht i pastër, ndërsa themel i kësaj është 'takvaja', dmth. vetëdija për Allahun në çdo kohë dhe në çdo vend.

Islami nuk e pranon asnjë veti tjetër. **"O fu njerëz, vërtetë Ne fu krijuam fu prej një mashkulli dhe një femre, ju bëme popuj e fise qÇ të njihent ndërmjet vete, es'ka dyshim se te AllUahu më i ndershml ndër ju është ai qÇ më tepër është ruajtur**

(nga të këojjat) e **Allllahu është I dijshëm dhe hollësisht I njohur përçdogjë.**"
(ElHuxhurat, 13)

Muhammedi, s.a.v.s., është shprehur: "Arabët nuk janë më të mirë se joarabët, as janë të bardhët më të mirë se të zinjët. Allahu e pranon vetëm një devotshmërinë." Kur Pejgamberi sërish u kthye në Mekë, iu drejtua një gurpi që e preferonin gjuhën dhe racën e tyre, dhe me këtë rast ka thënë: "Falëmnderoj Allahun, i cili prej jush e ka larguar xhahilijetin, mendjemadhësinë dhe mburrjen e tij." Sekush i kishte thënë imam Rida'it r.a.: "Për Allahun, në Tokë nuk ekziston njeri me origjinë më fisnike se e juaja." Ky iu përgjegj: "Vetëdija e tyre ndaj Allahut (takvallëku) dhe devotshmëria i kanë ngritur në këtë shkallë." (Tefsir elBahrain, 4/211)

Me këto fjalë, imami e qprtoi njeriun, i cili deshi ta lëndojë duke lartësuar prejardhjen e tij, ndërsa njëkohësisht ia kujtoi vlerën e takvallëkut në islam. Njeriu tjetër i tha: "Për Allahun, ti je njeriu më i mirë nga të gjithë." Imami u përgjegj: Mos u beto, o njeri! Më i mirë se unë është ai që është më i vetëdijshëm për Allahun dhe më i devotshëm ndaj Tij. Për Allahun, nuk është abroguar ajeti në të cilin thuhet: **"O ju njerëz, vërtetë Ne ju krijuam Ju prej një mashkulli dhe një femre, ju bëmëpopuj e fise që të njiheni ndërmjet vete, es'ka dyshim se te Allllahu më i ndershmëri ndërju është ai që më tepër është ruajtur** (nga të këojjat" ... (

Takvallëku është i lirë, dhe jo robër, ngase robëria nuk mund të ofrojë lumturi për njeriun. Takvallëku është mbrojtje shpirtërore për njeriun, që i ofron liri dhe e çliron nga robërimi i pasioneve. Takvallëku i ofron liri secilit individ brenda shoqërisë. Ata që i robërojnë pasurisë apo pozitës në shoqëri nuk janë të lirë.

Prijësi i besimdrejtëve Hazreti Aliu, thotë: "Vërtetë takvallëku (vetëdijesimi për Allahun) është çelës i drejtësisë, deponimit për atë botë, çlirim nga çdo robëri dhe shpëtim nga shkatërrimi. Me ndihmën e takvallëkut do t'ia dalë ai që kërkon, do të shpëtojë ai që ikë dhe do të kënaoë dëshirat ai që i posedon." (Shtegu i elekuencës, f. 351)

Islami i ka proklamuar këto vlera në kohën kur tirania, shtypja, padrejtësia dhe konfliktet racore ishin duke vluar midis njerëzve. Vetitë në kundërshtim me mendjen, virtutit dhe lirisë kanë qenë më dominante. Të varfërit dhe të dobëtit kanë qenë të privuar nga çdo e drejtë njerëzore dhe siguri shoqërore. Me guxim të jashtëzakonshëm moral, Pejgamberi i islamit ka hedhur jashtë ligjit të gjitha ato mosbarazi dhe konflikte. Ai shpalli barazinë e plotë midis njerëzve duke ua kthyer lirinë në kuadër të devotshmërisë vetëm Allahut Një. Në një mjedis të tillë, në suaza të ligjeve të drejta islame, klasët e shtypura shoqërore, të cilat deri atëherë nuk kishin guxim t'i kundërvihen vullnetit të të fortëve, përjetuan afirmim të plotë.

Të gjithë që mendojnë se ka drejtime dhe ideologji të tjera që janë të afta të mbrojnë të shtypurit dhe të abuzuaixt, ashtu siç e ka bërë këtë islami, janë gabim dhe nuk kanë kuptuar asgjë nga islami. Islami, vërtet, e ka proklamuar dispozitën më të plotë të drejtësisë sociale. Asnjë sistem tjetër deri më tani nuk ka mundur të realizojë një drejtësi të tillë dhe ta zbatojë atë me efikasitet në praktikë.

Madje edhe komunistët, armicjtë e fesë, e pranojnë haptas rolin e çjëndror të parimeve islame në lirim e popullit. E përmuajshmja "Madrum", zëdhënësi i partisë marksiste (nr. 2 v. 3) shkruan: "Fenomeni i islamit në fillim të shekullit të shtatë paraoet kthesë rrënjësore në histori. Ai ka ndryshuar civilizimin njerëzor dhe ka lënë gjurmë të thella në zhvillimin e njerëzimit që do të pasojnë më vonë. Ky zhvillim mahnitës, për më pak se një shekull, nga atdheu i Arabëve deri në Loarë në perëndim dhe Sind e Amu Darja në lindje, ka shkruajtur facje fascinuese. Gadishulli i Arabisë paraoet djepin nga cili janë përhapur besime të ndryshme, ndërkohë që banorët e Mekës kanë cjenë idhujtarë. Meka ka oenë qgndër tregtare e tërë gadishullit të Arabisë. Ajo ka qenë edhe oendër e nacionalizmit arab, dhe njëkohësisht edhe qendër i pikëpjekjes së shumë besimeve. Sistemi fisnor është shndërruar në feudalizëm. Islami në fillim i pushton zemrat e të shtypurve dhe skamnorëve, fshatarëve dhe robërve. Atëbotë ai ishte një lëvizje e fuqishme demokratike kundër robërimit dhe oligarkisë së fajdexhijve. S\ dhe besimet tjera edhe islami kishte veçoritë e veta. Ate e karakterizonte ana vitale materiale. Kështu që ai dallonte nga besimet tjera në bazë të asaj që e kishte mohuar monakizmin, kishte barazuar të gjithë njerëzit, kishte barazuar mashkullin dhe femrën në të drejta, mbronte robërit dhe skamnorët. Themelet dhe parimet e tij janë unikë. Kjo i ka mundësuar ta zbatojë atë transformim të madh shooëror. Islami ka qgnë goditja më e fortë për sundimtarët gjakpirës të kohës, mëshirë dhe shpëtim për të shtypurit dhe skamnorët. Në momentin e duhur ai i dha goditje finale dy perandorive të mëdha (romake dhe persiane) dhe vendosi pushtetin e vet në një territor prej Kinës në lindje deri në Spanjë në perëndim."

Islami kundërshton dallimet klasore dhe e mohon raportin 'zotëri' dhe 'vartës'. Imam Aliun k.v. e kishin informuar lidhur me një ndejë të organizuar në Basra për nder të guvernatorit, përfaqësuesit të tij, Othman (Othman bin Hunaif). Ishte zemëruar për atë që guvernatori i tij i kishte lejuar vetit të sillet në lidhje të posaçme me 'fisnikërinë' e Basrës dhe të bëhet simbol i theksimit të posaçëm të klasës sunduse. Aliu ia dërgoi një letër Othmanit në të cilën e oprtonte ashpër. Letra është shënuar në "Shtegun e elekuencës".

Në luftë kundër racizimit, islami është shumë më efikas se besimet dhe drejtimit ideologjike tjera. Sot në mbarë botën dëgjojmë thirrjen për barazimin juridik të të bardhëve dhe të zinjve, mirëpo në realitet ekziston një humnerë e madhe në mes teorisë dhe praktikës. Ndërkohë racizmi me të gjitha format e tij është i pranishëm si në kohrat më të errëta. Çfarë është dobia e thirrjeve për barazi dhe liri, nëse pas tyre fshehet një realitet i tillë i hidhur. Si mund t'u besohet pastaj thirrjeve të tyre?

Pas luftës së dytë botërore të gjitha oeveritë e botës janë marrur me problemet e lirisë dhe barazisë. Është sjellur edhe Deklarata e universale mbi të drejtat e njeriut për t'i bërë të vlershme këto ide. Nga Deklarat dhe dokumenteve të ngjashme me të është praktikuar ajo që ka qenë në interes të klasës sunduese. Vendet e zhvilluara e kanë pasur të vështirë të pranojnë se dallimet në ngjyrë dhe racë nuk janë kriter për përsosmëri dhe progres. Islami e ka kuptuar këtë fakt që nga fillimi dhe racizmi në te kurrë nuk ka qenë problem.

Pejgamberi i Allahut praktikisht e ka praktikuar parimin e barazisë në atë kohën e errët që para shekullit 14. në këtë aspekt ai e kishte martuar kushërirën e tij me shërbëtorin e vet Zejd b. Harithin. Na transmeton Imam Bakiri r.a., të ketë deklaruar Pejgamberi

s.a.v.s.: "Një njeri nga Jemeni, i quajtur Xhujebir ((uvvayber), kishte ardhur te Pejgamberi, s.a.v.s., dhe e pranoi islam. Ishte bërë musliman i mirë, ndërkaqë ishte i njeri trupshkurtër, i shëmtuar dhe i varfër. Për shkak të gjendjes në cilën ndodhej, Pejgamberi e pranoi afër tij. Për ushqim i caktoi një sa' hurme për çdo ditë, i dhuroi dy guna dhe e lejoi të flinte në xhami. Ashtu kishte jetuar një kohë të gjatë. Numri i rasteve të tilla shumë shpejt u shtua aq shumë sa xhamia u bë e ngushtë për t'i pranuar të gjithë. Atëherë Pejgamberi i Allahut urdhëroi oë xhamia të zbrazej. Mandej urdhëroi t'u bëhet një hapësirë e posaçme për vendosjen e tyre, gjë që edhe u bë në xhaminë e Pejgamberit në Medinë, ndërsa ky vend është i njohur me emrin 'sofa1. Ishte ky vend i qëndrimit për skamnorë dhe nevojtarët.

Pejgamberi, por edhe muslimanët tjerë i vizitonin rregullisht, u sillnin ushoim dhe i ndihmonin. Një ditë Pejgamberi i thotë Xhujebirit: "Sa mirë do të ishte ta marrësh një grua me të cilën do ta ndash jetën dhe cila do të ndihmojë edhe në këtë edhe në botën tjetër!"

Xhujebiri u përgjegj: "O Pejgamber i Allahut, do ta flijoja edhe babain edhe nënën për ty! Për Allahun, as jam njeri me pozitë, as me prejardhje. Nuk jam as i pasur, as i bukur, andaj cila grua do të mund të martohej me mua?" Pa kësaj Pejgamberi, s.a.v.s., i tha: "Allahu me islam i ka ngritur ata që kanë qenë të poshtëruar. Islami ka eliminuar mendjei. iadhësinë e xhahilietit, ka hequr prestigjin sipas përkatësisë fisnore dhe familjarizmit. Sot janë të barabartë të gjithë, arabë e joarabë, të bardhë e të zinj. Të gjithë janë nga Ademi, ndërsa Allahu e krijoi Ademin nga argjila. Më i dashuri për Allahun Ditën e gjykimit është ai që është më i vetëdijshëm për Te dhe oë është më i përkushtuar. Prandaj, o Xhujebir, sot mund të jetë më i mirë se ti ai që është më i vetëdijshëm për Allahun dhe cili është më i përkushtuar ndaj Tij." Pastaj i tha edhe: "Shko menjëherë te Zijad bin Lubeidi, më fisnikut nga Beni Mijade dhe i thuaj: 'Unë jam zëdhënës i Pejgamberit të Allahut, ndërsa ai të porositë: 'Martoje vajzën tënde për Xhujebirin.'

Me të shkuar Xhujebiri e gjeti Zijadin në shtëpinë e tij duke ndejtur me bashkëfamiljarët e tij. Kërkoj leje të hynte, ndërsa pasi hyri, u dha selam të pranishëmve dhe iu drejtua Zijadit: 'Unë jam zëdhënës i Pejgamberit të Allahut. Kam ardhur me një punë të posaçme. Dëshiron të ta them këtu apo sy më sy?

Zijadi u përgjegj: "Thuaje këtu para të gjithëve. Porosia nga Pejgamberi është nderë dhe respekt për mua."

"Mirë, atëherë" tha Xhujebiri, për të vazhduar:

"Pejgamberi i Allahut më ka dërguar të t'i transmetoj fjalët e tij: 'Martoje vajzën tënde për Xhujebirin.'

"Për këtë punë të ka dërguar Pejgamberi i Allahut?" e pyeti Zijadi.

"Kurrë nuk do të gënjeja për Pejgamberin, s.a.v.s." u përgjegj Xhujebiri.

Pas kësaj Zijadi deklaroi: "Ne, ensaritët (dmth. ndihmësit e Pejgamberit në ditët e para të tij) i martojmë vajzat tona vetëm për ata që janë të barabartë me neve. Prandaj shko, ti Xhuvejbir, ndërsa unë do të shihem me Pejgamberin dhe do të lajmëroj për këtë."

Duke dalur nga shtëpia Xhuvejbiri deklaroi: "Për Allahun, Kur'ani nuk thotë kështu, as suneti i Pejgamberit, s.a.v.s., këtë nuk e dëshmon."

Vajza e Zijadit, Zulfa, i kishte dëgjuar këto fjalë në dhomën e saj.

Ajo e ftoi babain, ndërsa kur ky hyri, i tha: "Si bisedon kështu me Xhuvejbirin?"

"Më tha" filloi ai "se Pejgamberi e kishte dërguar me porosi, që të martoj ty me te."

"Për Allahun" tha ajo. "Xhuvejbiri nuk do të gënjente për Pejgamberin. Prandaj dërgo një njeri oë ta kthejë prapa."

Kështu edhe bënë. Kur e kthyen, Zijadi i tha: "Më fal, o Xhuvejbir. Ulu këtu dhe prit gjersa të kthehem." Në ndërkohë Zijadi shkoi te Pejgamberi i Allahut dhe i tha: "O Pejgamber i Allahut, për ty do ta flijoja babanë dhe nënën. Xhuvejbiri erdhi nga ti me një porosi që t'ia jap vajzën time për grua. Unë, ndërkaa nuk isha i butë me përgjegjen time, andaj erdha te ti të ta them, se ne, ensaritët, vajzat tona i martojmë vetëm me ata oë janë, midis nesh, të barabartë me ne."

Pejgamberi i Allahut, s.a.v.s., u përgjegj: "O Zijad, Xhuvejbiri është mu'min (besimtar), ndërsa mu'mini është rast për mu'minen; muslimani është rast për muslimanen. Jepja vajzën, Zijad, dhe mos e përçmo. Zijadi shkoi në shtëpi dhe i tha vajzës ç'kishte ndodhur.

Ajo ia ktheu: "Bab i dashur! Nëse e kundërshton Pejgamberin, atëherë del nga feja. Më marto me Xhuvejbirin."

Zijadi doli nga dhomat e vajzës së tij, e kapi Xhuvejbirin për dore dhe e solli në mesin e bashkëfamiljarëve duke e prezentuar si dhëndërrin e tij. Vetë ai e siguroi pajën e vajzës dhe shpenzimet e dasmës, ndërtoi një shtëpi për ta dhe e furnizoi atë tërësisht, në të cilën pastaj u vendosën Zulfa dhe Xhuvejbiri. (AlKafi, 5/339).

Kështu Pejgamberi i martoi një zezak të varfër, por besimtar të vërtetë musliman, me vajzën e njërit prej prijësve më të shouar të fisit. Francezi Gustav le Bon shkruan:

"Barazia te muslimanët e ka arritur përsosmërinë, barazia e dli proklamohet në tërë gojën në Evropë, nuk ka kurrfarë efekti në realitet. Muslimanët praktikisht e kanë vënë ne jetë parimin e barazisë. Në mesin e muslimanëve nuk ka dallime klasore, të dlat sot i vërejmë ndër trashëgimtarët e Revolucionit francez. Islami i ka eliminuar të gjitha dallimet klasore, familjare dhe individuale, ndërsa të gjithë muslimanët janë vëllezër. Në botën arabe një personalitet i madh ka bashkuar flse të ndryshme në gjirin e një fjale. Kjo fjalë i ka lidhur në një sistem ligjesh, sipas dlit jane të barabarta të gjitha racat në të gjitha kontinetet dhe ata nuk janë të huaj njëri për tjetrin. Për shembull, muslimani kinez ka të drejta krejtësisht të

njejta në shtetin islam siç i ka edhe arabi musliman, përkundër të gjitha dallimeve ekzistuese midis tyre." (Civilizimi araboislam, f. 516 dhe 517.)

Dr. Louelaj shkruan:

"Shoqëritë muslimane kurrë nuk janë goditur nga pasojat negative për punëtorët dhe skamnorët, e që ndodhë zakonisht me sistemet reformatore. Muslimanët kanë sisteme që forcojnë themelet e unitetit dhe tolerancës midis të pasurve dhe të varfërve. Mjafton nëse themi që Evropa, e dala përndryshe pohon që muslimanët duhet të mësojnë prej saj, në realitet duhet të mësojë nga muslimanët. Në islam nuk ka klasa të privilegjuara, as pozita trashëguese. Themelet e sistemit politik në islam janë të thjeshtë, ndërsa ata që jetojnë në këtë sistem, pa marrë parasysh pozitën, respektin, pasurinë dhe varferinë e tyre ose ngjyrën e lëkurës, janë të barabartë." (Civilizimi araboislam, f. 515, 516).

Jobi shkruan:

"Vetëm islami është i aftë të tubojë popuj të ndryshëm në një front edhe atë në bazë të barazisë. Komuniteti musliman në Kinë, Japoni, Indonezi, Indi, Afrikë, tregon se vetëm islami mund të ndikojë tek popujt dhe racat e ndryshme. Nëse i vështrojmë në mirë dallimet ndërmjet Lindjes dhe Perëndimit të sotëm, do të kuptojmë se shpëtimi nga këto dallime qëndron vetëm në islam."

Ceremoniali i haxhit në islam është, gjithashtu, i bazuar në parimet e barazisë dhe bashkimit. Në kohën e haxhit nuk ka asnjë gjurmë të dallimeve të jashtme. qabja i joshë të gjithë, kurse ata, pa marrë parasysh ngjyrën e lëkurës, qëndrojnë në një saf dhe pa kurrfarë dallimesh. Filip Hiti shkruan:

"Ceremoniali i haxhit në islam me kohë është shndërruar në faktor tejet të rëndësishëm social, përmes haxhit më së miri pasqyrohet uniteti i popullit musliman. Çdo musliman, që ka mundësi, duhet të paktën një herë në jetë ta kryejë këtë obligim. Ky ceremonial i tubon muslimanët nga mbarë bota dhe arrin ndikim të pakontestueshëm. Atje, afer Shtëpisë së Allahut, tubohen zezakë, berberë, kinezë, iranianë, turoë, hindusë, arabe nga Siria, Jordania, Libani dhe viset tjera, pastaj të varfer dhe të pasur. Me këtë rast ata ia shtrijnë njëri tjetrit dorën në mënyrë vëllazërore dhe bashkërisht e përsëritin shehadetin. Vetëm islamit ia ka dalur të eliminojë dallimet midis popujve dhe racave të ndryshme. Dallimi i vetëm që e bën islami ndër njerëz është besimi dhe mosbesimi. Është e pamohueshme që ky tubim është manifestim i madh i unitetit dhe barazisë midis njerëzve. Ai më së miri e prezanton islamit për miliona njerëz të cilët jetojnë në tërë rruzullin tokësor." (Islam nazar kah daushmendan garb, f. 329 dhe 240.)

Tregohet se në kohrat e lashta tre muslimanë me origjinë të ndryshme racore, Selman farisiu, bizantinasi Sahib dhe etiopiasia Bilall, po rrin bashkë kur ishte afuar një arab i quajtur Kais. Duke shikuar këtë pamje të mrekullueshme të tre muslimanëve zemërbardhë dhe të devotshëm, arabi kishte deklaruar: "Pjestarët e fisit Avs dhe Hazreth janë arabë që kanë qenë pranë Pejgamberit me rastin e lutjes dhe flijimit. Ç'kanë këta tre për të thënë? Kush i ka ftuar këta të jenë nga ndihmësit e Pejgamberit?"

Fjalët e tij arritën në veshin e Pejgamberit. Ai u ngrit dhe ftoi njerëzit të tubohen në xhami ku u tha me zemërim: "Zoti është një. Ademi, babai i parë i të gjithë neve, është një. Besimi juaj është një. Pastaj arabizmi, sado krenarë opfshi me këtë, nuk vie as nga babai as nga nëna juaj por vetëm nga gjuha juaj." Pejgamberi synonte eliminimin e racizmit dhe kishte shpallur vendimin me cilin barazinë e kishte bërë dispozitë ligjore dhe kishte mallkuar çdo kundërvënie kësaj.

Një ditë Pejgamberi e kishte pranuar një njeri babai i cilit ishte zezak. Ebu Dherr Gafari, i cili një kohë të gjatë e kishte shprehur urrejtjen ndaj tij, i kishte thënë në prezencë të Pejgamberit: "O biri i zezakut!" Pejgamberi, me ta dëgjuar këtë fyerje, e kishte optuar me fjalët: "Përse ngjyra e zezë lëkurës së nënës së tij të shkakton urrejtje?" Ebu Dherri ra në gjunj, duke puthur këmbët dhe duart e Pejgamberit, duke u penduar me krejt sinoeritetin e tij dhe duke u hedhur pluhur mbi kokë derisa Pejgamberi ia fali."

Duhet pranuar se parullat e ideologjive klasore dhe raciste viteve të fundit kanë depërtuar në disa shtete islame, me rezultat tragjik të krijimit të ndasive klasore dhe kombëtare, të cilat janë në kundërshtim të ashpër me parimet e islamit.

Barazinë midis pjestarëve të komunitetit njerëzor të cilën e projekton ligji islam duhet pranuar si model social në botë. Harun elRashidi, kalif abasid, kishte dëshmuar nën betim në sallën e gjyqit, ndërsa shërbëtori i tij, Fadl b. Rabi kishte dëshmuar në favor të tij. Gjyotari kishte refuzuar ta pranojë dëshminë e Fadlit. Kalifi kishte kërkuar shpjegim, ndërsa gjyqtari kishte deklaruar: "Fadli vetë e thotë se është shërbëtoriyti. Nëse e thotë të vërtetën, gjyq islam nuk do ta pranojë dëshminë e shërbëtorit në favor të zotëriut të vet. Por edhe nëse gënjen, dëshmia e tij nuk pranohet."

Kalifi i dytë abasid, Mensuri, kishte marrë me qera shumë deve për të shkuar në haxh. Pas kthimit, kalifit e shtynte pagesën e qerasë. Pronarët e deveve rastin e hodhën në gjyq. Gjyotari e ftoi në gjykatore dhe e vuri përballë pronarëve të deveve. Kur dëgjoji dëshmitë, vendosi në dëm të kalifit dhe e dety

roi oë pronarëve të deveve t'ua paguajë borxhin para se t'i lejohej ta braktisë gjyqin. Ky vendim i prerë i gjyqit dhe zbatimi i vendimit aty për aty është i njohur nga juristët perëndimorë si një nga përparësitë më të mëdha të gjyqit islam. Me këtë kursehet koha dhe shpenzimet për paditësin, por gjithashtu edhe për mbrojtjen dhe gjyqin.

Dr. Gustav Le Bon lidhur me këtë sjell disa vrojtime të veta nga prezantimi në gjyqin e qytetit Marakesh të Marokut.

"Prokurori dhe mbrojtja me juristë dhe letra hyjnë në gjykatore. Hyn gjyqori tari dhe të pranishmit ngriten. Secila palë menjëherë e paraoet rastin. Gjyotari i fton për ekspozë, pastaj e merr vendimin i dli menjëherë ekzekutohet, në fevor të madh të gjithëve qg janë të implikuar në këtë rast. Sikur gjyqete perëndimore të mos i zhagisnin aq shumë rastet, do të mësonin këtë mjeshtri të ndarjes së drejtësisë me nder, shpejt dhe në mënyrë ekonomike."

Kur të gjithë pjestarët e shoërisë të jenë të bindur se karshi tyre po zbatohen ligjet e drejta të Zotit, se edhe wtë sundimtari nuk ka fare më shumë të drejta se ata, oë

gjykatësi gjykon vetëm në bazë të ligjit të Allahut, dhe jo në bazë të afiniteteve dhe emocioneve të tij atëherë shoqëria vërtetë do të jetë stabile, e oetë dhe e sigurtë. Nëse bota dëshiron të gjitha dallimet dhe përçarjet brenda bashkësisë njerëzore, me qëllim të jetës së oetë dhe të lumtur, atëherë do të duhej të shfrytëzojë parimet dhe principet islame, si dhe sistemin social e politik islam. Duke marrur parasysh që aleancat botërore dhe asociacionet juridike oarkojnë përbrenda suazave të ngushta nacionale, gjeografike dhe racore dhe s\ të tilla nuk janë në gjendje të zgjidhin problemet botërore, ngase edhe vetë janë të ndarë. Ata nuk janë në pozitë të ndërtojnë një botë të re në themelet e drejtësisë dhe barazisë. Përkundrazi, nacionalizmi bashkëkohor, të cilin e mbështesin shumë vende, është shkaktar i grindjeve dhe konflikteve midis popujve.

Këtë të vërtetë e ka publikuar edhe profesori i një universiteti amerikan, dr. Lusi Snajder, i cili thotë:

"Nacionalizmi bashkëkohorë ka shbktuar shumë konflikte në kufijtë historikë dhe natyrorë ndërmjet popujve. Kanë dështuar lidhjet kulturore dhe ekonomike midis grupeve etnike, e qg shkaktoi humbjen e sigurisë, kufizimin e lirive të njeriut, shtimin e armatimit dhe tendosjen e marrëdhënieve ndërkombëtare. Mund të pritë zgjërimi i pavarësisë dhe pavarësimit të shteteve në dekadën e flindit të këtij shekulli (shekullit XX S.S.), por megjithatë, këta dy nuk janë rrugë e sigurtë deri te liria indMduale dhe paoa botërore." (Cihad der karn bistem, 34 dhe 35)...

Gjëja e vetme që mund t'i bashkojë popujt nën një flamur, duke bërë në këtë tnënyrë shërbim bashkësisë njerëzore është uniteti në themelet e fesës në Një Zot, si dhe nga fakti i vlerave të dala morale dhe shpirtërore. Vetëm një unitet i tillë e zgjon frymën e vëllazërimit dhe miqësisë së vërtetë, oë bashkon mendjet dhe zemrat. Asfarë mundësie materialc, as dallimet kombëtare, gjeografike e racore, nuk mund ta prishin. Të gjithë pjestarët e bashkësisë muslimane jetojnë jetë të oetë dhe të lumtur, ngase të gjithë besojnë në Një Zot të Vetëm dhe në bazat e parimeve islame, në ndjenjën e brendshme të obligimit njerëzor, por njëkohësisht e respektojnë të gjitha veçoritë dalluese midis tyre, siç janë raca, gjuha, arti, zakonet etj.

Islami nuk ka ndërmend ta degradojë një shoqëri, por synon ta lartësojë në nivelin më të lartë të mundur, ku ndodhet bashkëndiesia e vërtetë dhe dashuria e njëmendtë midis pjestarëve i afron ata në një bashkësi integrale, duke i dhënë tonin e bashkimit zemrës i cili bazohet në besimin që Zoti është Një. Allahu nuk i ka krijuar njerëzit në mënyrë që midis tyre të bëjë dallime, për t'i ndarë ashtu që të mos njohen mes vete.

Në suren ElHuxhurat, ajetin 13 thuhet: **"Ojunjerëz, vërtetë Ne ju krijuam fu prej një mashkulli dhe një femre, ju bëmë popuf e fise qÇ të njiheni ndërmjet vete, e s'ka dyshim se te Allllahu më i ndershmi ndërju është ai që më tepër është ruajtur (nga të këojjat) eAllllahu është I dijshtëm dhe hollësisht i njohur për çdo gjë."**

Vëllazëria islame nuk është kategori boshe. Ajo është një vlerë e vërtetë, burim i dashurisë dhe solidaritetit të ndërsjellë i të gjithë individëve dhe vëllazërisë. Dallimet e popujve dhe grupeve etnike janë vetëm motiv shtesë për njeriun që vetë të lidhë marrëdhënie me pjestarët tjerë të bashkësisë njerëzore, si dhe që në kuadër të këtyre marrëdhënieve të zhvillohet dhe përsoset. Përkundër ndikimeve të materializmit

perëndimor në shoëirinë islame, muslimanët ende janë të pushtuar nga solidariteti njerëzor, miqësia e sinoertë dhe vlerat tjera morale.

Filozofi i shouar Lajuter, i prekur thellë nga këto vlera, shkruan:

"Nën ndikimin e sistemit islam të vlerave, lindorët janë tejet të kujdesshëm, bujarë dhe mikpritës ndaj të huajve. Kjo i dallon për nga nderi dhe sinoeriteti. Ndërsa asgjë prej kësaj nuk mund të gjendet në mjedisin materialist perëndimor, midis prefiksave të vrazhdë dhe pashpirt perëndimorë."

Motivet e xhihadit

qëllimet e islamit në luftra dhe beteja të zhvilluara kundër politeistëve nuk kanë qenë të motivuara nga interesi material, si pushtimet ekspansioniste dhe kolonialiste. Islami ka motive krejtësisht tjera, më të larta. Efekti i parë i paraajtjes së islamit në Mekë është shprehur përmes reduktimit të tërësishëm të interesave materiale të arritura me pelegrinazhin tek tempujt e lashtë në qabe nga mbarë bota arabe. Këta interesa kanë qënë shkak i revoltës kundër fesë së re e të pastër. Kurejshitet i këputën të gjitha marrëdhëniet me Pejgamberin dhe ithtarët e tij duke i detyruar të largohen në male, ku fsheheshin, gjersa më në fund nuk gjetën strehim në Jethribin (Medine) miqësor, 200 mile në veri.

Madje edhe në këtë mjedis politeistët organizonin sulme të reja kundër muslimanëve. Domosdoja e mbrojtjes dhe sigurimit të ekzistencës e detyruan Pejgamberin ta përpunojë dhe soarojë konceptin e "luftës së drejtë". Sulmet e tij kundër karvanave tregtare nga lethribi (i cili së shpejti u qitajt me emrin e famshëm 'MedineanNebi', dmth. 'qyteti i Pejgamberit') janë ndërmarrur si preventivë në mënyrë që Mekelinjtë të mos sigurojnë sasi të mëdha të armatimit dhe fuoj të madhe më qëllim të shkatërrimit të besimit të grupit të tij besnik musliman.

Kur'ani i thekson oartë motivet e caktimit të xhihadit, si përgjegje ndaj agresionit të mundshëm. Allahu xh.sh. thotë: **"U është dhënëleje tëluftojnë, për shkak se u është bërë padrejtë, e AllHahu ka fuol për t'u ndihmuar atyre (muslimanëve). (U lejuan të luftojnë) Ata, të dlët vetëm pse thanë: "AllUahu është Zotiynël", u dëbuan pa kurrferë të drejte"** (ElHaxh, 3940) Në ajetin 190 të sures ElBekare thuhet: **"Dhe luftoni në rrugën e Alllahut kundër atyre që Ju sulmojnë e mos e teproni se Alllahu nuk i do ata qÇ e teprojnë (e fillojnë luftën)."**

Si fë e mbarë njerëzimit, për secilin dhe gjithandej, islami nuk njih kufij gjeografikë, por duhet t'i afrohet çdo oenie në çdo pëllëmbë të botës dhe t'ua sjellë atyre fjalën e së Vërtetës. Historia na mëson se asnjë sistem ekzistues nuk është zëvendësuar me ndonjë më të drejtë pa luftë. Shembuj për këtë janë revolucioni në Francë, Indi, Amerikë, Rusi, Kinë. Vetëm pas gjakderdhjes dhe çmimit të lartë erdhën rezultatet. Prejse islami ka filluar ta ndryshojë jetën dhe të gjitha anët negative të njerëzimit, si dhe ta përfundojë racizmin dhe eksplotimin, ka qenë e sigurt se do të ketë armiqjek njerëzit dhe sistemet të cilët dobitë e tyre i kanë arritur me korrupsion dhe dhunë.

Dhe vërtet, sa më shumë suksese që ka pasur në fitimin e ithtarëve anë e kënd botës me fjalë dhe vepër, ao.më i ashpër ka qenë reaksioni i atyre që e kishin kuptuar se po humbnin ndikimin ndaj atyre që i kishin nën sundim. Penda dhe fjala e shkruar, pa marrë parasysh fuqinë e tyre, nuk janë gjithnjë mjaft që në botë të përhapet një sistem reformator. Këto mjete nuk janë të afta të eliminojnë të gjitha prapësitë dhe fatkeoësitë e kësaj bote. Nganjëherë është e domosdoshme forca, ngase ekzistojnë njerëz të cilët nuk mund të lirohen ndryshe nga devijimet shoqërore dhe cilët nuk duan ta pranojnë të vërtetën.

Nëse fuqia ushtarake i del në rrugë përhapjes të së vërtetës, drejtësisë dhe fesë së Allahut, vallë ekziston ndonjë mjet tjetër që do t'i kundërvihet, pos një fuqi gjegjëse ushtarake. Në historinë e islamit është përdorur fuqia vetëm atëherë kur ishte humbur trualli i përshtatshëm për persiatje të lirë dhe baza e rrugës së drejtë. Islami fillonte luftën e armatosur vetëm kur tiranët e pengonin përhapjen normale të së vërtetës, mbi islamit dhe porosinë e tij, të drejtën e njerëzve për Iri të plotë të zgjedhjes së rrugës së drejtë në jetën e tyre. Në të kundërtën, e vërteta do të mund të pengohet para se të shpallej.

Lufta të cilën mund ta iniciojnë muslimanët është luftë çlirimtare, në kuptimin e plotë të fjalës. Luftë e cila liron mendjet nga paragjykimet dhe mitomania, liron njeriun nga të gjitha zgjedhat jonjerëzore. Kjo është luftë kundër devijimeve, madje edhe nëse ato janë në emër të Zotit, që e pengojnë njeriun ta gëzojë drejtësinë dhe dritën. Islami lufton të vendosë masat e drejta dhe humane të gjitha vlerave, dhe në këtë mënyrë t'u sigurojë njerëzve respekt dhe nder. Islami njerëzve të vet u dëshiron çdo të mirë dhe synon t'i eliminojë të gjitha pengesat që shkaktojnë gjendje kaotike. Muslimanët janë të urdhëruar të shkojnë rrugës së luftës dhe t'i lirojnë muslimanët e pafuqishëm e të shtypur në Mekë, të cilët nuk mund ta kryenin hixhrën.

Duhej mbrojtur dhe siguruar bashkësinë e sapoformuar islame nga sulmet e armiqëve dhe t'i mundësohet asaj zhvillim të lirë dhe normal.

"Ç'kenioë nuk lufton për Zjotin dhe për (t'ishpëtuar) të paafitngaburrat, nga gratë e nga fëmijët, të dlët lutën: "Zotijnë! nxirrta nga ky fshat (Meka), banorët e të cilit janë mizorë. fepna nga ana Jote shpëtim e ndihmëJ" (EnNisa, 75)

Islami nuk lufton kundër njerëzve. Ai lufton kundër shtypjes, tiranisë dhe prapësisë. Ai synon të çrrënjosë idetë e gabuara dhe t'i zëvendësojë ato me principe më të mira të pastërtisë dhe besimit. Ai nuk insiston në okupimin e armikut, por përpiqet ta përfillojë në anën e vet, dmth. në anën e Zotit. Lufta është mjeti i fundit për çrrënjosjen e së keqes dhe dominimit të mirësisë në botë. Themeli i thirrjes islame ndërtohet në lirinë e njerëzve nga robërimi i çdo gjëje tjetër pos Allahut: që me mendjen dhe zemrën e tij drejton vetëm ligji i Allahut dhe vullneti i Tij. Devijimi më i madh është adhurimi dhe përulja ndaj gurit, drurit apo ndonjë gjësendi tjetër të vdekur. Ky është mohim i natyrës së vërtetë të njeriut dhe esencës së tij.

Prandaj islami armikut i dërgon lajmëtarin me thirrje për pranimin e islamit dhe pacje të menjëhershëm. Kur ushtria muslimane u nis drejt Iranit sasanid, komandanti iranian Rustem Faruhzade kishte kërkuar nga komandanti i ushtrisë muslimane Sa'd b. Ebi Vekasi, oë t'ia dërgojë një emisar i cili do t'ia soaronte të gjitha qëllimet e xihadit islamik. Ja si e kishte shpejguar ai këtë:

"Cila është feja juaj?" së pari e kishte pyetur Rustemi.

Emisari ishte përgjegjës: "Shtylla e fesë sonë është shehadeti: Nuk ka zot tjetër pos Allahut, ndërsa Muhammedi është Pejgamber i Tij, si dhe besimi se është e vërtetë ajo që është sjellur nga Allahu."

"Kjo është e mirë, vazhdoi Rustemi a ka diç tjetër".

"Të kthehet populli prej adhurimit të njerëzve drejt adhurimit të Allahut Një" u përgjegj Sa'di.

"Edhe kjo qenka e mirë vërejt Rustemi a ka ende?"

Të gjithë njerëzit janë bijtë e Ademit dhe Havës; vëllezër nga një baba dhe një nënë" u përgjegj emisari.

"Edhe kjo është mirë" tha Rustemi, për të vazhduar: "Nëse unë e pranoj këtë e edhe populli im, ç'do të bënit ju? A do të sprapseni?"

"Për Allahun, do të sprapseni, i tha emisari "dhe kurrë më nuk do t'u afrohem pos si tregtarë apo me ndonjë nevojë tjetër."

Pastaj Sa'd b. Vekasi e dërgoi te Rustemi Ebi Shebs b. Re'biun. Rustemi e pyeti: "Përse ke ardhur?" "Na ka dërguar Allahu i tha ky t'i shpëtojmë të gjitha ata që dëshirojnë nga robërimi ndaj njerëzve dhe t'i shpiejmë në adhurim ndaj Allahut, ta hapim këtë dynja për të gjithë ata oë ajo u është ndaluar, t'i shpëtojmë njerëzit nga tirania duke i dërguar në drejtësinë islame.

Allahu na ka dërguar t'i ftojme njerëzit në fenë e Tij. Kush e pranon këtë edhe ne e pranojmë prej tij, pastaj e lëmë të oetë dhe në vendin e tij ta predikojë këtë besim. Ai oë e refuzon, luftojmë kundër tij përderisa të mos arrijë premtimi i Allahut." (Tarih Taberi, 4/518520)

Të nesërmen Rustemi e kërkoi njerin e njejtë. Sa'adi e dërgoi Hudhejfe b. Mihsanin, kurse Rustemi e refuzoi. Rustemi sërish e kërkoi njeriun e njejtë, ndërsa Sa'di e dërgoi Mugire b. Shu'bein. Ai ia tha po ato fjalë; i ftoi në islam dhe u tha, se nëse e pranojnë thirrjen do të lihen të qetë, ndërsa ushtria muslimane do të kthehej duke u lënë si trashëgimi Kur'anin. (Tarih Taberi, 4/428524)

Kjo është e lidhur edhe në librin tashëm të cituar (Vasa'el, kaptina mbi xhihadin, t. 2, f. 421), me atë që Pejgamberi ia kishte thënë Hazreti Aliut. Allahu opftë i kënaour me te: "Kurrë mos u bën agresor, i cili e fillon luftën. Së pari e fto armikun në islam. Nëse Zoti, përmes tejet, e futë vetëm një individ në botën e fesë, kjo është më e rëndësishme se ta posedosh gjithë që ndriçon Dielli."

Logjika e luftës në islam është bazuar në xhihad në emër të Allahut, në afrim ndaj tij dhe arritjen e lumturisë së përhershme. Islami nuk kërkon nga muslimanët të pushtojnë vende ashtu siç pushtojnë tiranët popuj të tërë. Prandaj pushtimet islame kurrë nuk duhet barazuar me këto luftra të padrejta dhe agresive. Ata që kanë zhvilluar luftra të tilla nuk kanë pasur asnjë, motiv hyjnor. qëllimi kryesor i tyre ka qenë pushtimi i territoreve, interesi material dhe shtypja e popujve. Ndërkaqkur muslimani lufton këtë e bën si obligim të shenjtë fetar. Muslimanët kanë luftuar në emër të Allahut, me bindjen se nëse në botë përhapet e Vërteta, do të zvogëlohet padrejtësia dhe tirania.

Allahu xh.sh. në Kur'an thotë: "Alllhu i do ata që luftojnë në rrugën e Tij të rreshtuar si të jetë ndërtesë e fortifikuar." (EsSaff, 4)

Në suren EnEnfal Allahu i ka optuar ashpër disa nga muxhahidët të cilët i përmbaheshin zakoneve të errëta nga koha e xhahilijetit (makutëria pas presë së luftës): "Ju keni për oëllim përjetimet e kësaj bote, ndërsa Alllhu dëshiron për ju Ahiretin." (ElEnfal. 67)

Në librin e tij Tufta dhe paoa në islam" e dr. Mexhid Hadduri, në f. 214, shkruan:

"Islami luftën e shikon si mjet mt të cilin do të ndryshojë 'Darulharb' (bota joislame) në Dar'ullslam (bota islame). Sikur kjo të realizohej nuk do të ekzistonte bota e tiranisë. Ndërsa qëllimi i xhihadit është neutralizimi i armiqgve të islamit. Prandaj, Iufta nuk është qgllim në ligjin islam, porse mjete i fundit për realizimin e paoes në Tokë."

Në dispozitat mbi xhihadin, islami tërësisht e merr për bazë moralin, për ç'arsye morali për muslimanin në luftë dhe në fushëbetejë gjithnjë ka tërheour vëmendjen. Islami synon t'i ruajë jetrat e njerëzve dhe të ndalojë gjakderdhjen, nëse ka ndonjë mundësi. Islami e ndalon djegjen dhe rrënimin në luftë, ndërsa fëmijë dhe gratë, të sëmurët mentalë dhe pacientët gëzojnë mbrojtje të plotë. Asnjë musliman nuk guxon të ndotë duart me gjakun e tyre, duke e goditur armikun e vet. Gjithashtu nuk guxojnë të sulmohen përfaosuesit, lajmtarët dhe emisarët e palës armike.

Profesor Muhammed Hamidullah nga universiteti i Parisit, në librin e tij "Pejgamberi dhe Iufta" (f. 9) shkruan:

"Pejgamberi Muhammed, s.a.v.s., ka sunduar në një sipërfooe prej mbi një milion mila katrore. Kjo është madhësia e tërë Evropes, nëse e lëmë anash Rusinë. Mirëpo, nuk kanë humbur jetën më shumë se 150 njerëz në konfliktet në mbarë iushullin. Gjatë 10 vjetëve muslimanët mesatarisht i kanë pasur çdo muaj nga një shehid. Askund jeta dhe gjaku i njeriut nuk kanë një respekt dhe shenjteri të tillë."

Sipas librit të Vasa'elit, kaptina mbi Haxhin (2/424) thuhet se Pejgamberi, kur do të vendoste të dërgojë ndonjë ekspeditë ushtarake, paraprakisht u deklaronte: "Shkoni në emër të Allahut, në rrugën e Tij dhe në rrugën e popullit të Pejgamberit. Mos tregoni tradhti dhe dyshim ndaj udhëzimeve të Tij. Mos e gjymtoni asnjërin. Tregoni mëshirë ndaj pleoye të pafuqishmëve, grave dhe fëmijëve. Drurin prejani vetëm kur kjo të jetë e paevitueshme. Çdo musliman, nëse i bëhet simpatik ndonjë nga politesitët, ai bëhet fqinj i tij përderisa të mos e dëgjojë thirrjen e Allahut. Nëse ju ndjek në islam, atëherë janë vëllezërit tuaj në fë, ndërsa nëse e refuzojnë islamin, siguroni siguri. Shkoni me ndihmën e Allahut."

Imam Ali b. Hysejni ka deklaruar: Prijësi i besimdrejtëve Hazreti Aliu k.v., i ka shkruajtur Malik b. Eshtarit, i cili i ka prirë ushtrisë së tij ditën e Basrës dhe midis të tjerash e kishte porositur: 'qëllo me shigjetë vetëm ate që të sulmon, dhe mos e ngreh

kordhën drejt atij që ikë. Mos e lëndo të plagosurin, ndërsa ai që e mbyllë derën e vet prapa, është i sigurt.

Nganjëherë në luftë ndodhë që armiku të bëjë diç oë te muslimanët e nxitë dëshirën për hakmarrje. Mirëpo, muslimanët u është urdhëruar që në raste të tilla të kujtojnë qëllimin e tyre parësor dhe parimet themelore, dmth. mbrojtja e së vërtetës dhe vlerave themelore të tij. Ata në raste të tilla duhet të frenohen. Islami muslimanëve u ka mbjellur ndjenjën e njerëzisë ndaj të gjithë pjestarëve të komunitetit njerëzor dhe asnjëherë nuk lejohet që ndaj dikujt të bëjë padrejtësi. Muxhahedinëve të vërtetë në rrugën e Allahut nuk i lejohet t'i tejkalojnë kufijtë e drejtësisë dhe të mendojnë mbi sulmet dhe hakmarrjen.

Kur'ani kerim përcakton qartë kur është e lejuar të përdoret fuqia e armatosur: **"Pra, kushju sulmonjuve, kthenia sulmin ati)edhejupo nëatëmasë dhe kini frikë nga Allllahu e ta dini se Allllahu është me të devotshmit." (2:194) UO ju që besuat! Bëhuni pbtësisht të vendosur për hlr të Allllahut, duke dëshmuar të drejtën, dhe të mos u shtyjë urrejtja ndaj një popull e VI shmangeni drejtësisë; bëhuni të drejtë se ajo është më afër devotshmërisë. Klnie dro Allahun se Allllahu di hollësisht për atë që veproni." (5:8) "O)u që besuat, mos i shkëlpi simbolet e Allahut, as muajin e shenjtë (mos lefoni luftën), as kurbanin (mos e pengoni), as atë me çafore (të caktuar për kurban), as (mos pengoni) ata që dukc kërkuar begati nga Zoti i tyre dhe kcnaoçsinë e Tif, kanë mësyre (për vizitë) shtëpinë e shenjtë (qaben). E kur të hiorii ihramin, atëherë gfahtoni. Urrejtja ndaj një populli, çë iu pat penguar nga xhamia e shenjtë, të mos ju shtyjë të silleni në mënyrë të padrejtë kundër tyre. Ndihmohuni mes vete me të mira dhe në të mbara, e mosnl në mëkate e në armiçësi. Klni dro dënimin e Allahut, se me të vërtetë Allahu është ndëshkues i forte." (5:2)**

Të gjithë ne kemi dëgjuar vepër rrëfimin mbi imam Aliun të kërrusur mbi gjoksin e armikut të rrëzuar duke ia scjaruar parimet e fesë së vërtetë, i cili në shenjë reagimi e pështyu në fytyrë. 'Aliu befas u ngrit dhe u largua. Ithtarët e tij e pyetën për ç'arsye e kishte bërë këtë, ndërsa ai ishte përgjegjur: "E ndieja se mllef i po shtohet në zemrën time për shkak të fyerjes dhe mezi po duroja ta vras në vend. Sikur do ta bëja këtë, kjo nuk do të ishte ekzekutim i thjeshtë i një jobesimtari të egër për shkak të paditurisë së tij të plotë, por akt i hakmarrjes personale në vrullin e pasionit. Çka ka më të mirë në synimin tim t'ia Sqaroj dhe prezentoj besimin e vërtetë nëse vetë unë nuk e përjetoj njëmend?"

Islami u paraqit me qëllim të mbjelljes dhe përhapjes së drejtësisë. Madje nëse një grup muslimanësh ka devijuar nga kjo rrugë duke iu referuar dhunës dhe padrejtësisë, muslimanët tjerë do të duhej t'i pengonin në këtë, nëse është e domosdoshme edhe me forcë ushtarake: **"Nëse dygrupe besimtarësh tentojnë të luftojnë ndërmjet vete, /u pajtoni ata, e në opftë se ndonfërlprej tyre e sulmon tjetrin, atëherë luftoni atëgrup qÇ vërsulet me pa të drejtë, derisa t'i bindet udhëzimit të Allllahut, e nëse ktheheni, atëherë me drejtësi bënipajtimin ndërmjet tyre, mbanie drejtësinë, se vërtet Allllahu i do të drejtit." (49:9)**

Ajo që tërheq vëmendjen në këtë ajet është fakti që ata, që i pajtojnë dy palët në konflikt, këtë duhet ta bëjnë në mënyrë të drejtë, në mënyrë që çdo grup të mund të realizojë të drejtat e veta. Ngase zakonisht në situata të tilla ndodhë që pajtuesit i kërkojnë nga pala e dobët të lëshojnë për, për hir të të ashtuquajturit kompromis, të heqë dorë nga të drejta e tij, e krejt kjo për ta përfunduar konfliktin.

Heoja dorë e palës së dobët mund të shkaktojë apetite edhe më të mëdha tek pala më e fortë. Mjerisht, sot ndërmjetësit (pajtuesit) zakonisht e shfrytëzojnë pikërisht këtë metodë në marrëveshje dhe i plotësojnë kërkesat e agresorit, edhe pse këto kërkesa janë të pabaza dhe të padrejta.

Islami urdhëron për heqje dorë nga të drejtat dhe interesat individuale në interes të paoës, por në situata të tilla kjo mund të lerë përshtypje të gabuar te agresori, e që mund të ketë pasoja tragjike. Islami synon të eliminojë tiranët dhe agresorët nga mjediset muslimane dhe të paralajmërojë njerëzit që me dhunë dhe mashtrim nuk mund të arrijnë asgjë. Një raport njerëzor i muslimanit ndaj të popujve të mundur ka pasur si pasojë oë gjithandej kanë qenë të pritur mirë dhe janë përshëndetur nga ana e banorëve vendorë.

Në qytetin Hims i kanë mbyllur dyert e oytetit para këmbëve të ushtrisë së Heraklit. U kishin thënë romakëve se qeveria muslimane me drejtësinë dhe ligjet e tij është më e mirë se tirania dhe forca me të cilën kanoseshin ata.

Kur ushtria muslimane nën komandën e Ebu Ubejdit kishte hyrë në territorin e Jordanit, krishterët nga ato vise u kishin dërguar letër në të cilën thuhej: "O muslimanë, ju jeni më të mirë se bizantinët edhe përkundër faktit se ata kanë fë të njejtë si ne. |u jeni më besnikë, më të drejtë, më të mirë, më të mëshirshëm dhe më bujarë për ne. Ata jo vetëm që e kanë pushtetin mbi neve, por na kanë plaçkitur edhe shtëpitë tona."

Filip Hiti, në blenin e dytë të librit të tij "Historia e arabëve" (f. 638) shkruan:

"Kudo qg ka shkelur këmba e ushtrisë muslimane, njerëzit e atyre viseve i kanë pranuar duarhapur dhe u kanë ofruar ujë dhe bukë, duke garuar në dalje nga istikamet e veta për t'iu bashkuar muslimanëve. Kjo mund të kuptohet lehtë nga ata që e dijnë ç'ka qgnë tirania e vizigotëve."

Muslimanët nuk i kanë detyruar popujt e viseve të pushtuara ta ndërrojnë fenë e tyre. Islami ka ndërtuar sistemin i cili u garanton liri të plotë të gjitha besimeve të tjera në shtetin islam. Ata kanë të drejtë në format e tyre vetanake të adhurimit, zakonet e veta me rastin e lindjes, lidhjes së martesës, vdekjes, për shkolla dhe përdorimin e gjuhës së tyre nëse e kanë pasur të zhvilluar, siç ishte ajo turke, armenishte, kurdishte ose arameishte. Kanë qenë të liruar nga zecjati, e që ka oenë detyrë për të gjithë muslimanët. Në vend të kësaj kanë paguar tatim individual për kokë apo mbrojtje flzike (xhizja), duke pasur parasysh se nuk kanë oenë muslimanë. Pagesa e këtij tatimi u ka garantuar të drejta qytetare dhe siguri të plotë në tërë komunitetin. Ky ka qenë raport i islamit ndaj ndjenjave subtile të ithtarëve të religjioneve të shpallura. Islami e potencon interesin e vet lidhur me këto çështje në nivel të trajtimit ligjor të fenomeneve kriminale, çështjeve ekonomike dhe civile dhe të gjitha aspekteve të jetës fetare.

Pakicave, qpfshin ato fetare apo etnike, u janë garantuar liri të plotë dhe të drejta qytetare.

Në Kur'an janë shpallur rregullativa adekuate të raportit ndërmjet muslimanëve dhe jomuslimanëve. Nëse jomuslimanët shprehin qëllime miqësore ndaj muslimanëve, muslimanët ndaj tyre duhet të sillen në frymën e koekzistencës paqësore. Natyrisht, me këtë rregull, muslimanët nuk janë privuar nga imperativi që kundër armiqësive, opftë të fshehura apo publike, duhet të përgjigjen me masë të njejtë. Mirëpo, për muslimanët është e ndaluar të fillojnë çfarëdo forme të agresionit, siç thuhet në suren ElMumtehine, ajeti 8,9: "Allllahu nuk ju ndalon të bëni mirë dhe të mbani drejtësi me ata që nuk ju luftuan për shkak të fesë, e as nuk ju dëbuan prej shtëpive tuaja; **Allllahu i do ata o mbajnë drejtësinë. Allllahuju ndalon t'u afroheni vetëm atyre qëju luftuan përshkak të fesë, oë /u nxorrën prej shtëpive tuaja dhe qe ndihmuan dëbimin tuaj; Ju ndalon të mioësoheni me ta. Kush miqësohet me ta, të tillëfanë dëmtues të vetvetës."**

Pakicat krishtere dhe hebreje kanë jetuar në kondita të përshtatshme në vendet islame, në bashkëekzistencë me krahas respektimit reciprok të të drejtave. Në Jethrib, ku ishte vendosur Pejgamberi, jetonin edhe disa fise e grupe hebrejësh, të cilëve muslimanët nuk ua ndalonin asnjë të drejtë njerëzore, pas vendosjes së jurisprudencës islame në qytet dhe rrethinë si dhe pas shpalljes së Kushtetutës medinase. Pozitë të barabartë kanë pasur edhe në kohën e kalifëve të drejtë, pas vdekjes së Pejgamberit.

Muhammedi, s.a.v.s., kishte thënë: "Kush e lëndon dhimiun (jomuslimanin) më ka lënduar edhe mua. Kush i shkakton dëm, ose e ngarkon me atë që nuk mund ta bartë ose ia uzurpon pa të drejtë edhe pjesën më të vogël të pasurisë, do t'më ketë mua si akuzues në Ditën e gjykimit."

Imam Aliu si kalif, e kishte takuar një ditë një plak të verbëruar dhe të dobësuar, i cili po lypte. LJ interesua për te. Bashkëpunëtorët e tij i thanë se ishte krishter i cili në rininë e vet, gjersa ishte ende i fuqjshëm, kishte punuar si shërbëtor i qytetit. Aliu tha: "E kanë shfrytëzuar për punë kur ka qenë i ri, ndërsa e kanë braktisur kur është plakur dhe dobësuar. Duhet t'i jepet nga fondi pulik sa për t'ia siguruar jetesën"

Dr. Vagleri shkruan:

"Popujt e mundur i kanë pasur të gjitha të drejtat dhe sigurinë e plotë të pasurisë nga pushteti isiam. I gëzonin thuaja të gjitha të drejtat si edhe muslimanët. Kur arabët kanë qgnë më të fiiqishëm, gjithnjë i kanë ofruar armikut paoe me kushte gjegjëse për kompenzim material në këmbim për sigurl dhe mbrojtje të plotë, krahas gëzimit të të gjitha te drejtave që i gëzonin edhe muslimanët. Nëse i shikojmë pak më seriozisht i)alët dhe praktikën e Muhammedit, s.a.v.s., si dhe ekspansionin e islamit në periodën e hershme të tij, do të kuptojmë se nuk ka bazë të duhur historike pohimi se islami i është imponuar popujve të ndryshëm me dhunë. Kur'ani thotë në mënyrë të oartë: Në fë nuk ka detyrlm."

Pejgamberi u kishte ofruar siguri krishterëve në Nerxhan dhe kishte urdhëruar të mbrohen faltoret e tyre. Ai ia kishte ndaluar komandantit të vet në Jemen të shoetësojë

hebrejtë në rrethinë. Muslimanët u kanë lejuar jomuslimanëve ta predikojnë lirshëm besimin e tyre dhe t'i ruajnë zakonet. Duke paguar "xhizjen" ata e kanë gëzuar mbrojtjen e plotë të shtetit, ndërsa xhizja ka qenë një obligim material më i vogël se tatimi i obliguar për muslimanët.

Orientalisti Adam Mec shkruan:

"Vendet muslimane kanë dalluar nga Evropa krishtere per shbk të ekzistimit të të ashtuquajturave pakica fetare dhe etnike në to, oe i kanë gëzuar të gjitha të drejtat dhe liritë. Nje gjë të tillë Evropa nuk e ka poseduar." (Abd alAfeef Tabbarah, Rouh addin alislamiyya)

Dr. Gustav Le Bon shkruan:

"Për disa shekuj muslimanët e kanë ndryshuar tërësisht pamjen kulturore dhe ekonomike të Spanjës. Spanja ishte krenaria e Evropes. Ndryshimi ishte i dukshëm edhe në planin moral. Muslimanët kanë synuar të zhvillojnë te krishterët një virtyt të madh civilizues, deri atëherë për ta fare të panjohur jetën e përbashkët me perfaoesuesit e besimeve të tjera. Raporti i muslimanëve ndaj popujve të mundur ka qenë tejet tolerantë: u është lejuar themelimi i këshillave kishtare dhe shkencore ne Sevilë dhe Kordobë në vitin 852. Shumë kisha të ndërtuara në kohën e pushtetit islam tregojnë sa i kanë respektuar muslimanët fetë tjera. Shumë krishterë e kanë pranuar islamin, ndonës për këtë nuk ka pasur ndonjë arsye të posaçme. Edhe hebrejtë edhe krishterët i kanë pasur të drejtat si musli manët. Ata kanë mundur të kenë pozita të larta në pushtet."

Rrethimi i Kudsit nga kryoëzatat paraoet kulmin e brutalitetit dhe egërsisë. Krishterët kishin kryer krime dhe masakra të papara ndaj popullatës së pafajshme të qytetit. Nëpër qytet, andejkëtej, janë vërejtur grumbuj të pjesve të prera të njerëzve. Vetëm në xhaminë e Omerit ishin vrarë rreth 10 mijë njerëz. Kenet Klark shkruan:

"Se në historinë e njerëzimit nuk janë parë shkatërrime më të tmerrshme të njerëzve prej tyre që kanë lënë pas vete fushatat e kiyqëzave, të motivuara me ephsin normandik për tokë dhe pasuritë e begatshme të Lindjes."

Kryqëzatat e mbajtën Kudsit 88 vjet dhe pas kësaj periode e humbën nga sulmi i furishëm i ushtrisë muslimane të cilën e udhëhocu gjenerali Salahuddin Ejjubi, të cilin krishterët e quanin Saladin. Kjo kishte ndodhur në tetor të vitit 1187 (rexhep 583 h.).

Në vend të masakrave ndaj krishterëve, ashtu siç i kishin masakruar krishterët qytetarët muslimanë para 8& vjetësh, Salahuddini i urtë dhe pacjësor shpalli amnistinë e përgjithshme, ndaloi ekzekutimet, plaçkitjet dhe torturimet e krishterëve, duke ia shtuar kështu edhe një kaptinë të shkëlqyeshme famës botërore të islamit. Fryma e vërtetë e islamit ka qenë udhëheoëse e soldateskës së tij në këtë dhe në të gjitha luftrat tjera. Salahuddini e shpalli sigurinë kushtetutare për të gjithë qytetarët e Kudsit. Secili oë dëshironte të largohej nga qyteti, duhej të paguante nga 10 dinarë për çdo mashkull, 5 dinarë për çdo femër dhe 2 dinarë për çdo fëmijë, ndërsa si kundërshtëpërblim mund të merrte me vete tërë pasurinë dhe pronën e vet. Kudsi atëbotë ishte qyteti më i sigurtë në

shtet, për ç'arsye shumica e funksionerëve botërorë i kishte vendosur familjet e veta në atë qytet. Peshkopi krishter deshi ta braktiste qytetin me një pasuri të madhe. Shokët i propozuan Salahuddin t'ia konfiskonte pasurinë dhe t'ua ndante luftarëve muslimanë, gjë të cilën ai e refuzoi preras, duke deklaruar:

"Nuk mund të bëj një krim të tillë. Do t'ia konfiskoj vetëm 10 dinarë të caktuar për të dhe asgjë më shumë."

Xhon Devejnport shkruan:

"Kur Salahuddin Ejubl hyri në Kuds nuk është varrë asnjë njeri. Ai tregoi mëshirë të madhe ndaj robërve krishterë." (Kërkimi ndjesës ndaj Muhameddit dhe Kur'anit, f. 139)

"Egërsia të dlën e kishin shfaqur krishterët në Spanjë nuk ka qënë aspak më e vogël se ajo që e kishin treguar në Kuds. Pas gjithë asaj që muslimanët kishin lënë në Spanjë, krerët fetarë të ushtrisë krishtere me nxitjen e Filipit II, urdhëruan likuidimin e të gjithë muslimanëve, plecie të rinj, gra e burra. Para se të arrinin të iknin, tri të katërtat e muslimanëve ishin vrarë, ndërsa ata që i kishin shpëtuar nga kjo vdekje nuk arritën të shpëtonin nga dënimet me vdekje të inkuizidonit kishtar. Në këtë periudë janë vrarë rreth 3 milionë muslimanë."

Në veprën e njejtë, në f. 133, Xhon Devejnport vazhdon:

"Si të mos mrrekullohesh nga kreshnikia e sundimtarëve muslimanë në Spanjë, ose të çuditesh me përmendoret e civilizimit, trashëgiminë kulturore dhe arkitektonike që kanë lënë pas? Dhe s! të mos kujtojmë sjell

jen e krishterëve, fanatizmit të tyre, mosdurimit, paditurisë dhe barbarizmit, të cilët janë përcjellur me mundime dhe shtypje?"

Xhorxh Zejdani rrëfen:

"Se si pushtuesit krishterë në Spanjë i kishin detyruar muslimanët dhe jehudijtë që të bartin shenja identifikimi që të njihen ngado që lëvizin. Në fund i vunë para zgjidhjes midis pranimit të krishterimit ose vdekjes."

(Historia e civilizimit araboislamik, 4/282)

"Krahas kësaj shton edhe që krishterët i kishin shndërruar xhamitë muslimane në idsha, muslimanët i kishin privuar nga të gjitha liritë fetare, kishin rrënuar varrezat e tyre, u idshin ndaluar të gjitha domosdoshmëritë jetësore dhe kishin shkatërruar hamamet e tyre."

"Sipas dëshmisë së vetë krishterëve, në kohën e Henrikut IV, në Spanjë 400.000 banorë në qytetin Dilan ishin mbytur nga dora e të krishterëve." (Ibidem, 1/174)

Kjo është domethënia dhe esenca e sistemit të oetë dhe tolerant në jetën e krishterëve gjatë historisë. A është imperializmi modern i botës sonë civilizuese diç më i mirë? A nuk i shkelë ky sistem dinjitetin dhe individualitetin e të gjithëve që ndodhen nën dominimin e tij, vallë nuk i privon nga mirësitë e civilizimit? A nuk e prangon mendjen, shpirtin dhe intelektin, si dhe trupin e vartësve të tij? A nuk e ngulfatë Iirinë e mendimit të masave, për të siguruar profit vetanake dhe në mënyrë që kurrë të mos u bjerë ndër mend që t'i kundërvihen vullnetit të tij? Fjalët e mira të fuqive të mëdha mbi paoën vdesin para veprimeve imperialiste. Madje edhe e ashtuquajtura demokraci perëndimore është në funksion të qëllimeve imperialiste.

Islami, ndërkaq, paoën e bazon në edukatën e njerëzve dhe rregullimin e ambicieve e planeve të brendshme të tyre. Në bazë të kësaj mund të sigurohet pacja, siguria dhe stabiliteti i shoqërisë. Në të kundërtën, të gjitha teoritë mbi një shoqëri të lumtur janë vizatim në ujë, dhe si të tilla nuk do të mund të organizojnë komunitetin njerëzor në një jetë të qytetë dhe tolerante në kuadër të familjes së gjerë botërore. Elementet e strukturës shoqërore janë individët, burra e gra. Struktura harmonike mund të ndërtohet vetëm me individë e në harmoni reciproke, të secilit me secilin dhe secilit brenda vetvetes. Prandaj islami synon që të rregullojë paoën e brendshme ndërmjet individëve duke ua plotësuar zemrat e tyre me besim dhe bindje individuale, të cilat qytësojnë ndërgjegjen dhe formëson cilësitë mendore dhe fizike në një harmoni të veprimit të përbashkët deri në ditën e fundit të caktuar nga Zoti. Rezultati i besimit duhet të tregohet me shembull dhe sjellje të çdo muslimani, andaj realiteti të cilin e dëshirojmë do të jetë rezultat i gjendjes së brendshme të njerëzve.

Islami nuk e lë njeriun vetëm në këtë rrafsh. Ai i parashtron ligje dhe dispozita, të cilat i sigurojnë siguri dhe drejtësi. Për këtë arsye çdo pjestar i komunitetit musliman e ndien atë siguri të vërtetë të jetës dhe pasurisë së vet.

Islami e gjykon shtypjen e ndërsjellë të klasëve. Në vend të kësaj, islami është predikues i bashkëpunimit dhe ndihmës së dyanshme në mirësjelljen e heshtur fojnjsore dhe miqësi. Ai i propozon edhe normat e sjelljes dhe i mëson banorët e vet për një jetë të oetë dhe tolerante në kuadër të normave në praktikë, ndërsa e ndalon urrejtjen dhe armiqësinë. Natyrisht, dobësitë e natyrës njerëzore dhe kufizimet e mundësive të tij, imagjinata e veprimit, nuk i lejojnë gjithnjë që këto ideale të arrihen pa gabime, kështu që të eliminohen tërësisht padrejtësitë. Rastet ekzistuese të cilat asnjë drejtësi botërore nuk mund t'i zgjidhë; ku drejtësia nuk mund të kënaoë ambiciet. Mirëpo, në islam gjithnjë është e pranishme dëshira për zbulimin e të gabuarës dhe me vendosjen e sërishme të gjërave në vendin e duhur, e mbi të gjitha, ekziston drejtësia absolute hyjnore, e cila ua kujton të gjithë njerëzve se do të përballen me Gjykatësin e vet Ditën e gjykimit.

Tani ta shqyrtojmë çështjen e teorisë dhe konceptit islam të paoës dhe marrëveshjes pacjësore. Marrëveshja paoësore, sipas pikëpamjes islame, mbi vendosjen e paoës midis dy palëve të konfrontuara ushtarakisht dallon dukshëm, sipas konceptit, por edhe sipas aplikimit të mjeteve për realizimin e qëllimit të njejtë, nga pikëpamjet e fuoive të mëdha perëndimore. Konceptet e marrëveshjes paoësore mbi sferat e interesave të fuojve të mëdha në dëm të interesave ekonomike, politike dhe territoriale të vendeve të ashtuquajtura të botës së tretë, nënkupton marrëveshjen brenda fuqive të mëdha

imperialiste. Thënë shkurt, qëllimi i tyre është represiv dhe krahas përdorimit të fuqisë ushtarake, imponimi i vullnetit politik vendeve më të dobëta, me qëllim të eksploatimit dhe sundimit ose kontrollit të plotë ndaj resurseve natyrore të këtyre vendeve. Prandaj fiiqjtë e mëdha edhe nuk tregojnë ndonjë interes dhe qëllime të sinqerta për vendosjen e paoës së njëmendët. Të gjitha parullat e tyre, kongreset, bisedimet paqësore, hulumtimet nuk ofrojnë kurrfarë rezultati konkret.

Mirëpo islami pretendon të vendosë paoën në bazë të së drejtës së barabartë të të gjithë popujve të botës, paoë e cila do të eliminojë jo vetëm armiqtë, por do të zhdukë edhe të gjitha bërthamat e konflikteve të ardhshme. Thuhet që 'deklarata mbi të drejtat e njeriut është bazë e fortë për paoën në botë.

Mirëpo, nëse kjo edhe të arrihet, a do të realizohet më këtë liria e mendimit dhe zgjedhjes për çdo popull? Ngase të dy blloqet, lindor e perëndimor, pohojnë se e dëshirojnë stabilizimin e sistemit botëror. Mirëpo, a është kjo e mundur të arrihet pa liritë e plota të popujve?

Është fakt që opozicionarët politikë nuk mundën politikisht të veprojnë lirshëm as në bllokun lindor as në atë perëndimor. Të dy blloqet, në vend të ofrimit të ideve dhe programeve, tentojnë me forcë të shkatërrojnë çdo mendim, pikëpamje politike dhe bindje tjetër.

Mirëpo, islami konsideron që pacja vetvetiu nuk mjafton për të siguruar lumturinë e njeriut. Islami pohon fundamentalisht baza dhe vlera të tjera duke i konsideruar principet kryesore të jetës shoqërore të popullacionit botëror.

Njerëzit në islam kanë të drejtë të mendojnë lirshëm dhe të deklarojnë atë që dëshirojnë dhe si dëshirojnë, t'i peshojnë të gjitha mundësitë, duke gjykuar arsyeshëm për të gjitha, në mënyrë që të zgjedhet mënyra më e mirë e jetës koekzistenciale. Ky është edhe udhëzim kur'anor, i cili përbën ajetin 256 të sures ElBekare: "**Në fë nuk ka dhunë. ËshtëSqaruar e vërteta nga e kota.**" Ose nësuren ElEn'am, ajeti 104: "**Juveju erdhën argumente tëoarta ngaZotijjuaj e kush i sheh (kupton) aiekapër vete, e kush verbërohet, aiekapër të zezën e vet. E unë (pejgamberi) nukfam rojajuaf.**" Ose, sërish, në suren ElCashije, ajeti 22: "**Ti ndaj tyre nukje mbizotëruesr!**" Bindja dhe besimi janë çështje të zemrës. Nuk ka dhunë me cilën zemra mund të detyrohet të bindet. Vetëm mësimi, ushtrimi, edukimi, logjika, argumenti mund të sjellin ndryshim në të. Kur islami të lirojë ndonjë territor dhe të eliminojë lëvozhgën e vjetërsisë intelektuale, u lë njerëzve mundësinë që ta zgjedhin lirisht islamin ose ndonjë fë tjetër qjellore. Prandaj është fare i pabazë pohimi se muslimanët i kanë detyruar popujt tjerë ta pranojnë islamin. Misionarët krishterë vazhdimisht përhapin të pavërteta mbi Muhammedin, s.a.v.s., dhe përhapjen e islamit me shpatë. Ata me këtë rast thirren në shpalljen nga ana e Pejgamberit të xhihadit në fillim të islamit. Mirëpo interpretimet e tilla janë larg nga e vërteta.

Po si qëndron puna me luftrat e tyre fetare, nacionaliste, imperialiste dhe ekspansioniste? Ç'u bë me represaliet e inkuizicionit ndaj jokrishterëve dhe krishterëve të akuzuar për herezi? A janë manifestimet e tilla të fuqisë fare më të drejta, për

shembull, se sulmet e hordhive tatarë e barbare të Mongolëve dhe Tatarëve? (Islam mekteb mubarez ve muvelled, f. 9)

Marrëveshja në Hudejbie, të cilën Pejgamberi, s.a.v.s., e kishte nënshkruajtur me politeistët Kurejshitë, e kishte për qëllim vendosjen e paoës, sigurisë shoqërore dhe stabilizimit në regjionin e Mekës dhe Hixhazit. Pikat e kësaj marrëveshje tregojnë vlerën e islamit dhe frymën e tij.

Në të është edhe marrëveshja për të gjithë ata që pohojnë se islami është përhapur përmes forcës.

Njëra nga pikat e rëndësishme të marrëveshjes ka qenë:

"Çdo kurejshitë, i dli e braktisë Mekën pa leje të kujdestarit të vet dhe i bashkohet muslimanëve, do të kthehet, ndërsa nëse muslimanët ildn te kurejshitët, ata nuk janë të obliguar ta kthejnë." Kur pejgamberi e shpalli këtë marrëveshje, shumë muslimanë reagueshan, ndërsa disa edhe deklaruan:

"O Pejgamber i Allahut, a nuk jemi na të drejtët, ndërsa armiku ynë në gabim?!" Pejgamberi u pergjegj: "Ashtu është." "Po, perse po poshtërohemi në atë mënyrë në fenë tonë?" thanë ata. "Allahu më ka premtuar dhe kurrë nuk e ka thyer premtimin," u pergjegj Pejgamberi "ndërsa, ai që na braktisë edhe nuk na nevojitet. Mirëpo, muslimanët në Mekë nuk do t'i ekspozohen dhunës së armikut për shkak të islamit të tyre, as do të pengohen në kryerjen e ceremonive fetare. Kurejshitët e kanë pranuar këtë."

Kështu edhe ndodhi. Gjendja e muslimanëve në Mekë u përmirësua, ndërsa ngjarjet që pasuan pas kësaj, i shtynë kurejshitët të kërkojnë prishjen e pikës së cekur të marrëveshjes. Luftat e sotme dhe gjakderdhjet e shumta në vende të ndryshme të botës e kanë dëshmuar qartë pafliqësinë e civilizimit materialist që ta ndërtojë një botë në bazë të vlerave universale njerëzore dhe të sigurojë paoën në botë. Me dispozitat e veta mbi luftën dhe pacjën, islami i gjykon të gjitha ata që shkaktojnë luftë dhe të gjitha luftat që i ka zhvilluar bota moderne për shkak të interesave materiale dhe okupimit të popujve. Krejt gjersa vlerat shpirtërore në botë të mos e marrin vendin e tyre, nuk mund të pritët paoa. Përkundrazi, edhe më tej do të jemi dëshmitarë të gjendjes së tanishme të paoëndrueshme. Sa më shumë që zhvillohet teknologjia e fuqisë dhe civilizimi material, popujt do të prodhojnë armë më të rrezikshme dhe më shkatërruese me arsyetimin se me këtë do ta sigurojnë sigurinë dhe paoën vetanake.

Krejt kjo tregon se njerëzimi ndodhet në udhëkryqin e zgjedhjes midis vetëshkatërrimit total në lufta ose shpëtimit me besimin te Allahu dhe me pranimin e principeve morale, si dhunti më të dobishme të cilën njerëzimit ia kanë dhuruar të dërguarit. Prandaj, njeriu duhet të zgjedhë: ose Allahun, ose mashtrimin. Ne konsiderojmë se një ditë njerëzimi do të mund ta njohë islamit përmes persiatjes së dijetarëve të shouar islamikë, ndërsa në favor të lumturisë së vet. Njerëzimi nuk ka rrugëdalje tjetër nga kjo situatë jostabile dhe e pandryshueshme e cila kanoset me shkatërrim, pos nëse e pranon islamit. Pikërisht siç ka thënë Tolstoi:

"Ligji, të dlin e ka sjellur Muhammedi, do të sundojë në botë, per arsye se është tërësisht në harmoni me natyrën, mendjen dhe mençurinë e njeriut."

Ç'ka ndodhur me ne , trashëgimtarët e këtij civilizimi brilant dhe të famshëm? Çka i ka kufizuar kushtet tona të sotme të jetës? Ç'është shkaku i degradimit të kulturës, shkencës dhe ndikimit politik të ne? Ç'e ka penguar zhvillimin tonë drejt këtyre caeve? Përse ua kemi lëshuar udhëheojen e ekonomisë dhe shkencës perëndimorëve, të cilët tani na nevojiten neve atje ku dikur ne kemi oenë të domosdoshëm për ta? Përse muslimanët, edhe përkundër të kaluarës së shkëlqyeshme në Lindje e Perëndim, ulin kokat në këtë botë moderne?

Ajo që lartësoi islamin deri në nivelin e dominimit atëbotë, nuk ka qenë të fryrët në burinë vetanake ose të mëshuarit në lodrën vetanake. Kjo ka oenë kultura jonë, revolucioni ynë i jashtëzakonshëm intelektual dhe shooëror. Është turp që e kemi shpenzuar fuojnë tonë në konflikte të ndërsjella dhe grindje vrastare, e oë e kanë shndërruar famën e unitetit në një formë të zbrazët.

Një komb i fortë mund të ndërtohet vetëm në principet e fortë të zakoneve, moralit dhe rendit, mbi burimet unikalë të progresit. Islami nuk ia ka borxh fuqinë e vet kanoneve, tanksave dhe armëve, por mendimit superior të ulemasë, karakterit të popujve të vet dhe ndjekjen e udhëzimit të Allahut në rrugë të drejtë (për cilën lutemi në "Fatihë" 17 herë në ditë), rrugën e drejtësisë, miqësisë dhe vëllazërisë.

Historia na demonstroi në mënyrë të pagabuar se, sa herë që muslimanët e kanë ndërtuar filozofinë e vet të jetës në frymën e mësimëve të shpallura për ta nga qielli, kanë arritur prosperitet, ndërsa sa herë që e kanë devijuar atë udhëzim, kanë rënë në varfëri dhe mjerim. Muslimanët, themeltarët e kësaj kulture brilante dhe mirëqenie shooërore në të kaluarën, i kanë pasuar të gjitha këto doktrina shumë më sinoerisht se ne: në nivelin individual, kolektiv dhe kombëtar.

Dielli i kulturës ka ndriçuar gjersa janë aplikuar kriteret e shkencës, mendimit, materies dhe shpirtit. Kur e kemi braktisur këtë qasje, bajraku i angazhimit, zellit dhe luftës për të mirë, na rrëshojti nga dora për ta marrur perëndimi, duke zhviulluar një sistem të organizuar të vlerave.

Ku u tretë ai respekti i dikurshëm, integriteti, nderi dhe e vërteta muslimane? Ato dikur kanë oenë suaza të rrugës sonë. Kur i tejkaluam, u gjendëm të humbur në shkretirën pa gjurmë, duke harruar thirrjen e lartë të shpallur si kodeks hyjnor për ne, si udhëzim për njerëzimin të jetojë sipas vullnetit të Zotit. Duke braktisur këtë fat jemi zhytur në rërë të gjallë të korrupsionit, paditurisë dhe varfërisë e cila na rrethon sot.

Megjithatë, islami njëmend i integruar mund ta mundësojë kthimin në atë thirrje të lartë dhe ta shpiejë njerëzimin shtigjeve të transformimit shpirtëror. Kjo do të jetë mirëqenie për të gjithë.

Miku i Napoleonit gjersa ishte në mërgim në ishullin Shën Helena, shkruan:

"Në Egjipt Napoleoni vazhdimisht i persëriste admirimin e tij për të mirat që Pejgamberi! islamit dhe prijësit e tij historikë ua kanë sjellur vendeve që i kanë pushtuar. Ai e shikonte islamin me shpresë, si një fuqi e dila mund t'ia ofrojë botës sërisht këto të mira. Madje deklaronte: 'mendoj se edhe vetë do ta pranoj islamin'."

Shoqëria autentike muslimane do të dallonte mjaft nga ato ekzistueset anë e kënd botës. Mendimi dhe jeta në të do të duhej të realizonin edhe një herë principet e larta nga zënafilla e vet në tërësi, siç thotë poeti: "Islami është vërtetësi e pastër, pa të metë dhe njollë; për çdo gabim që e shikoni, fajsoni muslimanët tanë."

Për të marrur hisen e plotë në revolucionin shpirtëror që duhet patjetër të përhapet në tërë botën, islami do të duhej të angazhohet në planet e sotme globale. Ai duhet të nxitë reformat interne të cilat do ta pasqyronin rehabilitimin e tij në raport me trashëgiminë e prapambeturisë. Duhet të balansohen konditat morale dhe materiale me raport të drejtë dhe në harmoni me parimet morale të zhvilluara deri në perfeksion, të cilat e kanë shënuar të kaluarën e tij të lavdishme, e cilat i shpallë Zoti i dy botëve, kësaj dhe asaj të ardhshmes. Në këtë do të gjejnë jo vetëm ekzistimin vetanak, por, gjithashtu, edhe sekretin e ekzistimit të botës së dhe mënyrat së t'ia imponojë mbarë njerëzimit.

Islami dhe familja

Si trupi i njeriut që përbëhet prej shumë njësive të ndryshme por të lidhura në mënyrë të natyrshme, ashtu edhe bashkësia njerëzore përbëhet prej më shumë asosh të vogla, respektivisht familjeve. Familjet në të cilat dominon mirëkuptimi reciprok, sinoeriteti dhe dashuria përbëjnë një bashkësi të plotë dhe të shëndoshë. Në të kundërtën, bashkësia njerëzore nuk mund të zhvillohet dhe do të jetë e dërmuar nga përçarjet dhe konfliktet e brendshme.

Instikti për mbijetesë është i lindur për oenien njerëzore. Lindja e fëmijve është shprehje e jetës, ngase fëmija paracet vazhdim të personalitetit të vetë njeriut dhe garancë për vazhdimësinë e llojit. Nevojën e themelimit të familjes shumë dijetarë e kanë kërkuar në instikt për mbijetesë dhe vazhdimësi të llojit.

Nevoja për ta ushqyer dhe siguruar familjen e nxitë njeriun në prodhimtari dhe aktivitet në planin ekonomik.

Disa mendimtarë konsiderojnë që nevoja primare për themelimin e familjes, është thjeshtë instikti seksual; të tjerët i japin përparësi instiktit shoqëror, ndërsa të tretët konsiderojnë se martesë është në rend të parë transaksion tregtar midis familjeve të cilat aty hyjnë për shkak të profitimit.

Në realitet, jetesa e përbashkët në shoqëri familjen e konsideron njësi konstruktive të veten. Ta reduktohet dashurinë e pastër midis burrit dhe gruas vetëm në seks, profit apo mbrojtje, do të thotë ta mohosh natyrën e njeriut si të tillë.

Disa thonë, në kohën e krijimit të jetës njerëzore, gruaja si qenjë më e dobët nuk ka mundur të ekzistojë, pos nën mbrojtjen e mashkullit. Kjo është marrëzi e kulluar, ngase ata e mohojnë nevojën e njeriut për grua e cila mund të jetë e ndryshme nga nevoja e gruas për burrin, por gjithashtu është pjesë e thellë dhe e pandashme e natyrës. Njëmend, mashkulli është ai oë e mban familjen në shumicën e rasteve, mirëpo, atij i nevojitet një shok si partner për lumturi, gëzim dhe jetë të ndershme. Martesa është mburojë nga vetmia. Çdo gjini ka nevojë për tjetrën. Prandaj 'Ai ata i ka bërë prej tij dhe prej saj.'

Zoti e ka krijuar nxitjen seksuale dhe ka krijuar dallimet gjinore. Ai ka krijuar nxitjen për mbijetesë, nxitjen për siguri dhe nxitjen për bashkim.

Sociologu gjerman Mollen thotë:

"Ekzistojnë tri shkaog kryesore për çka njerëzit martohen: ekonomik (material), seksual dhe nevoja për fëmijë. Ndonëse këto shkaog i hasim në të gjitha bashkësitë, megjithatë këto shkaog dallojnë, varësisht nga koha dhe etapat historike. Kështu bashkësitë e para rëndësi më të madhe ia kanë kushtuar faktorit material. Në zhvillimin e mëvonshëm të shoqërisë civile në rend të parë është nevoja për fëmijë,

ndërsa në cvilizimet moderne ai është nxitja seksuale." (Xhami'ah Shansi, Samuel Kink, f. 232.)

Islami i përgjigjet pozitivisht thirrjes së natyrës duke insistuar në familje si mbrojtësin më të mirë të pastërtisë dhe bindjes se ajo është rruga e vetme e drejtë.

Nësurre AnNahl', ajeti 72, thuhet: **"Allllahu krijoi për ju bashkëshorte nga vetë Hoji juaj, e prej bashkëshorteve tuaja fëmijë e nipa dhe ju furnizoi me (ushojme) të mira. A besojnë ata të pavërtetën, e të mirat e Allllahut i mohojnë?"**

Islami i këshillon kujdestarët e familjeve t'ia mundësojnë martesën rinisë në moshën madhore, për t'u ruajtur instikti natyror seksual nga devijimet, si dhe që rinia të shpëtojë nga akumulimi i panatyrshëm i instiktit. Prandaj prindërit kanë përgjegjësi për këshillimin e rinisë dhe orientimin sipas rregullave jetësore për zhvillimin e zellit në rrugën e devotshmërisë. Islami, gjithashtu, i konsideron përgjegjës prindërit për martesën të hershme për ata që ende nuk janë pjekur për këtë punë. Themelimin e familjes islami e konsideron rrugë të vetme për pengimin e devijimeve shoqërore të cilat mund t'i shkaktojnë instikti seksual, si dhe mënyrë të vetme për lumturinë e komunitetit njerëzor.

Muhamedi a.s. në një hytbe të tij kishte deklaruar:

"Më erdhi Xhibrili a.s. dhe më tha: 'O Muhammed, Allahu të çon selam dhe të porositet: Vajzat tuaja janë si frutat e pjekura në pemë'".

Kulejni shton: "Vajzat janë si frutat në pemë. Nëse pema të picjet, dhe nuk vjelet, dielli do ta djegë dhe era do ta këputë. Kështu është edhe me vajzat. Kur të picjen si femër, ilaçi i vetëm i tyre është martesë. Në të kundërtën, është vështirë të ruhen nga prishja, ngase edhe ato janë oenie njerëzore."

Lidhur me këtë një njeri kishte pyetur: "Për kë t'i martojmë?" Pejgamberi ishte përgjegjës: "Për ata që i përshtaten." "Po, secili mund t'u përshtatet?", ishte këmbëngulës njeriu. "Besimtarët janë të përshtatshëm njëri për tjetrin. Besimtarët janë të përshtatshëm njëri për tjetrin." u përgjigj Pejgamberi.

Imam Xhafer esSadiku shton: "Pejgamberi nuk kishte zbritur nga minberi përderisa nuk e kishte martuar vajzën e Zybejrit, Daba'ah, për Mikdadin, birin e EsvedelKindit." (Vasail, 14/51).

EsTusi transmeton që Ali bin Mihizjar AlAhvazi të ketë thënë: "E kam lexuar letrën e Ebu Xhaferit r.a., që ia kishte drejtuar Ibni Ebi Shejbe ElAsfahanit, e ku shkruente: 'E kam kuptuar që ma përmend problemin e vajzave tua, si dhe

që nuk mund të gjes asnjërin që është si ti. Mos shiko në atë mënyrë, Allahu të mëshiroftë, ngase Pejgamberi i Allahut, s.a.v.s., ka thënë: 'Nëse (për misit) u vie dikush, me moralin dhe besimin e cilit jeni të kënaqur, martojeni. Nëse nuk veproni në këtë mënyrë, do të shkaktohet huti mbi Tokë dhe çrregullim i madh'. (Vasail, 14/51.)

Kështu islami jo vetëm oë nuk paraqet pengesa në rrugë të martesës, porse këtë fuqi të natyrës e prezenton si përparësi të shoqërisë dhe individit për mirëqenien e tij fizike, shëndetin mental, oetësinë e shpirtit dhe kënaoësinë e zemrës. Islami martesën e konsideron bashkim të shenjtë të zemrës, burim të gëzimit dhe sigurisë për të dy partnerët.

Për ta përmbushur këtë detyrë nevojiten këto cilësi: pastërtia, butësia, njerëzia, devotshmëria dhe besimi me thellësi të zemrës, siç thuhet edhe në ajetin 21 të sures ErRum: **"Dhe nga faktet (e madhërisë së) e Tjij është oëpër të mirën tuaj, Ai krijoi nga vetë lloji juaj palën (gratë), ashtu qe të gjeni prehje te ato dhe në mes jush krijol dashuri e mëshirë. Në këtë ka argumente për njerëzit oë mendojnë. "**

Islami cakton rregulla të qarta që rregullojnë marrëdhëniet brenda familjes, si dhe raportet midis familjeve. Sura EnNisa martesën e quan "lidhje të fortë" ... **dhe kurato kanë marrë prej jush një besë të fortë**, ndërsa 42 ajetet e parë merren pikërisht me detajet praktike të marrëveshjes martesore të kontratës martesore dhe përmbushjen e tij.

Kultivohet ndjenja e përkatësisë. Sinoeriteti dominon në çdo pjesë që partneri e ofron dhe pranon në këtë kontratë. Secili partner ofron sipas aftësive të veta dhe secili pranon sipas nevojave të veta. Siç konfirmon surja "ElBekare, ajeti 228: **"Edhe atyre (grave) u takon e drejta sikurse edhe përgjegjësia në bashkëshortësi..."**

Islami i kushton vëmendje të duhur mundësive të secilës gjini, duke pasur parasysh detyrat dhe profesionin e tyre. Mashkulli e merr detyrën e ushqyesit dhe sigurimit të gjitha nevojave materiale. Nga ana tjetër, gruaja pranon obligimin e lindjes, edukimit dhe ritjes së pasardhësve, si dhe kujdesjen për familjen. fy është funksioni i saj parësor. Islami i pranon pasojat e natyrës së gruas dhe prandaj nuk lejon që prej saj të kërkohet tepër ose të degradohet në çfarëdo mënyre, por e mbron nga poshtërsitë e atyre që dëshirojnë ta shpiejnë në rrugë të shtrembër; ai i jep dinjitet në shtëpi dhe jashtë. Islami i lejon gruas të punojnë edhe jashtë shtëpisë, në pajtim me nevojat e saja individuale dhe shooërore. Mirëpo nuk e lejon krijimin e marrëdhënies midis mashkullit dhe femrës në bazë të kënaoësisë fizike dhe nxitjeve të shejtanit; ngase kjo mund të shkaktojë vetëm çrregullim, prapësi dhe humbje në shooëri.

Si dhe çdo institucion tjetër, familja dhe shtëpia kërkojnë një udhëheoës përgjegjës, ngase pa të familja i është ekspozuar çrregullimeve dhe shkatërrimit. Prandaj, edhe burri edhe gruaja, duhet ta marrin udhëheojen e familjes, ndërsa edhe njëri edhe tjetri janë të aftë për këtë. Mashkulli, në bazë të përgjegjësisë për punët e shtëpisë, nevojat jetësore, mirëqenien, fëmijët dhe përkujdesjen për ta, meriton autoritetin e drejtuesit ngase forca më e madhe, qëndrushmëria dhe durimi e bëjnë më të përshtatshëm për ta bartur barrën e përkujdesjes së familjes nga shkatërrimi dhe çrregullia. Gruaja është krijesë më senzibile, andaj më lehtë e kaplojnë ndjenjat. Te gruaja më shumë dominon zemra, ndërsa te mashkulli koka. Prandaj islami, në rend të parë e vë përgjegjësinë te personi me mendje dhe mashkullit ia beson udhëheojen e familjes pikërisht siç e përshkruan këtë neni 213 e Kushtetutës më të re franceze. Njëkohësisht islami si rregull e vendosë punë e përbashkët, partneritetin, përgjegjet dhe planifikimin e përbashkët. Mashkullit në asnjë mënyrë nuk duhet lënë liria që t'i imponojë dëshirat e veta me dhunë. Ai nuk guxon ta terrorizojë, keqtrajtojë dhe ndëshkojë gruan e vet. Në ajetin 19 të sures EnNisa

thuhet: **"O ju që besuat, nuk është lejuar përju të trashëgonigratë (e të vdcurve) në mënyrë të dhunshme, e as t'i shtrëngoni për t'u marrë diçka nga afo qëju kenë dhënë atyre, përveç nëse ato bëjnë ndonjë Imoralitet të hapur. çonijetë të mirë me to. Nëse urreni ato, bëni durim që Allahu të japë shumë të mira në një send qëju e urreni."**

Mashkulli e bartë barrën e sigurimit material të familjes dhe ai ka kontroll të plotë në këtë dhe detyrë e tij është rregullimi i detajeve të jetës së përditshme, rregullimi i punëve shtëpiake dhe rritjen e fëmijëve. Pejgamberi, s.a.v.s., ka thënë: "Burri është mbrojtës i familjes dhe ai është përgjegjës për të, ndërsa gruaja është rojtare e shtëpisë dhe pasardhësve, dhe ajo është përgjegjëse për këtë." Për rrënimin e sotëm të marrëdhënieve bashkëshortore fajtorë është injorimi i botëkuptimit të lartë të martesës. Në vend të kësaj martesë është e degraduar me gjëra të parëndësishme. Persiatjet e mashkullit mbi martesën janë minimizuar gjersa familjet nuk filluan të shkatërrohen. Shumëkush ka hyrë në martesë, e që të mos kenë menduar fare në rëndësinë e harmonisë së mendjes dhe shpirtit midis burrit dhe gruas. Gjuetarët e fatit, kazanovët, lapërdharët, duke vlerësuar fytyrën e bukur dhe pasurinë mbi gjithçka, i kanë dëbuar vlerat shpirtërore jashtë horizontit dhe interesat e veta më vitale pa dashje i kanë shkelur. Është fare normale që familjet e tilla nuk i presin dritat e ardhmërisë.

Disharmonia dhe mospërshtatja e thellë në të menduarit midis mashkullit dhe femrës shkaktojnë çarje të thellë, e cila çdo ditë shtohet edhe më, ndërsa qetësia familjare tretet pa fund. Ata i shkojnë në nerva njëri tjetrit. Harmonia, të cilën e sjellin vlerat morale, joegoizmi dhe dashuria njerëzore, ai dhe gatishmëria

që të dy palët të bëjnë gjithë oë është e mundur për ta forcuar jetën shpirtërore të njëri tjetrit, po tretet. Për edukimin e gruas është e domosdoshme të merret për bazë rrethanat, mjedisin dhe atmosferën familjare, si dhe harmoninë shpirtërore midis bashkëshortëve. Kjo është tejet me rëndësi në ndërtimin e familjes. Për martesën duhet menduar si për diç themelore dhe të shenjtë. Vetëm nëse martesëa shikohte në këtë mënyrë të drejtë, do të mund të zgjidhen në mënyrë të kënaqshme të gjitha vështirësitë e jetës së përbashkët.

Islami i kushton vëmendje të gjitha pasojave shkatërrimtare të martesave të krijuara gabimisht, grindjet dhe vuajtjet e tyre. Ai nuk e bazon familjen në pasuri, në pasione, në bukurinë e jashtme, ose në bazën materiale, por në besim dhe virtut, në vlerat shpirtërore dhe dashuri, si dhe në respektim e devotshmëri të burrit dhe gruas.

Pejgamberi, s.a.v.s., ka thënë: "Kush e merr gruan vetëm për shkak të bukurisë së saj, kurrë nuk do të gjejë atë që e dashuron tek ajo. Kush e merr gruan për shkak të pasurisë së saj, e merr atë që Allahu edhe ashtu ia ka besuar. Prandaj Allahu do ta braktisë. Kërkoni gruan bukuria e cilës përkufizohet në besim."

Pejgamberi, s.a.s.v., ka thënë: "Institucioni më i respektuar te Allahu është martesëa." Njerëzit oë i ikin themelimit të familjes me arsye të papranueshme janë optuar fort.

Prijsi i besimdrejtëve hazreti Aliu k.v., ka thënë: "Martohuni, ngase kjo është praktikë e Pejgamberit të Allahut. Ai ka deklaruar; 'Kush më don mua (synetin tim), duhet ta dijë se martesë është pjesë e synetit tim'".

Transmetohet oë Pejgamberi, s.a.s.v., ka thënë: "Martesë është suneti im. Kush është kundër sunetit tim, nuk është imi (prej nesh)."

Po në këtë mënyrë, islami kundërshton edhe bashkimin e njerëzve të cilëve u mungojnë kualitetet personale, shpirtërore dhe morale.

Në kaptina 7 e 'Libri mbi martesën' prej elKulejnit thuhet që Pejgamberi, a.s., të ketë thënë: 'Iknë nga bimët e bukura dhe lulet që rriten afër ujit të ndotur dhe të papastër!' Sekush e kishte pyetur: 'O Pejgamber i Allahut! Ç'është ajo lulja afër ujit të ndotur?' Ndërsa ai ishte përgjegjur: 'Femra e bukur e rritur në familje jo të mirë.'

Është e natyrshme që bashkëshorti i cili nuk i përmbahet ligjeve morale dhe fetare kurrë nuk mund t'i sigurojë lumturi dhe mirëoënie familjes. Fryt i martesave të tilla mund të jenë vetëm fëmijë pa siguri dhe stabilitet shpirtëror. Prandaj islami synon të sigurojë lumturi për të dy palët. Islami largon nga martesat nga familjet e rrënuara moralisht dhe të zhytura në mëkat. Kjo është mburojë kundër krijimit të gjeneratave të prapa dhe imorale.

Nëse të rinjtë, në momentin kur duhet ta zgjedhin shokun e jetës, e bëjnë këtë në harmoni me parimet dhe ligjet islame, (në vend të shikojnë vetëm pamjen e jashtme) dhe të vlerësojnë drejt gjërat qenësore që janë të rëndësishme për lumturi, duke mohuar mendimin e gabuar e nxitur nga pasionet e papastra që kalojnë aqshpejt, s'ka dyshim që mjerimi dhe rrënimi i familjes, që e shkakton dhënia ndaj lirisë seksuale, do të zhduk;n shumë shpejt. Në mesin e rinisë së sotme ka edhe të atillë që preferojnë për marrëdhënie paramartesore për të verifikuar nëse çifti i përshtaten njëri tjetrit, dhe këtë e konsiderojnë përgaditje ideale për partneritetet jetësor. Si mund të mendojnë që një përvojë e shkurtër e kënaoësisë së përkohshme të 6y trupave mund të ndryshojë thellësinë e vlerave shpirtërore, aftësive mentale, dhuntive morale dhe cilësive karakteristike të shpirtit tjetër? Të presësh që të krijohet një marrëdhënie jetëgjatë nga disa çaste kënaoësie nuk është e arsyeshme. Këto fakte janë të mjaftueshme për kritikën e kësaj praktike. Pos kësaj, këto lidhje të përkohshme mund të shkaktojnë shumë dëme morale dhe shpirtërore. Kualitetet e brendshme të personalitetit shfaqen vetëm kur jeta të ndahet për një kohë më të gjatë. Skena e ndryshueshme e jetës së përbashkët është ajo që zbulon të vërtetën e natyrës së brendshme të dy partnerëve. Durimi, të epurit, përkushtimi, qetësia, kënaoësia, joegoizmi, vetëmohimi, zbulohet atëherë kur tundjet e jetës të rëndojnë mbi shpirtin tonë. Si mundet çastet e shkurtër të pushimit, argëtimit dhe udhëtimit në dysh të depërtojnë në oënësitë e thella morale? A mundet shkuarja në kino apo ndonjë vend tjetër të argëtimit të zbulojë vlerën e vërtetë të partnerit? Në të vërtetë, në martesat provuese, të dy partnerët synojnë të fshehin anët e tyre negative dhe të fshehen prapa maskës së gjentilencës në mënyrë që ta mashtrojnë njëri tjetrin.

A mundet një i ri në vlimin e pasionit të marrë vendimin më të rëndësishëm për fatin e tij? A mundet martesë provuese t'i bindë partnerët se nuk ekzistojnë dallime shpirtërore dhe pika të dobëta në lidhjen e tyre? Dhe si mundet një i ri, i udhëhequr nga ajo që e

kushtëzon mosha e tij, kur nxitja për plotësimin e dëshirave seksuale është aq fortë, të masë në mënyrë të drejtë konditat për martesë të shëndoshë? Si mund të jetë i sigurt se në të ardhmen nuk do të lindin grindje dhe dallime?

Realiteti dëshmon për diç krejt tjetër. Sa shumë janë qg pastaj i kuptojnë të gjitha negativitetet dhe të metat e partnerit? Mashkujt duhet ta dijnë se është e mundur arritja e harmonisë së plotë fizike dhe shpirtërore në mes partnerëve, duke pasur parasysh që mënyra e të menduarit të gruas dallon shumë nga mënyra e të menduarit të mashkullit.

Prandaj islami preferon oë para nënshkrimit të marrëveshjes martesore të rinjtë duhet të takohen dhe të bisedojnë, por, njëkohësisht, e që është shumë më me rëndësi, duhet pasur njohuri mbi karakterin, shijen, cilësitë e partnerit si dhe aftësitë psikofizike nga ana e shkuesve të pavarur që janë të aftë të japin gjykim objektiv në bazë të përvojës personale. Në raste të tilla është e ndaluar shpifja dhe spiunimi.

Lumturia e vërtetë në bashkëshortësi vie si rezultat i vlerave morale dhe flijimit midisi partnerëve. Prandaj fjala e mirë, butësia, falja dhe flijimi janë garant më i mirë i jetës stabile familjare. Siç ka vendosur rregulla për meshkujt dhe femrat, në kuadër të familjes, si dhe i ka caktuar secilit detyrimet dhe të drejtat, islami, gjithashtu, ka përcaktuar parimet morale për qëndrueshmëri dhe jetë të lumtur të familjes. Islami kërkon nga njeriu që të mos bëhen koprracë për asgjë në familjen e vet.

Transmetohet që Pejgamberi i Allahut të ketë thënë: "Më të mirët nga mesi juaj janë ata që sillen mirë ndaj grave të tyre. Ndërsa unë sillem më së mirë së të gjithë ju ndaj grave të mia. "Më i miri r.ë mesin tuaj është ai që vepron mirë ndaj familjes së vet, ndërsa unë jam më i miri prej të gjithëve ndaj familjes sime." Gjithashtu gruaja duhet të sillet mirë ndaj burit të vet. "Xhihadi i gruas është raporti i mirë ndaj burrit." Një nga pengesat e mëdha, të cilat sot qëndrojnë para lidhjes së bashkësive familjare janë shpenzimet e mëdha për martesë. Blerja e mobilieve prestigjioze, ceremonitë, çmimet e larta të shtëpive, si dhe shumë shpenzime të tepruara shtesë, janë mbi standardin mesatar të rinisë bashkëkohore.

Shpenzimet e tilla të larta nuk janë në pajtim me qëllimet e islamit. Islami insiston në zgjidhjen fatlume të këtij problemi dhe lufton kundër çdo gjëje që do të mund ta pengojë njeriun të bëjë martesë.

Pejgamberi, i Allahut s.a.v.s., ka thënë: "Femrat më të mira janë ato që zgjohen fytyrë qeshur dhe të cilat nuk kcrkojnë pajë të madhe martesore."

Kërkesat e tepërta martesore mund të zbulojnë se, nuk është vetëm familja e nuses, por sigurisht edhe vetë dhëndërrin janë makutë dhe zemërgurë. "Një ditë Pejgamberi i Zotit por rrinte me një grup sahabësh të tij, kur iu afrua një grua e re dhe, pasi përshëndeti me përshëndetje të zakonshme, foli: 'O Pejgamber i Allahut, dua të martohem!' Pejgamberi u kthye nga të pranishmit dhe pyeti: 'A dëshiron dikush të martohet me këtë grua?' Njëri prej tyre tha se dëshironte. Pejgamberi e pyeti çfarë mehri do t'i ofrojë. Ai u përgjegj: 'Nuk kam asgjë për t'i dhënë.' Pejgamberi tha: 'Jol Ajo e përsëriti dëshirën e vet. Pejgamberi pastaj iu drejtua personit të njëjtë: A din diç nga Kur'ani?' 'Po', u përgjegj ai.

Po të martoj me këtë grua, ndërsa mehri të jetë ta mësosh nga Kur'ani atë Që e din vetë.'

Prandaj islami refuzon mundësinë që vështirësitë materiale të bëhen pengesë për lidhjen e martesës midis njerëzve të rinjë dhe lejon që edhe të varfërit të mund të lidhin martesë sipas ligjit. Frikën nga skamja dhe vështirësitë materiale islami i konsideron arsye të rreme për t'i ikur ligjit të Zotit, jetës në bashkëshortësi dhe thotë se Allahu i njeh nevojat e familjes dhe se nuk do të lejojë të zhytet në varfëri.

Në ajetin 32, të sures EnNur thuhet: "**Dhe marioni të pamartuarat (të pamartuarit) edhe robërit e robëreshat tuaja që janë të ndershëm e të ndershme. Nëse janë të varfer, Allllahu i begaton nga mirësitë e Tij, Allllahu është bujar i madh dhe i din të gjitha.**"

Natyrisht, nderi dhe puna e zellshme janë mënyra në të cilën njeriu duhet t'i kënaqë nevojat e veta. Kur njeriu i merr përgjegjësitë e martesës, si dhe për ta siguruar materialisht familjen, duhet t'i shtojë aktivitetet e tij dhe përpjekjet në punë. Kjo është një nga rolet e martesës në ngritjen e standardit jetësor dhe zhvillimit të tërë shoqërisë.

Islami dhe pozita e femrës

Perëndimorët janë predikues të zëshëm për lirin e femrës duke mos ditur çfarë kthese ka bërë islami lidhur me çështjen e gruas. Atëbotë kjo ishte hap tejet i rëndësishëm. Në kohën e paraoltjes së islamit pozita e gruas ishte baraz me statusin e pronës së tundshme të mashkullit, vlera e cilës mezi kalonte vlerën e shtazës shtëpiake. Ata që e studjojnë islamin thelbësisht e dijnë që Perëndimi nuk ka ofruar asgjë të re në këtë plan, pos shtimit të lirisë, e cila e ka shtuar shfrenimin dhe degjenerimin. Islami e ndalon shfrenimin, imoralitetin, vulgarizmin, poshtërimin dhe degjenerimin. E pengon kjo ndalesë progresin dhe zhvillimin e gruas? Cila prej këtyre gjërave i siguron gruas fisnikëri dhe nder, si dhe e lartëson personalitetin e saj?

Islami konsideron se Zoti e krijoi mashkullin dhe gruan për t'i lartësuar deri te forma e plotë e qenieve të përsosura njerëzore e që është në kundërshtim me atë që i proklamojnë librat qiellorë, të cilat i kanë fshehur Jehudijtë dhe krishterët. Atje thuhet: "Ndër çdo njëmijë njerëz paraqitet një të cilin Zoti e don, mirëpo në mesin e të gjitha grave të botës nuk mund të gjendet asnjë që do të prekte mëshira dhe mbrojtja e Zotit." (Cituar sipas: Civilizimi araboislamik, f. 519.)

Islami nuk bën dallim në mes mashkullit dhe gruas. Në bazë të doktrinës islame njerëzit ndahen sipas shfaqjes nga ana e tyre e virtyteve, devotshmërisë, respektit, kualiteteve morale dhe shpirtërore. I lejohet edhe mashkullit edhe gruas t'i kultivojnë këto vlera të jashtëzakonshme. Ditën e gjykimit do të gjykohet çdo shpirt, pa marrë parasysh gjininë, në bazë të fryteve të veprës së tyre, dhe sipas kriterit të cekur. Në ajetin 97 të sures 'EnNahl' thuhet: **"Kush bën veprë të mirë, opftë mashkull ose femër, e duke qenë besimtar, Ne do t'ijapim atijfetë të mirë (në këtë botë), e (në botën tjetër) do t'ufapim shpërblimin më të mirë për veprat e tyre."**

Islami konsideron që mashkulli dhe gruaja plotësojnë njëri tjetrin, për çka dëshmon ajeti 195 i sures Ali Imran: "Zotii tyre i upërgjegjëlutjessë tyre (etha): 'Unë nuk ia humb mundin asnjërit prej jush, mashkull opftë apo femër; ju jeni njëri nga tjetri...'"

Duke shfrytëzuar mendjen dhe duke poseduar virtytet morale, shumë femra kanë arritur nivel të lartë të njerëzisë dhe lumturisë. Shumë meshkuj biejnë shumë poshtë ngase nuk sillen në frymën e arsyes dhe i nënshtrohet pasioneve të ulta. Me paraoltjen e islamit pozita e femrës ndërron dukshëm. Ajo është e inkuadruar drejtpërdrejt në punët e udhëheqjes.

Lidhur me këtë dëshmon edhe shembulli, të cilin e transmeton Ibni elXhezvi në veprën 'EIMuntazam'.

Flitet që me një rast kalifi i dytë Omeri r.a., para një mase të madhe njerëzish, nga minberi kishte deklaruar:

"Onjerëz, mos e shtoni mehrin e gruas më shumë se 400 dirhemë, ndërsa ai oe e bën këtë, shtesa do te derdhet në arkën e shtetit musliman (bejtulmal)." Njerëzit u

ngritën t'i përgjigjen, ndërsa një grua me ndildm deklaroi: "Si mund të thuash diç të tillë, ndërkaq. që Kur'ani, në suren Nisa, ajeti 20, thotë: "Në opftë se dëshlroni të ndërroni (ta merrni) një grua në vend të njëgruaje (të lëshuares) që i keni dhënë shumë të madhe, mos mermiprej saj asnjë send." Omeri r.a. nuk mundi ta mohojë akuzën dhe tërhuoi deklaratën e tij me fjalët: "Gruaja e tha të vërtetën, ndërsa mashkulli gaboi."

Në kundërshtim me trajtimin e gruas në islam, është tragjike shtypja e femrës në Arabinë paraislamike. Sa dinjitet të lartë ia ka siguruar islami gjinisë femërore, duke i dhënë të drejtën që të kritikojë publikisht kalifin dhe ta detyrojë të tërheoë qëndrimin e vet që është në kundërshtim me Kur'anin. Islami meshkujve ua ka marrur të drejtën e posedimit të femrës dhe ka vënë barazinë midis tyre, me respektim të plotë të dallimeve në konstitucionin e mashkullit dhe femrës. Ligjet e vendeve moderne evropiane e privojnë gruan nga të gjitha të drejtat e posedimit të pasurisë.

Në shekullin XIX liderët fetarë në Francë, pas një diskutimi të gjatë, kishin vendosur:

"Gruaja është oenie njerëzore, por është krijuar për t'i shërbyer mashkullit." Vetëm së voni gratë në vendet evropiane e kanë fituar të drejtën për posedim të pasurisë.

Me ligjin e vitit 1850 në Angli, gruas i është marrur e drejta për perkatësi kombëtare. Ajo nuk kishte të drejtë të posedojë pasuri, madje edhe veshëmbathja e trupit nuk ishte pronë e sajë. Henri VIII kishte dhënë dekret me të cilin u ndalohet grave të lexojnë librat e shenjtë." (Shpirti i dinit islam, f. 231.)

Në Anglinë e vitit 1882 ishte sjellur një ligj i cili gruas i siguronte disa të drejta të cilat nuk i kishte pasur më parë. Në mes tjerash kishte fituar të drejtën e disponimit të lirë për pasurinë, në vend që t'ia dorëzojë drejt përdrejtë burrit të vet.

Islami që para 14 shekujsh i ka deklaruar pavarësinë e plotë materiale të femrës, të drejtën e saj për të poseduar dhe disponuar me pasuri pa mbikëqyrjen dhe kontrollin e ndonjë mashkulli, të udhëheqë punët, të tregtojë dhe të bëjë transaksione që kanë të bëjnë me fitimin dhe humbjen e saj, duke përfshirë edhe kryerjen e bëmirisë, pa e kontrolluar askush.

Në ajetin 32 të sures EnNisa thuhet: **"Mos lakmoni në atë, që Allllahu gradoi disa nga ju mbi disa të tjerë. Burrave u takon hise nga ajo që fituan ata dhe grave, gjithashtu, u takon hise nga ajo që fituan ato. /dIUahut kërkoni nga të mirat e Tij. Allllahu është i dëshëm për çdo send."**

Pos të drejtës së pronësisë, islami gruas i ka dhënë edhe dinjitetin, lirinë dhe pavarësinë. Kur është fjala për martesën si një nga statutet më të rëndësishme dhe më sensible në jetën e femrës, islami ka bërë gjithçka që në këtë plan t'i sigurojë dhe mundësojë lirinë e zgjedhjes me cilin dëshiron të hyjë në martesë. Të drejtat dhe privilegjet, të cilat i kanë arritur femrat evropiane pas presioneve në shoëritë ku jetojnë dhe që i kanë arritur vetëm tani së fundit, islami e ka rregulluar juridikisht për të gjitha femrat, pa pasur nevojë që me rebelim të participojnë në shpalljen e normave të tilla ligjore, edhe atë

shumë shekuj më parë. Dhe, vërtetë, s'ka moment në jetën e njeriut dhe s'ka problem me cilin mund të ballafaohet, e për cilin islami nuk ka gjetur zgjidhjen më të mirë.

Është e vërtetë që pozita e femrës në Lindje sot është i pakënaqshëm, por, për këtë nuk janë fajtorë dispozitat islame. Problemi qëndron në injorimin e dispozitave fetare në planin politik, shoqëror dhe ekonomik.

Varfëria është një nga arsyet kryesore për kushte e këoja të jetës së gruas në Lindje. Një grup është tepër i pasur, ndërsa shumica janë tepër të varfër, dhe janë viktime të urisë dhe mjerimit. Si rezultat i këtij diskriminimi ekonomik, njerëzit nuk kanë fuqj për t'iu kundërvënë dhe kërkuar ndryshime në mjedisin e vet, ndërsa pakënaqësinë e vet për këtë e shprehin tek gratë dhe fëmijët. Në situatë të tillë as gratë nuk kanë fuqj t'i shfrytëzojnë të drjetat e veta ligjore dhe të kërkojnë mbrojtje gjyqësore për shkak të dhunës dhe tiranisë së burrave të tyre. Femrat frikohen nga vështirësitë jetësore pa mashkullin bashkëudhëtarë në botën mashkullore, ndërsa kushërinjtë e saj nuk mund ta mbrojnë. S'ka dyshim që vlerat morale treten në shoqëri të skamnorëve dhe të injoruarve, ndërsa këto i zëvendëson padrejtësia dhe dhuna. Prandaj, shkak kryesor për një pozitë të tillë të femrës në Lindje është varfëria, dhe jo sistemi shoqëror islam dhe dispozitat islame.

Islami lufton kundër varfërisë dhe padrejtësisë, ndërsa pasuritë natyrore i ndanë në mënyrë të drejtë dhe të barabartë midis të gjitha shtresave të shoqërisë. Islami e ndalon shkapërdarjen, eliminon padrejtësitë sociale dhe dallimet në shoqëri. Islami është kundër padrejtësisë dhe shtypjes së njerëzve, siç është edhe kundër shfryrjes së pakënaqësisë dhe mllëfit ndaj gruas dhe fëmijëve. Islami insiston për mbrojtje të drejtë juridike të femrës, pa marrë parasysh në çfarë situatë ndodhet ajo.

A mundet një njeri i mençur të konsiderojë se parregullsitë dhe padrejtësitë në mjediset islame janë rezultat i aplikimit të dispozitave islame? Vallë dispozitat islame nuk bazohen në edukatë morale, drejtësi, respekt dhe dinjitet, si dhe dashuri midis të gjithë njerëzve, e në veçanti midis pjesarëve të një familje. Islami i tillë e ka shpëtuar gruan nga poshtërimi dhe shtypja në cilën ka jetuar para paracytjes së islamit dhe falë atij ajo e ka fituar vendin meritë që i përket si qenie njerëzore.

Shtrohet pyetja çfarë roli dhe pozitë ka femra në Perëndim; çfarë vlere i ofron civilizimi evropian? Vlera e femrës në kohën moderne ka rënë në nivelin më të ultë. Në botën bashkëkohore femra shfrytëzohet për qetësimin e pasioneve shtazake të mashkullit, si dhe me qëllime të ndryshme propagandistike. Kinemaja, televizioni dhe tregtia e shfrytëzojnë si objekt për pushim dhe argëtim.

Dinjiteti dhe respekti sot nuk çmohen mbi vlerat morale, arsimimin dhe diturinë e saj. Shpesh femrat e ditura dhe besimtare mbesin në hije, ndërsa respekti dhe fama i përkasin femrave të cilat veten e quajnë 'artiste', ndonëse nuk kryejnë ndonjë punë të dobishme në shoqëri dhe nuk janë burim i të mirave për njerëzit. Ato, në emër të artit, bëjnë mijra mëkate dhe krejt atyre që janë në kundërshtim me moralin dhe nderin. Sociologu amerikan shkruan:

"Striptizetat bashkëkohore munden gjatë vitit të fitojnë rreth një milion dollarë; njeriu qg mundet ta rrëzojë njeriun tjetër me një goditje të grushtit i fiton gjysëm milioni dollarë; ndërkaqë njeriu i dli tërë jetën e ka kaluar duke i shërbyer të tjeret, në kohën kur flokët i thlnjen, ka vetëm sa per të mbijetuar."

Profesori Albert Konoli shkruan:

"Femra angleze në vitin 1919 ka luftuar për të drejtën të jetë e zgjedhur në Parlament duke mos u frlkuar burgut as vdekjes. Kush ka mundur atëbotë të parashikojë se liria për të dlën ka luftuar do të zëvendësohet me rënie të plotë morale dhe shoqgrore të femrës edhe atë vetëm gjysëm shekulli më pas. Sikur ato femra sot të jetonin, do të duhej të Iuftonin sërish për lirinë e vet. Përvoja tregon se në pesëdhjetë vjetët e ftindit femrat nuk kanë fituar asgjë me këtë liri. Përkundrazi, vetëm e kanë flijuar nderin dhe pozitën të cilën e kanë pasur më parë." (Cituar sipas revistës 'Mendimtari i arsimuar', nr. 829.)

Islami dhe shkurorëzimi

E dhëna të cilën në këtë kaptinë duhet të theksojmë në radhë të parë është se shkurorëzimi është në kundërshtim me ligjet e natyrës. Këputja e lidhjeve familjare dhe ndarja e dy njerëzve, oë duhet të jenë bashkëudhëtarë jetësorë është mohim i natyrës së njeriut dhe kuptimit të jetës së vërtetë. Çdo shoqëri në të cilën ka shumë shkurorëzime pasojë e cilëve janë shkatërrimi i familjeve, ka devijuar nga rrjedha normale e jetës së njeriut.

Psikologët, juristët dhe sociologët të shoetësuar me pasojat e shkurorëzimeve dhe ndikimin e tyre në moralin e personalitetit të bashkëshortëve, e kanë shqyrtuar thellësisht këtë materie dhe i kanë paraqitur mendimet dhe qëndrimet e tyre. Pasi që me shkurorëzim të çiftit bashkëshortor i jepet goditje vdekjeprurëse ligjit të familjes, ndërsa ngrohtësia e jetës shtëpiake e zëvendëson me ftohtësi, madje edhe fëmijët e familjeve të shkurorëzuara i nënshtorhen imoralitetit dhe devijimeve të ndryshme shpirtërore dhe psiqike, shumë sociologë dhe psikologë konsiderojnë se për shkak të arsyeve të theksuara duhet ndaluar shkurorëzimet, pos në raste të veçanta, si dhe që në mënyrë të prerë të pengohet ai që dëshiron ta shkatërrojë lidhjen familjare. Është e saktë që shkurorëzimi është gjë e papëlqyer dhe e qptuar, por çka të bëhet në rast të ndarjes së patjetërsueshme të bashkësisë martesore? A duhet bashkëshortët të mbeten në ferrin të cilin e kanë krijuar apo për ta mund të gjendet ndonjë dalje? Krishterimi e thotë qartë: "Nuk ka shkurorëzim!" Mirëpo, islami e legalizon me konditat e caktuara saktësisht. Islami e lejon shkurorëzimin, në mënyrë që të ndërprehet lidhja nga e cila nuk ka kurrfarë të mire. Mbajtja me dhunë e kësaj bashkësie është dështim total, ndërsa presioni ndaj bashkëshortëve për të qëndruar edhe më në këtë bashkësi, edhe më shumë keqësojnë jetën e tyre. Prandaj shkurorëzimi, ndonëse i cilësuar si 'gjëja me e keqe e lejuar nga Allahu' është i mundur kur është më i miri nga zgjedhja midis dy të këqijave.

Mund madje edhe të ndodhë që vetëm ndarja t'i eliminojë shkaqet e mosdurimit në mes mashkullit dhe gruas ndërsa koha e ndarjes ('iddet') të zbusë zemrat dhe të ftojë në kujtesë anët pozitive të cilat ishin tretur në disharmoninë e dhimbshme. Nuk është raritet që bashkëshortët e ndarë përkohësisht të kërkojnë përsëritjen e lidhjes martesore, ndërsa në disa raste, vërtetë, edhe të fillojë lidhjen e njejtë me më shumë mirëkuptim dhe lumturi.

Meoë oëllimi i islamit është themelimi i një lidhje të fortë martesore, në interes të realizimit të këtij qëllimi është kufizimi i disa lirive. E drejta e shkurorëzimit i është dhënë vetëm mashkullit, pos në raste të posaçme. Kjo është bërë për arsye të ruajtjes së interesit të vërtetë të femrës dhe të kursethet, për të mos oënë viktimë e pasioneve. Është evidente oë nëse dy njerëz kanë të drejtë për të filluar procesin e shkurorëzimit, baza e besimit do të jetë tejet e luhatshme nga të dy anët dhe shtohet mundësia e shkurorëzimit. Prandaj më mirë t'i jepet e drejta e shkurorëzimit njërit prej bashkëshortëve, i cili për nga natyra ka aftësinë më të madhe të arsyetimit të shëndoshë, i cili është më i qëndrueshëm në vuajtje, cili mund ta durojë humbjen e mjeteve që jepen në emër të 'mehrit' dhe cili duhet të durojë obligimet materiale për rritjen e fëmijëve.

Dallimet në konstruksionin flzik të gruas dhe burrit janë evidente. Te mashkulli gjatë marrjes së vendimit në rend të parë është mendja, ndërsa te gruaja zemra. Mendja dhe ndjenja janë dhunti që u janë dhënë të dyve me rastin e krijimit.

Psikologu i njohur Aleksis Karel ka deklaruar:

"Çdo qglizë dhe organet e ndryshme të trupit të mashkullit dhe femrës, e në veçanti sistemi nervor, bartin në vete karakteristika të posaçme gjinore. Prandaj ata oe punojnë në edukim dhe arsimim duhet t'i marrin në konsideratë dallimet psikofizike dhe ato fizike në mes mashkullit dhe fem rës dhe funksionet e tyre natyrore. Vërejtja e këtyre dallimeve është me rëndësi të posaçme për ardhmërinë e civilizimit tonë. Ata që e mbrojnë të drejtën e gruas nuk i hetojnë këto dallime, andaj pohojnë se të dy gjinitë mund të arrijnë arsimim dhe edukatë, si dhe oë mund të barazohen në përgjegjësi dhe detyra." (Njeriu i panjohur, f. 8487.)

Pikërisht për shkak të këtyre shkaqeve e drejta islame supozon 'se shkurorëzimi është në duart e mashkullit'. Ndërsa nga vëmendja ndaj sensibilitetit të qeniessë femrës, e drejta e përfundimit të jetës së përbashkët nuk i është lënë asaj. Islami, si shtesë për masat e shumta që i ka marrur për t'ua lehtësuar njerëzve hyrjen në bashkësi martesore dhe organizimin e familjes, gjithashtu e ka vështirësuar edhe rrëniën e familjes. Është bërë gjithë që ka qenë e mundur për të siguruar jetë të lutur dhe të ndershme për të mirën e të gjithë pjestarëve të familjes dhe shooërisë që i përkasin.

Prandaj Kur'ani, në suren EnNisa, ajeti 19 i drejtohet meshkujve: **"Çoni jetë të mirë me to. Nëse urreni ato, bëni durim qëAllahu të japë shumë të mira në një send qëjue urreni."**

Prandaj, islami e fton njeriun të ketë durim dhe oetësi ndaj indinjatës që e ndien, në mënyrë që me këtë të shuajë zjarrin e mosdurimit dhe indinjatës në vete, për t'ia zgjuar vetëdijen dhe t'ia eliminojë sëmundjet. Kur'ani sikur u thotë: **"Nuk është mirë ta braktisësh gruan ndaj dlës ndien indlnjatë. Mbase pikërisht aty edhe është hajrt (dobia) dhe bereoeti iAllahut, ndërsa ti nuk e shikon këtë.'**

Nga ana tjetër, Kur'ani në suren e njejtë i drejtohet femrave: **"Nëse ndonjë grua i frikësohet largimit dhe ftohjes së burrit të vet ndaj saj, atëherë nukgabofnë po qe se bëjnë mes vete marrëveshje (pajtim) e marrëveshja është mënyra më e dobishme. Megjithkëtë, njerëzitjanë të krijuar makutë. "(4/128.)**

Do të thotë nuk është mëkat që bashkëshortët të merren vesh ashtu që gruaja të heoë dorë nga disa shprehi të vetat, ngase heoja dorë prej disa shprehive që e iritojnë burrin është më e mirë se shkurorëzimi dhe ndarja.

Mospajtimi me shkurorëzim, si më e shëmtuara nga të gjitha masat e fundit që janë të lejuara të përdoren në rast të nevojës së domosdoshme është veprim afllmativ nga ana e të gjithë juristëve islamikë.

Transmetohet që Muhammedi, s.a.v.s., të ketë thënë:

"Çdo grua që dëshiron të jetë e shkurorëzuar nga burri i saj, pos në rastin e domosdoshmërisë së vërtetë, del nga mëshira dhe falja e Zotit." (ElBukhari, në Wasael 15/280). Ose, sërish, po në këtë në faqe 144, thuhet:

"Martohuni dhe mos u shkurorëzoni nga gratë tuaja, ngase shkurorëzimi lëkundë edhe vetë fronin e Zotit."

Islami gjithashtu edhe mashkullit ia kufizon mundësinë e zgjedhjes së shkurorëzimit. Mashkulli nuk guxon ta braktisë gruan e vet në mënyrë të dhunshme, duke i shkaktuar lëndime ose në mënyrë që mund ta sjellë në rrugën e imoralitetit. Kështu islami që herët i ka tejkaluar të gjitha arritjet e deritanishme në vendet perëndimore në synimin e tij të eliminojë dallimet dhe ta rikthejë mirëkuptimin në jetën familjare. Kjo është posaçërisht e saktë për 'gjoet mirëbërëse familjare'. Për këtë gjycizgjedhen dy persona të sinoertë nga farefisi i të dy bashkëshortëve që kanë talent për përmirësimin e marrëdhënieve midis njerëzve. Ata analizojnë me kujdes dhe hulumtojnë shkaqet e dallimeve, mospajtimit dhe ftohjes së raporteve në mes bashkëshortëve, pastaj mëtojnë të gjejnë zgjidhje dhe të përmirësojnë marrëdhëniet midis tyre. Meqë këta persona janë nga farefisi i bashkëshortëve, u lejohet të hyjnë edhe në raportet e tyre intime, ndërsa bashkëshortët nuk kanë frikë se fshehtësitë e tyre do të zbulohen.

Kur të gjitha shkaqet të dalin në shesh, pjestarët e gjoit do të bëjnë përpjekje të sinoprtë ta zgjidhin problemin duke nxitur të dy palët në vetëmohim, durim dhe falje sa të jetë e mundur.

Duke pasur parasysh se burri dhe gruaja nderojnë më të vjetrit dhe kanë besim të plotë në sinoeritetin e tyre, është fare normale që në rastet më të shumta pranojnë propozimet e këtij gjoij familjar.

Në këtë aspekt flet prerat edhe ajeti 35 i sures EnNisa: "**Nëse i fshkohen përçarjes mes tyre (burrit e gruas), dërgoni njëpari të drejtë nga familja e tij dhe njëpari të drejtë nga familja e saf. Nëse Jta të dy (ndërmjetësuesit) kanë për oellim pajtimin, Allllahu ju mundëson afrimin mes tyre (burrit e gruas). AllHahu është i dijëshëm, është njohës i mirë.**"

Nëse shkaqet dhe rrënjët e akuzës për shkurorëzim tregohen tepër të thella, për ç'arsye edhe ka filluar shkatërrimi i papërmirësueshëm i marrëdhënieve bashkëshortore, ndërsa të gjitha përpjekjet e pajtuesëve për ta kthyer shpresën për pajtim dështojnë, islami në realitetin e tij lë hapësirë për çdo anë të shkojë rrugës së vet. Është e natyrshme që ky gjojamiljar do të ketë më shumë rast për sukses se të gjitha tubimet publike ose këshillimoret bashkëshortore. Në realitet, ata tepër shpesh, meoë janë të huaj në atë familje, dhe nuk janë të afërt për nga natyra e brendshme, vetëm e shtojnë humnerën, për shkak të pakujdesit të përpjekjeve të tyre. Detyra e gjoijt publik është të dëgjojë argumentet që i parashirojnë palët, dhe pastaj në mënyrë të oetë dhe fare oetë dhe objektivisht të vendosin cila palë ka të drejtë dhe sipas kësaj të sjellin vendimin. Gjoji nuk guxon t'i nënshtrohet presioneve të familjes së bashkëshortëve. Islami, gjithashtu, insiston në praninë e dëshmitarëve e rastin e shkurorëzimit.

Në Kur'an thuhet: "**Këtë do ta dëshmojnë dy dëshmitarë të drejtë nga mesi juajdhedëshminëzbatohenpërhirtëAlllahut.**"(AtTahk, 2)

Pa këta dy dëshmitarë nuk ka shkurorëzim legal. qëllimi i angazhimit të tyre është të provojnë t'i pajtojnë bashkëshortët në procesin e shkurorëzimit dhe ta ruajnë martesën para se, me keardhje, kur këtë duhet ta bëjnë, të pajtohen se nuk ka rrugëdalje tjetër. Nuk është e rrallë që dëshmitarët e mençur ia dalin me përpjekjet e tyre ta ruajnë bashkësinë familjare.

Islami synon ta eliminojë çdo pengesë e cila qëndron në rrugë për mirëmbajtjen e lidhjes bashkëshortore. Nganjëherë nuk do të jetë e mundur të sigurohen dy dëshmitarë qg do të çonte në minimum mundësitë e ndarjes deflinitive.

Më pas është vërtetuar se askush absolutisht nuk mund të shkurorëzohet para se gruaja të dalë nga perioda e 'hajdhit' dhe 'nifasit' apo gjersa të kryhet lindja. Nevoja e pritjes së një kohe shpesh është hapësirë për pushim në të cilin ndjenja e butësisë dhe emocionit te maskulli qetësojnë zemërimin dhe ndikojnë që të largohet shkurorëzimi.

Kur njeriu të përfundojë se jeta bashkëshortore me një grua e ka humbur çdo kuptim dhe arsye, si dhe kur të vendoset për shkurorëzim, vendimi i tij nuk është vetvetiu mjaft për të përfunduar jeta e tyre e përbashkët, as bëhet e vlershme deri në skadimin e 'idetit', dmth. Periodën të cilën e ka vendosur 'flkhu', e gjatë cilës gruaja e shkurorëzuar ose vejusha nuk mund të martohet për një njeri tjetër. Kjo periodë, gjithashtu, ofron mundësi për ndryshimin e disponimit madje edhe vendimit për ndarjen përfundimtare.

Pas zbatimit të formalitetit për 'shkurorëzim të kushtëzuar' (talaciiraj') maskulli nuk mund t'ia mohojë gruas qëndrimin në shtëpi deri me përfundimin e periodës së 'idetit' i cili mund të zgjatë deri tre muaj, as gruaja mund ta braktisë shtëpinë e përbashkët gjatë kësaj periode, pos në raste të jashtëzakonshme.

Në ajetin I të sures EtTalak thuhet: "**O Pefgamber, kur t'i lëshoni gfatë, lëshoni ato në vigjile të fillimit të prltjes së tyre (në kohën e pastërtisë së tyre) dhe kohën e pritjes mbanie mend mirë e kini frikëAlllahun, Zotin tuaj, dhe mos ! ivdrrnl ato prej shtëpive të tyre, por edhe ato të mos dalin, pos nëse bëjnë ndonjë vepër të keoe të vërtetuar. Këto fanë dlspozitat e Alllahut, e kush del jashtë dlspozitave të Alllahut, aiëka dëmtuar vetveten. 77 nuk e di, Alllahu pas asaj mund të ofrojë rats rishtazi.**"

Në këso rrethana nuk janë të nevojshme kurrfarë formalitetesh që të prishet 'shkurorëzimi i kushtëzuar' gjatë këtyre muajve. Vetëm shënimi i dëshirës që të përtëritet lidhja martesore nga ana e maskullit mjafton. Lehtësimet që i ofron islami për përtëritjen e lidhjes familjare tregon çartë brengën e tij dhe dëshirën për vazhdimin e saj dhe urrejtjen për këputjen e saj.

Nëse gruaja ndien urrejtje të pandalshme ndaj burrit dhe ia ofron pjesën ligjore të marrëveshjes martesore, ose një pjesë të pasurisë personale, për ta liruar, ky, megjithatë, ka të drejtë ta mbajë në shtëpi gjatë 'idetit', nëse ajo e ndryshon mendimin, e mund t'ia kthejë pasurinë e dhënë. Në këtë dhe shumë mënyra të tjera islami e ruan institucionin e

shenjtë të martesës nga vendimet e shpejtuara për të cilat bashkëshortët mund të vendosin në bazë të ndonjë shtrëngate emocionale. Me kufizime të ndryshme dhe konditat të shkurorëzimit, islami u ofron rast të persiatin qetë dhe mirë, mbi pasojat, të cilat sidoqpfte mund të kufizojnë prishjen e lidhjes bashkëshortore. Nga gjithë që u tha, është kujdes i qartë i islamit për ruajtjen e bashkësisë martesore, më shumë se çdo fë ose sistemi tjetër.

Islami, gjithashtu, investon shumë ne mbrojtjen e të drejtave të gruas para fillimit të jetës në mjedisin që e shqetëson. Në mesin e masave humane dhe juridike janë edhe si vijon:

1. Me rastin e lidhjes së marrëveshjes martesore gruaja mund të kushtëzohet të jetë përfaoësuese e burrit në të drejtën për shkurorëzim, andaj nëse sillet keqndaj saj ose ia shkurton furnizimin ose është shumë gjatë jashtë shtëpisë ose martohet me të, gruaja ka të drejtën e inicimit të procesit të shkurorëzimit ose për këtë e autorizon ndonjë njeri tjetër në vend të vet.

2. Gruaja mund ta kërkojë të drejtën për gjyqnëse burri tregohet i paaftë ose i pazellshëm në mirëmbajtje ose i paraoet pengesa për vetëmbajtjen e saj ose nëse njëri prej bashkëshortëve e provon tjetrin nga të drejtat martesore ose dështon në detyrat bashkëshortore. Nëse akuza e gruas dëshmohe, kadiu mund ta detyrojë burrin të sillet me korektësi ndaj saj, të pajtohet, ta paguajë shumën e caktuar, t'i japë të drejta në çdo trajtë, ndërsa nëse burri tregohet i vendosur, ose refuzon ta dëgjojë urdhërin e gjykatësit, gjyol mund ta detyrojë të shkurorëzohet prej gruas.

3. Gruaja mund të ngrisë akuzë në gjyq dhe të kërkojë seancë gjyqësore nëse burri e akuzon për pandershmëri, tradhti dhe jetë të shfrenuar, ose nëse e mohon etërinë e fëmijës, andaj nëse burri nuk e dëshmon të drejtën e tij, gjyoi do të caktojë shkurorëzimin në pajtim me dispozitat gjegjëse ligjore.

4. Bashkëshortët munden, në rast të padurueshmërisë së ndërsjellë, në mënyrë të thjeshtë ta prishin lidhjen martesore, ashtu që gruaja hecidorë nga mehri i saj dhe e liron burrin nga obligimi i mbajtjes gjatë 'idetit'.

5. Gruaja mundet, nëse burri është një kohë të gjatë larg shtëpisë, (ose konsiderohet i zhdukur), kurse ajo nuk rrrer kurrfarë lajmi nga ai, dhe bie në vështirësi financiare dhe të tjera, t'i drejtohet gjyoi me kërkesë për shkurorëzim. Gjyoi atëherë do të zbatojë formalitetet e domosdoshme për shkurorëzim.

Në ajetin 229, të sures EIBekare, thuhet: "**Lëshimi** (pas së cilit mund të bëhet rikthimi) është dy herë, e (pastaj) **ose jetë e njerëzishme** (bashkëshortore) **ose shkurorëzim me mirëkuptim**. Ejuve (burrave) **nuk u lejohet t'u merrni asnjë send nga ajo që U keni dhuruar** (si nioah), **vetëm nëse që të dy frikësoheni se nuk do të mund t'i ruajnë dispozitat e Allllahut** (në bashkëshortësi). **E nëse keni frikë se ata të dy nuk do të mund VI ruajnë dispozitat e Allllahut, atëherë për atë, me çka ajo bën kompensim për shkurorëzim** (hule), **për ata të dy nuk ka mëkate**. **Këto fanë dispozita të Allllahut, pra mos i kundërshtoni, sepse kush i tejkalon dlspozitat eAllllahut, pikërisht të tillët janë zullumoarët.**"

E shikojmë, pra, se islami i respekton ndjenjat e gruas dhe dëshirat e saj. Ai i lë mundësinë e shpëtimit nga jeta e padurueshme,

Ekzistojnë raste në të cilët gruaja nuk është e detyruar ta presë burrin që t'i japë shkurorëzim, porse ajo vetë mund ta iniciojë dhe prishë marrëveshjen martesore, si dhe në rastet e ndonjë sëmundje të pashërueshme si lepra apo elefantiaza, ose për shkak të marrëzisë apo mangësive fizike që e pengojnë marrëdhënien bashkëshortore, siç është impotenca ose kastracioni i burrit. Në situata të ngjashme gruaja ka të drejtë ta prishë ose abrogim (fash) të marrëveshjes martesore, e kjo nuk është njësoj si shkurorëzimi (talak.)

E drejta islame i jep gruas hakkifash (të drejtën për prishje apo abrogim të martesës), ku 'fashi' nuk është njësoj si 'hul' dhe nuk i nënshtrohet kompenzimeve në para nga ana e gruas siç është rasti me shkurorëzimin.

Perëndimi vuan shumë nga lëshimet që lejohen gjatë shkurorëzimit dhe nga rritja e shpejtë e rasteve të shkurorëzimit. Këto katastrofa janë, vërtetë, reacion ndaj presionit të tepruar të kishës e cila shkurorëzimin e ndalon krejtësisht tanimë shumë shekuj. Prandaj pushtete sekulariste në fund janë detyruar të pranojnë dhe legalizojnë shkurorëzimin. Për shembull, në Francë shkurorëzimi ka qenë plotësisht i ndaluar deri në Revolucionin francez, të tetorit të vitit 1789. Duke iu përgjegjur kërkesave popullore, shkurorëzimi është legalizuar në vitin 1804, mirëpo 12 vjetët e ardhshëm shkurorëzimi është shtuar aq shumë, për ç'arsye trupat kishtarë e përtëritën presionin e tyre për mbajtjen e martesave, deri në vitin 1816, kur u abrogua ligji mbi shkurorëzimin, ndonëse ishte e lejuar ndarja fizike e partnerëve. Mirëpo, presioni i opinionit sërish shtohet, për ç'arsye në vitin 1884 shkurorëzimi, në kufij të caktuar, sërish u legalizua.

Sipas këtij ligji bashkëshortëve u lejohej prishja e kurorës në rastet vijuese:

- 1.Për shkak të veprës kriminale të bërë nga cilido prej partnerëve dhe që tërheqin dënim të përjetshëm në burg, humbjen e të drejtave qytetare apo burg të gjatë me punë të rëndë;
- 2.Për shkak të dhunës fizike, prurjeve të detyrueshme me para, dhe disa veprave të tjera të ngjashme kriminale të kryera nga njëri prej partnerëve kundër tjetrit;
- 3.Për shkak të tradhtisë të njërit prej partnerëve, edhe pse në raste të tilla gruaja ka të drejtë të shkurorëzimit vetëm nëse mashkulli ka kryer tradhti me një grua tjetër në shtëpinë e cila i përket gruas të tij dhe atij.

Mënyra në të cilën tregohet tradhtia e burrit apo gruas është si më poshtë:

"Policia duhet të jetë dëshmitar i tradhtisë së burrit apo gruas. Burri dhe gruaja vendosin të jetojnë në vende të ndryshme pa marrë parasysh kohën e shkurtër. Ata duhet të dakordohen që një person i tretë të vëhet si ndihmës, me kusht që atë rol ta pranojë, pastaj, në kohën e caktuar, gruaja apo burri duhet të kapen në flagrancë me personin e tretë, ndërsa njëri prej bashkëshortëve do ta ftojë policinë në vendin e ngjarjes, për të dëshmuar tradhtinë e bashkëshortit. Kur gruaja apo

burri kapen në këtë tradhti, kjo konsiderohet bazë e majftushme për shkurorëzimin e bashkëshortëve." (Ligji mbi prishjen dhe përtëritjen e martesës, f. 99)

Shikoni se si e drejta për shkurorëzim është bërë shkak i përhapjes së imoralitetit dhe zvetnimit. Kjo është bota e 'civilizuar' perëndimore që i mundëson gruas të hyjë në jetën sociale dhe politike, ndërsa nga ana tjetër e privon nga nderi, feminiteti dhe kualitete e larta, që do të duhej të ishin privilegj i saj, pastaj lozë dhe e poshtëron atë.

Megjithatë duhet të pranohet se kohëve të fundit në Perëndim po bëhen përpjekje me qëllim të eliminimit të këtyre veprave të turpshme. Nëse njëri prej bashkëshortëve e shoetëson, poshtëron apo injoron tjetrin, atëherë në këto situata, në Itali, Francë dhe Portugali, sot aplikohet i ashtuquajti ligj mbi 'ndarjen flzike'.

Në të vërtetë, bëhet fjalë për faktin oë bashkëshortët dëshirojnë shkurorëzim, jetojnë ndaras më së shumti 3 vjet. Në këtë periudë burri është liruar nga mirëmbajtja e gruas, ndërsa ajo është liruar nga obligimet martesore në shtrat, gjersa pasojat tjera të martesës vlejné ende. Nëse pas kësaj periode bashkëshortët nuk janë të gatshëm për jetë të përbashkët, atëherë martesë definitivisht shkëputet. Amerika e lehtëson shkurorëzimin për të dy partnerët. Prandaj nuk habitë se kjo përoindje e shkurorëzimeve është më e larta pikërisht në Amerikë.

Liria e pakufishme në planin e prishjes së lidhjes martesore, si dhe barazimi gruas me burrin në të drejtën e shkurorëzimit ka shkaktuar rrënimin e themeleve të familjes.

Kështu gruaja sot e braktisë shtëpinë kur t'i teket dhe pa farë nevojë. Në këtë mënyrë Perëndimi ka bërë krim ndaj familjes në vend se ta forcojë dhe ndihmojë atë.

Mjafton të hedhet një shikim në statistikat e vendeve të cilat i kanë barazuar të drejtat e burrit dhe gruas për shkurorëzim, e që njeriu të mbetet i befasuar me numrin e madh të shkurorëzimeve. Ky është tregues i qartë i padrejtësive të ligjeve ekzistuese ndaj fëmijëve, grave, familjeve dhe shoqërisë.

Shtimi i numrit të shkurorëzimeve në vendet progresive, e në kuadër të grave, tregon tërë vlerën edhe thellësinë e teorisë islame.

Ja një shembull për arsye të prishjes së martesës në vendet e zhvilluara. Presidenti i një këshili komunal, në konferencën e këshillave komunale në Strasbur ka deklaruar:

"Statistika tregon qg shkak i 27% te shkurorëzimeve ne vitin e kaluar ishte dëshira e tepruar e grave për të pasuar modën. Kjo përoindje në Gjermani arrin 33%, në Holandë 36%, ndersa në Suedi 17%." "Femra parisienne e cila e përcjell modën në permasa relatve, shpenzon në vjet mesatarisht 350 dollarë. Megjithatë kjo shkaperdarje nuk i shton asgjë bukurisë së natyrshme të femrës, personalitetit të saj dhe pozitës."

I tillë është fati i familjeve të cilat të drjetën e shkurorëzimit e lënë në duar të gruas. Nëse shumica e shkurorëzimeve shkaktohet për shkak të gjërave të tilla të

parëndësishme siç është moda, mund të paramendoni çfarë janë pasojat e shkaeve të tjera.

Pasojat e lirisë që i është dhënë gruas me të drejtën e kërkimit të shkurorëzimit i ka shoetësuar edhe përgjegjësit e pushteteve, për ç'arsye është filluar të mendohet për kufizimin dhe kuptimësimin e kësaj lirie.

Në Francë vitin e kaluar kanë qenë 30.000 shkurorëzime. Për këtë arsye shoata e familjeve franceze ka kërkuar nga qeveria që të fusë sërish aplikimin e ligjit të sjellur në vitin 1941, i cili pastaj është abroguar në vitin 1945, e sipas cilit ndalohej absolutisht shkurorëzimi në tri vitet e parë të martesës, pa marrë parasysh shkakun.

Dijetari amerikan Louison kishte shkruar:

"Çdonjërit tek cili ka mbetur fere pak dashuri ndaj llojit njerëzor, i dhemb kjo perindje e madhe e shkurorëzimeve dhe fillon të mendojë për zgjidhjen e këtij problemi. Ajo që meriton kujdes të posaçëm është se 80% të shkurorëzimeve vijnë si pasojë e kërkesës së grave. Ne duhet të gjejmë fshehtësitë e të gjitha shkurorëzimeve me kërkesë të gruas, e pastaj ti kufizojmë ato."

Do të ishte mirë, me këtë rast, të kujtojmë fjalët e Volterit me të cilat e pranon përparësinë e ligjit islam mbi shkurorëzimin. Ai thotë:

"Muhammedi ka sjellur ligje të mira me të cilët ka dashur ta shpëtojë njerëzimin nga fatkeësia, padituria dhe shfrenimi. Këto ligje e shikojnë bëmirësinë dhe dobinë e të gjithë njerëzve mbi tokë: mashkujve dhe femrave, të rriturve dhe femijve, të mençurve dhe të sëmurve mentalisht, të bardhëve dhe të zinjve, të verdhëve dhe të kuogve. Nuk është ai që e ka aplikuar poligaminë (martesën me shumë gra). Përkundrazi ai e ka kufizuar numrin e pakufishëm të grave, që bënin sefa nëpër shtretërit e sundimtarëve të vendeve aziatike, në vetëm katër gra. Ligji mbi martesën dhe shkurorëzimin, të cilin e ka proklamuar ai, është shumë më i mirë dhe më fisnik se ligjet e ngjashëm në krishterizëm. Ndërsa sa i përket shkurorëzimeve konkretisht, mendoj se nuk ekziston asnjë ligj më komplet dhe më gjithpërfshirës se ligji kur'anor."

Martesa me shumë gra (poligamia)

Ligjet të cilët e rregullojnë shooërinë janë pa dyshim progresivë dhe të dobishëm nëse i përshtaten natyrës së njeriut dhe ligjësive të Zotit, dhe nëse merren parasysh spektri më i gjerë i mundur i nevojave të njeriut në çdo shooëri të caktuar. Nëse nuk i plotësojnë këto kushte, nuk mund të jenë jetëgjatë si dhe shooëria për cilën janë vënë për ta rregulluar. Islami e ka pasur parasysh këtë të dhënë, andaj ka krijuar dispozita të forta dhe të arsyeshme, jo vetëm për një vend të caktuar në botë, por për mbarë njerëzimin, në të gjitha polet dhe të gjitha mjediset. Islami e fton mbarë njerëzimin të pasojnë dhe aplikojnë ligjet e tij gjithpërfshirëse dhe të përsosur, ngase plotësojnë të gjitha nevojat e shooërisë njerëzore dhe si të tillë do të mbesin pa marrë parasysh ngjarjet. Kisha dhe misionarët krishterë e akuzojnë islamin për shkak të poligamisë. Kisha ka vendosur fort të mbajë mbështetjen e vet në kohën moderne, dhe kundër islamit shfrytëzohen shpifjet për ta forcuar pozitën e vet, duke ia imponuar të painformuarve me mija akuza dhe trillime, si për shembull që ligji mbi poligaminë është i padrejtë ndaj gruas, që njerëzit kur të duan dhe sa të duan, mund të martohen me sa gra të duan, pa kurrfarë kufizimesh apo kushtesh. Në Perëndim njerëzit hyjnë në martesa të shumta joligjore, ndërrojnë partnerët sipas tekeve të tyre, duke mos ia vënë mendjen dispozitave ligjore, ndërsa nëse do ta studionin mirë ligjin islam mbi martesën dhe nëse do ta praktikonin atë, do të mund ta shpëtojnë veten dhe botën nga problemet e shumta.

Para shfaqjes së islamit në mjedise të ndryshme dhe komunitete shooërore ka dominuar poligamia e pakufizuar. Poligamia ishte çështje e statusit shooëror. Sa më shumë gra, acimë i vlershëm ishte njeriu. Të dërguarit e Allahut në kohën e hershme dhe shënimet e shenjta të besimeve të ndryshme kanë zbuluar situata të njejta në shekujt e hershëm të njerëzimit. Në Kinë çdo njeri kishte të drejtën të kishte deri 130 gra. Në besimin hebrej një njeri mund të kishte disa qindra gra. (Huq.'ue zen der Islam wa Europa, f. 215)

Charlemagne i kishte 400, ndërsa Ardeshir Babekan kishte afërsisht po aq. Ungjilli nuk sjell asnjë dispozitë lidhur me këtë çështje, ndërsa Tevrati lejon haptas poligaminë. Krejt deri kah gjysma e shekullit tetë dhe koha e Charlemagneit poligamia ishte fenomen i zakonshëm në Evropë dhe kisha këtë nuk e gjykonte. Atëbotë, ose shumë shpejt pas kësaj kisna shpalli në mbarë botën krishtere se mashkujt duhet të shkurorëzohen nga të gjitha gratë pos njëjës. Ata mbase e dëgjuan proklamatin, por kjo i shpuri në devijim, lapërdhari dhe prostitucion.

Në kohën e xhahiljetit Arabët gjithashtu praktikonin poligaminë. Mashkullit i mundësohej të ketë aqgra sa dëshiron në haremin e vet, pa marrë parasysh pozitën e tyre materiale dhe raportin ndaj tyre, ndërsa ato fatkeoe nuk kishin kurrfarë të drejtash. Gruaja nuk kishte asnjë vlerë. Janë cenuar të gjitha të drejtat e saj ligjore dhe njerëzore.

Islami e ndryshoi këtë praktikë. Ligji e kufizoi numrin e grave, maksimalisht në katër. Nevojat shooërore të asaj kohe bënë që mashkulli të jetë i fatë të martohet me më shumë se një grua, nëse kishte kushte për këtë, meqë në shooërinë nomade dhe shkretinore ishte thuaja e pamundur që gruaja vetë të depërtojë në jetë pa mbështetjen e mashkullit i cili do ta mbronte nga goditjet e rënda të asaj jete të rëndë.

Madje edhe këtë dispozitë islami e ka kufizuar me kondita të shumta. Kushti kyç për martesat poligamike është shprehur në kërkesën për status të barabartë të bashkëshorteve, madje edhe në aspektin e simpatisë dhe marrëdhënies seksuale. Duhet ditur që poligamia është bazë e islamit, dhe kjo është një lloj mase mbrojtëse. Duhet pasur kujdes faktin që ligji i cili lejon katër gra nuk është urdhër që mashkulli duhet të ketë më shumë se një grua. Përkundrazi, nëse vendosë për një grua, nuk ka bërë mëkat. Numri katër është i fundit, pra, maksimumi. Shpesh kjo ka qenë mëshirë dhe ngushëllim për të vejat e shokëve të rënë në luftë dhe mashkujt u kanë ofruar mbrojtje grave të pikëlluara. Rast i tillë ishte edhe me disa gra të Pejgamberit. Këto veprime i kanë shpëtuar shumë gra nga fati i tmerrshëm. Njëkohësisht gruaja është krejtësisht e lirë të pranojë apo refuzojë një martesë të tillë. Me këtë dispozitë islami nuk e poshtëron gruan, porse ajo, nëse bie në situatë të palakmueshme, mund ta pranojë apo refuzojë martesën e tillë. Islami nuk e detyron të rrijë e vetmuar, porse ia lehtëson që ta organizojë në mënyrë të denjë jetën e vet. Sikur numri i mashkujve dhe femrave të pjekur do të ishte i barabartë, nuk do të kishte nevojë që mashkulli të ketë më shumë se një grua. Shkurt, poligamia mund të praktikohet në rast të domosdoshmërisë shoqërore.

Kjo mund të jetë për shumë shkae:

- a) mashkulli është më i prirur për sëmundje se gruaja;
- b) mashkujt vdesin në luftra;
- c) puna në industri të rëndë dhe miniera shpesh është shkak i lëndimeve dhe vdekjeve.

Statistikat tregojnë se numri i femrave në botë është më i madh. Një statistikë e tillë në Francë tregon se në çdo 100 vajza lindin 105 djemë, megjithatë, nga popullacioni francez, rreth 40 milionë njerëz ka 1,765.000 femra më shumë se meshkuj.

Kjo për arsye se 5% të meshkujve vdesin në 20 vjetët e parë të jetës. Posaçërisht pas moshës 25 vjeçare meshkujt vdesin shumë, ashtu qç deri në moshën 65 vjeçare mbesin 750 ndaj një milioni e gjysëm femrash të moshës së njejtë, në raport me numrin e përgjithshëm të popullatës. (Ettela'at, I 1.09.1335 h.)

Në Amerikë janë 20 milionë vajza të pamartuara. Për shkak të kësaj gjendje shumë sosh janë bërë vartëse të drogës.

Profesori Peter Mudalar, ekspert për prerje në universitetin e Londrës, pohon se numri i femrave në raport me meshkujt është në rritje të vazhdueshme (Keyhan, 3.12.1338 h.)

Është në natyrën e femrës të dëshirojë shtëpi, burrë dhe fëmijë. Kjo nevojë mund të kënaoet në mënyrë të drejtë në shooërinë e cila e mbështetë jetën dinjitoze familjare me burrë legjitim. Një nevojë e njejtë është e natyrshme edhe për natyrën e mashkullit, ndonëse ai është krijuar, gjithashtu, të marrë përsipër shumë detyra të ndryshme, përpos asaj qëndrore të jetë baba i familjes. Pikërisht nuk është e shëndetshme për femrën të jetojë vetëm. Për shkak të natyrës së vet gruaja e vetmuar jeton vazhdimisht duke pritur

mashkullin i cili do të jetë partner i saj. Gruaja e izoluar gjithnjë jeton në pritje të jetës. Ajo fillon ta injorojë ushqimin. Brenga e saj origjinare të kënaqet duke përgatitur ushqimin të cilin do ta ndajë me të tjerët gjersa bëhet e pakuptimë për të që këtë ta bëjë vetëm për vete. Gruaja e vetmuar zgjohet në mëngjes pa qëllim, pa asgjë për çka do të vrente të jetohet dhe shkon në shtrat me ndjenjën e boshllëkut dhe se nuk ka bërë asgjë. Kështu na thonë psikologët.

Islami është i vetmi që ka sajuar një sistem konsistent në funksionin e kënaqjes së nevojave të këtyre grave, numri i cilave po shtohet, për ç'arsye bëhen gra të burrave që tanimë janë të martuar dhe në këtë mënyrë i shpëton nga jeta e vetmuar dhe devijimi i oartë. Gjithashtu mund të vërehet që meshkujt tërë jetën ndiejnë instikt seksual dhe dëshirë për fëmijë, gjersa femra që nga moshja 50 vjeçare e humbë aftësinë e lindjes. Përkundër kësaj, gratë nuk dëshirojnë që pas kësaj të ndahen nga burrat e tyre, ndërkaq që dëshira për fëmijë mbetet ende. Për ç'arsye pra të privohet njeriu nga kjo ndjenjë deri në vdekje?

E përditshmja jonë kombëtare 'Ettela'at' e 9 shkurt 1970 sjell një rrëfim interesant me titull:

"Tri gra legjitime e kanë dhënë pajtimin të martohet me të katërtën." Ky zotëri ia kishte soaruar ofiçarit se të tri gratë e tij ishin treguar jopjellore, por po ndihmonin në punë dhe të gjithë jetonin si familje e lumtur, prandaj nuk dëshironte të ndahej prej tyre, si dhe se e kishte pajtimin e tyre të martohet me të katërtën, për cilën mendonte se mund të lindë fëmijë. Nusja e re, nga ana e saj, deklaronte: "Burri im është një nga njerëzit e mirë në fshat ku ka 2000 gra dhe 400 meshkuj, prej dlëve mbi 200 nën moshën prej 16 vjeçe, e kjo do të thotë 5 femra për një mashkull. Prandaj e keni të oartë për ç'arsye jamë e lumtur oë po bëhem gruaja e katërt."

Ligji i cili e privon mashkullin nga e drejta për ta kënaqur dëshirën e brendshme të jetë baba, e rrezikon të drejtën e tij njerëzore, ndërsa ligji, i cili e detyron gruan të jetojë në vetmi pa fëmijë, e cenon të drejtën e saj njerëzore dhe minon institucionet shoqërore. Si mund të eliminohen këto dy padrejtësi pos me legalizimin e poligamisë së kufizuar? Realiteti, nevojat shoqërore dhe shpirtërore e kërkojnë një masë të tillë.

Nëse gruaja bëhet viktimë e sëmundjes së pashërueshme, ç'duhet të bëjë burri i kujdesshëm? Ai nuk dëshiron ta privojë atë nga kujdesi i tij gjatë sëmundjes. Islami ia hapë rrugën. Nëse burri flton ndonjë sëmundje të pëshërueshme, me cilën përmes marrëdhënies seksuale mund ta infektojë gruan, ajo mund të shkojë në gjyko ku gjyoi ka të drejtë të vendosë për prishjen e kësaj martese. Vallë nuk është më mirë qÇ njeriu ta mbajë gruan e sëmurë dhe krahas saj ta marrë edhe një tjetër? Ndërgjegjja e shëndoshë nuk e pranon raportin sipas cilit njeriu mund të jetojë bukur me gruan, ndërsa në rast të sëmundjes, ai vendosë ta braktisë dhe ta lë në kthetrat e sëmundjes së pamëshirshme. Njeriut kjo mund t'i ndodhë gjithnjë. Pasi ta ketë kaluar një pjesë të mirë të jetës me burrin e vet duke ndarë me të mirën e të keqen, sëmuret dhe pikërisht atëherë i nevojitet ndihma. Ajo ndien nevojë për dashuri dhe mirëkuptim më shumë se gjithçka tjetër. Si do të vepronte në këtë rast mendja e njeriut vallë?

Skamja e pengon shumëkë të krijojnë lidhje bashkëshortore. Përse ata që kanë mundësi nuk do t'i shpëtojnë gratë nga varfëria dhe vetmia përmes lidhjes së natyrshme martesore. Poligamia është metodë shumë efikase në luftë kundër prostitucionit dhe ruajtjes së moralit. Me këtë islami ka shpëtuar miliona gra nga rënia morale dhe devijimi në rrugën e kënaoësisë së nevojës natyrore, dmth. Martesës dhe lindjes së fëmijve.

Në Luftën e dylë botërore miliona mashkuj kanë vdekur duke lënë pas gratë e veja. Këto gra pa burra në Gjermani kanë themeluar një asociacion, e cila kishte kërkuar nga qeveria gjermane t'u mundësojë mashkujve poligaminë. Mjerisht kisha ishte kundër kësaj, e që nënkuptonte se mbarë Evropa ishte infektuar me imoralitet publik. ('Ettela'at' 20.1 1.1961)

Së voni 'Ettela'at' (24.6.1970) ka publikuar një artikull në cilin është shtruar pyetja: "Nëse frika nga vetmia i godet vajzat njëzet vjeçare, çfarë mund të jetë ndjenja e grave tridhjetë apo dyzet vjeçare."

Liria e femrës dhe mashkullit të gratë nuk e ka eliminuar nevojën e ngulitur thellë për martesë. Hava ende e kërkon Ademin. Përkundër mundësive të mëdha të punësimit dhe prosperitetit femrat në Gjermaninë Federale edhe më kërkojnë siguri dhe prehje në martesë. Femrat prej moshës 20 deri 25 vjet kryesisht nuk kanë probleme me martesë, mirëpo femrat prej 30 deri 40 vjet kanë shumë probleme, ndërkacLqë gratë prej 50 vjetë nuk kanë asnjë rast për të gjetur një burrë. Megjithatë statistikat në Gjermani tregojnë se 50% të tridhjetvjeçareve dhe 20% të dyzetvjeçareve janë të martuara. Gjashtë milionë gra të moshës prej 40 e më tepër vjet janë pa burra, ndërkacLqë vetëm 350.000 meshkuj janë pa gra, respektivisht vijnë 4 femra për një r.iashkull. Kjo paraoet problem të madh. Për shkak të problemeve të këtilla shumë gra kanë emigruar. Rreth 50% të gjermaneve emigrante kërkojnë martesë." Vetëm me praktikimin e ligjit islam mbi poligaminë mund të zgjidhej ky problem i madh në Gjermani. Përse Perëndimi, i cili insiston në simpati për femra dhe mbështetë lëvizjen për lirinë e plotë të femrës, i ka dalur në rrugë kërkesave të tyre për rregullimin e jetës familjare? Perëndimi e privon gruan nga misioni i saj kryesor, lindja dhe edukimi i fëmijës. Përse të mos lihet mashkulli dhe gruaja që pajtohen dhe dëshirojnë jetë të përbashkët të lidhin martesë? Çka mendon Perëndimi mbi fatin e këtyre grave të pamartuara? A do t'i pengojë gjithnjë të krijojnë familje? A do t'u ndalojë atyre të kenë fëmijë dhe t'i plotësojnë nevojat natyrore? A është poligamia, të cilën e ka themeluar islami, e dobishme apo e dëmshme për gruan? A i jep liri apo e kufizon gruan ky ligj? Përgjigjen do t'ia lëmë ndërgjegjes së lexuesve të nderuar. Është fakt se shumë gra në vendet ku është e ligjshme, martohen për burra të martuar, duke konfirmuar kështu se jeta në bashkësi është më e mirë se ajo në vetmi. Nga ana tjetër mashkulli, i cili ka shumë gra, pranon edhe një përgjegjësi më të madhe, dhe bartjen e vështirësive që janë të paevitueshme.

Një grua me arsimim të lartë, që ka doktoruar në të drejtën martesore, shkruan:

"Asnjë femër (prej katërve) nuk është e dëmtuar në martesë me një burrë. Nëse dikush mund të jetë i dëmtuar në një martesë të tillë, atëherë ai është burri. Mashkulli është ai që duhet të marrë obligim më të madh dhe barrë më të rëndë. Në aspektin juridik dhe mora!, ai është i obliguar të sigurojë mjete për jetë, për

çdonjërën prej grave me respekt të denjë sipas nderit dhe pozitës së saj, t'u sigurojë kujdesin mjekësor dhe shërimin, si dhe oë deri në fund ta mbrojë të drejtën dhe interesin e saj. Nëse nuk i plotëson këto kërkesa ai para ligjit është përgjegjës dhe i bartë pasojat. Pos kësaj ai është përgjegjës edhe para Allahut."

"Kjo grua më tej pohon që të gjitha vërejtjet dhe kritikrat, që i paraesin gratë kur është në pyetje poligamia, janë produkt i mendimit të meshkujve, ndërsa femrat vetëm e përsëritin këtë si papagallë. Mashkujt janë ata Og nuk e dëshirojnë martesën Hgjore dhe kështu i lënë hapur mundësitë e jetës në lidhje jashtëmartesore. Edhe në aspektin seksual gratë nuk janë dëmtuar në poligami. Gruaja mund të ndjenjë vetëm vuajtje shpirtërore, duke persiatuar se si burri i saj ka gra të tjera. Mirëpo edhe kjo është produkt i insistimit të mashkullit për këtë. Poligamia është fenomen tradicional, ndërsa ekziston edhe sot e kësaj dite. Nga dytri gra jetojnë bashkë në një shtëpi, e oe asnjëra nuk ndjehet e mashtruar dhe e pakënaoçyr. që poligamia është fenomen jonormal dhe e panatyrshme, nuk do të zbatohej as shumë në të kaluarën." (Izdivaxh der Islam, f. 150152)

Liria e pakufishme në Perëndim rrezikon oëllimet vetanake dhe e mohon natyrën. Islami konsideron se drejtësia duhet të jetë garant i mirësisë dhe lumturisë njerëzore, për individin dhe shoqërinë. Prandaj edhe jeta në martesë poligamike është kushtëzuar me drejtësi. E drejta islame pikërisht e vendosë pavarësinë, barazinë dhe pranimin e plotë të drejtave të gruas në bashkëshortësi. Kjo është ajo për ç'arsye shumë femra vullnetarisht hyjnë në martesë me meshkuj të martuar. Fakti që ato e bëjnë këtë tregon se kushtet i përgjigjen natyrës së gruas. Gratë, të cilat kundërshtojnë, këtë e bëjnë nga shkak i frikës se burrat e tyre nuk do të mund t'i plotësojnë konditat e një martese të tillë, respektivisht nuk janë në gjendje të jenë njësoj të drejtë ndaj të gjitha grave. Grindjet dhe mospajtimet që ndodhin në martesë të tilla janë pikërisht rezultat i raportit të padrejtë ndaj grave dhe atak ndaj të drejtave të tyre.

Nësuren EnNisa, ajeti 3, thuhet: **"Në opftëse frikoheni se nuk do tëJeni të drejtë ndaj bonfakeve, atëherë martohuni me ato graoçfu peloçjnë; me dy, metrleme katra. E nëse i frikoheni padrejtësisë (ndaj tyre), atëherë vetëm me një."** Ky ajet është shpallur pas betejës në Uhud pas cilës në komunitetin musliman mbetën shumë gra të veja, fëmijë bonjakë dhe robër lufte. që bonjakëve dhe grave të veja t'u ofrohet ndihmë dhe drejtësi adekuate muslimanëve u është hapur mundësia e jetës martesore me shumë gra. Raporti mdisi grave në bashkësinë martesore poligamike është përcaktuar në bazë të parimeve të humanitetit dhe barazisë. Sjellja e pamatur dhe e vrazhdë e disa burrave shkakton shumë mospajtime brenda familjes. Largimi i tyre nga parimet e drejtësisë dhe obligimeve ligjore ndaj bashkëshorteve qetësinë familjare e shndërrojnë në ferr të vërtetë. E drejta martesore islame do të duhej studjuar në mënyrë objektive, duke mos ia vënë veshin praktikës së disa muslimanëve. Vetëm në këtë mënyrë mund të zbulojm frymën e vërtetë të islamit dhe rolin e tij prijës në shoqëri.

Ligji i cili përcakton trajtimin e drejtë dhe përkujdesjen e barabartë për çdo grua cakton:

1.Furnizimi i çdo bashkëshorteje (nafaoh);

2.Drejtësia në raport me secilën grua;

3.Marrja e përgjegjësisë dhe obligimit ndaj tyre...

Muslimanët, të cilët nuk i përn.bahen këtyre normave juridike janë përgjegjës para ligjit dhe për këtë i shojtohet dënimi.

Mecjë natyra e njeriut është e tillë çfarë është, njeriu mund të ndjejë më shumë simpati ndaj njëres në raport me bashkëshortet tjera. Yy është fakt të cilin duhet pranuar. Ligji mbi raportin e barabartë ndaj bashkëshorteve ka të bëjë me tjera të drejta të gruas, siç janë: furnizimi, banimi, marrëdhënia seksuale, sigurimi i të gjitha nevojave materiale, trupore dhe shpirtërore të gruas. Pra, krejt ajo që njeriu sipas natyrës së vet mund t'i sigurojë gruas, është i obliguar ta bëjë këtë. Nëse simpatia personale ndaj njëres pre) bashkëshorteve nuk ndikon negativisht në të drejtat e grave tjera në martesë, atëherë kjo gjë nuk ka ndonjë ndikim qenësor në domenin e drejtësisë që e përcakton njeriu. Natyrisht nuk është e lejuar të shfaqet indinjatat ndaj ndonjëres prej bashkëshorteve.

Në suren EnNisa, ajeti 129, thuhet: **"ju kurrresinukdo tëmund ta mbani drejtëslnë mes grave edhe nëse përploçni, pra mos anoni plotësisht nga ndonjëra e të linl tjetrën si të varur. E nëse përmirësoheni dhe ruheni nga dhuna, Allllahu ju mëshiron."**

Kështu mashkulli nuk mund ta injorojë një grua në raport me gruan tjetër apo të tregojë indiferencë dhe ta mbajë nënshtruar dhe t'ia mohojë të drejtat e saja martesore.

Në kohën e Pejgamberit të Allahut, a.s., ky urdhër kur'anor do të shprehë efektet largpamëse në sjelljen e burrave në bashkësitë poligamiste bashkëshortore: nëse është dëshmuar se kanë qenë të paaftë t'i kënaqin barabar të gjitha bashkëshortet, janë detyruar ta reduktojnë martesën në vetëm një grua, krahas plotësimit të normave juridike që rregullojnë të drejtat e shkurorëzimit. Po nëse tregohet se i ka plotësuar supozimet e një burri të drejtë, e ka ruajtur të drejtën e martesës poligamiste. Kështu që nga zënafilla isieme ka rregulluar martesat me shumë gra që kanë qenë të domosdoshme në shoqërinë e asaj kohe, duke sanksionuar me ligj mospërbushjen e të drejtave të gruas, duke privuar mashkullin nga sjellja egoiste dhe autokratike e Arabëve paraislamikë.

Shembujt e sjelljes shembullore të muslimanëve në bashkëshortësitë me shumë gra e hasim në historinë e muslimanëve që i kanë përbushur parimisht detyrat fetare islame për burrin e martuar. Një nga përcjellësit e Pejgamberit a.s., i quajtur Muadh bin Xhebeli ka oenë në martesë me dy gra që kishin vdekur njëkohësisht nga epidemia e murtajës. Muadhi e kishte respektuar barazinë isieme madje edhe me rastin e përcjelljes së tyre deri në Shtëpinë e përjetësisë.

Disa perëndimorë kanë gjykim objektiv ndaj këtij institucioni islam duke ardhur në konkludim se kjo megjithatë është nevojë shooërore.

Kështu Artur Shopenhauer në librin e tij 'Disa fjalë mbi femrat' shkruan:

"Te populli ku martesë me shumë gra është e lejuar, i mundësohet thuaja të gjitha grave të kenë burrë, femijë dhe jetë të vertetë familjare qg i përgjigjet nevojave të

tyre shpirtërore dhe i kënaoë instiktint e tyre femëror. Mjerisht ligjet kishtarë në Evropë nuk i lejojnë martesat poligamike dhe shumë gra i lënë në terrin e jetës së izoluar të vejushës. Disa vdesin të pakënaoura dhe të poshtëruara, disa yyshken nga ndërgjegja e papastër dhe zemra e thyer. As unë nuk mund të kuptoj, madje as pas një persiatje të gjatë lidhur me këtë, perse mashkulli, gruaja e dlit është viktimë e një sëmundjeje të pashërueshme, ose nuk mund të lindë, apo është e paaftë të sjellë femijë të gjallë, nuk mund të hyjë në martesë me një grua tjetër pranë të parës. Kjo është pyetja në të cilën kisha duhet dhënë përgjegje. Mjerisht, ajo këtë nuk mund ta bëjë. Ligjet e mira janë ata që respektohen, ata që sigurojnë jetë të lumtur, e jo ata që njerëzit i prirë nga lumturia ose i gjejnë të bartin barra të panevojshme, të cilat njerëzit i rodin t'i urrejnë dhe në këtë mënyrë shkojnë në skajshmëri tjetër, në imoral, prostitudojnë apo në llojin tjetër të vesit."

Zonja Ani Bizant, teozof, shkruan:

"Perëndimi pohon se nuk e pranon poligaminë. Mirëpo mashkujt e Perëndimit kanë gjetur mënyrë ta anashkalojnë ligjin dhe të kenë marrëdhënie seksuale me më shumë femra edhe atë pa përgjegjësi që kërkon martesë e ligjshme. Me këtë u është mundësuar t'i braktisin dashnoret e padënuara sa herë që të dëshirojnë, duke mos u lënë zgjidhje tjetër por të dale në rrugë dhe t'i nënshtrohet prostitucionit publik dhe masovik. Mashkulli kurrë nuk ka pasur oëllim ta marrë përgjegjësinë për ardhmërinë e kësaj lidhje. Fati i femrës së tillë është e pakrahueshme me pozitën e femrës e cila ka hyrë në martesë poligamike të ligjshme dhe cila, ndonëse e ndanë burrin me një grua tjetër, e gëzon perkujdesjen e burrit, behet nënë, madje edhe mami në familje. Kur natën i shikoj mijra femra në rrugët tona jamë e bindur se Perëndimi duhet të mësojë nga islami dhe duhet të ndërpresë të kritikojë islamin në lidhje me poligaminë. Islami i mundëson gruas në martesë me shumë gra të ketë burrë dhe femijë në prehër në mënyrë legjitime dhe me të gjitha meritat. E kjo është shumë më e mirë, më e lumtur, më e respektuar dhe më dinjitoze për femrën nga jeta e pasigurtë dhe të rëndë në rrugë. Keto femra janë viktima të pasioneve të mashkujve. Ajo e bartë femijën e tij jolegjitim, ndërsa ligji nuk e mbronë aspak."

Doktori Gustav Le Bon shkruan:

"Asgjë në Evropë nuk ka oënë e kritikuar si zakoni i indor i poligamisë. Evropa për asgjë tjetër nuk ka gabuar aq shumë duke kritikuar institucionin e martesës me shumë gra. Është e sigurtë që martesë legjale me shumë gra në Lindje është më i ndershëm nga prostitudojnë i fshehtë apo publik i Perëndimit. Natyra e fshehur e marrëdhënieve ilegale i poshtëron të dy palët. Legalizimi i martesës me shumë gra është më i mirë në çdo aspekt."

Përfundim

Në fund, do të bëjmë një rezymë të temës të cilën e kemi përpunuar dhe konkluzat tek të cilat kemi ardhur. Kemi filluar me zhvillimin e njeriut prej frymës primitive, që jetonte në vrima dhe shpella guri, dhe deri te banori i sofistikuar atomik i kohës së gjithsisë dhe shoqërisë së tij të pasur teknologjike.

E kemi shqyrtuar këtë shoqëri si prezentohet në Perëndim dhe e kemi studjuar interakcionin e saj me Orientin shumë më të relaksuar, duke e ilustruar këtë me reagimet e një muslimani për jetën e tij në Evropë.

I kemi hulumtuar shkaqet e progresit të krishterimit, pastaj kemi shqyrtuar historinë e ngritjes së tij, ndarjes së tij në sekta dhe propagandën asgjë më antiislamike të shoqëruar me vrazhdësi e cila e pasoyron pamjen e një kundërshtari të frikuar. I kemi trajtuar islamit dhe krishterimin në Afrikë, të ballafaqur me njëri tjetrin.

E kemi shqyrtuar synimin për lumturi në kulturën e teknologjizuar, nxitjen animale për seks, kërkimin e egër të sensacioneve në stilin materialist dhe reaksionet e të miturve në revoltën kundër monotonisë së njëtrajtshme.

I kemi njohur pasojat e alkoolizmit; kontrastet pikëlluese midis pasurisë dhe varfërisë së shkaktuar nga papërgjegjësia e atyre religjioneve cilën ne do të duhej t'i detyronin të kujdesen, betejat e ashpëra që i zhvillojnë pionierët e shoqërisë në luftë kundër dhunës ndaj shtazëve, diskriminimin racor, si dhe shkatërrimin e familjes, mungesat artificiale të të mirave vitale për shkak të fitimit dhe interesit.

Njëashtu kemi trajtuar atë që islami mund t'ia ofrojë kësaj bote të devijuar, doktrinën e tij mbi njeriun, përjetësinë dhe gjykoësinë, jetës njerëzore në tokë dhe obligimeve individuale në të, potencimin e tij të mendjes, programin e tij arsimor, dhe implikimet politike, si dhe kërkesat e tij për sinkronizim të plotë të çdo dëshire individuale me Vullnetin Suprem të Krijuesit të gjithë asaj që shihet dhe nuk shihet.

Pjesa e dytë përkufizohet në konceptin islam të zgjidhjes së problemeve sociale: alkoolizmi, jeta familjare, luftrat klasore dhe pacja botërore.

Në fund shtrohet pyetja: cila është pozita e islamit sot, ç'janë detyrat e tij dhe çfarë roli mund të ketë në ndihmë ndaj njerëzimit që të shpëtojë nga kënetat në të cilën na zhytin, të gjithve bashkërisht, materializmat shkatërrues të Lindjes dhe Perëndimit.

Vetëm në rrafshin materialist dhe njerëzor mund të haset truall i përshtatshëm për pesimizëm dëshprues dhe pikëllues. Mirëpo, ringjalljet e çuditshme që

ndodhin vazhdimisht në historinë e njerëzimit, njohja e afniteteve të mëdha të cilat Krijuesi ua ka dhuruar krijesave, siguria e faljes së Tij dhe mëshirës ndaj atyre që i kanë vënë në këtë botë, dhe mbi të gjitha, ai besim që iu është dhënë të gjithve që e orientojnë

besimin e vet kah Ai dhe në lutjen e përditshme synojnë që t'i vëhen në disponim Atij në mënyrë që të sillen në rrugë të drejtë, na shtojnë optimizmin e shpresës së sigurtë.

Prandaj do ta përfundojmë me "Nëse don Zoti, gjithçka do të bëhet mirë". "Nëse don Zoti" muslimanizmi nuk është, siç pohojnë gabim disa perëndimorë, fatalizëm pasiv e përtaci cili pranon gjithçka që ndodhë pa lëvizur gjishtin për të ndikuar në rrjedhën e gjërave. Kjo, është përkundrazi një vullnet aktiv në bindje ndaj Zotit, shërbim me bindje se robërimi i vetëdëshëm është borxh ndaj Zotit i cili e sundon zemrën nëse mjaft burra dhe gra e pranojnë këtë bindje luftarake të njerëzve të devotshëm, kush mund të dyshojë se providenca e Gjithfuqishme edhe një herë nuk do ta derdhë bujarinë e mëshirës së Tij mbi këtë botë të prishur?

